

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEVRAT VE İNCİL'İN İTİKAT AÇISINDAN KUR'AN'A ARZI

**Tezi Hazırlayan
Abdalbaki YAZICI**

**Tezi Yöneten
Prof. Dr. M. Zeki DUMAN**

**Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı
Tefsir Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi**

**Şubat 2007
KAYSERİ**

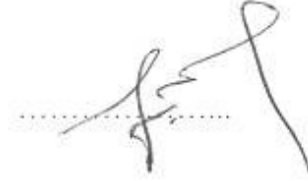
II

Prof. Dr. M. Zeki DUMAN danışmanlığında **Abdülbaki YAZICI** tarafından hazırlanan “**Tevrat ve İncil’in İtikat Açısından Kur'an'a Arzı**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

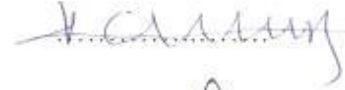
23 / 03 / 2007

JÜRİ:

Danışman : Prof. Dr. M. Zeki DUMAN

Üye : Prof. Dr. Ahmet COŞKUN

Üye : Prof. Dr. Muhittin BAĞÇECİ

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 27.06.2007 tarih ve 13 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN
Enstitü Müdürü
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖNSÖZ

Dünyada ve kendi küçük âlemimizde ilahi kudretin sayısız tezahürüne şahit olursunuz. Değiştirilmesi mümkün olmayan kanuna göre ve aksaksız çalışan eşsiz nizama tabi olan bu muazzam kâinat; onun modelini çizen, yaratan ve idare edenin ve her şeyi ihata eden ve namütenahi kuvvet, bilgi ve imkânlarla sahip olan bir kudret olarak bulunduğuna başlı başına delil teşkil etmektedir. Ondaki hikmet, en mütakâmil olanıdır. O'na hiçbir şey itaatsizlik edemez. Bu âlemde insan için –diğer şeylerde olduğu gibi- O'na itaat etmek, tabii hilkati icabıdır. Mamafih insan onun kanununa gece gündüz gayri ihtiyari uymaktadır; çünkü bu kanuna karşı geldiği an ölüm ve mahva maruz kalır. Her gün riayet etmekte olduğumuz tabi kanun budur. İşte beşeriyette ölçü kaçmasın, ruhi ölüm olmasın, insanlar mutlu olsunlar için Allah tarih içinde peygamberler vasıtasıyla kitaplar göndermiştir.

Her çağda Allah-u Teala'nın insanoğluna peygamberleri vasıtasıyla bildirmiş olduğu “*tevhit*”, en ulvi şekliyle ulûhiyet telakkisidir. İlk olarak Hz. Âdem (a.s.) ile birlikte dünyaya gönderilmiş bulunan bilgi budur. Hz. Nuh, İbrahim, Musa ve İsa (a.s.)'lara açıklanmış olan bilgi budur. Hazreti Muhammed (a.s.)in beşeriyete getirmiş olduğu mutlak bilgi yine budur. Bu, üzerinde cehaletin en ufak lekesi bulunmayan bir bilgidir. İnsanoğlu ancak peygamberlerinin telkinatına yüz çevirmek suretiyle putperestlik ve küfür suçlusu olmuş ve kendi hatalı mantığı, yanlış, düşüncesiz ve tarafgir şekilde manalandırmasının esiri olmuştur. “*Tevhit*”, cehaletin bütün bulutlarını dağıtır ve ufukları hakikat nuruyla aydınlatır.

İlk insan Âdem peygamberden son peygamber Hz. Muhammed (a.s.)'a kadar gelmiş geçmiş bütün peygamberlere Allah, vahiylerini, istek, emir ve yasak, tavsiye ve nasihatlerini, inanç ve ibadet konularını bildirmiştir. Peygamberler de insanlara, kendilerine bildirilmiş olunanları eksiksiz olarak insanlara duyurmuşlardır. Sosyal hayatın gelişimi içerisinde bazı emir ve yasaklar değişim göstermiştir. Ancak inanç ilkeleri hiçbir devirde hiçbir değişiklik göstermemiştir. Âdem peygamberden günümüze hep aynı kalmıştır. Bu inanç ilkeleri ise ana başlıklar halinde Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaza ve kadere iman şeklindedir.

İslam'da inanılması gereken bu altı esas, sade ve evrensel niteliklidir. Bu esaslar, diğer dinlerin inanç esasları gibi sadece belli bir dinin özellikleri ile sınırlı değildir. Örneğin; bir kimsenin Müslüman olabilmesi için sadece Hz. Muhammed'e ve onun getirdiği

Kuran-ı Kerim'e inanması yeterli olmamaktadır. O kimsenin Hz. Musa'ya, Hz. İsa'ya ve onların getirdiği kitaplara da inanması gerekmektedir

Değişmez olan ve değişmemesi gereken inanç ilkeleri, eşrefi mahlûkat olan insan tarafından duygu ve hevesinin süzgecinde çeşitli eklemeler ve çıkarmalar yapılarak bozulmuştur. Tevrat, İncil ve Kuran, üçü de aynı kaynaktan gelmelerine rağmen hem bu kitaplarda hem de bu kitaplara tabi olduğunu söyleyen din mensuplarında farklı inançlara rastlanmaktadır.

Araştırmamızın konusu olan Tevrat ve İncil, iki ayrı kutsal kitap kabul edilip günümüze kadar gelmiştir. Ama insanların ellerinde duygularla şekillendirilip bozulmuş, ilahi vasıfları yanında yığınla beşeri özellikler eklenmiştir. İlahi özellikler gölgelenmiş veya yok edilmiştir.

Bizim bu tezimizle amaçladığımız husus, indiği günden bugüne hiçbir değişikliğe uğramamış, olduğu gibi muhafaza edilmiş olan kutsal kitabımız Kur'an'ın terazisinde, Tevrat ve İncil'e beşeri müdahalelerle ilahi özellikleri bozulmuş olan insan katkı ve ilavelerini gözler önüne sermektir.

Tevrat ve İncil'deki insan ilavesi olan hususlarla çıkartılmış bulunan ilahi özelliklerin Kur'an'a arz yöntemiyle sonuca ulaştırılması, özelde Tevrat ve İncil bağlarının, genelde tüm insanlığın doğruları bulmalarına yardımcı olacağı inancıyla böyle bir çalışmayı yapmış bulunuyoruz.

Tezimiz altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kur'an'ın inanç esasları incelenmiştir. Öncelikle Allah'ın varlığı ve varlığının delilleri, sıfatları ele alınmış, yaratılmışlarla yaratanın farkı ilgili sıfatlarda ortaya konularak Allah'a yakıştırılamayacak özellikler belirtilmiştir.

Meleklerle imam konusunda da meleklerin özellikleri, görevleri açıklanmış sosyal hayata olumlu katkıları vurgulanmıştır. Ayrıca cin ve şeytan konusuyla ilgili olarak da hayatın akışında verecekleri telkin ve vesveselere dikkat çekilerek yanlışlara düşülmemesi gerektiği belirtilmiştir.

Kitaplara iman konusunda ilk insanla başlayan beşer hayatı ölçsüz hayatın imkânsızlığından dolayı ilahi kitap gerçeği suhuplarla beraber beşer hayatındaki yerini almış ve tarih içerisinde Allah'ın beşerle iletişimi ilahi kitaplara sağlamıştır. Bu

kitaplardan asıl inceleme konumuz olan Kur'an, Tevrat ve İnciller konusunda geniş bilgi verilmiştir. Kuran'ın indiği günkü tazeliğini hiçbir değişime uğramadan koruması, yazıya ilk günden itibaren geçirilmesi karşısında aynı özelliklerin Tevrat ve İncillerde bulunmadığı ilgili kaynaklarla ilgili bölümde gösterdik.

İlahi kitapları insanlara ulaştıran kişiler olan peygamberler konusunda da peygamberin özellikleri sıralanmıştır. Peygamberlerin peygamberliklerini ispatlayan mucize üzerinde durulmuştur. Mucizeden hareketle peygamberlerin insani özellikleri unutulurak ilahlaştırılma gayretlerine yönelinmemesi, aynı zamanda bayağı insanların işleyebileceği günahların da ismet sıfatına sahip peygamberlere yakıştırılamayacağı konunun akışından anlaşılabilecektir. Peygamberimizin son peygamber olması kendisiyle gönderilen Kur'an'ın hiçbir değişime uğramadan aslını korumasından ve Kurandaki beyanlardan da anlaşılabileceği belirtilmiştir.

Ahiret gününe iman konusunun Kur'an'da çok açık, net ve geniş izahı, ahiret inancının yok denecek kadar gölgelendiği maddi unsurlara gömülmüş Tevrat'ta, insan katkı ve eklentilerini anlamamıza yardımcı olacak niteliktedir. İncillerdeki ruhani hayat ve dünyanın terki anlayışı da Kuran'ın ahiret anlayışıyla uyuşmayan yönleridir. Kuran tek kutuplu bir dünya; sadece dünya veya sadece ahiret anlayışını desteklemez. Adalet ve ölçü bu iman esaslarında da dengededir diğerlerinde olduğu gibi. Böyle bir inanç hem toplumun ihtiyaçlarını ötelemekten hem de ahiret hayatına hazırlanmayı da ötelemeyecektir. Ahiret inancı sayesinde toplum huzur ve sükunu hep beraber yakalayacak, her birey mutlu ve mesut yaşayabilecektir.

Kaza ve kader konusunda yine insanın kayıplarına aşırı üzülmemesi, kazandıklarıyla şımarmaması yönüyle toplumda aşırılık önlenerek, mutsuzluğumuzun gölgelenmemesi sağlanmaktadır.

İkinci bölümde Tevrat'ın itikat esaslarını, öncelikle ana konular olarak milli ilah, evrensel ilah, kişileştirilmiş ilah ve mekan sahibi ilah olarak ele aldık. Allah'ın diğer sıfatlarını da bir başlık olarak ele aldık. Ancak bu sıfatlardan milli ilah anlayışının, evrensel ilah anlayışıyla çeliştiği açıkça görülebilecektir. Mekanlaştırılmış ve insanlaştırılmış ilah anlayışının da Kuran'da bulunmadığı ilgili yerlerde vurgulanmıştır.

Meleklerle iman konusunda da onlara yüklenen yemek yeme, peygamber seçme, ahit meleği gibi özellikler insan müdahalesiyle şekillenen bir kutsal kitap izlenimi verecek bir durumdadır.

Kitaplara iman konusunda da Musa'ya Tevrat kitabının verildiği belirtilir. Ancak yazıcıların yalan düzdükleri ve kendi heveslerine göre yazdıkları ifade edilmekle kutsal kitaba insan katkıları Tevrat tarafından bize açıkca bildirilmiş olmaktadır.

Peygamberlere iman konusunda da peygambere Allah'ın görünmesi, günah işlemeleri, acımasızlıkları, Allah'a sitemleri, kıralların peygamber seçmeleri, ümidini kaybetmeleri, yalan söylemeleri, fala bakmaları, peygamberin istediğini peygamber seçmesi, peygamberliğin hile ile alınabilmesi gibi Kur'an'la uyuşmayan peygamber özellikleri Tevrat'ta yer aldığı ilgili olduğu kaynaklarla gösterilmiştir.

Ahirete imanla ilgili olarak çok sönük bir çizgiye sahip Tevrat aslını yitirdiğini özellikle bu konuda ortaya kor. Ölenle konuşma, reenkarnasyon gibi özellikleri de Kur'an'la uyuşmamasına rağmen Tevrat'ta yer almaktadır.

Kaza ve kadere imanla ilgili Tevrat'ta kadere sitem edilmesi yanında takdirin Allah'tan olduğu belirtilir.

Üçüncü bölümde İncil'in itikat esaslarından Allah'a iman konusunda, İsa'nın ilahlaştırılması, İsrailoğullarının Allah'ın oğlu olarak nitelendirilmesi, Allah'ın baba olarak tanıtılması, İsa da müşareket, baba/ oğul/ ruhü'l-kudüs anlayışı, resullerin ilahlaştırılmaları, Allah'ta bir olma anlayışları Hıristiyanların topluca ilahlaştırılma gayreti olarak görülebilir. Milli ilah ve evrensel ilah yaklaşımını bu konuda bir çelişkiyi de ortaya koyar. Kişileştirilmiş ve mekan sahibi bir ilah anlayışı da insan etkilerini doğrular niteliktedir.

Meleklerle imanda, meleklerin genel kabul edilen özellikleri yanında, meleklerin Rabbin yüzünü devamlı görmeleri, ölüleri taşımaları, kiliselerin melekleri olduğu, ebedi İncille uçan meleklerin olduğu, meleklerin orağı yere atmasıyla yerdeki ürünlerin biçilmeleri anlayışı Kur'an'la uyuşmamakla beraber İncillerde yer alır. İsa'nın ölümüyle iblisi iptal etmesi, meleklerce iblis ve şeytanın cehenneme bin yıllığına bağlandığı konuları da aynı şekilde değerlendirilebilir.

Kitaplara iman konusunda ise İsa Mesihlin incili ve Paulus'un İncili şeklindeki niteleme bir tahrifi belgeler mahiyette olup, İsa peygamberin Yahudilerin ananeleriyle Allah'ın kelamını bozduklarını söylemesi de ayrıca manidardır.

Peygambere iman konusunda İsa peygamberin günahları bağışlaması, mucizelerini şakirtlerine vermesi, meleklerle hükmetmesi, peygamber göndermesi, ölümden sonra da havarilerini idare etmesi İsa'nın ilahlaştırılma basamakları olarak İncillerde görülebilir.

Ahirete iman konusunda İncillerde, kıyamet alametlerinden, kıyametin bilinemeyeceğinden, dirilişin olduğundan, kitaplara göre hükmolunacağından, cennet ve cehennemin varlığından bahsedilir.

Ahirette insanların melek gibi olacağı ve İsa'nın kendine inananları son günde kıyam ettireceği yine onun ilahlaştırılma gayreti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dördüncü bölümde Kur'an'ın inanç esasları genel olarak değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde ise Tevrat'ın itikat esasları Kur'an'a arz edilerek değerlendirilmesi yapılmıştır.

Altıncı bölümde de aynı şekilde İncilin itikat esasları aynı şekilde değerlendirilmiştir.

İşte bu çalışmamızda üç kutsal kitap ve onlardaki itikat esaslarını belirleyip Kur'an'a arz yoluyla değerlendirmeler yapmaya çalıştık. Bu çalışmada yazım ve sınıflandırmada sınırsız emeklerini esirgemeyen Faruk YILDIZ bey'e, yine yardımlarını esirgemeyen yeğenlerim Ahmet MERCİMEK, Oğuzhan ARIKAN ve Bedirhan ARIKAN'a şükranlarımı sunuyorum.

Bizlere okumayı sevdiren ve özümseten bölüm hocalarım Prof. Dr. Celal KIRCA, Prof. Dr. Kemal ATİK ve Prof. Dr. Ahmet COŞKUN beylere en derin hürmet ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca böyle bir çalışmada ilgi, alaka, destek ve yol göstericilikleri dolayısıyla kıymetli hocam Prof. Dr. M. Zeki DUMAN beye de aynı şekilde en derin sevgi, saygı ve hürmetlerimi sunarım. Rabbimden bütün hocalarıma ilme verdikleri destek dolayısıyla sıhhat, afiyet ve uzun ömürler dilerim.

10 / 02 / 2007

Abdulkaki YAZICI

TEVRAT VE İNCİL'İN İTİKAT AÇISINDAN KUR'AN'A ARZI**Abdulkaki YAZICI****ÖZET**

Dünyada yaşayan insanların yarısına yakınıni ilgilendiren Kur'an, Tevrat ve İncil'e inananların inanç ilkelerini tespit ve Kur'an'a arz yoluyla konuyu ele almak insanlığa bir hizmet olacağı kanısıyla bu çalışma yapıldı.

Öncelikle kutsal kitaplar taranarak inanç esaslarıyla ilgili ifadeler tespit edildi. Ulaşılabildiği kadarıyla kaynaklara ulaşarak Kur'an'a Tevrat ve İnciller arz edildi. Ve çıkan sonuçlar tespit edildi. Bunlar ise:

Tevrat'ta İsrailoğulları, seçilmiş kavim mantığıyla kutsal bir ırk inancına boğulmuş durumdadır. İnsanlaştırılmış tanrı ve Allah'ın sıfatlarında çelişkiler tespit edilmiştir. Meleklerin yemek yemesi, peygamber seçmesi gibi hususlar Kur'an'a aykırı inançlardır. Kitaplarının açıkça tahrif edildiği bizzat Tevrat'ta açıklanmıştır. Son olarak ahiretle ilgili bir kaç ifadeyle yetinilmesi, Tevrat'ın dünyevileşmiş kalem sahiplerince değiştirilmişliğinin açıkça ispatıdır. Çünkü ahirete imanın en berrak izahı kişileri ölçülü yaşatmayı amaçlayan kutsal kitapların vazgeçilmez en temel özelliğidir.

İncillerde ise Baba-Oğul ilişkisi ve Oğul İsa'nın ilahlaştırılması en temel inanç haline getirilmiştir. Oğlun meleklerle hakim olması, peygamber seçmesi, kıyamette insanları dirilterek onlara hükmetmesi gibi özellikler Pavlus tarafından İsa'ya yamandığı net olarak gözlemlenebilir.

Pavlus'un incili ve İsa'nın incili şeklindeki iki ayrı İncil nitelemesi de bu gayreti belgelemektedir.

Yukarıda sıralanan eksik, çelişik, kabul edilemez inanç ilkelerinin Kur'an'la kıyaslandığında, Kur'an'ın hiçbir tutarsızlığı içermemesi, peygamberler için kabul edilemez olan özellikleri içinde taşımaması, ahiret inancının açık, berrak ve geniş izahı, Allah'ın kişileştirilmiş özelliklerle tanıtılmaması, Kur'an'ın Allah'tan geldiği gibi korunup bu günlere geldiğini net olarak ispatlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tevrat, İncil, Kur'an, İnanç, Ahiret

THE PRESENTATION OF THE TORAH AND BIBLE TO THE QURAN AS FAITH

Abdulbaki YAZICI

ABSTRACT

This study, stating people's, who are half of the people on the earth and it concerns them as they believe to The Quran, The Torah and Bible, faith principles and handling this subject by presenting to The Quran, was prepared on the belief of a service to the humanity.

First of all, the Holy Books were combed out and the expressions about faith principles were ascertained. The sources were accessed as much as possible and The Quran, The Torah and Bible were presented. And the results were ascertained. These are :

On The Torah, The Israelites are smothered with the belief of holy ethnic group with the sense of chosen society. Paradoxes are ascertained about the adjectives of God and Humanized God. Subjects like, Angels eating and choosing a prophet are contrary faiths for The Quran. It is simply announced on The Torah that their book was altered. And finally settled for one or two expressions about life to come is the proof to The Torah has been changed secularized people alterance. Because the clearest commentary of the belief to the life to come is the indispensable main characteristic of the holy books that aims to let live people measured.

Ont The Bibles, the relation of The Father and Son and apotheosizing of Jesus, The Son, became the main belief. It can be observed clearly that Pavlus foisted the qualitys of the Son, like, the control on the angels, to choose a prophet, to awaken people and to rule them.

The two separte qualification of Bible like Pavlus's Bible and Jesus's Bible is certfying this effort.

After comparing these missing, conflicting, unacceptable faith principles with The Quran, we see that there is no inconsequence in the Quran, there is nothing unacceptable about the prophets in the Quran, life to come faith is clear, and there is a wide explanation about it , there is no introduce about God's personal properties and as o conclusion it proves us the Quran is saved as the orginal as the God sent.

Key Words: The Torah, Bible, The Quran, Faith, Life to come

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
TEVRAT VE İNCİL'İN İTİKAT AÇISINDAN KUR'AN'A ARZI	VIII
THE PRESENTATION OF THE TORAH AND BIBLE TO THE QURAN AS FAITH	IX
İÇİNDEKİLER	X
KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ	1
KUR'AN'IN İTİKAT ESASLARINA GENEL BİR BAKIŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. KUR'AN'DA İNANÇ ESASLARININ TESPİTİ	4
1.1. ALLAHA İMAN	6
1.1.1. Allah'ın Varlığının Delilleri	6
1.1.1.1. İnsanın Fıtratından Doğan Deliller	6
1.1.1.2. Dış Dünyadan Doğan Deliller	9
1.1.2. Allah'ın Sıfatları	17
1.1.2.1. Sıfatı Nefsiyye (Vücut Sıfatı)	28
1.1.2.2. Sıfatı Selbiyye	29
1.1.2.3. Sıfatı Subutiyye	34
1.1.2.4. Haberi Sıfatlar	42
1.1.2.5. Fiili Sıfatlar	43
1.2. MELEKLERE İMAN	45
1.2.1. Meleklerin Mahiyeti ve Evsafı	48
1.2.2. Allah-Melek İlişkisi	53
1.2.3. Kâinat-Melek İlişkisi	53
1.2.4. İnsan-Melek İlişkisi	54
1.2.5. Meleklerle İmanın Sosyal Yönü	59
1.2.6. Cin ve Şeytan	60
1.2.6.1. Cinlerin Özellikleri	61
1.2.6.2. Cin ve Şeytanların Varlığı	64
1.3. KİTAPLARA İMAN	67
1.3.1. İlahi Kitaplar	67
1.3.1.1. Tevrat (Tora)	71
1.3.1.2. Zebur	83
1.3.1.3. İncil	84

1.3.1.4. Kur'an-ı Kerim	107
1.4. PEYGAMBERLERE İMAN	114
1.4.1. Peygamberlik ve Vahiy	114
1.4.2. Peygamberlik ve Mucize	118
1.4.2.1. Mucize Çeşitleri	119
1.4.3. Peygamberlerin Ortak Vasıfları	121
1.4.4. Kur'an'da Adı Geçen Peygamberler	124
1.4.5. Hz. Muhammed (a.s)'ın Son Peygamber Oluşu	126
1.5. AHİRET GÜNÜNE İMAN	130
1.5.1. Kabir ve Kabir Hayatı:	133
1.5.2. Kıyamet Hakkında	136
1.5.2.1. Kur'an'da Kıyameti İfade Eden Kavramlar	137
1.5.2.2. Kıyamet Alametleri	141
1.5.2.3. Kur'an'da Kıyametin Tasviri	145
1.5.2.4. Kıyametin Oluş Keyfiyeti	148
1.5.3. Kur'an'a Göre Ahiret Hayatının İspatı	148
1.5.4. Ahiretin Safhaları	151
1.5.4.1. Kur'an'da Yeniden Dirilişle İlgili Kavramlar	152
1.5.4.1.1. Ba's (Diriliş):	153
1.5.4.1.2. Haşr ve Mahşer:	156
1.5.4.1.3. Kitapların Verilmesi:	157
1.5.4.1.4 Hesap ve Sual:	160
1.5.4.1.5. Mizan:	161
1.5.4.1.6. Şefa'at:	163
1.5.4.1.7. Sırat:	164
1.5.4.1.8. Havz:	165
1.5.4.1.9. Cehennem:	166
1.5.4.1.10. A'raf:	168
1.5.4.1.11. Cennet:	169
1.6. KAZA VE KADERE İMAN	172
1.6.1. Kaza ve Kaderin Lügat ve İstilah Anlamları	172
1.6.2. Levh-i Mahfuz ve Kaza Kader İlişkisi	175
1.6.3. Kaza ve Kaderle İlgili Ayetlerin İncelenmesi	177
1.6.4. İslami Tevekkül Anlayışı	179
İKİNCİ BÖLÜM	182
2. TEVRAT'IN İTİKAT ESASLARI	182
2.1. ALLAH'A İMAN	182
2.1.1. Milli İlah	182
2.1.2. Kişileştirilmiş İlah	188
2.1.3. Mekân Sahibi İlah	192
2.1.4. Evrensel İlah	196
2.1.5. Allah'ın Diğer Sıfatları	197
2.2. MELEKLERE İMAN	201
2.3. KİTAPLARA İMAN	204

2.4. PEYGAMBERLERE İMAN	205
2.5. AHİRETE İMAN	215
2.6. KAZA VE KADERE İMAN	217
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	220
3. İNCİL'İN İTİKAT ESASLARI	220
3.1. ALLAH'A İMAN	220
3.1.1. Milli İlah:	220
3.1.2. Kişileştirilmiş İlah:	229
3.1.3. Mekân Sahibi İlah:	229
3.1.4. Evrensel İlah:	230
3.1.5. Allah'ın Diğer Sıfatları:	231
3.2. MELEKLERE İMAN	233
3.2.1. Melekler	233
3.2.2. Şeytanlar	234
3.2.3. Cinler	235
3.3. KİTAPLARA İMAN	235
3.4. PEYGAMBERLERE İMAN	235
3.5. AHİRETE İMAN	244
3.5.1. Kıyamet ve Ahiret	244
3.5.2. Cehennem	247
3.5.3. Cennet	247
3.6. KAZA VE KADERE İMAN	248
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	250
4. KURAN'IN İTİKAD ESASLARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ	250
4.1. Allah'a İman	250
4.2. Meleklerle İman	252
4.3. Kitaplara İman	253
4.4. Peygamberlere İman	255
4.5. Ahirete İman	256
4.6. Kaza ve Kadere İman	257
BEŞİNCİ BÖLÜM	259
5.1. TEVRAT'IN İTİKAD ESASLARININ KURAN'A ARZI	259
5.1.1. Allah'a İman	259
4.1.2. Meleklerle İman	261

4.1.3. Kitaplara İman	262
4.1.4. Peygamberlere İman	264
4.1.5. Ahirete İman	268
4.1.6. Kaza ve Kadere İman	270
ALTINCI BÖLÜM	271
6.1. İNCİL’İN İTİKAD ESASLARININ KURAN’A ARZI	271
6.2. Meleklerle İman	273
6.3. Kitaplara İman	274
6.4. Peygamberlere İman	275
6.5. Ahirete İman	277
6.6. Kaza ve Kadere İman	277
SONUÇ	279
BİBLİYOGRAFYA	284
ÖZGEÇMİŞ	288

KISALTMALAR

A.Ş	:Anonim Şirketi
a.s.	: Aleyhisselam
b.	:Bin
Bkz.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Hız.	: Hazreti
İ.	:İmam
Krş.	: Karşılaştırınız
M.	:Miladi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
s.a.v.	: Sallallahü aleyhi ve sellem
tah.	: Tahkik eden
Tsz.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
y.y	:Yüz yıl

GİRİŞ

KUR'AN'IN İTİKAT ESASLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Fatiha-i Şerifte “*elhamdulillahi rabbi'l âlemin*” ile başlamasında rububiyetinin tevhidi vardır ki o da ulûhiyetinin tevhidini icab ettirir. Bu da halkın Allah’a ibadet etmesini iktiza eder. Bu ise, kulun ilk önce Allah-ü Teala’yı bilmesinin vacip olduğunu ifade eder, sonra da kulluk...

İ.Mâtürîdî’ye göre iman ve İslam dil yönünden ifade ettikleri mana bakımından ayrı gibi görünüyorsa da, aslında din yönünden taşıdıkları anlam ve önem itibariyle birdirler. İman, Allah’ın varlığını, birliğini, eşi ve benzeri bulunmadığını, her şeyin O’nun dilemesi ve yaratması ile var olduğunu kalp ile tasdik, dil ile ikrardır. İslam da insanın kendini tam olarak Allah’a teslim etmesi, O’nun emirlerini yerine getirmesi, yasakladıklarından kaçınması, dinin vecibelerini yerine getirmesi, tam bir sadakat ve samimiyetle O’na kulluk etmesidir. Bu da iman ile İslam arasında, ihtiva ettikleri mana bakımından bir fark olmadığını gösterir. Ayrıca iman eden birinin Müslüman olmadığını ileri sürmek nasıl mümkün değilse, İslâm’ın şartlarını yerine getiren birinin de mümin olmadığını söylemek o kadar imkânsızdır.¹

Kadim devirlerde muhtelif milletler için ayrı ayrı peygamberler gelmişti ve peygamberlere ait tarih, aynı millete birbiri ardından muhtelif peygamberlerin gelişini göstermektedir. O çağdaki İslam bir millete kendi peygamberi veya peygamberleri tarafından öğretilen dinin adıydı. Öz ve mahiyet bakımından İslam’ın her çağ ve memlekette aynı olmasına rağmen; ibadet tarzı kanun ve diğer teferruatlı hayat nizamı ve kaideleri her milletin mahalli hususiyetlerine göre birbirinden bir parça farklı bulunuyordu. Bu sebepten herhangi bir milleti, diğer milletlerin takip etmesi icap etmemekteydi ve mesuliyetleri ancak kendi peygamberi tarafından gösterilen yoldan ayrılması keyfiyetine inhisar etmekteydi.²

İman-İslâm: Mâtürîdî’ye göre iman, dil ile ikrar, kalp ile tasdiktir. Dili ile ikrar eden ve fakat kalbi ile tasdikte bulunmayan kimse, mümin değildir. Ayrıca herhangi bir engel bulunmadığı halde, dili ile ikrar etmeyip imanını gizleyen kimseye de mümin denemez;

¹ Ethem Ruhi Fırlı; *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, Selçuk Yayınları, Ankara 1990, s. 78

² Ebu’l Ala Mevdudi; *İslam’ın Anlaşılmasına Doğru*, 1981 Malezya, s. 87.

Çünkü özürsüz dil ile ikrarın terk edilmesi, kalbî tasdikini bulunmadığına delâlet eder. İmanın yeri kalptir. Kalbe yerleşen imana hükmetmek, zorla da olsa, hiçbir kimsenin iktidarında değildir.³

İman ancak kesin bilgi ile kalpte ve zihindeki tüm şüpheler zail olup tam bir kanaatin hâsıl olmasından sonradır. “Şüphenin ortadan kalkıp kesin bilgiye/yakın ulaşılması hali ise imanın esasını teşkil eder.”⁴(Bkz.Nesefi,Medarik,IV/174)

Her kim yerlerin ve göklerin, hayvanların ve bitkilerin yaratılışlarına ve aşağıdaki ayetlerin ihtiva ettiği diğer hususlara bakarsa, bu acayip işler bir yaratıcısı olduğuna inanmak mecburiyetine sevk eder.⁵ Nitekim Cenab-ı Hak şöyle buyurur. “*And olsun biz insanı çamurdan bir süzmeden yarattık. Sonra onu bir nutfе (sperm) olarak sağlam bir karar yerine koyduk. Sonra nutfeyi alaka (embriyo)ya çevirdik, alaka (embriyo)yu bir çiğnemlik ete çevirdik, bir çiğnemlik eti kemiklere çevirdik, kemiklere et giydirdik; sonra onu bambaşka bir yaratık yaptık. Yaratanların en güzeli Allah, ne yücedir!*”⁶

Yine Allah-ü Teala bir ayeti-i kerimede şöyle buyurmuştur: “*Gerek afakta gerek kendi nefislerinizde ayetlerimizi yakında onlara göstereceğiz. Nihayet onun (Kur’an’ın) hak olduğu şüphesiz kendileri için de apaçık meydana çıkacaktır. Rabbinin her şeye hakkıyla şahit olması sana kâfi değil mi?*”⁷

Kur’an’ı Kerim her şeyin başı olarak Allah’ın varlığına ve birliğine iman etmeyi esas almıştır. Yunus’un dediği gibi “dört kitabın manası: lâ ilâhe illâllah”tır.⁸

“*Allah’a bize indirilene, İbrahim’e, İsmail’e, İshak’a, Yakup’a ve torunlarına Musa ve İsa’ya gönderilene ve diğer peygamberlere ve rableri tarafından gönderilene inanınız: Onlar arasında bir ayırım yapmayız. Biz Allah’a teslim olanlarız, deyin.*”⁹

³ Ethem Ruhi Fıçlalı; a.g.e., s. 78

⁴ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, Fecr Yayınevi, Ankara 2006, III/357.

⁵ Aliyyü’l Kari; *İmam-ı Azam-Fıkh-ı Ekber Şerhi*, (Çev.: Hüseyin S. Erdoğan), Hisar Yayınevi, İstanbul 1987, s. 32

⁶ Müminun, 23/12, 13, 14

⁷ Fussilet, 41/53

⁸ Hayri Bolay; *Kuran Davet Ediyor (Kur’an’da İman Esasları)*, DİB Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1990, s. 45

⁹ Bakara, 2/136

Allah'tan başkasına sığınıp yardım dileyenler örümceğin haline düşerler; çünkü dayanakları yoktur.¹⁰

*“Allah'tan başka bir takım yardımcıları edinenler, kendisine yuva yapan örümceğe benzer. Yuvaların en zayıfı örümcek yuvası olduğunu keşke bilseler!”*¹¹

Her şeyde Allah'ın varlığına şahadet eden bir şahit vardır. Ki bunlar, O'nun birliğini ispat eder. Bütün akıllı kimseler, bu muhkem tertip ve üstün nizam karşısında onları yoktan var eden bir Sani-i Hâkim'in varlığını ve birliğini bulmuşlardır. İşte akıllı olanların dereceleri böylece meydana çıkar. Ancak bu hususları anlayamayanlar, kibirliliklerinden dolayı bunlardan ibret almayanlardır. Tıpkı sefiş, beyinsiz materyalistler gibi.¹²

Allah'ı birlemenin esası ve buna kesin inanmanın en doğru ifadesi şudur: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, resullerine, öldükten sonra dirilmeye, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna, hesap, mizan, cennet ve cehenneme inandım ve bunların hepsi de hakdır, demek icap eder.¹³

¹⁰ Hayri Bolay ;a.g.e., s. 46

¹¹ Ankebut, 29/41

¹² Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 22-223

¹³ Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 62

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KUR'AN'DA İNANÇ ESASLARININ TESPİTİ

Bir vahiy dini olan İslam dininin inanç ilkelerini, eski tabirle “*iman esaslarını*” Kur'an belirler. İman kelimesi “â-me-ne” fiilinden geldiğinden Kur'an'da bu fiilin aldığı mef'ullerden hareket etmek gerekir. Yani nelere inanmak gerekmektedir. Keza “ke-fe-re” fiili için de, mef'ulünden hareketle, inkârcıların neleri inkâr ettiklerine bakmak gerekir. Bakıldığında görülür ki, Kur'an, inananları övmekte, inanmayanları yermekte ve inanılmasını emretmektedir.¹⁴

- Meselâ bazen “Allah'a inanınız” şeklinde emirle ifade edilmektedir.¹⁵ Bazen Allah'a inananlar övülmektedir.¹⁶ Bazen de Allah'a inanmayanlar yerilmektedir.¹⁷
- Keza aynı şekilde peygamberlere inananlar da övülmekte, inanmayanlar yerilmektedir.¹⁸
- Kitaplara iman, “*Sana indirilene ve senden önce indirilene de iman ederler.*” şeklinde zikredilir.¹⁹
- Ahiret gününe iman etmeyen yerilmiştir.²⁰ Allah'a ve ahirete iman, ikisi bir arada zikredilmiş, inananlar övülmüş, inanmayanlar yerilmiştir.²¹

¹⁴ İsmail Yakıt; İslam'ı Anlamak, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s. 98-99

¹⁵ “Allah'a inanın ve Peygamberinin yanında savaşın» diye bir sure inmiş olsa, onların gücü yetenleri sizden izin isterler ve ‘Bizi bırak oturanlarla beraber kalalım’ derler.”(Tevbe, 9/86)

¹⁶ “Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet isabet etmez. Kim Allah'a inanırsa, Allah onun kalbini doğruya götürür. Allah her şeyi bilendir.” (Teğabun, 64/11)

¹⁷ “Çünkü o, şanı yüce Allah'a inanmıyordu.” (Hakka, 69/33)

¹⁸ “Andolsun ki Allah, İsrailoğullarından söz almıştı. (Kefil olarak) içlerinden on iki de başkan göndermiştik. Allah onlara şöyle demişti: Ben sizinle beraberim. Eğer namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, peygamberlerime inanır, onları desteklerseniz ve Allah'a güzel borç verirsiniz (ihtiyacı olanlara Allah rızası için faizsiz borç verirsiniz) andolsun ki sizin günahlarınızı örterim ve sizi, zemininden ırmaklar akan cennetlere sokarım. Bundan sonra sizden kim inkâr yolunu tutarsa doğru yoldan sapmış olur.” (Maide, 5/12)

¹⁹ “Yine onlar, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; ahiret gününe de kesinkes inanırlar.” (Bakara, 2/4)

- Allah’a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inanmak şeklinde dördü bir arada zikredilmiştir.²²
- Allah’a, ahiret gününe, meleklerle, kitaplara, peygamberlere inanmak olarak hepsi bir arada, yani beşi birden zikredilmiştir.²³

Kısaca özetlersek, Kur’an’ın inanılmasını emrettiği, inanmayanları azaba uğratacağı, inananları ise ebedi mutlu bir hayat vaat ettiği inanç ilkeleri yani imanın şartları şunlardır: Allah’a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe imandır.²⁴ Bu hususu bir hadis ile desteklemek de mümkündür. Ebu Said diyor ki: “Hz. Peygamber, Ebu Bekir ve Ömer’le birlikte Medine’de gezerken İbn Said adında bir Yahudi gencine rastlamıştı. Hz. Peygamber ona: ‘Benim Allah’ın elçisi olduğumu kabul eder misin?’ demişti. O da: ‘Sen benim Allah’ın elçisi olduğumu kabul eder misin?’ cevabını verince, Hz. Peygamber: ‘Ben Allah’a meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inandım’ cevabını verdi.”²⁵

Ancak, Allah’a ve sıfatlarına iman, kaza ve kadere de iman etmeyi tazammun ettiğinden, bu husus, iman esaslarını bildiren ayetlerde ayrıca zikredilmeyerek, bazı ayetlerde, her şeyin ilâhî takdire, yani kaza ve kadere tâbi olduğuna işaretle yetinilmiştir.²⁶

“Biz, yeryüzüne ve size gelen her musibeti yaratmadan önce mutlaka bir kitapta yazdık-şüphesiz bu Allah için kolaydır- ki kaybettiklerinize üzülmesiniz, Allah’ın lütfettiklerinden ötürü de şıarmayasınız! Zira Allah, kendini beğenmiş ve çok övünen hiç kimseyi sevmez!”²⁷

²⁰ “Ahirete inanmayanların kalpleri bu yaldızlı uydurmalarla kansın, onlardan hoşlansın ve işledikleri kötülükleri işlemeye devam etsinler diye.” (Enam, 6/113)

²¹ “Yahudilerden sabiilerden (yıldızlara tapanlardan) ve hristiyanlardan Allah’a ve ahiret gününe inanarak iyi ameller işleyenler için korku söz konusu değildir, onlar hiç üzülmeyeceklerdir.” (Maide, 5/69)

²² “Peygamber kendisine Rabbi tarafından indirilen gerçeklere inandı, müminler de. Hepsı birlikte Allah’a, O’nun meleklerine, O’nun kitaplarına ve O’nun peygamberlerine inandılar. ‘Onun peygamberlerinden hiçbirini diğerlerinden ayırmayız. Duyduk ve uyduk. Günahlarımızı bağışlamamı dileriz, ey Rabbimiz, dönüşümüz sanadır’ dediler.” (Bakara, 2/285)

²³ Nisa, 4/136: “Ey müminler, Allah’a, peygamberine, peygamberine indirmiş olduğu kitaba ve daha önce indirilmiş kitaba inanmaya devam ediniz. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkar ederse koyu bir sapıklığa düşmüş olur.” (Nisa, 4/136)

²⁴ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 98-99

²⁵ Ebu İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizi, es-Sünen, İstanbul 1992, s. 101

²⁶ Ali Arslan Aydın; *İslam’da İman ve Esasları*, İrfan Yayınları, İstanbul Tsz, 29

²⁷ Hadid, 57/22-23.

*“Gerçekten biz, her şeyi (hikmetimiz icabı) bir kaderle yaratmışızdır.”*²⁸

*“Her şeyi yarattı da ona bir nizam verdi: Onun mukadderatını tayin buyurdu.”*²⁹

Bu ayetlerden anlaşılan, Allah her şeyi bilip bir kadere göre takdir etmektedir.

İmam-ı A'zam diyor ki: “Mükellef olanın, ‘Ben Allah’a o’nun meleklerine, kitaplarına, öldükten sonra tekrar dirilmeğe, kadere, hayır ve şerrin Allah ’dan olduğuna inandım’ demesi farzdır.”³⁰

1.1. ALLAHA İMAN

1.1.1. Allah’ın Varlığının Delilleri

Varlıkları sıralarız; cansızlar, bitkiler, hayvanlar ve insanlar. Bu varlıklardan, var olma yeteneklerine bakılırsa, bir sonra gelenin, bir önce gelenden daha çok var olma imkânını taşıdığı söylenebilir. Yani insanla hayvandan ikisi birden var olmayabilirdi. Ama ikisinden biri var olsaydı, insanın var olması daha mümkündü. Hayvandan insana çıkılınca, yapmak, değiştirmek, bir çeşit var etmek gücü artmıştır, çünkü. Bitki cansızdan; hayvan bitkiden, insan hayvandan daha çok vardır, daha vardır. İnsandan meleğe, melekten Allah’a gidince, bu var oluş güçleri, imkânları sebepleri ve hakları artar. Allah, bu sebep ve hakkın, sonsuzda ulaştığı varlıktır. O noktada Allah kendi kendisiyle vardır. Oraya kadar, derece derece, bütün hak ve sebepler, O Hak ve Sebebe bağlı olarak vardır.³¹

Bu girişten sonra Allah’ın varlığının delillerine geçebiliriz.

1.1.1.1. İnsanın Fıtratından Doğan Deliller

Fıtrat delili: İnsan doğuştan inanmaya yatkın bir varlıktır. Bir diğer tabirle inanmak, insanın mayasında vardır. Genetik psikolojinin tanınmış simalarında Carl Gustav Jung “Her çocuk Allah fikri sembolize edilmiş bir arketiple (ilk örnekle) doğar” demektedir. Burada ifade edilmek istenen husus, insanın özüne veya mayasına Allah fikrinin

²⁸ Kamer, 54/49

²⁹ Furkan, 25/2

³⁰ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 35

³¹ Sezai Karakoç; *İslam*, Diriliş Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1985, s. 12

yerleştirilmiş olduğudur. Dolayısıyla insan yeryüzünde yöneleceği, tapacağı ve bağlanacağı bir varlık arar. Bunu gerek hayali âlemde, gerekse tabiatta gerçekleştirir. Yaratılış yani fitrat gereği, gerçek Allah'ı bulma işleminde yanlış yönlendirmeler, farklı eğitimler, çevre etkisi vs. gibi sebeplerle tabiatla ilahlar edinir. Dağa, taşa, puta, güneşe, aya, yıldıza, insana vs. tapmaya başlar. İşte gerçek anlamda bir tanrıya yönelme ancak salim bir akılla, peygamberlerle ve bozulmamış tabiat dediğimiz fitratla sağlanır. Nitekim ayette: “*Ben, insanları ve cinleri ancak bana ibadet etmeleri için yarattım.*”³² ifadesi yer almaktadır. Buradan anlaşılan Allah'a inanma ve ona kulluk etme insanın fitratında var olan bir özelliktir. İnsan bu fitratın gereği, dünyaya geldiğinde Allah'a yönelir veya yönelmez, ibadet eder veya etmez, O'nu inkâr eder veya etmez, O'nun dışında başka ilahlar edinir veya edinmez, kendisine kalmıştır.³³

Bundan başka insanın fitrî vicdanı da Allah'ı hissetmektedir. Bu bir fitrî biliş, bir hilkî duyuş ve seziştir. Zihin inkâra alıştırılabilse bile duyguları ondan yoksun bırakmak kişinin elinde değildir. Öyle olaylar ve durumlar vardır ki, insan bunlar karşısında köksüz bir ağaç gibi devrilmemek için, benliğinin derinliklerinde yaşayan ve öz suyunu görünmez bir kaynaktan çeken bir sese, bir ışığa dayanmak zorunda kalır.³⁴

Akıl susturulabilse bile vicdanın sesi susturulamaz. Çünkü tevhit akidesinin yeri iç ve vicdandır. İçe giden en yakın yol bedahet, vicdana giden en yakın yol da histir. Kur'ân daima bedahete dokunmak, ihsası uyandırmak ve bunlar yoluyla doğrudan doğruya basirete nüfuz etmek vicdana ulaşmak ister. Çünkü Allah biliyor ki, fitrat inkâr pisliğini reddeder. İnsanlar iman duygusundan kasten uzaklaşmak, kendilerini bu duygunun dışına atmak isteseler de, insan ruhu onu daima aramak sevdasına tutkun olacaktır. İnsan yaratıcıya imanı, lisaniyla inkâr etse bile, içinden Allah'ın varlığını birliğini bilmektedir. Nitekim Allah “... Vicdanları da bunlara tam bir kanaat hâsıl ettiği halde, zulüm ve kibirle yine (inatlarından) inkâr ettiler ...”³⁵ buyurur.³⁶

İnsan fitratının temelinde Allah inancının var olduğunu şu ayetten de anlamaktayız: “*Ey Muhammed! Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah'ın insanları yaratmış olduğu fitrata*

³² Zariyat, 51/56

³³ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 103-104

³⁴ Krş. A'râf, 128-135; Mü'minun, 84-89; Rum, 33-36

³⁵ Neml, 27/14

³⁶ Veli Ulutürk; *Kur'an- Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor?*, Nil Yayınları, İzmir 1994, s. 272

*çevir. Allah'ın yaratışında bir değişme yoktur. İşte gerçek din budur, fakat insanların çoğu bilmezler.”*³⁷

Bu ayetlerde bildirilen fıtrat dini, yaratılışa uygun din-i İslam'dır. Yaratılmışın yaratıcısına delaleti, tabii olduğu gibi her insanın vicdanının derinliğinde bir hak duygusu, bir marifetullah gizlidir. Bu, inkâr edenlerde bile zor zamanlarda kendini gösteren bir fitri marifettir.³⁸

Resûlullah Sallallahü ve Sellem'in: “Her doğan (çocuk) hak dini kabul edebilecek yaratılıştan doğar” mealindeki hadis-i şerifi de buna işaret eder.³⁹

Peygamberler, Allah'ın birliğini beyan edip açıklamak için gelmişlerdi. Bunun için, onların sözleri ve delilleri “la ilahe illallah” kelimesi üzerinde birleşmektedir. Peygamberler kendi ümmetlerine Allah'ın var olduğunu söylemekle emredilmemişler; bilakis kâfirlerin ve müşriklerin hayal ve vehmettikleri hususu reddetmek için Allah'tan başkasına ibadet edilemeyeceğini açıklamayı kastetmişlerdir.⁴⁰

İnsan fıtratında Allah inancının mevcudiyeti, çocukluk dönemi gözlemlerinden de anlaşılır. “Metafizik kriz” adını verdiğimiz ve sorularla gelen çocukluk evresi, bize, insanın fıtraten böyle bir inanca mütemayıl olduğunu gösterir. Ebeveyni inançlı veya inançsız olsun, her çocuk bu soruları zorunlu olarak sorar. “Biz nerden geldik, nereye gideceğiz, bizi kim yarattı vs.?” Bütün bunlar da gösteriyor ki insan fıtratında mevcut olan Tanrı fikri çocukluk çağının metafizik sorularıyla kendini gösteriyor.⁴¹

Kendi hayatını sonsuzlaştıramayan insan, nasıl kendi kendisinin sebebi olabilir? İnsanı ve her şeyi yaratan sonsuz derecede güçlü bir Varlık mevcuttur. Bu Varlık da Yüce Allah'tan başka bir şey değildir.⁴²

“Rabbin Âdemoğullarının bellerinden zürriyetlerini / spermlerini alıp onları kendilerine şahit tutarak “ben sizin rabbiniz değil miyim” demiştir. Onlar da “evet sen bizim rabbimizsin; biz buna şahit olduk” demişlerdi. Allah bunu sırf hesap gününde

³⁷ Rum, 30/30

³⁸ Elmalılı, 5/3822 ve devamı

³⁹ Aliyyü'l Kari;a.g.e., s. 30

⁴⁰ Aliyyü'l Kari;a.g.e., s. 30

⁴¹ İsmail Yakıt;a.g.e., s. 103-104

⁴² İ. Agah Çubukçu; *İslam'ın Temel Bilgileri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, s. 9

“bizim bundan haberimiz yoktu” demeyesiniz veya “daha önce babalarımız ortak koşmuşlar, biz ise onlardan sonra gelen bir kuşağız. Batıla yönlendirenler yüzünden şimdi sen bizi helak mı edeceksin!” demeyesiniz diye yaptı. Biz, belki dönerler diye ayetleri böyle açık açık dile getirmekteyiz.”⁴³

Bizce de sembolik bir ifade ile anlatılan bu akit, bir karakter olarak insanın genine yerleştirilen fitrî bir olgudur, sözlü ya da yazılı bir akit değildir. Her insanda, Allah’ın özel bir nuru ve hidayeti olan bu olgunun vücuda gelişini, insanın yaratılışına veya tabiattaki olgu ve olaylara kıyasla anlamak mümkündür. Mesela bir gülfidanı, dışarıdan bakan göz için kuru ve dikenli bir çalıdır. Onun genetik yapısını gören ya da bilenler bilir ki o çalıya rengi, kokusu, zarif ve nadide yapısı ile müstesna özellikte gül açma kabiliyeti konulmuştur. Bu dikenli bitki hava, su, toprak, ısı ve ışıktan oluşan gelişme ortamını bulduğunda neşvü nema olacak ve gül açacaktır. Tıpkı bir kayısı çekirdeğinde kayısı ağacı ve meyvesinin potansiyel olarak mevcut olması gibi.⁴⁴

1.1.1.2. Dış Dünyadan Doğan Deliller

Dış dünyadan doğan delilleri kozmolojik ve teleolojik olmak üzere iki ana başlık altında inceleyeceğiz.

Kozmolojik delil: Kısaca “âlem delili” demek daha uygundur. Kâinata bakarak orada elde edilen delillerdir. Mümkün varlıktan zorunlu varlığa, kozmostan Tanrı’nın varlığına giden delillerdir. Aristo mantığı ile akıl yürütmeler yaparak netice çıkarmaya çalışılan delillerdir. Kozmolojik delil, felsefe ve ilahiyatın en güçlü, en tartışmalı ve en eski delili olduğu kadar din bilginlerinin en sık başvurduğu bir deliller manzumesinin genel adıdır. Kimisi, “âlemin sonradan olduğunu” (hâdis), kimisi “değişimi” (teğayyür), kimisi “mümkünlüğünü” (imkân), kimisi “hareket” (muharrik)’i akıl yürütmenin odağına koyar.⁴⁵ Kozmolojik delili, hudûs ve imkân delili olmak üzere iki şekilde ele alacağız.

Hudûs delili: Kâinatın sonradan olduğu üzerine istinat edilen delildir. Kâinat ve içindekiler, kendiliğinden var olmayacağına göre, mutlaka bir var ediciye muhtaçtır.

⁴³ Araf, 7/172-174

⁴⁴ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Strasına Göre Tefsiri)*, 1/289

⁴⁵ İ. Agah Çubukçu; *İslam Felsefesinde Allah’ın Varlığının Delilleri*, s. 74

Onu bir başka var edici var etmiş dersek, onu da başka bir var edicinin var etmesi gerekir. Zincirleme var ediciler bizi sonsuza götürür. Bunun bir yerde kesilmesi gerekir. Hepsinin dayandığı bir ilk var edici gerekir. O var edici de Allah'tır.⁴⁶ Her sonradan yaratılanın var olması için bir yaratıcıya ihtiyacı bulunduğunu akıl, açık ve zorunlu olarak kabul eder.⁴⁷

Âlemin ve içindekilerin sonradan olması onları bir var edenin yani yaratıcısının bulunduğuna işaretler. Bu hudûs delili, aynı zamanda bir gözlem delilidir. Kur'an'da en çok üzerinde durulan delillerden biri bu delildir. Akıl yürütmenin merkezine alınan kavrama göre, farklı örnekleri vardır.

*“Yakinen inananlardan olması için İbrahim’e göklerin ve yerin hükümlerini şöyle gösterdik; Gecenin karanlığı üzerine çökünce bir yıldız gördü, ‘Benim rabbim işte bu’ dedi. Fakat yıldız batınca, ‘ben kaybolup gideni sevmem’ dedi. O da batınca, ‘Rabbim bana doğru yolu göstermezse elbette ben sapan topluluktan biri olurum’ dedi. Güneşi doğarken görünce de benim rabbim işte bu, bu daha büyük! diye haykırdı. O da batınca: ‘Ey kavmim, haberiniz olsun ben sizin ortak koştüğünüz şeylerden uzağım’ dedi. ‘Ben hanîf olarak yüzümü gökleri ve yeri yaratana çevirdim ben O’na şirk koşanlardan değilim’ dedi.”*⁴⁸

Kur'an, âlemin ve insanın yaratılmış olduğunu beyanla, kişiyi daima muhakemeye yönelterek onun yaratanını bulmasını, Allah'tan başka ilahın olmadığını tasdik etmesini ister.

*“(Onlar mı) yoksa gökleri ve yeri yaratan, size gökten yağmur yağdırıp, onunla, sizin kendi başınıza tek ağacını bile bitiremeyeceğiniz güzel bahçeler getiren mi daha hayırlıdır? Allah’la beraber başka bir ilâh mı var? Ne kadar da az düşünüyorsunuz!”*⁴⁹

Görüldüğü gibi ayette kozmosun varlığından Allah'ın insana onu inceleterek, failinin kim olduğunu yine insana buldurtması metodudur.⁵⁰

⁴⁶ İsmail Yakıt;a.g.e., s. 112

⁴⁷ Muhittin Bağgeci; *Allah'ı Bilmek*, Etüd Ofset, Kayseri Tsz, s. 6

⁴⁸ Enam, 6/75-79

⁴⁹ Neml, 27/60-62

⁵⁰ İsmail Yakıt;a.g.e., s. 112-113

İmkân delili: Bir önceki hudûs deliline benzemekle beraber ifade şekli biraz farklıdır. İnsan âlemde birçok varlıklar görür, bu varlıkların hepsi de mümkün olan varlıklardır. Mümkün olduklarına göre bunların var oluş sebepleri ya kendileridir veyahut bunları var eden başka sebepleri vardır. Eğer o kendi kendisinin sebebi olsaydı o zaman kendisi var olma yönünden kendisinden önce olacaktı ki bu saçmadır. O halde varlığı mümkün olan, var oluşunda bir başka sebebe muhtaçtır. Bu sebep ya zorunludur veyahut da mümkündür. Eğer mümkünse, onun da başka sebeplere ihtiyacı olur ki böylece bir teselsül oluşur. Teselsül sonsuza kadar gidemeyeceğine göre, varlık veren sebebin “zorunlu bir varlık” olması gerekir. Bu delil de illiyet yani nedensellik ilkesi önem taşır.⁵¹

Kelamcılar, bu âlemin mümkün olduğunu şöyle ispat ederler: Bu âlemin ve içinde bulunan şeylerin varlığı akıl nazarında zorunlu değildir. Bunların yokluğunu tasavvur etmek, aklen imkânsız değildir. Bunlar, cüzlerden teşekkül etmiş olup değişmeler halinde. Varlıkları, cüzlerden teşekkül edip, birbirine bağlı bulunan ve değişmeler halinde olan şeyler, varlığı zorunlu olan olamazlar. Öyleyse bu âlemin varlığı zorunlu olmayıp mümkündür. Mümkün olan bu âlemin varlığını yokluğuna tercih eden bir tercih edici vardır. Çünkü bu tercih edici var olmadıkça yaratma olamaz. Yaratış ve tercih, var olanda bulunur. Bu tercih edici, vacibül vücut olan Allah’tır.⁵²

Kur’an’da bu delil ile ilgili ayetler vardır.

*“Yoksa yaratan olmaksızın mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yarattılar? Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattı? Bilakis onlar farkında değiller.”*⁵³

İnsan sonradan olan, yani mümkün varlıktır. Kendi kendini yaratamayacağına göre, kendisinden çok büyük gökleri ve yeri hiç yaratamaz. Keza âlemde olan hiçbir şey insanın kendi yarattığı şeyler değildir.

*“Sizi yaratan biziz, o halde tasdik etmeniz gerekmez mi? Attığınız meniye görmüyor musunuz? Onu yaratan siz misiniz yoksa biz miyiz?”*⁵⁴

⁵¹ İsmail Yakıt;a.g.e., s. 113

⁵² Muhittin Bağgeci;a.g.e., s. 7-8

⁵³ Tur, 52/35-36

⁵⁴ Vakıa, 56/57-59

*“Toprağa attığınız tohumu görmüyor musunuz? Onu bitiren siz misiniz yoksa biz miyiz...”*⁵⁵

*“İçtiğiniz suyu görmüyor musunuz? Onu buluttan indiren siz misiniz yoksa biz miyiz?...”*⁵⁶

*“De ki: ‘Göklerin ve yerin rabbi kimdir? Yine de ki: ‘Allah’tır.’ O zaman onlara söyle: ‘Demek ki siz, onun dışında kendilerine bile hiçbir şekilde ne yararı, ne de zararı olan dostlar edindiniz, öyle mi?’ Yine de ki: ‘Görmeyenle gören veya karanlıklarla aydınlık hiç bir olur mu?’ Yoksa onlar Allah’a onun yarattığı gibi yaratan ortaklar mı buldular da yaratmaları birbirine mi benzetiyorlar? De ki: ‘He şeyin yaratıcısı Allah’tır ve O, var olan her şey üzerinde tek başına hükümran olandır.’”*⁵⁷

Kur’an bir yandan imkân delilini insana buldururken diğer yandan da insanın kafasında oluşabilecek çeşitli ihtimalleri alternatifleri aynı metotla soruyor, düşündürüyor ve doğruyu ona bulduruyor.⁵⁸

Teleolojik delil: Eskilerin gaye ve nizam delili dedikleri bu delil, gerek insanın kendi varlığında ve gerekse dış dünyada olan varlıklarda akla durgunluk verecek derecede bir düzen, bir sistem ve bir gayenin var olduğu esasına dayanır. Bu düzen hiçbir şekilde bir tesadüf sonucu meydana gelemez. Çünkü tesadüf yoktur. Olması da mümkün değildir. Bilim adamlarının yaptığı açıklamaya göre, canlıyı oluşturan bir protein molekülünün kendi kendine tesadüfen var olma şansı, 10^{160} ’a karşı 1’dir. Bunun için de 10^{243} yıl gerekir. Bu molekül meydana gelir gelmez hemen başka bir şeye dönüşmektedir. İkinci bir molekül için aynı zaman süreci gerekecektir. Kaldı ki evrendeki katrilyonlarca protein molekülü nasıl meydana geldi? Öte yandan, bu kadar uzun yıla kâinatın ömrü yetmemektedir. Kâinatın yaratılışı 10^{80} yıl kabul edildiğine göre, tesadüf olsaydı daha bir tane bile protein molekülü henüz meydana gelmemiş olacaktı.⁵⁹

Şüphe yok ki şu âlemin nizam ve tertibe konulmasında, eşya ve hâdiselerin birbirine tesir icra etmesinde, bir kısım varlıkların bir kısmının emri altına girmesinde, âlemin en

⁵⁵ Vakıa, 56/63-64

⁵⁶ Vakıa, 56/68-69

⁵⁷ Sebe, 34/27

⁵⁸ İsmail Yakıt;a.g.e., s. 114

⁵⁹ Bkz.: Hüseyin Atay; *İslamın İnanç Esasları*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1992, s. 51-59

uygun ve en yarayışlı tarzda yaratılmasında en sağlam tedbirin ve en yüce hikmetin apaçık delilleri vardır. Her tedbirin bir müdebbiri ve her hikmetli işin bir hakîmi bulunduğu şüphe götürmez bir hakikattir.⁶⁰

Konu ile ilgili olan Kur'an ayetlerine bir göz attığımız zaman, canlı, cansız bütün kâinatta, bir nizam vardır, insanın ruh ve beden yapısında da bir düzen vardır. Bütün bunları bir yapan bir yaratıcı, bir düzen koyucu vardır.⁶¹ Hiçbir şey tesadüfen oluşmamıştır. Bu ayetlerde asıl olan insanın gözleme dayalı deneylerle eğitilmesi mantık ve muhakemesini kullanması ve böylece neticeye giderek, sağlam bir inanç ve iradeye malik olmasıdır. Şimdi nizam ve düzenle ilgili ayetlerden bir kaçını ele alalım.⁶²

*“Eğer göklerde ve yerde Allah’tan başka tanrılar olsaydı, her ikisi de mutlaka fesada uğrardı! Muhakkak ki arş’ın sahibi Allah, onların niteledikleri şeylerden çok yücedir!”*⁶³

Çünkü aralarında vuku bulacak ihtilâflar sebebiyle, göklerde ve yerdeki bu düzen görülemezdi.⁶⁴ *“Allah oğul edinmemiştir. Onunla birlikte hiçbir tanrı da yoktur. Eğer öyle olsaydı, her tanrı elbette kendi yarattığına giderdi. O takdirde bazıları diğerlerine mutlaka üstünlük kurardı. Allah onların uydurdukları şeylerden münezzehtir.”*⁶⁵ *“De ki, onların söyledikleri gibi, şayet Allah’la birlikte başka tanrılar olsaydı, bunlar, arş’ın sahibine ulaşmak için elbette bir yol arayacaklardı. Allah, onların söyledikleri şeyden uzak, son derece yüce, büyük ve büsbütün beridir.”*⁶⁶

- **Cansızlarla ilgili nizam:**

“Görmekte olduğunuz gökleri direksiz olarak yükselten, sonra Arş’a yönelen, güneşi ve ayı boyun eğdiren Allah’tır. Bunların her biri muayyen bir vakte kadar (kendi yörüngesinde) akıp gitmektedir. O, Rabbinize kavuşacağınıza kesin olarak inanmanız için her işi düzenleyip ayetlerini açıklamaktadır. Yeryüzünü yayan, orada sabit dağlar

⁶⁰ Bekir Topaloğlu; *İslam Kelamcılarının ve Filozoflarına Göre Allah’ın Varlığı (İsbat-ı Vacib)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1992, s.58.

⁶¹ Bkz.: Hüseyin Atay; a.g.e., s. 51-59

⁶² İsmail Yakıt; a.g.e., s. 115

⁶³ Enbiya, 74/22

⁶⁴ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Strasına Göre Tefsiri)* II/355

⁶⁵ Müminun, 23/91

⁶⁶ Bkz.: İsra, 17/42-43

ve ırmaklar var eden orada bütün ürünlerden çift çift yaratan ve geceyi gündüze örten O'dur. Şüphesiz bütün bunlarda, düşünen bir toplum için deliller (ayetler) vardır”⁶⁷

“Gece de onlar için bir delildir. Biz gündüzü ondan sıyrıp alırız. Birden karanlıkta kalırlar! Güneş de kendi yörüngesinde akıp gitmektedir. Bu, çok güçlü olan, çok bilen Allah'ın takdiridir. Biz ay için de kuru bir hurma dalı haline (hilal) gelinceye kadar bir takım menziller belirledik. Ne güneşin aya erişmesi ne de gecenin gündüzü geçmesi söz konusudur. Her biri kendi yörüngesinde (felek) yüzmektedir.”⁶⁸

“Yedi kat göğü birbiriyle uyum içinde yaratan O'dur. Bu yüzden sen, Rahman'ın yaratmasında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak, bir çatlak görebiliyor musun? Sonra tekrar tekrar bak; sonunda göz (aradığını bulamadan) güçsüz ve bitkin bir halde sana geri dönecektir.”⁶⁹

• **Canlılarla ilgili nizamdan bahseden ayetlerden birkaçı:**

“Gökten su indiren O'dur. Biz onunla her türlü bitkiyi bitirdik. O bitkiden de üzerinde üst üste binmiş taneler çıkaracağımız bir yeşillik ve hurma tomurcuğunda da sık salkımlı hurmalar bitirdik. (Yine o su ile) üzüm bağları, nar ve zeytin bahçeleri yetiştirdirdik. Bunlar (yetişmede) birbirine benzerlerse de (tatları bakımından) birbirine hiç benzemezler. O halde, hem meyveleri verecekleri hem de olgunlaşacağı zaman onlara bir bakın! Şüphesiz bunlarda inanan bir toplum için ibretler (ayetler) vardır.”⁷⁰

“Sen, Allah'ın gökten su indirdiğine ve onunla, çeşitli renklerde ürünler yetiştirdiğini görmüyor musun? Nasıl ki dağlarda beyaz, değişik tonlarda kırmızı ve siyah tabakalar varsa aynı şekilde insanlar yerde hareket eden canlılar büyük ve küçükbaş hayvanlar arasında da renkleri farklı olanlar vardır. Kulları arasında Allah'tan en çok korkanlar ancak âlimlerdir. Allah, gerçekte de çok güçlü olan ve çok bağışlayandır.”⁷¹

“Ölü toprak onlar için bir delildir. Biz ona yağmurla hayat verir ve ondan taneler çıkarırız. Onlar da ondan yerler. Biz meyvelerinden yesinler diye, yeryüzünde nice hurma bahçeleri ve üzüm bağları yarattık. Ve oralarda birçok pınarlar fışkırttık. Bunları elleriyle yapmadılar ki. Hâlâ şükretmeyecekler mi? Yerin bitirdikleri insanların

⁶⁷ Ra'd, 13/2-3

⁶⁸ Yasin, 36/37-40

⁶⁹ Mülk, 67/3-4

⁷⁰ Enam, 6/99

⁷¹ Fâtır, 35/27-28

kendilerinden ve henüz bilmedikleri şeylerden bütün çiftleri yaratan Allah her türlü noksanlıktan münezzehtir.”⁷²

• **İnsanın yaratılışıyla ilgili nizamdan bahseden ayetlerden birkaçı:**

“Ey insanlar! Eğer yeniden dirilme hususunda şüphe (reyb) içerisindeyseniz şunu bilin ki, size açıkça gösterebilmemiz için, biz sizi topraktan, sonra nutfeden (spermatozoid), sonra embriyondan (alaka), şekilli şekilsiz et parçasından (mudğa), yaratık. Biz dilediğimizi, belli bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz. Sonra da sizi bebek (tıfl) olarak dünyaya getiririz. Bazılarınızın olgunluğa ulaşmasına imkân veririz. Bununla birlikte kiminiz (erken) ölürken kiminiz de önceden bildiklerini bilememesi için ömrünün en düşkün dönemine ulaşır...”⁷³

“Andolsun biz insanı çamurdan süzölmüş bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir mekânda bir nutfe kıldık. Sonra nutfe embriyon (döllenmiş yumurta / alaka) yaptık. Hemen embriyoyu cenin (mudğa) haline getirdik. Sonra cenini kemikleştirdik. Kemiklere et giydirdik. Sonra başka bir yaratmayla onu inşa ettik. Yaratanların en güzeli Allah ne kadar yücedir!”⁷⁴

Ayetlerinin sayısını artırmaya gerek yoktur. Nizam ve düzenden bahseden deliller görüldüğü gibi, mevcut olan varlıkların faillerini bulmaya yönelik delillerdir. Burada hareket noktası varlıklar arasındaki nizam ve bu nizamı var kılandan hareket ediliyor olmasıdır. Dolayısıyla nizam delili “nasıl yaptı” sorusuna cevap teşkil eder. Kaldı ki diğer deliller özellikle kozmolojik deliller “kim yaptı” sorusunun cevabını arıyorlardı. Teleolojik anlamda gaye delili ise “niçin yaptı” sorusunun cevabını arar.⁷⁵ Şimdi de yaratılıştaki gayeyi konu alan ayetleri ele alalım.

• **Kâinatın yaratılmasındaki gaye ile ilgili ayetlerden birkaçı:**

“Oysa Allah, gökleri ve yeri önemli bir amaç için; herkes, hiçbir haksızlığa uğramaksızın kendi kazandığıyla cezalandırılsın diye yaratmıştır.”⁷⁶

⁷² Yasin, 36/33-36

⁷³ Hac, 22/5

⁷⁴ Muminun, 23/12-14

⁷⁵ Hüseyin Atay; *İslamın İnanç Esasları*, s.36

⁷⁶ Casiye, 45/22

Hakk'tan maksat, göklerin ve yerin yaratılmasındaki yüce amaçtır. Bu amaç, ayetin devamında çok açık ve net olduğu gibi mülk suresinin ikinci ayetinde belirtilmiştir: Kimin daha iyi iş yaptığını, bizzat deneyip görmek⁷⁷ ve insanın, ahiret yurdundaki yerini kendisine kazandırmaktır. O halde insanlar, yapıp etmeleri bakımından ne dünyada eşitler ne de ahirette. “Herkes karakterine göre iş yapar.”⁷⁸ ve “Herkes kendi kazandığına bir rehindir...”⁷⁹ yaptıklarının karşılığını mutlaka alacaktır...⁸⁰

“Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, ayakta iken, otururken ve yatarken Allah’ı anan, göklerin ve yerin yaratılışını derin derin düşünen ve ‘Ey Rabbimiz! Sen bütün bunları boşuna yaratmadın seni tenzih ederiz. Bizi ateşin azabından koru’ diyen akıl sahipleri için deliller vardır.”⁸¹

“Biz, göğü, yeri ve bunlar arındakileri oyun olsun diye yaratmadık. Eğer bir eğlence olsun isteseydik, onu kendi katımızda edinirdik. Ama böyle bir şey yapan değiliz.”⁸²

“Biz, gökleri ve yeri ve ikisi arasında bulunanları eğlenmek için yaratmadık. Biz onları ancak gerçeğe (bir plana uygun olarak) yarattık. Ancak onların çoğu bunu bilmezler”⁸³

• **Kâinat ve içindekiler insan için yaratılmış ve insanın emrine verilmiştir:**

Bununla ilgili olarak birkaç ayet şöyledir:

“Allah’ın göklerde ve yerde onları sizin emrinize verdiğini nimetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsan ettiğini görmediniz mi? Yine de, insanlar içinde bilgisi, rehberi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadığı halde, Allah hakkında tartışan kimseler vardır.”⁸⁴

“O, kara ve denizin karanlıklarında kendileri ile yol bulasınız diye sizin için yıldızları yaratandır. Gerçekten biz bilen bir toplum için ayetleri ayrıntılı olarak açıkladık.”⁸⁵

“Allah’ın yeryüzünde olanları ve emri ile denizde yüzen gemileri sizin hizmetinize amade kıldığını görmedin mi...”⁸⁶

⁷⁷ Bkz.: Mülk, 67/2

⁷⁸ İsrâ, 17/84

⁷⁹ Müddessir, 74/38

⁸⁰ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)* II/254

⁸¹ Al-i İmran, 3/190-191

⁸² Enbiya, 21/16-17

⁸³ Duhan, 44/38-39

⁸⁴ Lokman, 31/20

⁸⁵ Enam, 6/97

*“Allah, kimini binesiniz, kimini yiyesiniz diye sizin için hayvanları yaratandır. Onlarda sizin için daha nice faydalar vardır. Gönüllerinizdeki bir arzuya onlar sayesinde ulaşırsınız. Onların ve gemilerin üstünde taşınırsınız.”*⁸⁷

Daha buna benzer birçok ayette her şeyin insan için yaratıldığı ve onun emrine verildiği beyan edilmektedir. Burada ayrıca insana kendisi için yaratılan bu kâinatı keşfetme görevinin de verildiğini görüyoruz. Şimdi de insan kimin için yaratılmıştır, ona bakalım. Kur'an'a göre insan, Allah için yaratılmıştır. Bir başka ifadeyle söylemek gerekirse kâinat insan için, insan da Allah için yaratılmıştır. Bununla ilgili birkaç ayet şöyledir:

*“Ben insanları ve cinleri ancak bana ibadet etmeleri için yarattım”*⁸⁸

*“Hani Rabbin meleklere: ‘ben yeryüzünde bir halife tayin etmekteyim’ dediğinde onlar da: ‘Orada fesat çıkarmakta ve kan dökmekte olan mı tayin ediyorsun? Hâlbuki biz seni hamdinle tespih ediyor ve seni takdis ediyoruz’ dediklerinde Allah da: ‘ Ben sizin bilmediklerinizi bilirim dedi.’”*⁸⁹ Buradan insanın “Allah’ın halifesi” gibi onurlu bir makamın bizzat Allah tarafından tayin edildiği ve böyle bir görevin de ancak Allah için deruhde edileceği anlaşılmaktadır.⁹⁰

Konuyu, Fıkıh-ı Ekber’den şu sözlerle bağlamak istiyoruz:

Arifibillah İbrahim el-Havvai’nin bu konudaki şu sözü ne güzeldir: “Sana giden yol gerçekten zahirdir. Seni bulmak isteyen kimse delil istemez.”

Başka birinin metin ve mana bakımından buna yakın olan şu sözü de güzeldir: “Sen zahirsin. Ayı bile göremeyecek kadar kör olan hariç, sen hiçbir kimseye gizli değilsin.”⁹¹

1.1.2. Allah’ın Sıfatları

İzah edilen Allah’ın varlığının delillerinden sonra O’nun sıfatlarının açıklamasına gireceğiz.

⁸⁶ Hac, 22/65

⁸⁷ Mümin, 40/79-80

⁸⁸ Zariyat, 51/56

⁸⁹ Bakara, 2/30

⁹⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s.113-120

⁹¹ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 26

Allah isim ve sıfatlarıyla ezeli ve ebedidir. İsim ve sıfatlarının hiçbirisi sonradan olma değildir. İlmiyle daima bilir; ilim O'nun ezelde sıfatıdır. Kudretiyle daima kadirdir; Kudret O'nun ezelde sıfatıdır. Kelamıyla konuşur; kelam O'nun ezelde sıfatıdır. Yaratmasıyla daima yaratır; yaratma O'nun ezelde sıfatıdır. Fiiliyle daima iş yapar; fiil O'nun ezelde sıfatıdır. Fail, Allah'tır; fiil ise O'nun ezelde sıfatıdır. Yapılan (meful) mahlûktur, yaratılmıştır; Allah'ın fiili ise yaratılmamıştır. Allah'ın sıfatları muhdes (sonradan olma) ve mahlûk (yaratılmış) değildir. Allah'ın sıfatları yaratılmıştır veya sonradan olmuştur, diyen veya bu hususta şüphe ve tereddüde düşen kimse, Allah'ı inkâr eden (kâfir) biridir.⁹²

Allah inancı, İslam ve bütün ilahi dinlerin temelini oluşturur. Semavi dinlerin hepsinde inanılması gereken ilk esas Allah'ın varlığı ve birliğidir. Allah'ın varlığına ve birliğine inanmadan diğer iman esaslarını kabule imkân yoktur. Çünkü Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaza ve kadere inanmak Allah'ın bildirmesine, dolayısıyla Allah'a imana bağlıdır.

Allah'a iman, dinin temelidir. Din, bütünüyle Allah'a iman esasına dayanır. İslam'ın akıl sahibi olan ve ergenlik çağına gelmiş insanlara yüklemiş olduğu ilk görev, kendilerini ve dünyadaki her şeyin yaratıcısı olan, her şeyi bilen, düzene koyan ve idare eden, yerde ve gökte ne varsa hepsinin kendisine muhtaç olduğu ve kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan, tek olan, ezeli ve ebedi olan Allah Teala'yı tanımak, O'na inanmak ve kulluk etmektir.⁹³

Allah'a iman, buluğa ermiş ve akıllı olan her insana farzdır. İlahi dinlerin kesintiye uğradığı dönemlerde, fetret devrinde yaşamış olan veya dağ başlarında, uzak yerlerde yaşadığı için hiçbir dinden haberi olmayan insanlar bile akıllarıyla Allah'ın var ve bir olduğunu bulmak zorundadır. Çünkü Allah, insanlara kendi varlık ve birliğini idrak güç ve kuvveti vermiştir. Her insan kendisine verilmiş olan akıl ile Allah'ın var ve bir olduğunu idrak edecek, kavrayacak durumdadır. İnsan yaradılıştan getirdiği mutlak ve üstün bir güce inanma duygusu ile kâinattaki akıllara durgunluk veren eşsiz yaratılış düzenini gördükten sonra yaratıcının varlığına ve birliğine inanmak zorunda kalır. Zira insan, gördüğü bir sanat eserinin sanatkârını görmese bile mutlaka bir sanatkâr

⁹² Ethem Ruhi Fırlı; a.g.e., s. 62

⁹³ Şerafettin Gölcük; *Kelam*, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Konya 1988, s. 126

tarafından yapıldığını bilir. Akıyla bir neticeye ulaşması zorunludur. Eserdeki mükemmellik ve üstün vasıflar ise bu sanatkârın sanatının üstünlüğüne delalet eder.

Kısacası, kâinattaki varlıkların yaratılışı ve kâinatın varlığı, Allah'ın varlığının, bu varlıklarda görülen nizam ve düzen de Allah'ın birliğinin delilidir. Bütün bu varlıkları görüp duran insanın Allah'ın varlığına ve birliğine iman etmesi akli bir zorunluluktur. Akıl bunu kavrayacak güçtedir.⁹⁴

Allah bir şey (varlık)'dir, ama diğer şeyler gibi değil. Onun varlığı, cisim, cevher, araz, had (sınır), zıd, eş ve ortaktan uzaktır. Onun Kuran'da zikrettiği gibi, eli, yüzü, nefsi vardır ancak Allah'ın Kuran'da zikrettiği el, yüz, nefis gibi hususlar, keyfiyetsiz sıfatlardır. Onun eli kudretidir veya nimetidir, denemez; çünkü bu takdirde sıfatın iptali söz konusudur. Bu, Kaderiyye ve Mu'tezile'nin görüşüdür. Onun eli, nasıl olduğu bizce bilinmeyen sıfattır. Keza gazabı ve rızası da keyfiyetsiz iki sıfattır.

Allah eşyayı bir şeyden yaratmadı. Allah eşyayı oluşundan önce, ezelde bilir. Eşyayı takdir eden ve oluşa geçiren (kaza) Allah'tır. Allah'ın dilemesi (meşiet), ilmi, kazası ve kaderi ve el-levhu'l-Mahfuz'daki yazısı olmadan, dünyada ve ahirette hiçbir şey vuku bulmaz. Ancak onun Levh-i Mahfuzdaki yazısı, hüküm değil vasıf olarak yazılır.⁹⁵

Şimdi, insanı Allah'ın varlığına ve birliğine götüren Kur'an ayetlerine değinelim:

- Büyük bir kudret, ilim ve hikmet eseri olan insanın yaradılışı, onun bir mucize olan vücut yapısı, uzuvlar ve fonksiyonları, vücut sistemine bağlı olarak insana lütfedilen sayısız nimetleri bildiren ayetler:⁹⁶

*“Sizi bayağı sudan yaratıp onu belli bir süreye kadar sağlam bir yere yerleştirmedik mi? buna gücümüz yeter; biz ne güzel güç yetireliz”*⁹⁷

*“Ölesi insan ne kadar nankördür. Allah onu hangi şeyden yaratmış? Onu meniden yaratıp merhalelerden geçirerek ona şekil vermiş; sonra, yolu ona kolaylaştırmıştır. Sonra onu öldürür ve kabre koyar. Sonra dilediği zaman onu tekrar diriltir”*⁹⁸

⁹⁴Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 126

⁹⁵Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 63

⁹⁶Şerafettin Gölcük; a.g.e., s. 126

⁹⁷Mürselat, 77/20–23

⁹⁸Abese, 80/17–22

“Ey insan, Yüce Rabbinin adını tespih et. O, yaratıp şekil vermiştir. O, her şeyi ölçüyle yapıp doğru yolu göstermiştir. O, yeşillikler bitirmiştir. Sonra da onları kuruyup kararmış çer çöpe çevirmiştir.”⁹⁹

“Yaratan Rabbinin adıyla oku, insanı yapışkan bir hücreden yaratan.”¹⁰⁰

“Yerin yetiştirdiklerinden, kendilerinden ve daha bilmediklerinden çift çift yaratan Allah münezzehdir”¹⁰¹

“İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi ki hemen apaçık bir hasım kesilir ve kendi yaratılışını unuttur da; “Çürümüş kemikleri kim yaratacak” diyerek, bize misal vermeye kalkar? De ki: “Onları ilk defa yaratan diriltecektir. O, her türlü yaratmayı bilendir.” Yaş ağaçtan size ateş çıkarandır. Ondan ateş yakarsınız. Göklere ve yeri yaratan, kendilerinin benzerini yaratmaya kadir olmaz mı? Elbette olur; çünkü O, yaratan ve bilendir. Bir şeyi dilediği zaman, O'nun buyruğu sadece, o şeye “Ol” demektir, hemen olur. Her şeyin hükümlerini elinde olan ve sizin de kendisine döneceğiniz Allah münezzehdir.”¹⁰²

“İnsanı sudan yaratarak ona soy sop veren O’dur. Rabbin her şeye kadirdir.”¹⁰³

“İnsan başıboş bırakılacağını mı sanır? Onun aslı, atılan bir meni damlası değil miydi? Sonra ana rahmine tutunan yapışkan bir hücre oldu da, Rabbi onu yaratıp düzenledi. Ondan erkek ve dişi olarak her iki cinsi yarattı. Bütün bunları yapan, ölüleri diriltmeye kadir olmaz olur mu?”¹⁰⁴

“Allah sizi topraktan, sonra nutfeden yaratmış, sonra da sizi çiftler halinde var etmiştir. Dişinin gebe kalması ve doğurması, ancak O'nun bilgisiyledir. Ömrü uzun olanın çok yaşaması ve ömürlerin azalması şüphesiz Kitap’tadır. Doğrusu bu Allah'a kolaydır.”¹⁰⁵

“Allah'ın gökten su indirdiğini görmez misin? Biz onunla türlü türlü renkte ürünler yetiştirmiş; dağlarda da beyaz, kırmızı, siyah ve türlü renkte yollar var etmişizdir. İnsanlar, yerde yürüyenler ve hayvanlar da böyle türlü türlü renktedirler. Allah'ın kulları

⁹⁹ Alâ, 87/1-5

¹⁰⁰ Alak, 96/1-2

¹⁰¹ Yasin, 36/36

¹⁰² Yasin, 36/7-83

¹⁰³ Furkan, 25/54

¹⁰⁴ Kıyame, 75/36-40

¹⁰⁵ Fatır, 35/11

arasında O'ndan korkan, ancak bilginlerdir. Doğrusu Allah güçlüdür, bağışlayandır.”¹⁰⁶

“Firavun: "Musa! Rabbiniz kimdir?" dedi. Musa: "Rabbimiz, her şeye ayrı bir özellik veren, sonra doğru yola eriştirendir" dedi. Firavun: "Öyleyse önceki nesillerin durumu ne oluyor?" dedi. Musa: "Onların bilgisi Rabbinin katında yazılıdır. Rabbim şaşırmaz ve unutmaz." dedi. Sizin için yeryüzünü döşeyen, yollar açan, gökten su indiren O'dur. Biz o su ile türlü türlü, çift çift bitkiler yetiştirdik. İster yiyin, ister hayvanlarınızı otlatın, onlarda akıl sahipleri için şüphesiz dersler vardır. Sizi yerden yarattık, oraya döndüreceğiz, sizi tekrar oradan çıkaracağız. And olsun ki Firavun'a bütün delillerimizi gösterdik de yalan sayıp kabulden çekindi.”¹⁰⁷

“Sizi yaratan Biziz; hala tasdik etmez misiniz? Söyleyin; akıttığınız meniden insanı yaratan siz misiniz, yoksa Biz mi yaratmaktayız? Söyleyin; akıttığınız meniden insanı yaratan siz misiniz, yoksa Biz mi yaratmaktayız? Ölümü aranızda Biz tayin ettik; sizi ortadan kaldırıp benzerlerinizi yerinize getirmeyi, sizi bilmediğiniz şekilde var etmeyi dilesek kimse önümüze geçemez. Ölümü aranızda Biz tayin ettik; sizi ortadan kaldırıp benzerlerinizi yerinize getirmeyi, sizi bilmediğiniz şekilde var etmeyi dilesek kimse önümüze geçemez. And olsun ki, ilk yaratmayı bilirsiniz, yine de düşünmez misiniz?”¹⁰⁸

“Yoksa darda kalana, kendisine yakardığı zaman karşılık veren, başındaki sıkıntıyı gideren ve sizi yeryüzünün sahipleri yapan mı? Allah'ın yanında başka bir tanrı mı? Pek kıt düşünüyorsunuz.”¹⁰⁹

“De ki: "Gökten ve yerden size rızık veren kimdir? Kulak ve gözlerin sahibi kimdir? Diriyi ölüden çıkaran, ölüyü de diriden çıkaran kimdir? Her işi düzenleyen kimdir?" Onlar: "Allah'tır! " diyecekler. "O halde O'na karşı gelmekten sakınmaz mısınız?" de.”¹¹⁰

¹⁰⁶ Fatır, 35/27-28

¹⁰⁷ Taha, 20/49-56

¹⁰⁸ Vakıa, 56/57-62

¹⁰⁹ Neml, 27/62

¹¹⁰ Yunus, 10/31

“İşte gerçek Rabbiniz Allah budur. Gerçeğin dışında sadece sapıklık vardır. Öyleyse nasıl olup da döndürülüyorsunuz?”¹¹¹

“Sizi bir tek nefisten yaratmış, sonra ondan eşini var etmiştir; sizin için hayvanlardan sekiz çift meydana getirmiştir; sizi annelerinizin karınlarında üç türlü karanlık içinde, yaratılıştan yaratılışa geçirerek yaratmıştır; işte bu Rabbiniz olan Allah'tır. Hükümler O'nundur, O'ndan başka tanrı yoktur. Öyleyken nasıl olur da O'nu bırakıp başkasına yönelirsiniz?”¹¹²

“Sizin için yeri durak, göğü bina eden, size şekil verip de, şeklinizi güzel yapan, sizi temiz şeylerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Rabbiniz olan Allah budur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!”¹¹³

“Kesin olarak inananlara, yeryüzünde ve kendi içinizde Allah'ın varlığına nice deliller vardır; görmez misiniz?”¹¹⁴

“Allah sizi yaratmıştır, sonra öldürecektir, içinizden bir kısmı da ömrünün en fena zamanına ulaştırılır ki, bilirken bilmez olurlar. Doğrusu Allah bilendir, her şeye Kadir'dir. Allah rızıkta kiminizi diğerlerine üstün tutmuştur. Üstün kılınanlar, emirleri altında bulunanların rızıklarını vermezler. Oysa rızıkta hepsi eşittir. Allah'ın nimetini bile bile inkâr mı ediyorlar? Allah size kendinizden eşler var eder. Eşlerinizden de oğullar ve torunlar var eder. Size temiz şeylerden rızık verir. Öyleyken batıla inanıyorlar ve Allah'ın nimetini inkâr mı ediyorlar? Allah'ı bırakıp, göklerden ve yerden kendilerine verecek rızıkları olmayan ve vermeye güç yetiremeyen şeylere mi tapıyorlar? Allah'a benzerler koşmaya kalkmayın. Şüphesiz Allah bilir, siz bilmezsiniz. Allah, hiçbir şeye gücü yetmeyen ve başkasının malı olan bir köle ile kendisine verdiğimiz güzel nimetlerden gizlice ve açıkça sarf eden kimseyi misal gösterir: Hiç bunlar eşit olur mu? Övülmeğe layık olan Allah'tır, fakat çoğu bilmezler. Allah iki adamı misal veriyor: Biri hiçbir şeye gücü yetmeyen bir dilsiz ki efendisine yüküdür, nereye gönderse bir hayır çıkmaz; bu, doğru yolda olan, adaletle emreden kimse ile bir olabilir mi? Göklerin ve yerin gaybı Allah'a aittir, kıyamet saatinin kopuşu bir göz

¹¹¹ Yunus, 10/32

¹¹² Zümer, 39/6

¹¹³ Mümin, 40/64

¹¹⁴ Zariyat, 51/20-21

kırpması kadar veya daha çabuk bir zaman içinde olur. Şüphesiz Allah her şeye Kadir'dir. Allah sizi annelerinizin karnından bir şey bilmez halde çıkarmıştır. Belki şükredersiniz diye size kulak, göz ve kalp vermiştir.”¹¹⁵

“Şu bir gerçektir ki Biz insanı süzme çamurdan yaratırız Sonra onu nutfe (sperm) halinde sağlam bir yere yerleştiririz. Sonra nutfeyi alakaya (yapışkan döllenmiş hücreye), alakayı mudgaya, yani bir çiğnem et görünümündeki varlığa, mudgayı kemiklere dönüştürür, sonra da kemiklere et giydiren, derken yeni bir yaratılışa mazhar ederiz. İşte bak da Allah'ın ne mükemmel yaratan olduğunu bir düşün! Ve bütün bunlardan sonra, siz ey insanlar, ölürsünüz. Sonra büyük duruşma (kıyamet) günü diriltilirsiniz.”¹¹⁶

“Kendi kendilerine, Allah'ın gökleri, yeri ve ikisinin arasında bulunanları, gerçek olarak ve belirli bir süre için yarattığını düşünmezler mi? Doğrusu insanların çoğu, Rablerine kavuşacaklarını inkâr ederler.”¹¹⁷

“Ey insanlar! Sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbinize kulluk ediniz ki, O'na karşı gelmekten korunmuş olabilesiniz.”¹¹⁸

“O, yeryüzünü size bir döşek ve göğü de bir bina kıldı. Gökten su indirip onunla size rızık olmak üzere ürünler meydana getirdi; artık Allah'a, bile bile eş koşmayın.”¹¹⁹

“Ölü idiniz sizleri diriltti, sonra öldürecek sonra tekrar diriltecek ve sonunda O'na döneceksiniz; öyleyken Allah'ı nasıl inkâr edersiniz? Yerde olanların hepsini; sizin için yaratan O'dur. Sonra, göğe doğru yönelerek yedi gök olarak onları düzenlemiştir. O her şeyi bilir.”¹²⁰

“Ey İnsanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan eşini var eden ve ikisinden pek çok erkek ve kadın meydana getiren Rabb'inize hürmetsizlikten sakının. Kendisi adına

¹¹⁵ Nahl, 16/70-78

¹¹⁶ Müminun, 23/12-16

¹¹⁷ Rum, 30/8

¹¹⁸ Bakara, 2/21

¹¹⁹ Bakara, 2/22

¹²⁰ Bakara, 2/28-29

birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'ın ve akrabaların haklarına riayetsizlikten de sakının. Allah şüphesiz hepinizi görüp gözetmektedir.”¹²¹

“Rahman olan Allah Kuran'ı öğretti; İnsanı yarattı, ona konuşmayı öğretti.”¹²²

“O, insanı pişmiş çamur gibi kuru balçıktan yaratmıştır. Cinleri de yalın bir alevden yaratmıştır. Öyleyken; Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlarsınız?”¹²³

“Kendisiyle konuştuğu arkadaşı ona: "Seni topraktan, sonra nutfeden yaratana, sonunda da seni insan kılığına koyanı mı inkâr ediyorsun? İşte O benim Rabbim olan Allah'tır. Rabbime kimseyi ortak koşmam.”¹²⁴

- Sonsuz bir kudretin eseri olan hayvanların yaratılışı ve insanın hizmetine verilmesini tasvir eden ayetler: Bir önceki maddede metin ve mealleri verilen ayetlerden bazıları bu ve bundan sonraki maddelere de atıfta bulunmakta, onlarda da zikredilmesi uygun düşmektedir. Ancak tekrar etmekten kaçındığımız bu konuyu fazla uzatmak istemediğimiz için, daha önce zikredilmiş olan ayetleri tekrar yazmayacağız. Bir önceki maddede verilen ayetler grubunun ilgili bölümleri sonraki maddelerde de zikredilebilir.¹²⁵

“Kudretimizle kendileri için hayvanlar yarattığımızı görmezler mi? Onlara sahip olmaktadırlar. Onları kendilerinin buyruğuna verdik; bindikleri de, etini yedikleri de vardır. Onlarda daha nice faydalar, içecekler vardır; şükretmezler mi?”¹²⁶

“O, suyu gökten bir ölçüye göre indirir. Biz onunla ölü memleketi diriltiriz. İşte siz de böyle diriltileceksiniz. Her sınıf varlığı yaratan O'dur. Gemiler ve hayvanlardan binesiniz diye size binekler var etmiştir. Bütün bunlar; üzerlerine oturunca Rabbinizin nimetini anarak: "Bunları buyruğumuza veren ne yücedir; zaten bizim takatimiz bunlara yetmezdi; şüphesiz Rabbimize döneceğiz" demeniz içindir.”¹²⁷

¹²¹ Nisa, 4/1

¹²² Rahman, 55/1-4

¹²³ Rahman, 55/14-16

¹²⁴ Kehf, 18/37-38

¹²⁵ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s.161

¹²⁶ Yasin, 36/71-73

¹²⁷ Zuhuruf, 43/11-14

*“Göklerde ve yerde inananlarda nice dersler vardır. Ey insanlar! Sizin yaratılmanızda ve canlıların yeryüzünde yayılmasında, kesin olarak inanan kimseler için ibretler vardır. Gece ile gündüzün birbiri ardından gelmesinde, gökten, Allah'ın rızık vermek için yağmur indirip, yeri onunla, ölümünden sonra diriltmesinde, rüzgârları yönetmesinde, akleden kimseler için dersler vardır.”*¹²⁸

*“Gökleri, yeri ve ikisinde yaydığı canlıları yaratması varlığının delillerindendir.”*¹²⁹

*“Geceyi gündüzü, güneşi ayı sizin istifadenize vermiştir. Yıldızlar da O'nun buyruğuna boyun eğmiştir. Bunlarda, akleden kimseler için dersler vardır. Yeryüzünde rengârenk şeyleri de sizin için yaratmıştır. Bunda, öğüt alan kimseler için ibret vardır. Taze et yemeniz, takındığınız süsleri edinmeniz ve Allah'ın bol nimetinden faydalanmanız için denize -ki gemilerin onu yara yara gittiğini görürsün- boyun eğdiren de O'dur. Artık belki şükredersiniz.”*¹³⁰

*“Hayvanlarda da size ibretler vardır. Bağırsaklarındakiler ile kan arasından, içenlere halis ve içimi kolay süt içiririz.”*¹³¹

*“Göğün boşluğunda Allah'ın buyruğuna boyun eğerek uçan kuşlara bakmıyorlar mı? Onları Allah'tan başka tutan kimse yoktur. İnanan millet için bunda dersler vardır.”*¹³²

*“Ehlî hayvanlarda size ders vardır; onlardan çıkan süttten size içiririz; onlarda daha birçok menfaatiniz vardır. Onlardan yersiniz. Hem onların ve hem de gemilerin üzerinde taşınırsınız.”*¹³³

*“Üzerlerinde kanat çırpıp dizi dizi kuşları görmezler mi? Onları havada Rahman olan Allah'tan başkası tutmuyor; doğrusu, O, her şeyi görendir.”*¹³⁴

“Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelmesinde, insanlara yararlı şeylerle denizde süzülen gemilerde, Allah'ın gökten indirip yeri ölümünden sonra dirilttiği suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle

¹²⁸ Casiye, 45/ 3-5

¹²⁹ Şura, 42/29

¹³⁰ Nahl, 16/12-14

¹³¹ Nahl, 16/66

¹³² Nahl, 16/79

¹³³ Müminun, 23/21-22

¹³⁴ Mülk, 67/19

*gök arasında emre amade duran bulutları döndürmesinde, düşünen kimseler için deliller vardır.”*¹³⁵

*“Allah bütün canlıları sudan yaratmıştır. Kimi karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayakla yürür, kimi dört ayakla yürür. Allah dilediğini yaratır, Allah şüphesiz her şeye Kadir'dir.”*¹³⁶

- Bozulması ve aksaması olmayan mükemmel tabiat nizamı içindeki yerküresi, dağlar ve denizler... Göklerin ve yerin birbirleriyle ahenkli olarak gediksiz ve kusursuz yaratılışı, bunların çalışması, yer küresini koruyan atmosfer, acı ve tatlı suların ve denizlerin bulunuşu ile yerde ve gökte bulunan her şeyin insanın emrine verililişini bildiren ayetler:¹³⁷

*“İki deniz bir değildir. Birinin suyu tatlı ve kolay içimlidir; diğeri tuzlu ve acıdır. Her birinden taze balık eti yersiniz; takındığınız süsler çıkarırsınız; Allah'ın lütfuyla rızık aramanız için gemilerin onu yararak gittiğini görürsün. Belki artık şükredersiniz. Allah, geceyi gündüze katar, gündüzü geceye katar; belirli bir süre içinde hareket eden güneş ve ayı buyruk altına almıştır. İşte bu, Rabbiniz olan Allah'tır, hükümler O'nundur. O'nu bırakıp taptıklarınız, bir çekirdek kabuğuna bile sahip değillerdir. Onları çağırırsanız, çağrınızı işitmezler; işitmiş olsalar bile size cevap veremezler; ama kıyamet günü sizin ortak koşmanızı inkâr ederler. Her şeyden haberdar olan Allah gibi, sana kimse haber vermez.”*¹³⁸

*“Gökleri yedi kat üzerine yaratan O'dur. Rahman'ın bu yaratmasında bir düzensizlik bulamazsın. Gözünü bir çevir bak, bir çatlak görebilir misin? Bir aksaklık bulmak için gözünü tekrar tekrar çevir bak; ama göz umduğunu bulamayıp bitkin ve yorgun düşer.”*¹³⁹

¹³⁵ Bakara, 2/164

¹³⁶ Nur, 24/45

¹³⁷ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s.165

¹³⁸ Fatır, 35/12-14

¹³⁹ Mülk, 67/3

- Bütün canlıların mayasını teşkil eden su, suyun habercisi rüzgâr, ölü toprağın yağmurla dirilerek muhtelif yiyecekler vermesi, insanların ihtiyaçlarını gideren ateş vb.nin yaratılışından bahseden ayetler:¹⁴⁰

*“Gökten bereketli bir su indirdik, kullara rızık olmak üzere onunla bahçeler, biçilecek taneli ekinler, küme küme tomurcukları olan boylu hurma ağaçları yetiştirdik. O su ile ölü yeri dirilttik. İşte insanların diriltilmesi de böyledir.”*¹⁴¹

*“Gökleri ve yeri yaratan, yukardan indirdiği su ile rızık olarak ürünler yetiştiren, emri gereğince denizde yüzmek üzere gemileri, nehirleri, belli yörüüngelerinde yürüyen ay ve güneşi, geceyle gündüzü sizin buyruğunuza veren Allah'tır. Kendisinden isteyebileceğiniz her şeyi size vermiştir. Allah'ın nimetini sayacak olsanız bitiremezsiniz. Doğrusu insan pek zalim ve çok nankördür.”*¹⁴²

- Ay, güneş, yıldız, gece ve gündüzün meydana gelişi ve bunlardaki değişme nizamdan ve bütün bunların insana sağladığı bahseden ayetler: Yukarıdaki zikredilen ayetler arasında bu konuyla ilgili ayetler çoktur.
- Yiyecek, insan ve her türlü eşya naklinde emrinize amade kılınan gemiler, denizler ve denizden çıkarılan gıdalar ve ziynet eşyalarından bahseden ayetler: Yukarıdaki bahsedilen ayetler arasında bu hususla ilgili olanlar da mevcuttur.
- İnsanların gaflet, kibir ve inattan sıyrıldığı an yalnız Allah'a yönelmeleri ve O'na yalvarmalarını haber veren ayetler: Hz. Musa'nın Firavunla olan mücadelesi neticesinde Firavun ve taraftarlarına azap gelince onların Allah'a yalvarışını bildiren şu ayetleri burada örnek olarak zikredebiliriz:¹⁴³

“Onlara bir iyilik (bolluk) gelince, “bu, bizim hakkımızdır. (bizim yüzümüzden geldi ve kendi davranışımızla bunu elde ettik)” dediler. Eğer fenalık gelirse Musa ve onunla olanları uğursuz sayarlardı. (Onların yüzünden ktlık ve belaya uğradıklarını iddia ederlerdi). Bilesiniz ki, onların uğursuzluğu Allah katındandır, fakat onların çoğu bunu bilmezler. Ve dediler ki; bizi sihirlemek için ne mucize getirirsen getir biz sana

¹⁴⁰Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s.167

¹⁴¹ Kaf, 50/9-11

¹⁴² İbrahim, 14/32-34

¹⁴³Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s.161

inanacak değiliz. Biz de ayrı mucizeler olarak onların üzerine tufan, çekirge, haşarat, kurbağalar ve kan gönderdik; yinede büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular.

*Azap üzerlerine çökünce, “Ey Musa, sana verdiği söz hürmetine bizim için rabbine dua et, eğer bizden azabı kaldırırsan mutlaka sana inanacağız ve muhakkak İsrailoğullarını seninle göndereceğiz” dediler. Biz ulaşacakları bir müddete kadar onlardan azabı kaldırmıca hemen sözlerinden dönüverdiler”*¹⁴⁴

Kur'an'da isbat-ı vacip konusunu Kur'an delilerinin özelliklerini belirterek noktalamak istiyoruz:

- Kur'an delileri ikna edicidir. Kur'an, ikna etmek için mucizelerden çok akla hitap eder. Zaaf ve korku yoluyla inandırma yerine düşünce ve ikna yoluyla kabulü tercih eder.
- Kelamcı ve filozofların kullandıkları dillerin devri geçebilir veya onlar herkese hitap edemeyebilirler. Kur'an delilerinin hiç bir zaman devri geçmez. Onlar apaçık, bedihi ve umumidirler.
- İnsanların fitratına uygundurlar.
- Kelamcılar ve İslam filozoflarının delilerinin kaynağıdır.¹⁴⁵

1.1.2.1. Sıfatı Nefsiyye (Vücut Sıfatı)

Sıfat-ı nefsiyye, kendisiyle nitelendirilen zatın varlığını gösteren ve onun varlığına herhangi bir şey eklemeyen sübûtî sıfatlarındandır. Cevherin, cevher olduğu gibi, aynı zamanda var olan bir şey olması gibidir.

Zatı, kâmil ve mutlak olan varlık yalnız Allah'ın varlığıdır. Nakıs ve başkasına bağlı bulunan varlık ise, O'nun dışında kalan tüm şeylerin varlığıdır. Zaten bu anlam yukarıdaki bilgilerden çıkmaktadır.¹⁴⁶

¹⁴⁴ A'raf, 7/132-136

¹⁴⁵ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s.168

¹⁴⁶ Ramazan el-Buti; *Yaratıcının Varlığı, Yaratılanın Görevi-İslam Akaidi*, (Çev.: Mehmet Yolcu, Hüseyin Altınalan), Madve Yayınları, İstanbul 1986, s. 115-116

Cenab-ı Hakk'ın gerek vücudu ve gerekse sıfatları, tefekkür ve idrakte yüce zatına sahiptir. Yani, nasıl ki Hakk Teala'nın zatını idrak ve hakikatini bilmek, anlayıp kavramak aklen mümkün değildir. Mukaddes sıfatlarının da hakikatini anlamak zat-ı ilahi'sinin aynı mı yoksa ondan ayrı, ona zait bir şey mi, olduğu hususunu anlayıp, kavraya bilmek de aklen mümkün değildir.¹⁴⁷

Vücudun zıttı olan adem, yokluk, Allah Teala hakkında mümtenedir. Çünkü varlığı zatının gereği olan için yokluk ne geçmişte ne de gelecekte tasavvur olunabilir.¹⁴⁸

Vücut, varlık anlamında olup yokluğu düşünülemezdir. Varlığı zorunlu olandır. Varlık ismini almaya hak eden varlık O'dur. Çünkü varlığı kendindendir. Diğer varlıklar gibi, varlık kendisine sonradan verilmemiştir. Hâlbuki O'nun dışında her şeyin varlığı kendinden değildir ve yokluğu düşünülebilir. Kur'an'da: *“Allah'la beraber bir başka ilaha yalvarma. O'ndan başka ilah yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olur. Hükmü O'nundur. Dönüşünüz ancak O'nadır.”*¹⁴⁹ şeklinde geçer.¹⁵⁰

Cenab-ı Hakk'ın “vücudu”, bütün sıfatlarının aslı ve merciidir. Vücudun zıddı olan adem (yokluk), onun hakkında muhaldır.¹⁵¹

1.1.2.2. Sıfatı Selbiyye

Buna tenzihi sıfatlar da denir. Yaratıklar âleminden Allah'ın zatının tenzih edildiği, O'na şirk koşulmasını engelleyen, Allah'ın ne olmadığını belirten sıfatlardır. O'na yakışmayacak özellikteki yaratılmış âleme ait her türlü vasıflardan nefyedilmesidir.¹⁵²

Kur'an'ın ifadesiyle: *“Hiçbir şey O'nun benzeri değildir”*¹⁵³ Şimdi bunları sıralayalım:

Kıdem Sıfatı

Âlemin kadim olduğunu söyleyen kâfir olur. Bütün mahlûkatın son bulunduğu yer vacibü'l vücut olan Cenab-ı Hakk'ın zatı olduğu tespit olunmuştur. Varlığı vacip olan

¹⁴⁷ Ali Arslan Aydın; *İslam İnançları*, Gonca Yayınları, 7. Baskı, Cilt I, İstanbul Tsz., s. 269-270

¹⁴⁸ Şerafettin Gölçük; a.g.e., s. 182

¹⁴⁹ Kasas, 28/88

¹⁵⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s.1 52

¹⁵¹ Muhittin Bağçeci; a.g.e., 157

¹⁵² İsmail Yakıt; a.g.e., s. 152

¹⁵³ Şura, 42/11

Allah-ü Teala'ya yokluğun gelmesi mümtendir. Çünkü kadim oluşu, sabit olanın yokluğa uğraması düşünülemez. Öyleyse Allah-ü Teala'nın ezeli ve ebedi olması lazımdır. O, varlığının evveli olmamak üzere kadim, varlığının sonu olmamak üzere de bakidir.¹⁵⁴

Kıdem sıfatı, Allah'tan önce bir yokluğun olmaması demektir. O'ndan önce bir yokluk olsaydı, O'nu icat edecek bir müessirin bulunması gerekirdi. Bu durumda ilah olması muhal olurdu. Demek ki, ilâh her şeyden önce yokluktan da öncedir, yokluğu icat eden de O'dur. Öyle ise O, kadimdir. Açıklanmak istenen de budur. Ya da her şeyden önce var olan bu varlık da bir yokluk devresi geçirmiş, bir varlık ona tesir ederek icat etmiştir. Böylece bu birbirini yaratma eylemi sürüp gitmiştir. Bu hareket noktası ise, teselsül faraziyesini gerektirir.

Öyle ise bütün mevcudatın, var oluşunda vacibû'l-vücûd bir zata dayanması kaçınılmaz bir hal almıştır. Bir zatın vacibû'l-vücûd olabilmesi için, başka varlıklarda müessir olması, başkasından etkilenmemiş olması zarurîdir. Bu ise, o zatın kıdem sıfatıyla nitelenmesini gerektirir.¹⁵⁵

Kıdem sıfatına, Cenab-ı Hak'tan zatına layık olmayan geçmişteki yokluğu selbettiği ve mefhumunda selb manası bulunduğu için “sıfat-ı selbiye” denmiştir.¹⁵⁶ Kıdem sıfatının zıddı “hudus”tur. Kıdem, Allah'ın zatı hakkında vacip olduğundan zıddı olan hudus (sonradan olmak), Allah için mümtendir.¹⁵⁷

Beka Sıfatı

Beka; Hak Teala'nın ebedi olması, yani varlığının sonu olmaması daima var olması demektir. Allah Teala'nın vacibü'l vücud olduğundan, vücudu zatının muktezasıdır. Bu sebeple O, hem kadim ve ezeli, hem de baki ve ebedidir. Çünkü “kıdemi sabit olan bir varlığın bekası da vacip olur” Yani ademi (yokluğu) muhal olur.

¹⁵⁴ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 35

¹⁵⁵ Ramazan el-Buti; a.g.e., s. 120

¹⁵⁶ Ali Arslan Aydın; *İslam İnançları*, s. 96

¹⁵⁷ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, Hibaş Yayınları, Konya 1984, s. 79

Beka; varlığın sonunda gelecek olan ademi selbetmek, yani yokluğu kaldırmak manasını ifade ettiğinden, itibari olan sıfat-ı selbiyyedendir.¹⁵⁸

O'ndan başka varlıklar bir gün yok olabilirler. Ve Tanrı'nın kanunlarına göre değişikliğe uğrar. Tanrı'nın zatı ise değişme yeri değildir. O her türlü değişmeden ve her türlü yokluktan münezzehtir.¹⁵⁹ Fena ve yokluk, Allah Teala hakkında muhaldır. Kıdem ve beka'ya "sermediyyet" de denilir.¹⁶⁰

Muhalefetün lil Havadis

Hak Teala'nın muttasıf olduğu sıfatlardan biri de zatında ve sıfatında hiçbir şeye benzememesidir. Cenab-ı Hakk'ın zatına vacip olan bu sıfat Hak Teala'nın zat ve sıfatlarından mümaseleti yani misli olmayı ve müşabeheti, yani benzeri olmayı selbettiği (kaldırdığı) ve mefhumunda selb (nefy) manası bulunduğu için, bu sıfatda tenzihat denilen sıfat-ı selbiyye'den sayılmıştır. Bu sebeptendir ki, nakizi olan mümaselet ve müşabehet, yani mislilik ve benzeri Vacib Teala hakkında müstahil (muhal) olan noksan sıfatlardandır.

Hak Teala'nın zat ve sıfatlarının hakikatini aklen tasavvur edebilmek ve ilahi mahiyetini kavramak mümkün olmadığından, mahdut ve sınırlı olan aklımızla O'nu nasıl düşünersek düşünelim hayalimizde ne şekilde tasavvur edersek edelim, O, bizim düşündüklerimizden, hayal ve tasavvurumuzdan geçirdiklerimizin hepsinden başka ve hiçbirine benzemeyen ilahi bir varlıktır. Zira görebildiğimiz veya varlığını düşündüğümüz varlıkların hepsi, yok iken, sonradan yaratılan, var olabilmek için başkasına muhtaç olan ve sonunda zeval bulan, yani hadis, fani ve daima muhtaç olan noksan varlıklardır. Allah-u Teala ise, vücudu zatına vacip, kadim ve baki, yani ezeli ebedi her şeyden müstağni, her türlü noksandan münezzeh ve bütün kemal sıfatlarla muttasıf olan ilahi ve mukaddes varlıktır.

Eğer Allah-u Teala zat ve sıfatlarında sonradan var olan şeylerden birine benzeseydi, o şey gibi sonradan var olan, yani hadis ve başkasına muhtaç fani bir varlık olurdu. Bu ise muhaldır.

¹⁵⁸ Mehmet Aydın;a.g.e., s. 272

¹⁵⁹ İ. Ağah Çubukçu; *İslam'ın Temel Bilgileri*, s. 14

¹⁶⁰ Muhittin Bağçeci; a.g.e. s. 158

Bu sıfat aynı zamanda Allah Teala'nın mümkün varlıkların sıfatından olan ve başka bir varlığa ihtiyacı gerektiren cisimlik, cevherlik, arazlık ve cüzlerden, terekküp etmek gibi cismani ve maddi hallerden; yemek, içmek gibi beşeri fiillerden ve üzüntü sevinç gibi ruhi hallerden tenzihini de ifade eder.¹⁶¹ İhtiyacı olmak eksiklikten gelir. Tanrı eksik değildir ki başka şeylere muhtaç olsun. Kâinattaki nesneler birleşmeğe, bölünmeğe dağılmağa ve yok olmaya duçar olabilirler. Yüce Tanrı'nın zatı ise bu fiilden münezzehtir.¹⁶² Mahlûklar zatları bakımından Allah'a benzemedikleri gibi sıfatları bakımından da Allah'a benzemezler. Allah'a hakikat bakımından yaklaşmadıkları gibi kemâlatında da yaklaşamazlar.¹⁶³

*“Onun benzeri olmak şöyle dursun benzeri gibisi dahi yoktur. O hakkıyla işiten, kemâliyle görendir”*¹⁶⁴

Muhafetun-lil-havadis sıfatının zıddı “Mümaselet” ve “Müşabehet” (sonradan olan bir şeye benzemek)dir. Bunlar ise, Allah'ın zatı hakkında muhal olan noksan sıfatlardandır.¹⁶⁵

Kıyam bi Nefsihi

Cenabı Allah'ın varlığında ve varlığının devamında hiçbir şeye, zamana ve mekâna muhtaç olmayarak zatı ile kaim olması ve her türlü ihtiyaçtan münezzeh olması demektir.¹⁶⁶ Şu âlemde bulunan her şey, var olmasında olduğu gibi varlığının devamında da kendinden başka bir müessire bir faile muhtaçtır. Çünkü hiçbir şeyde kendi zatında var olmasını gerektiren vücudunu zaruri kılan bir şey yoktur. Zira varlıkların hepsi sonradan vücuda gelmiştir. Bu sebeple yaratana ve bir mekâna muhtaçtır. Onun içindir ki vücudu hadis ve varlığında daima başkasına muhtaçtır.¹⁶⁷

Her şey O'nun kurduğu düzene göre işler. O'nun zatı bir düzene bağlı değildir. İlmi her şeyi kuşatmıştır. O'nun zatı zamana, mekâna, oluşmalara bağlı değildir. O, mümkün

¹⁶¹Şerafettin Gölcük; a.g.e., s. 182-185

¹⁶² İ. Agah Çubukçu; *İslam'ın Temel Bilgileri*, s. 14

¹⁶³ eş-Şeyh Muhammed Ahmed el-Adevi el-Ezheri; *Tevhid Risalesi*, (Çev.: Ali Arslan), Arslan Yayınları, İstanbul Tsz., s. 76

¹⁶⁴ Şurâ, 42/11

¹⁶⁵ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 81

¹⁶⁶ Muhittin Bağçeci; a.g.e., s. 158

¹⁶⁷ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 276

değil, vücudu vacip olandır. Vücudu vacip olan demek, varlığı kendiliğinden zorunlu olan demektir.¹⁶⁸

Eğer vacibü'l vücud olan Hak Teala herhangi bir şeye muhtaç olsaydı vücudu ezeli ve zatının muktezası olmayıp sonradan vücud bulan hadis bir varlık olurdu. Sonradan var olan hadis bir varlık ise kâinat denen bu mümkinat mecmuasının mebdei (aslı) olmazdı. Halbuki Allah, daha önce zikrettiğimiz delillere göre her şeyin aslı ve yaratıcısıdır. O halde hiçbir şeye muhtaç değildir. Zira o yegâne halik O'ndan başka her şey mahlûktur. Halik ise mahlûkuna asla muhtaç olmaz.¹⁶⁹ “*Ey insanlar, siz Allah'a muhtaçsınız, Allâh ise, işte zengin ve hamde lââyık olan O'dur.*”¹⁷⁰

Vahdaniyet

Sıfat-ı selbiyyenin beşincisi ve sonuncusu vahdaniyet sıfatıdır. Vahdaniyet, Allah-u Teala'nın zatına vacip olan kemal sıfatların en önemlisidir. Çünkü bu sıfat, Hak Teala'nın zatından sıfat ve fiillerinden çokluğu kaldırdığı ve mefhumunda selb manası bulunduğu içindir ki bu “zati sıfat” da, “sıfat-ı selbiyye” den sayılmıştır.¹⁷¹

Kâinat bütün ayrıntılarıyla yaratılmış bir şeydir, onun mutlaka tek olan bir yaratıcısı (Allah) vardır.¹⁷² Tanrı birdir. O'nun ortağı yoktur. O'nun ne babası, ne de çocukları vardır. O'nun zatı bölünmeyi, birleşmeyi ve yok olmayı kabul etmez. O'na çocuk isnat edenler yanılırlar. O'na ortak ilâh tanıyanlar da ağır bir yanılma içindedirler. Eğer Tanrı'dan başka bir ilâh daha olsaydı, aralarında anlaşmazlık çıkardı. Birinin ötekini yenmesi gerekirdi. Yenilen ve güçsüz olan bir varlık ise ilah olamaz.¹⁷³

Allah-u Teala'nın her cihetten bir olduğunu bildiren vahdaniyet, bir kemal sıfatı olduğu için, bu sıfatın zıttı ve mukabili (karşısı) olan “birden fazla olmak” (teaddüd) ve “bir şeriki bulunmak” (ortaklık) Hak Teala hakkında müstahsildir (mümkün değildir).¹⁷⁴

¹⁶⁸ İ. Agah Çubukçu; *İslam'ın Temel Bilgileri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1971, s. 15

¹⁶⁹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 276

¹⁷⁰ Fatır, 35/15

¹⁷¹ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 278-279

¹⁷² Bekir Topaloğlu; *İslam Kelamcılarına ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı (İsbat-ı Vacib)*, s. 111

¹⁷³ İ. Agah Çubukçu; a.g.e., s. 14

¹⁷⁴ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 278-279

*“Eğer gökler ve yerlerde Allah’tan başka tanrılar olsaydı onların ikisi de muhakkak ki, harap olup gitmişti. Arşın Rabbi olan Allah onların vasf ve isnat edegeldikleri şeylerden yücedir, münezzehdir.”*¹⁷⁵

O halde iki Allah’ın mevcut olması daimi bir mücadele, çekişme ve vuruşmaya yol açar. Zira Allah’ın şanı: mutlak saltanat ve tam kuvvet sahibi olmaktır. Başkasına boyun eğmek, başkası ile sulh etmek ulûhiyete aykırıdır.¹⁷⁶

Bir kimsenin mümin sayılabilmesi için, her şeyden önce, varlığına inandığı Hak Teala’nın her yönden bir (ehad) olduğuna, şerik (ortak) ve nazir (benzeri olmak)’den münezzeh bulunduğuna kesin olarak inanması lazımdır. Çünkü İslam dininde hatta diyebiliriz ki zamanında hak olarak indirilen bütün semavi dinlerde “tevhid” yani “Allah’ı birleme” akidesi, iman esaslarının ve bütün dini inançların temelini teşkil eder. Zira kalpte “tevhid akidesi” bulunmadıkça, Allah katında hiçbir inanç, hiçbir amel sahih ve makbul değildir. Bu sebeple İslamiyet, her şeyden önce beşeriyete tevhid inancını sunmuş ve bütün insanlığı Allah’ı birlemeye, şerik ve nazir’den tenzihe davet etmiştir. Çünkü Allah, bütün âlemlerin, bütün varlıklarını ve bütün milletlerin rabbidir. Her şeyi yaratan, rızkını vererek besleyen, büyüterek kemale erdiren yalnız O’dur. O’nun ortağı, yardımcısı, oğul veya kızı yoktur. Doğurmamıştır. Doğurulmamıştır. Hiçbir şey O’nun eşi ve benzeri olmamıştır. Çünkü zatında, sıfatında bir, iradesinde muhtardır. İslamiyet, getirdiği tevhid akidesiyle, o zaman şüyu bulan ve rağbet gören şirkin bütün nevilerini yıkmıştır. Bu şirk nevileri Kur’an-ı Kerim’in birçok ayetinde zikredilerek, bir Allah’a iman ve O’na ibadet yolları talim edilmiş ve vahiy yoluyla insan ruhu yükseltilmiştir.¹⁷⁷

1.1.2.3. Sıfatı Subutiyye

Sübuti sıfatlar, kâinatın tetkikinde yaratıklarda görülmekle beraber, Allah Teala’da sabit olan mana ve hakikatlerdir. Bu sıfatların bir kısmı doğrudan doğruya aklen sabit olduğu gibi diğer bir kısmı da naklen sabittir.¹⁷⁸

Hayat

¹⁷⁵ Enbiya, 21/22

¹⁷⁶ eş-Şeyh Muhammed Ahmed el-Adevi el-Ezheri; a.g.e.,s. 77

¹⁷⁷ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 278-279

¹⁷⁸ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 182

Sayırsız deliller delalet eder ki; bu mevcut olan âlemlerin tedbirini tedvir eden tek, bir Allah vardır. Göklerin ve yerlerin mülkü onundur. Herkesten yaptığını soracak. Öyle ise vaciptir ki, o, Allah hayat sıfatıyla muttasıf olsun. Hatta başkasına da hayat vermeye kudreti yetsin ve vücut bahşetsin. Eğer o, Allah ölü olsaydı kuvvet olmazdı ki; başkasına vücut versin; zira vücuda sahip olmayan nasıl diğerlerine vücut verebilir? Evet, meziyetten mahrum olan kimse meziyet veremez.¹⁷⁹

Cenabı Hakk'ın bütün hayatların kaynağı olan ezeli ve ebedi, hakiki bir hayat ile muttasıftır. Onun hakkında bunun zıddı olan memmat (ölü olmak) muhaldir. İlim, irade, kudret ve diğer kemal sıfatları ile muttasıf olan zat'ın hayat sahibi olması zorunludur.¹⁸⁰

Allah, hayat sahibidir, diridir. Bu sıfat Allah'ın zatına vacip olan subuti sıfatlarının birincisidir. Fakat Allah hakkında vacip olan bu sıfat, mahlûkatta görülen hayata hiç de benzemez. Mahlûkatın hayatı, madde ve ruh birleşiminden meydana gelmiştir. Onu da meydana getiren Allah'tır. Allah'ın hayatı ise, bütün hayatların kaynağıdır.¹⁸¹

*“Yalnız ve yalnız diri odur. Ondan başka ilah da yoktur. Halisen ona inanarak, onu çağırınız.”*¹⁸²

Diri olmayan bir zat, nasıl tam kudretle; nafiz bir irade ile şümüllü bir ilim ile geniş rahmet ile vasıflanacaktır. Yahut gaflete maruz kalan bu büyük âlemi, arştan ta ferş - toprak-e kadar nasıl idare edecektir? Mahlûklara gelen uyku ile müptela olan bir ilah, bu düzeni nasıl idare eder?¹⁸³

*“Allah ondan başka ilah yoktur. Diridir her işi o yapar, onu uyku tutmaz. Göklerde ve yerdekiler hepsi onundur.”*¹⁸⁴

Kuru ve ölü her şeye can veren Allah'tır. O, ezeli ve ebedi bir hayat ile diridir. O'nun dışında her şeyin hayatı sonradandır. Bütün hayatların ve varlıkların evvelinde sadece

¹⁷⁹ eş-Şeyh Muhammed Ahmed el-Adevi el-Ezheri; a.g.e., s. 84

¹⁸⁰ Muhittin Bağçeci; a.g.e., s. 161

¹⁸¹ Mehmet Aydın; a.g.e., , Konya 1984, s. 82

¹⁸² Gafir, 65

¹⁸³ eş-Şeyh Muhammed Ahmed el-Adevi el-Ezheri; a.g.e., s. 84

¹⁸⁴ Bakara, 2/255

onun hayatı vardır.¹⁸⁵ Bu konuda, Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: “*Bir de, daima diri olup, hiç bir zaman ölmeyen Allah’a tevekkül et ve ona hamd ile (O’nu) yücelt*”¹⁸⁶ “*Kendinden başka Tanrı olmayan Allah, (ezeli ve ebedi olan bir) hayat ile diri, baki ve zati ile kaimdir.*”¹⁸⁷

İlim

Allah-ü Teala’nın zati sıfatlarından biri olan ilim, ezeli bir sıfattır. O taalluk ettiği vakit bütün malumat ayan-beyan olur. Allah-ü Teala bütün mevcudatı bilicidir. O’nun ilminden göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey kaçmaz. Allah-ü Teala gizli ve aşikâr olanı, hatta mugayyebattan (gizliden daha gizli) olanı da bilir. O’nun ilmi cüz’iyyat, külliyyat, mevcudat ve ma’dumattan, mümkinat ve müstehilattan her şeyi ihata etmiştir. O, kadim olan ilmi ile sıfatlar ve zatlardan her şeyi biliyor. O, ezelde ilim sıfatı ile mevcuttur. O’nun bu sıfatı kemal üzeredir. Bu sıfatı (zatında sonradan meydana gelmek suretiyle) hadis değildir. İntikal ve bozulmayı kabul etmez.¹⁸⁸

Yüce tanrı her şeyi bilir. O’nun için gizli hiç bir şey yoktur. Kalplerde olanı da açıkta olanı da O hakkıyla bilir. Her şeyi yaratmadan önceki durumda O’nun ilminden uzak değildir. Gökte ve yerde olanlar değil, ancak Yüce tanrı gizli âlemi bilir. O’nun ilmi sonlu değil, sonsuzdur. Sınırlı değil, sınırsızdır. Her şeyi yoktan yaratan, her şeyi olduğu gibi bilmez mi? Şüphesiz ki hiçbir varlık ilimde de Tanrı’ya denk olamaz.¹⁸⁹

Allah’ın ilmi, bilinenden önce olan bir ilimdir. O’nun ilmi hiç bir zaman “*bilinene*” bağlı değildir. Bilinenlerin değişmesi O’nun ilmini değiştirmez. Sonra, Allah’ın ilmi, insanların ilmi gibi düşünceye, tefekküre, muhakemeye bağlı da değildir. Allah, bütün bunlardan münezzehtir. Çünkü Allah’ın ilmi, zatının bir gereği olup, zatiyle ezeli ve ebedidir.¹⁹⁰

Allah Teala’nın ilim sıfatıyla muttasıf olduğu hem akli, hem de nakli delillerle ifade edilmektedir. Âlemde görülen sonsuz güzellik, tertip, nizam, ahenk, onun yaratıcısı olan Cenabı-ı Hakk’ın engin ve sonsuz ilminin en açık delilidir. Çünkü nasıl ki gördüğümüz

¹⁸⁵ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 82

¹⁸⁶ Furkan, 25/58

¹⁸⁷ Ali İmran 3/2; Taha 20/111

¹⁸⁸ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 48

¹⁸⁹ İ. Agah Çubukçu; *İslam’ın Temel Bilgileri*, s. 15

¹⁹⁰ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 183

güzel bir yazı, resim gibi sanat eserleri onların yapıcısı ve yazıcısının bu sanata ne kadar vakıf olduğunu gösteriyor ve bilgisine delalet ediyorsa, şüphesiz en güzel ve en mükemmel olarak yaratılması, o şeyin daha önce tam olarak bilinmesini gerektirir.

Diğer taraftan Allah Teala, iman ve salih amel sahiplerini mükâfatlandıracağını, kötü yolda olanları cezalandıracağını haber vermektedir. Bu ise ancak o kimselerin yaptıklarını bütün teferruatıyla bilmekle mümkündür. Öyle ise Allah her şeyi bilmektedir.¹⁹¹

Kur'an-ı Kerim, Allah'ın ilim sıfatını şöylece dile getirir:

*“Yaratan (Allah) hiç bilmez mi? O, en ince işleri gören, bilen ve her şeyin iç yüzünden haberdar olandır”*¹⁹² *“Allah her şeyi en iyi bilendir.”*¹⁹³

Allah Teala diridir, diri olanın işitme ve görme ile nitelenmesi uygundur. Herhangi bir kimsenin bir nitelikle nitelenmesi uygun olur ve onunla nitelenmiş bulunmazsa, onun karşıtı ile nitelenmiş olur, bunun için Allah Teala işiten ve gören olmazsa, onların karşıtı ile nitelenmiş olur. Bunların karşıtları eksikliklerdir. Eksiklik ise Allah için imkânsızdır.¹⁹⁴

Semi

Semi; işitmek demektir. Allah Teala'nın işitilmek şanından olan her şeyi işitmesi, onun kemal sıfatlarından biridir. Allah semi'dir, işiticidir. Ancak O'nun işitmesi hiçbir zaman mahlûktaki ile mukayese edilemez. O'nun bir şeyi işitmesi, başka şeyleri işitmesini engellemediği gibi işitmek için kulak, sinir, beyin gibi maddi adale ve uzuvlara da muhtaç değildir. Biz O'nun işitici olduğuna inanır, mahiyet ve keyfiyetini araştırmayız. Çünkü bunu bilmekle mükellef olmadığımız gibi, bilme imkânına da sahip değiliz. Bu sıfatın zıddı olan işitememek, sağırılık bir eksiklik olduğu için her türlü eksik sıfatlardan münezze olan Allah hakkında muhaldir, imkânsızdır.¹⁹⁵ *“Şüphesiz o, işitici ve görücüdür”*¹⁹⁶

¹⁹¹ Şerafettin Gölcük; a.g.e., s. 192

¹⁹² Mülk, 67/14

¹⁹³ Enfal, 8/76; Buruc 85/22; Yasin 36/12 vd.

¹⁹⁴ Bekir Topaloğlu; *İslam Kelamcılarının ve Filozoflarının Göre Allah'ın Varlığı (İsbat-ı Vacib)*, s. 178

¹⁹⁵ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 196

¹⁹⁶ İsra, 17/1; Şura, 42/11; Hac, 22/75

Basar

Basar, görmek demektir. Allah Teala görünmek şanında olan her şeyi görür. Hiçbir şey Allah'ın görmesinden gizli kalmaz. O, görmek için göze, ışığa vb. maddi şeylere muhtaç olmadığı ve görmesi hiçbir zaman mahlûkatın sıfatları ile mukayese edilemeyeceği için, O'nun görmesini hiçbir şey engellemez. Gizli olanı da açık olanı da, karanlıktakini de, aydınlıktakini de, uzaktakini de, yakındakini de aynı şekilde görür ve bilir. O'nun ilmine sınır ve hudut olmadığı gibi işitme ve görmesine de sınır ve hudut konamaz. Hâlbuki mahlûkatın işitme ve görmesi mahduttur. Kur'an'da Allah'ın işitici ve görücü olduğu açıkça ifade edilir; ¹⁹⁷ *(Allah) gözlerin hain bakışını, göğüslerin gizleyeceği her şeyi bilir. Allah hak ve adaletle hükmeder. O'nu bırakıp taptıkları ise hiç bir şeye hükmedemezler. Şüphesiz Allah, hakkıyla işiten ve görendir*" ¹⁹⁸

Eğer Tanrı görmekten aciz olsaydı, gerçek Tanrı olamazdı. Çünkü kör olmak yani görmemek bir eksikliktir. Tanrı ise her türlü eksiklikten uzaktır, münezzehtir. ¹⁹⁹

Bu iki sıfat zati sıfatlardandır. Allah-ü Teala sesler, harfler ve kelimeleri ezeli sıfatı olan semi' sıfatı ile işitir ki, bu işitmesi kadimdir. Şekilleri, renkleri kadim olan görmesi ile görür ki, bu da ezeli sıfatıdır. Ne bir işitilenin meydana gelmesi ile ona işitme hadis olur ve ne de görülen bir şeyin meydana gelmesiyle ona bir görme hadis olur. ²⁰⁰

İrade

İrade, Hak Teala'nın ezelde sabit ve onunla kaim olan sübuti, vücudi ve ezeli öyle bir sıfattır ki, Allah-u Teala onunla bir mümkin, hakkında caiz olan hususlardan biriyle olma veya olmama hallerinden biriyle tahsis eder yani, aslında olabilecek veya olmayabilecek her şeyi, irade sıfatının taallukuyla, dilediği zamanda dilediği vasıfta yapar veya yapmaz.

Dünyada mevcut her ne varsa, mutlaka Allah'ın dilemesi ile olmuştur. Mümkün olan her şeyin, hangi şekilde ve vakitte olmasını dilemişse o şey, zamanında öylece olur, kısaca her şey, O'nun iradesi ve dilemesiyle olur. Allah'ın iradesi ve dilemesi haricinde

¹⁹⁷ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 196

¹⁹⁸ Mümin, 40/19-20

¹⁹⁹ İ. Agah Çubukçu; *İslam'ın Temel Bilgileri*, s.17

²⁰⁰ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 55

bir şey olmaz.

O halde Allah bir şeyin olmasını dileyince, o şeyin olmaması caiz değildir. Bunun için, Allah'ın iradesi ile insanın iradesi arasında büyük fark vardır. Bizim gücümüz sınırlıdır. Çünkü bizim irademiz de kudretimizde noksanıdır. Allah'ın iradesi ise her türlü noksanlıktan münezzehtir. Allah'ın irade sıfatı, Kur'an-ı Kerim'de şöyle dile gelmiştir:²⁰¹ *“Allah dilediğini yaratır. Bir şeyin olmasını isteyince ona “ol” der, o da olur.”*²⁰² *“Allah dilemedikçe siz bir şey dileyemezsiniz.”*²⁰³

Yükseltilmiş gök, yayılmış yer, mesnet edilmiş dağlar, akıtılmış nehirler, derlenmiş denizler, seyreden seyyareler, ışık veren yıldızlar, şekillenen su katreleri, indirilen sular, bitirilen bitkiler, yetişen ağaçlar bütün bu alametler ibret verici, açık delillerdir. Ve konuşan birer misaldirler ki, kendilerini yaratan, kadir, hâkim bir Allah vardır. Yaratmak vazifesi onundur. Emir onundur. Dilediğini yapar. Bildiği gibi, mülkü istediğine verir ve dilediğini aziz eder. Hayır, O'nun kuvvetinden olup, bütün insanların dönüşü O'nadır.²⁰⁴

*“(Habibim) de ki: Ey mülkün sahibi Allah, sen mülkü kime dilerdin ona verirdin, mülkü kimden dilerdin ondan alırdın. Kimi dilerdin onun kadrini yükseltir, kimi dilerdin onu alçaltırdın. Hayır, yalnız senin elindedir. Şüphesiz ki, sen her şeye hakkıyla kadırsın. Geceyi gündüzün içine koyarsın. Gündüzü geceye sokarsın. Ölüden diri çıkarırsın, diriden ölü çıkarırsın. Sen kimi dilerdin ona sayısız rızık verirdin.”*²⁰⁵

Kur'an-ı Mübin ayetlerinden irade-i ilahiyye'nin iki suretle tecelli ettiğini görüyoruz:

- **Tekvini irade:** Allah'ın bu iradesi bütün mahlûkata şamildir. Allah-u Teala'nın bu iradesi neye taalluk ederse o şey mutlaka olur. Olmaması düşünülemez yaratmak, yaşatmak, öldürmek ve nimet vermek gibi bütün fiiller tekvini iradeye tabidir. Bu iradenin mutlak olması zaruridir. Her şey, ister istemez bu iradeye boyun eğer.
- **Teşrii irade:** Allah'ın muhabbet ve rızası demek olup yalnız iyiliğe, hayra ve

²⁰¹ Mehmet Aydın; İslam Dini İlmihali, s. 84

²⁰² Ali İmran, 3/47; Bakara, 2/105

²⁰³ Dehr, 30

²⁰⁴ eş-Şeyh Muhammed Ahmed el-Adevi el-Ezheri; Tevhid Risalesi, s. 83.

²⁰⁵ Âl-i-imran, 3/26-27

sevaba taalluk eder. Kötülüğe, günaha ve şerre taalluk etmez. “Allah, kullarının fenalık ve kötülük yapmamalarını irade buyurur. Allah, sizin için kolaylık ister, zorluk istemez”²⁰⁶ ayetindeki ilahi irade, teşrii anlamda kullanılan iradedir.²⁰⁷

İrade sıfatının zıddı “iradesizlik”tir ki böyle bir sıfat Zat-ı Bari için muhaldir. Allah ise, her türlü iradesizlikten münezzehtir.²⁰⁸

Kudret

Allah-u Teala’nın zatı ile kaim bütün mümkünata tesir ve tasarrufa kadir olan kemal sıfatlarından birisi de “kudret” sıfatıdır. Kudret sıfatının taalluku ile Allah’ın kudretinin nihyeti yoktur. Kudreti, bütün mümkünata şamildir. Allah’ın kudretinin ulaşamayacağı hiç bir yer yoktur. Uçsuz bucaksız kâinat manzumesini, yıldızlarıyla, dağlarıyla, denizleriyle, hayvanlarıyla, insanlarıyla yoktan var eden Allah-u Teala’nın, ne büyük ve nasıl nihayetsiz bir kudret sahibi olduğu az bir düşünme ile anlaşılabilir.

Bunun için Allah, her şeye kudreti ile hâkimdir. Dilediği şeyi yapmaya kadir olduğu gibi, dilemediği şeyi de yapmamaya kadirdir. Allah, kudret sıfatı ile mümkün olan her şeyi ezeli iradesine muvafık olarak var yahut yok eder. Ezelde nasıl yapılmış ise öylece diler ve dilediğine muvafık bir şekilde yaratır.²⁰⁹

Düzenli işleyen kâinatın yapısı, onu Yaratanın kavrayamayacağımız derecede güçlü olduğunu saptamaktadır. Zaten güç eksikliği O’nun hikmet ve Tanrılığına yakışmaz.²¹⁰

Allah’ın kudretinden Kur’an-ı Kerim şöyle bahseder: “Şüphesiz Allah, her şeye hakkıyla kadirdir”²¹¹ Başka bir ayeti kerimede: “Allah dilediği kadar yaratıkları artırır”²¹² buyrulur.²¹³

Allah bize gösterir ki, gökleri direksiz yaratmış yeri sallantıdan dağların vasıtası ile korumuş ve yerde bütün hayvanları yaratmış, gökten su indirmiş onunla çift çift bitirmiş

²⁰⁶ Bakara, 2/185

²⁰⁷ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 184-185

²⁰⁸ Ebu Hamid Muhammed Gazzali; *İtikatta Orta Yol*, (Çev.: Kemal Işık), Ankara 1971, s. 75

²⁰⁹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 184-185

²¹⁰ İ. Agah Çubukçu; *İslam’ın Temel Bilgileri*, s. 16

²¹¹ Nahl, 16/77

²¹² Fatır, 35/1; Ahkaf, 46/33; Nur, 24/45

²¹³ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 85.

ve putperestlere bunlarla meydan okur ve der ki: İşte bunların hepsi benim kudretim delilidir. Benim gayrimin kudretine dalalet eden delil nedir? Gösteriniz.²¹⁴

“O (şu) görüp durduğumuz gökleri direksiz yarattı. Yere sizi sarsar diye, ağır baskılar koydu. Orada –yerde- her bir canlıdan –nice çeşitler– yaydı. Biz gökten de su indirdik de yerde her sınıftan güzel nebatlar yetiştirdik. İşte bunlar Allah’ın yarattığıdır. Ondan başkasının ne yarattığını haydi gösterin bana! Hayır, zalimler apaçık bir sapıklık içindedirler.”²¹⁵

Kudretin zıttı olan acz Allah hakkında düşünülemez. O’nun kudretinin yetmeyeceği hiçbir şey yoktur. O aciz değildir.²¹⁶

Kelam

Kelam sıfatı, Tanrı’nın harf ve sese muhtaç olmaksızın konuşması demektir. Tanrı’nın sözleri kadimdir.²¹⁷

O’nun konuşması, bizimki gibi değildir. Peygamberleriyle konuşmuştur. O’nun konuşması vahiy ileler. Gönderdiği kitaplar hep O’nun sözüdür. O, sözünü elçisine harf ve kelime kalıpları içerisinde indirir. Kur'an'da sözünün hak olduğu belirtilir. *“Rablerinin sözleri doğruluk ve adalet üzere tamam olmuştur. O’nun kelimelerini değiştirecek yoktur. O, en iyi işiten ve en iyi bilendir”²¹⁸* Kur'an'da Allah’ın sözlerinin nihayetsizliğini beyan etmek üzere şöyle bir teşbih yapılır:²¹⁹ *“De ki: Rabbimin sözleri için denizler mürekkep olsa, bir o kadar daha ilave etsek bile, Rabbimin sözleri bitmeden önce denizler tükenirdi”²²⁰*

Tevrat, İncil ve Kur’an gibi kitaplar, kelam sıfatının mahsulüdür.²²¹

Tekvin

Tekvin demek, Allah’ın bilfiil yaratmak sıfatı demektir. Bütün varlıkların hakiki

²¹⁴ eş-Şeyh Muhammed Ahmed el-Adevi el-Ezheri; *Tevhid Risalesi*, s. 82

²¹⁵ Lokman, 31/10-11

²¹⁶ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e.s. 194

²¹⁷ İ. Agah Çubukçu; *İslam’ın Temel Bilgileri*, s. 16

²¹⁸ Enam, 6/115

²¹⁹ İsmail Yakıt; a.g.e.s. 156

²²⁰ Kehf, 18/109

²²¹ Ramazan el-Buti; a.g.e., s. 131

yaratanı Allah'tır. O, bunları icat edip etmemekte serbesttir, Cenab-ı Hak, ezeli ilmine uygun olarak kâinatın, irade sıfatı ile icadını istemiş ve tekvin sıfatı ile onu bilfiil icat etmiştir.²²² Bunun için Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: “*Cenabı-Hakkın emri şudur ki, O bir şeyi dileyince ona ol der, o da hemen oluverir*”²²³

Terzik, tasvir, ihya, imate (öldürme), inma (büyütme) ve diğer bütün işlerin mercii (mastarı) tekvin sıfatıdır. Allah'ın var edeceği her şey ve iş bu sıfatın taallukuyla vücuda gelir.²²⁴

1.1.2.4. Haberi Sıfatlar

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde zahir manaları ile cenabı Hakk'ın tenzih etme esası ile uyuşmayan bir takım sıfatlar varid olmuştur. Sırf nakil ve haberlerde geldiği için bu sıfatlara es sıfatü'l-haberiyye (haberlerde varid olan sıfatlar) denilmiştir.

Eş'ariyye ve matüridiyye kelimcilerinin müteahhirini “Müslüman halk bu lafızların zahirlerine bağlanarak AllahTeala hakkında teşbihe düşer” korkusuyla haberi sıfatları mecaz manalarına hamlederek tevil etmiş ve bunlara Cenabı Hakk'ın azametini layık olan birer mana vermişler ve verdikleri mana da katidir dememişler ve bunların murat edilen gerçek anlamını ve keyfiyetini Allah bilir demişlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de geçen haberi sıfatlardan örnekler ve müteahhirine göre anlamları:

- **İstiva:** “*Rahman olan Allah Arş üzerinde istiva etmiştir*”²²⁵ İstiva'ya kahr, galebe, istila, hüküm, idaresi ve tedbiri altına alma, tasarruf ve ulûv (yücelik) anlamını vermişlerdir.
- **Yed, Yedeyn:** Kudret, nimet, teşrif “*Rabbi şöyle demişti: Ey iblis! İki elimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir*”²²⁶
- **Vech:** Zad, vücut²²⁷

²²² Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 86

²²³ Yasin, 36/85; Casiye, 45/13; Lokman, 31/20 vd.

²²⁴ Muhittin Bağçeci; a.g.e., s. 162

²²⁵ Taha, 20/5

²²⁶ Sad, 38/75

²²⁷ Rahman, 55/27

- **Kabza:** Kudret, mülk, tasarruf²²⁸
- **Yemin:** Tastamam kudret ve kuvvet²²⁹
- **Ayn, A'yün:** Basar sıfatına irca olunur²³⁰ Nezaret, gözetim, bakım demektir. Muhafaza ve yardım etmeyi de ifade eder.
- **Cenb:** Türkçe'de, yan ve kat anlamına gelen bu kelimeyi emir ve taat olarak yorumlanmıştır: “*Her bir nefsin, Allah cenbinde (katında) işlediğim kusurlardan dolayı vay hasret ve nedametime diyeceği...*”²³¹
- **İstihya:** Türkçe'de utanmak anlamına gelen bu kelimeye; terk etmek, çekinmek, sakınmak (istinkâf) anlamını vermişlerdir: “*Gerçekte Allah, bir sivrisineğe ve bunun üstündekini (büyüğünü) mesel ve (misal) getirmekten çekinmez...*”²³²
- **İtyan ve Meci:** Bu kelimelerin mahlûkat hakkındaki gelmek, bir yerden bir yere intikal etmek anlamlarından Cenab-ı Hakk münezzehtir. “*Ve cae rabbüke: Rabbinin emri geldi*”;²³³ “*En ye'tiyehümullahü: Allah'ın ayeti ve azabının gelmesi*”²³⁴
Cenab-ı Hakk, büyüklüğünü ve kemallerinin sonsuzluğunu kullarına anlatıp tanıtmak ve onların anlamalarını kolaylaştırmak için Kitab-ı Kerim’inde bu kelimeleri mecaz olarak kullanmıştır. Yoksa Cenab-ı Allah, haberi sıfatlardaki geçen bu kelimelerin mahlûkatı hakkında geçerli olan manalarından münezzehtir.²³⁵

1.1.2.5. Fiili Sıfatlar

Allah Teala’nın onunla nitelenmesi ve nitelenmemesi caiz olan, diğer bir ifade ile, Allah hakkında menfi olarak da müsbet olarak da kullanılabilen sıfatlara, fiili sıfatlar veya caiz sıfatlar denir. Fiili sıfatlar, Allah’ın zatının gereği olan sıfatlar değildir, Zat-ı

²²⁸ Zümer, 39/67

²²⁹ Zümer, 39/67

²³⁰ Ta-ha, 20/39; Hud, 11/37

²³¹ zümer, 39/56

²³² Bakara, 2/26

²³³ Fecr, 89/22

²³⁴ Bakara, 2/10

²³⁵ Muhittin Bağçeci; a.g.e., s. 163-164

Bari'nin bunlarla nitelenmesi vacib değildir. Fiili sıfatların hepsi, Allah'ın kudret, irade ve tekviniyle meydana gelir, Allah'ın tekvin sıfatı bunların merciidir.

Fiili sıfatların en önemlilerini beş maddede özetleyebiliriz :

1. Yaratma (tahlik): Yaratma Allah'a mahsustur, O'nun mümkün olan her şeyi yaratması da yaratmaması da caizdir.

2. Hidayet vermek ve Dalalette bırakmak (İhda ve İdlal) : Allah'ın dilediğine hidayet, dilediğine de sapıklığı yaratması caizdir.

3. Peygamber göndermek ve kitap indirmek (İrsal ve İnzal) : Yine Allah Teala, hiçbir mecburiyet olmaksızın peygamber göndermiş ve kitap indirmiştir. Bütün bunlar Allah hakkında vacib değil caizdir.

4. Öldükten sonra Diriltme (Ba's ve Haşr) : Ba's, Allah'ın, kullarını öldükten sonra tekrar diriltmesi, haşr ise onları hesaba çekmek için bir araya toplamasıdır. Allah Teala bunların olacağını haber verdiği için ba's ve haşr gerçekleşecektir. Ancak Allah bütün bunları da kendi hür iradesi ile yapmaktadır. Hiçbirini mecburen yapıyor değildir.

5. Nimet vermek ve azap etmek (Ten'im ve Ta'zib) : Allah Teala, dilediğine nimet verir, dilediğine de azap eder. Bunların hiçbirisi O'nun hakkında vacib değildir.²³⁶ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "*O, kimi dilerse mağfiret eder, kimi dilerse azaba uğratar. Göklerin, yerin ve aralarında ne varsa hepsinin mülkü Allah'ındır.*"²³⁷ Mülkün sahibi O olduğuna göre mülkünde dilediği gibi tasarruf eder.²³⁸

²³⁶ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s.198

²³⁷ Maide, 5/18

²³⁸ Şerafettin Gölcük; a.g.e.s.198

1.2. MELEKLERE İMAN

Allah'ın vahyini ve O'nun yüce peygamberlerinin varlığını ancak Allah'ın melekleri sayesinde öğreniyoruz. Çünkü peygamber olacak şahıs da, peygamberliğini ancak Allah'ın melekleri ile öğrenmektedir. Yani Allah, nübüvvetine layık gördüğü kişiyi meleğiyle haberdar eder. Bundan dolayı, peygamberlere imandan önce, onlara peygamberliği getiren meleğin varlığına inanmak lazımdır. Bunun için meleğin varlığına iman, peygamberliğe iman demektir. Meleği inkâr ise, Allah'ın peygamberlerini inkâr anlamını taşır. İşte bu sebeptir ki, meleklerle iman, Allah'a imandan sonra zikredilmiştir. Bu durum, "Amentü" de olduğu gibi, Kur'an-ı Kerim'de de böyle ifade edilmiştir:²³⁹ *"Peygamber, Rabbi tarafından inzal olunana (Kur'an'a) inandı. Müminler de inandılar. Her biri Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandılar."*²⁴⁰

Meleklerin varlığına en büyük delilimiz, Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim, meleklerden çeşitli şekillerde bahsetmiştir.²⁴¹

*"Onu hatırla ki, meleklerle: "Âdem'e (hürmet olarak) secde edin" demiştik de bütün melekler, secde etmişlerdi. Ancak İblis secde etmekten yüz çevirip kibirlendi."*²⁴²

*"Göklerde ve yerde olan canlılarla, melekler, kibirlenmedikleri halde, hep Allah'a secde ederler."*²⁴³

*"(Allah'ın azametinden) nerde ise gökler üstlerinden çatlayacaklar. Melekler hamd ile Rablerine tespih ediyorlar ve yeryüzünde bulunanlar için, mağfiret diliyorlar."*²⁴⁴

Melekler gözle görülmeyen gaybi varlıklar olduklarından, önce gayb kavramını tanıyalım:

"Ğ-y-b" kelimesinin lügavî manalarını şöyle sıralayabiliriz:

²³⁹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 188-189

²⁴⁰ Bakara, 2/285

²⁴¹ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 188-189

²⁴² Bakara, 2/34

²⁴³ Nahl, 16/46

²⁴⁴ Şura, 42/5

Gözle görülmeyen, hazır bulunmayan²⁴⁵ Gizlilik. İçinde ne olduğu bilinmeyen mekân. Ötesinde (arkasında) ne olduğu bilinmeyen yer. Yolculuk yapmak, yolculuğa çıkmak. Alçak arazi, ova. Ayrılmak, kopmak, bağı kesilmek. Batmak (güneş ve yıldızlar için)²⁴⁶ Kocasını veya ailesinden birini kaybeden kadına “muğîb” veya “muğîbe” denir. Ağacın köklerine “ğayyab” denir. Şiddetli bir yağmurdan sonra sel gelir, ağacın toprak altındaki köklerini ortaya çıkarır.²⁴⁷

Allah gözle görülmez. O fizik temasın ötesinde olduğundan, Cenab-ı Hakla insan arasında temas kuracak bazı vasıtaların bulunması zaruridir. Aksi takdirde ilahi kanuna uyma imkânı olmaz. Çünkü insan maddidir. Allah ise ruhun da üstündedir. Allah’la insan (peygamber) arasında irtibat kuran en emin vasıta vahiydir. Vahiy ilahi tebliğ manasınadır. Bu ilahi tebliği Allah’ın insandan memuruna (peygamberine) getiren”haberci, ilahi mesaj taşıyıcı” manasına gelen melektir.²⁴⁸

Melek, risalet anlamına gelen “el-uluke” kökünden türetilmiştir. Aslı ‘me’lek’tir. Arapça’da “ilal” kaidesi gereğince ‘mel’ek’e ondan da ‘melek’e dönüştürülmüştür; çoğulu ‘melaikedir’. Melekler nurdan yaratılmış erkeklik ve dişiliği olmayan, birbirinden üremeyen; istisnaları olabilir akıl, irade ve bilgi yetisi bulunmayan; öğretileni ancak öğretildiği kadar bilen;²⁴⁹ sırf itaat maksatıyla yaratılmış olup emredilen hiçbir şeyde Allah’a isyan itiraz kabiliyeti bulunmayan;²⁵⁰ Allah’ın izni ile kılıktan kılığa girme özeliğine sahip olan²⁵¹ lahuti soyut varlıklardır.²⁵²

Meleklerle inanmak Kur’an’ın inanç ilkeleri esasıdır. “*Kim Allah’ı meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, tam anlamıyla sapmıştır.*”²⁵³

²⁴⁵ Cemaluddin Muhammed İbn Manzûr; *Lisânu’l-Arabi’l-Muhît*, Dâru Lisâni’l-Arab, Beyrut 1389/1970, II, 1033

²⁴⁶ Ebu Mansur Muhammed el-Ezherî; *Tehzibu’l-Luğa*, (tah. Abdulazim Mahmûd), ed-Dâru’l-Mısriyye, tarihsiz, VIII, 214-215

²⁴⁷ İbn Fâris, *Mu’cemu Mekâyisi’l-Luğa*, (tah. Abdusselâm Muhammed Harûn) Beyrut 1411/1991, IV, 403

²⁴⁸ Ahmet Kahraman; *Dinler Tarihi*, Yaylacık Matbaası, 2. Baskı, İstanbul 1968, s. 240

²⁴⁹ Bakara, 2/30

²⁵⁰ Nahl, 16/49, 50; Tahrîm, 66/6

²⁵¹ Hud, 11/69, 70, 77-81

²⁵² M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, III/22

²⁵³ Nisa, 4/136

Şurası muhakkaktır ki, melek kavramı her toplumun kültüründe ve inancında var olagelen bir kavramdır. Hurafeler ve mitolojilerle yoğrulmuş çok farklı ve oldukça yanlış inanışlar vardır. Kur'an hem bu yanlış inanışları düzeltmek hem de ilahi vahyin insana nasıl ulaştırıldığının, evrendeki bazı olayların nasıl cereyan edeceğinin ve yeryüzünde insanın asla başboş ve yalnız olmadığının bizzat insan tarafından bilinmesi için meleklerle imanı bir ilke olarak koymuştur.²⁵⁴

Allah bazı işleri bunlara yaptırır. Maddi âlemde özellikle evren ve insanla ilişkilerini bunlarla sağlar. Tanrının maddi âlemle doğrudan ilişkisi, “tecelli” kavramını gündeme getireceğinden, tecellisini madde âlemi kaldıramaz, yok olur.²⁵⁵ “...*Rabbi o dağa tecelli eder etmez onu param parça etti.*”²⁵⁶

Melekler, insanlar için bir masumiyet örneğidir. İnsan, ruhi yönünü geliştirerek, ahlakını olgunlaştırarak günahlardan ve kötülüklerden arınarak melekleşmeyi gaye edinir. Melekler imtihan altında değildir. İnsanlar için imtihan bulunduğundan başarılı insan melekten üstün olur.²⁵⁷

İslam literatüründe dört büyük meleğin varlığına inanılır. Bunlar: Cebrail, Mikail, İsrail ve Azrail'dir. Bu isimlerin hepsi Kur'an'da geçmez. Kur'an'da ismi geçen büyük melekler şunlardır. Cibril, Mikail, Malik²⁵⁸ ve ölüm meleği²⁵⁹dir. Bir diğer ifadeyle, Cebrail kelimesi Kur'an'da geçmez, Cibril diye geçer, Azrail kelimesi de geçmez. Onun adı “ölüm meleği”dir. İsrail ismi Kur'an'da değil hadiste geçer. Melek isimlerinin kaynağı Sami dillerinden tevarüs etmiştir. Mesela, cebr ‘güç- kuvvet’, il de ‘rab, tanrı’ demektir. Şu halde Cibril veya Cebrail = tanrının gücü, kuvveti demektir. Tanrı, âlemde gücünü bu meleklerle uygular. Keza Kur'an'da görevi belirtilmemiş ve adı “Mikail” olarak sadece bir yerde geçen “Mikail” kelimesi de aynıdır. Sami dillerinde “mi” Arapçadaki “ma”dır. Olumsuzluk ekidir. Olmayan demektir. “ka”-“kaf” gibi anlamındadır. “il” de rab tanrı demektir. Netice olarak Mikail=tanrı gibi olmayan anlamındadır. Bütün tabiat kuvvetleri depremler, yağmurlar, fırtınalar, vs. gibi evrendeki olayları ve kanunlarını

²⁵⁴ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 158-159

²⁵⁵ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 158-159

²⁵⁶ A'raf, 7/143

²⁵⁷ Günay Tümer; Abdurrahman Küçük; *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara 1988, s. 186

²⁵⁸ Zuhuruf, 43/77

²⁵⁹ Secde, 32/11

yönettiğine inanılan melek olup, herkesin tanrıdan bildiği bu işleri yönettiğinden dolayı kendisine “Tanrı gibi olmayan” anlamında “Mikail” denmiştir.

Meleklerin ne kadar olduğunu, sayısını Allah bilir, onların ne kadar çeşit olduğunu biz bilemeyiz. Dünyada birçok işlerle görevli melekler olduğu kadar ahirette de cennet ve cehennemde görevli melekler mevcuttur.²⁶⁰

Melekler Allah’ın manevi varlıklarıdır. Cenab-ı Hak pek çok işi onlara gördürür. Onlar daima insanların hayrına yani iyiliğine çalışırlar. Zaten onlara inanmak da bir iyiliktir, ahlaki bir harekettir aynı zamanda.²⁶¹

Bugün meleklerle inanmak daha kolay ve mümkün hale gelmiştir. “Görmüyoruz, görmediğimiz şeylere inanamayız” diyenlere cevap vermek, belki ikna etmekte de daha çok imkân dâhiline girmiş. Evimizin içindeki çeşit çeşit radyo dalgalarını ses dalgalarını fark edemediğimiz bir dünyada, melekleri görmüyoruz, demenin bir manası kalmamıştır. Ayet de diğerleri gibi meleklerle iman etmenin de bir iyilik olduğunu bildiriyor.²⁶²

*“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik Allah’a Ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere inanan kimsenin iyiliğidir.”*²⁶³

1.2.1. Meleklerin Mahiyeti ve Evsafı

Kur’an açısından meleklerin bir takım özellikleri vardır. Şimdi bunları görelim.

- **Melekler ruhani ve nurani varlıklar olduğundan cisim değildirler.**

Gözle görülmezler. Keza aklımız ve ruhumuz da cisim olmadığından görülmezler. Varlıklara etkileriyle bilinir. Meleklerin varlığı vahiy ile bildirilmiştir. Gayba dair bilgilerdendir. Bir hadise göre “melekler, nurdan, cinler ateşten ve insan da topraktan yaratılmıştır.” Burada her birinin mahiyeti ve ana maddesi belirtilmiştir.²⁶⁴

- **Melekler akıllı varlıklardır.**

²⁶⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 158-159

²⁶¹ Hayri Bolay; a.g.e., s. 54

²⁶² Hayri Bolay; a.g.e., s. 54

²⁶³ Bakara, 2/177

²⁶⁴ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 160

Muhakeme ve kıyas yaparlar. Ancak kendilerine ait dilediklerini yapma ve tercih etme gibi iradi bir yetenekleri yoktur. Allah'ın kendilerine verdiği görevi hakkıyla yerine getirirler. İsyan bilmezler çünkü onlarda bizde olduğu gibi hayvani anlamda nefis yoktur.²⁶⁵

“...Melekler şerefli kılınmış varlıklardır Allah’tan önce söz söylemezler ancak O’nun emrini yaparlar.”²⁶⁶

“...Onlar, Allah’ın hiçbir buyruğuna karşı gelmezler ve verdiği emri yerine getirirler.”²⁶⁷

- **Meleklerin cinsiyeti yoktur.**

Kur’an, melekleri dişi varlıklar olarak iddia edenlerin bu fikrine karşı çıkar. *“Onlar Rahman’ın kulları olan melekleri de dişi saydılar. Ancak meleklerin yaratılışlarını mı görmüşler? Onların bu şahadetleri yazılacak ve kendileri de sorguya çekileceklerdir.”²⁶⁸* Meleklerin cinsiyeti belli olmadığı gibi, beslenmeleri de söz konusu değildir. Yeryüzünün canlıları gibi yiyip içme ve üremeleri yoktur.²⁶⁹

- **Melekler kanatla sembolize edilmiştir.**

Kur’an, bu tasvir ve temsilini insanın zihin yapısı üzerine kurmuştur. Melekleri gökte uçan ve yukarıda bulunan varlıklar olarak gören insanın ilk aklına gelen kanatlardır. Dolayısıyla Kur’an, üslubu gereği kanatları sembolik bir ifade için kullanmıştır. Böylece soyutları somut düşünen insanoğluna, bu soyut kavramı, somut örnekle izah etmiştir.²⁷⁰

“Hamd, gökleri ve yeri yaratan, melekleri ikişer, üçer ya da dörder kanatlı elçiler yapan Allah’a aittir. O, yaratmada dilediğini ilave edendir. Şüphesiz O, her şeye gücü

²⁶⁵ İsmail Yakıt a.g.e., s. 160

²⁶⁶ Enbiya, 21/26-27

²⁶⁷ Tahrir, 66/6

²⁶⁸ Zuhuruf, 43/19

²⁶⁹ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 161

²⁷⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 161

yetendir.”²⁷¹ Bu ayette kanatların sayısı yüklendikleri görevin önemi ve büyüklüğüne göre değişiyor. Görevin önemi kanat sayısı ile temsil edilmektedir.²⁷²

- **Melekler, müminler can verirken müjde verirler:**²⁷³

*“Melekler, iyilerin canlarını alırken ‘selam size yaptıklarınıza karşılık cennete girin’ derler.”*²⁷⁴

- **Melekler insan şekline girebilirler:**

Kur’an’da Cibril’in Hz. Meryem’e ve Hz. Peygamber’e görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu melekler Hz. İbrahim ve Hz. Lut’a da görünmüşlerdir. Kur’an’da Cibril’in birçok adı vardır. Hz. Meryem’e görünen Cibril’e Kur’an “ruh” ve “elçi” diyor. Hz. Peygamber’e gelene “elçi” diyor. Hz. İbrahim’e görünene, o misafir sandığı için “konuk” diyor.²⁷⁵

*“İbrahim’in ağırlanan misafirlerinin haberi sana gelmedi mi? Onlar İbrahim’in yanına girmişler, selam vermişlerdi, İbrahim de selamı almış, içinden ‘bunlar yabancılar’ demişti. O, hemen ailesinin yanına giderek semiz bir dana kebabı getirdi. Onların önüne koyup yemez misiniz? dedi. (Onların yemediğini görünce) onlardan korkmaya başladı. Bunun üzerine onlar: ‘korkma!’ dediler. Ona bilgin bir oğlan çocuğu müjdelediler.”*²⁷⁶

*“Meryem’e ruhumuzu (Cibril’i) gönderdik, o da ona tam bir insan şeklinde görüldü... ‘Ben rabbinin bir elçisiyim’ dedi.”*²⁷⁷

*“Cibril’e düşman olan, Allah’a da düşmandır. Çünkü o, Kur’an’ı, senin kalbine Allah’ın izni ile indirdi.”*²⁷⁸

*“Bu Kur’an, şüphesiz değerli, güçlü ve arşın sahibi Allah’ın katında itibarlı bir elçinin getirdiği sözdür.”*²⁷⁹

²⁷¹ Fatır, 35/1

²⁷² İsmail Yakıt; a.g.e., s. 161

²⁷³ Hayri Bolay; a.g.e., s. 57

²⁷⁴ Nahl, 16/32

²⁷⁵ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 161

²⁷⁶ Zariyat, 51/24-28

²⁷⁷ Meryem, 19/17-19

²⁷⁸ Bakara, 2/97

²⁷⁹ Tekvir, 81/19-20

- **Melekler fiziki şartlarla kayıtlı değildirler:**

Kur'an, onların bizim gibi fiziki şartlara bağlı olmadığını ifade için, yine insan zihninin düşünce yeteneğini zorlamaktadır. Allah'ın dilemesi ile bir anda bir başka yerde olabildiklerini ayetlerden anlamaktayız.²⁸⁰

*“Melekler ve ruh (Cibril), oraya, miktarı (dünya senesi ile) elli bin yıl olan bir günde yükselip çıkar”*²⁸¹

- **Melekler, kâfirlere ölürken sıkıntı verirler:**²⁸²

*“Melekler, inkâr edenlerin yüzlerine ve sırtlarına vurarak, "Yakıcı azabı tadın, bu, kendi ellerinizle yaptığınızın karşılığıdır" diyerek canlarını alırken bir görseydin!”*²⁸³

*“Melekler, onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken halleri nice olur?”*²⁸⁴

- **Melekler gaybı bilmezler:**

Kur'an zaten gayb konusunda açık ve net bir şekilde tavrını koyar ve Allah'ın kimseyi gayba muttali kılmayacağını belirler.²⁸⁵

*“Gaybın anahtarları Allah'ın yanındadır. Onları O'ndan başkası bilemez. O, karada ve denizde ne varsa bilir. O'nun ilmi dışında bir yaprak bile düşmez. O, yerin karanlıkları içinde tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa apaçık kitaptadır.”*²⁸⁶

*“Gaybı bilen Allah, gaybına kimseyi muttali kılmaz.”*²⁸⁷

- **Meleklerin tabiatında itaat vardır:**

²⁸⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 162

²⁸¹ Mearic, 70/4

²⁸² Hayri Bolay a.g.e., s. 7

²⁸³ Enfal, 8/50

²⁸⁴ Muhammed, 47/26

²⁸⁵ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 162

²⁸⁶ Enam, 6/59

²⁸⁷ Cin, 72/56

Meleklerin hepsi itaat ehlidir. Onlar, ne emredilmişse onu yaparlar. Seçme hakları yoktur. İnsan ise seçme hakkına sahiptir. İnsanın büyüklüğü buradadır.²⁸⁸

*“Cehennem’in görevlileri, Allah’ın emrine karşı gelmeyen, kendilerine buyrulanları yerine getiren pek haşin meleklerdir.”*²⁸⁹

*“Hani meleklerle ‘Allah’a secde edin’ demiştik de İblis hariç hepsi secde etmişlerdi.”*²⁹⁰

- **Melekler, peygamberler ve müminlere kuvvet vermişlerdir:**²⁹¹

*“ ‘Rabbimiz Allah’tır’ deyip sonra da doğrulukta devam edenler, onları, melekler, ölümleri anında: ‘Korkmayınız, üzülmeyiniz, size söz verilen cennetle sevinin, biz dünya hayatında da, ahirette de size dostuz. Burada, canlarınızın çektiği, umduğunuz şeyler, bağışlayan ve acıyan Allah katından bir ziyafet olarak size sunulur’ diyerek inerler.”*²⁹²

*“İnananlara: “Rabbinizin size gönderilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmeyecek mi?” diyordun. Evet, eğer sabrederseniz, sakınırsanız ve onlar da hemen üzerinize gelirlerse Rabbiniz size, nişanlı beş bin melek ile imdat edecektir.”*²⁹³

*“Rabbin meleklerle, “Ben sizinleyim, inananları destekleyin” diye vahyetti. “Ben inkâr edenlerin kalplerine korku salacağım, artık vurun onların boyunları üstüne, vurun her parmağına” dedi.”*²⁹⁴

- **Melekler ebediyen ölmezler.**²⁹⁵

- **Melekler, Allah’ın emirlerine harfiyen bağlıdırlar:**

O’na asla karşı gelmez ve isyan etmezler, herhangi bir yasağını çiğnemezler, günah işlemezler. Çünkü “İsmet” ve “Emanet” sıfatlarıyla muttasıftırlar.²⁹⁶ Bütün meleklerin

²⁸⁸ Hayri Bolay; Kuran a.g.e., s. 56

²⁸⁹ Tahrim, 66/6

²⁹⁰ Bakara, 2/34

²⁹¹ Hayri Bolay; a.g.e., s. 56-57

²⁹² Fussilet, 41/30-32

²⁹³ Al-i İmran, 3/124-125

²⁹⁴ Enfal, 8/12

²⁹⁵ Ethem Ruhi Fırlı; a.g.e., s. 67

²⁹⁶ Ali Arslan Aydın, *Meleklerle İman*, Şamil İslam Ansiklopedisi, V/173, Şamil Yayınları, Ocak 2000

ortak özelliği; daima Allah'a hamd ve senada bulunmak, O'nu itaat ve ibadetle, tesbih etmektir.²⁹⁷

Şimdi de Kur'an'da karşımıza çıkan Allah-melek, kâinat-melek ve insan-melek ilişkisine değinelim:

1.2.2. Allah-Melek İlişkisi

Meleklerin, Allah'ın şerefli kulları olduğunu ve O'nun emrinden hiç çıkmadıklarını ve O'na karşı gelme gibi bir istidatlarının olmadığını belirtmiştik. Kur'an'da yeri geldikçe onların Allah'a karşılıklı durumlarını görebiliriz.

*“Onlar kendilerinden üstün olan Rablerinden korkarlar ve kendilerine ne emrolunursa onu yaparlar.”*²⁹⁸

*“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Orada Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı çıkmayan ve kendilerine ne emrolunmuşsa onu yapan çok sert ve katı melekler bulunur.”*²⁹⁹

Allah'a yakın olan ve O'nu zikreden ve arşının etrafını kuşatan meleklerle ”mukarrebun” (yakında onlar), ”ıllıyyun” (yücelerde olanlar) adı verilir.³⁰⁰

*“Sen melekleri de arşın etrafına kuşatmış, Rablerini övgü ile tespih ederken görürsün...”*³⁰¹

1.2.3. Kâinat-Melek İlişkisi

Kâinatta görev yapan birçok melek vardır. Kur'an'da yıldırımları Allah'ın onlarla gönderdiğini anlamak mümkündür. Buradan tabiat kanunlarının yönetiminde meleklerin görev aldığı anlaşılır.

“Artık, sura bir defa üflendiği yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine çarptırılarak darmadağın olduğu zaman, işte o gün olacak olan olur. Gökler yarılr ve artık o

²⁹⁷ Enbiyâ, 21/26-27; Mümin, 40/7

²⁹⁸ Nahl, 16/50

²⁹⁹ Tahrîm, 66/6

³⁰⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 162-163

³⁰¹ Zümer, 39/75

*çökmeye başlar. Melekler onun etrafındadır. O gün rabbinin arşını bunların da üstünde sekiz melek taşır.”*³⁰²

Demek ki kıyamet koparken, kâinatın düzeni bozulurken melekler de görev yapmaktadır. Burada “arş”ı taşıyan sekiz melek bölüktür. Ayrıca Allah’ın her şeye hükmedişi “hükümdar” motifiyle sembolize edilmiştir.

Görüldüğü gibi, meleklerin bir kısmının görevi sadece Allah’a ibadet etmektir. Bir kısmı ise Allah tarafından kendilerine verilen görevi yerine getirirler. Allah’ın arşını taşıyan, arş’ı tavaf eden, daima zikir ve tehlil ile meşgul olan melekleri olduğu gibi rüzgârın esmesiyle, yağmurların yağmasıyla ve depremler meydana getirmekle görev olan melekleri de vardır. Buradan anlaşılan tabiat veya doğal kuvvetlere de melek denmektedir.³⁰³

1.2.4. İnsan-Melek İlişkisi

Kur’an’da insanla ilgili görevlerini yapan meleklerden de bahsedilmektedir. Özellikle onlar, insanın yapıp etmelerini kayıt altına almakta, onlara çeşitli yardımlar yapmakta ve onlar için dualar da etmektedirler. Kur’ani ifadeler ışığında bunları görelim:³⁰⁴

- **İnsanların yaptıklarını kaydeden melekler:**

Kur’an insanın başıboş olmadığını, her yaptığını hatta zihninden geçenleri bile bilen meleklerin varlığından bahseder. Bunlar sağda ve solda bulunan “kiramen kâtibin” (soylu yazıcılar) adlı meleklerdir. Onların tuttukları bu kayıtlar, kişinin amel defterini oluşturur. Bu öyle tespit edilir ki, insanın ahirette amel defterine baktığında hiç itiraz edemeyeceği şaşırıp kalacağı ve bu kadar titizlikle ne varsa hepsini kayıt altına alınmasına hayretler içinde kalacağını Kur’an beyan etmektedir. Bu bir anlamda tabiri caizse dijital kamerayla eksiksiz bir çekimdir.³⁰⁵

“Andolsun ki insanı yaratan biziz ve nefsinin kendisine ne fısıldamakta olduğunu biliriz. Çünkü biz ona şah damarından daha yakınız. Onun sağında ve solunda oturan iki alıcı

³⁰² Hakka, 69/13-17

³⁰³ Süleyman Ateş; *Kur’an’ı Kerim’in Çağdaş Tefsiri*, I/123, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1995

³⁰⁴ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 164

³⁰⁵ İsmail Yakıt a.g.e., s. 164

*(kaydedici) melek devamlı onun yaptıklarını kaydetmektedir. Öyle ki, insan bir söz söylemez ki, yanında gözetleyen ve kaydetmeye hazır bir melek bulunmasın!”*³⁰⁶

*“Hayır, siz ceza gününü yalanlıyorsunuz. Oysa üzerinizde, yapmakta olduklarınızı bilen ve onları hemen kaydeden çok onurlu yazıcılar bulunmaktadır.”*³⁰⁷

- **İnsanlara dua eden melekler:**

Allah’tan müminleri bağışlamasını dileyen, onları cehennem azabından korumasını, kötü şeylerden uzak tutmasını temenni eden meleklerin de olduğunu Kur’an bahsetmektedir.³⁰⁸

*“Arş’ı taşıyan ve onun etrafında bulunan melekler rablerini överek tespih ederler. O’na inanırlar ve inananlar için: “Ey rabbimiz! Sen rahmetinle ve ilminle her şeyi kuşatmış bulunuyorsun. O halde tevbe edenleri ve senin yoluna uyanları bağışla, onları cehennem azabından koru! Ey Rabbimiz! Sen onları da onların babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanları da söz verdiğin “adn” cennetlerine koy. Sen gerçekten çok yüce ve hikmet sahibi olansın. Sen onları her türlü kötülüklerden koru. O gün sen kimi kötülüklerden korumuşsan rahmetine mahzar etmiş olursun. İşte en büyük kurtuluş budur diye bağışlanma dilerler”*³⁰⁹

- **Savaşlarda inananlara yardım eden melekler:**

Savaşı kazananlar büyük moral ve cesaret sahibi olanlardır. İnananlar kendilerine Allah’ın ve meleklerinin yardım etmekte olduklarına inanır ve onların daima kendileriyle birlikte bulunduklarına kani olurlarsa büyük ve sarsılmaz bir cesaret ve şecaatle düşmana karşı koyarlar ve savaşı kazanırlar. Değilse ne kadar kalabalık olursa olsun yüreksiz, korkak, morali bozuk ve çıkarıcı birlikler silah üstünlüğü bile olsa savaşı her zaman kaybederler. Savaşta müminlere yardım eden melekler aslında Allah’ın yardımını yerine getirmektedirler. Çünkü onları gönderen Allah’tır.³¹⁰

³⁰⁶ Kaf, 50/16-18

³⁰⁷ İnfitar, 82/9-12

³⁰⁸ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 165

³⁰⁹ Mümin, 40/7-9

³¹⁰ İsmail Yakıt; s. 165

“Hani Rabbin meleklere: ‘Muhakkak ben sizinle beraberim, haydi inananlara destek olun...’ diye vahyetmişti” ³¹¹

“Andolsun, sizler güçsüz olduğunuz halde Allah Bedir’de size yardım etmişti. Öyle ise Allah’a karşı gelmekten sakının ki, O’na şükretmiş olasınız. O zaman sen, inananlara şöyle diyordun: ‘İndirilen üç bin melek Rabbinizin sizi takviye etmesi, sizin için yeterli değildir?’ Evet, siz sabır gösterir ve Allah’a karşı gelmekten sakınırsanız düşmanlarınız hemen şu anda üzerinize gelseler, Rabbiniz nişanlı beş bin melek sizi takviye eder. Allah, bunu sırf size bir müjde olsun ve kalpleriniz bu sayede rahatlasın diye yaptı. Zafer yalnızca mutlak güç ve hikmet sahibi Allah katındadır. Allah, kafirlerden bir kısmının kökünü kessin veya onları perişan etsin, böylece bozulmuş bir halde dönüp gitsinler ki bu işte senin yapacağın bir şey yoktur. Yahut inansınlar da tevbelerini kabul etsin yada ısrar ederlerse onlara azap etsin diye (Bedir’de size yardım etti) çünkü onlar zalimdiler” ³¹²

- **Meleklerin tabiatında itaat vardır:**

Meleklerin hepsi itaat ehlidir. Onlar, ne emredilmişse onu yaparlar. Seçme hakları yoktur. İnsan ise seçme hakkına sahiptir. İnsanın büyüklüğü buradadır. ³¹³

“Cehennem’in görevlileri, Allah’ın emrine karşı gelmeyen, kendilerine buyrulanları yerine getiren pek haşin meleklerdir.” ³¹⁴

“Hani meleklere ‘Allah’a secde edin’ demiştik de İblis hariç hepsi secde etmişlerdi.” ³¹⁵

- **Melekler, peygamberler ve müminlere kuvvet vermişlerdir:** ³¹⁶

“‘Rabbimiz Allah’tır’ deyip sonra da doğrulukta devam edenler, onları, melekler, ölümleri anında: ‘Korkmayınız, üzülmeyiniz, size söz verilen cennetle sevinin, biz dünya

³¹¹ Enfal, 8/12

³¹² Al-i İmran, 3/123-128

³¹³ Hayri Bolay; Kuran a.g.e., s. 56

³¹⁴ Tahrim, 66/6

³¹⁵ Bakara, 2/34

³¹⁶ Hayri Bolay; a.g.e., s. 56

hayatında da, ahirette de size dostuz. Burada, canlarınızın çektiği, umduğunuz şeyler, bağışlayan ve acıyan Allah katından bir ziyafet olarak size sunulur' diyerek inerler." ³¹⁷

"İnananlara: "Rabbinizin size gönderilmiş üç bin meleklerle yardım etmesi size yetmeyecek mi?" diyordun. Evet, eğer sabrederseniz, sakınırsanız ve onlar de hemen üzerinize gelirlirse Rabbiniz size, nişanlı beş bin meleklerle imdat edecektir." ³¹⁸

"Rabbin meleklerle, "Ben sizinleyim, inananları destekleyin" diye vahyetti. "Ben inkâr edenlerin kalplerine korku salacağım, artık vurun onların boyunları üstüne, vurun her parmağına" dedi." ³¹⁹

• İnsana secde eden melekler:

Kur'an, Allah'ın halifeliği gibi bir makamı insana verince meleklerle secde edin emrini verir onlarda secde ederler. İblis etmez. Kur'an'a göre melekler insana iki kere secde etmiştir. Bir diğer ifade ile iki ayrı zamanda iki secde emri vardır.

"Rabbin meleklerle: 'Ben yeryüzünde balçıktan bir insan türü (beşer) yaratmaktayım, ona insan şekli verip, ruhumdan üfürdüğümde ona secdeye kapanın' demişti. İblis hariç meleklerin hepsi secde ettiler, o, secde edenlerle beraber olmaktan çekindi" ³²⁰

Burada ruhun üfürülmesi insana akıl ve idrak yeteneklerinin verilmesidir. Canlı olan bu varlığa akli melekeler yüklenmiştir. Çünkü akıl, ruhi bir melekedir. Bu meleklerin birincisi secdesidir. İnsana yapılan saygıdır. İkincisi ise Âdem'e esmanın öğretilmesinden sonra verilen emir olmuştur.

"Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti sonra meleklerle arz edip 'eğer sözünüzde sadıksanız bana şunların isimlerini söyleyin' dedi. Melekler 'Ya rab! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim bilgimiz yoktur. Şüphesiz en iyi bilen ve hikmet sahibi olan sensin' dediler. Bunun üzerine Allah: 'Ey Âdem! Onların isimlerini, onlara haber ver' dedi. Âdem de onların isimlerini onlara söyleyince: 'Ben size muhakkak yerin ve göklerin sırrını bilirim sizin açığa

³¹⁷ Fussilet, 41/30-32

³¹⁸ Al-i İmran, 3/124-125

³¹⁹ Enfal, 8/12

³²⁰ Hicr, 15/28-31

*vurduklarınızı ve gizlediklerinizi de bilirim dememiş miydim? dedi. Biz de meleklerle ‘Âdem’e secde edin demiştik İblis hariç hepsi secde ettiler...”*³²¹ İkinci secde görüldüğü gibi Hz Âdem’e esmanın öğretilmesinden sonradır. Hz Âdem’e yapılan secde onun şahsında insana yapılmıştır. Bu iki secde emrinden dolayı biz de namazlarda her rekâta iki defa secde ederiz. Netice olarak insan melekten üstündür. Bir ayrıntıyı belirtmeden geçmeyelim meleklerle kendine secde ettirebilecek kadar meziyet sahibi olan insan, şeytanın ve nefsinin tuzağına düşeceği kadar da zafiyet sahibidir.³²²

- **İnsanları sihir hakkında bilgilendiren melekler:**

Eski kavimler sihre inanırlar ve onu dini inançlarıyla bir tutarlardı. Sihirbazlar revaçta insanlardı. Sihrin zararlarını bildirmek ve onları insanlara öğretmek için gönderilen iki melek insanları sihir hakkında bilgilendiriyor, sihir yapanların kâfir olduğunu ve karı koca arasını nasıl bozduklarını, onları nasıl ayırdıklarını anlatıyorlardı. Dolayısıyla bu iki melek insanları sihir ve tehlikeleri hakkında bilgilendirmişlerdir.³²³

*“Süleyman’ın hükümdarlığı hakkında onlar şeytanların uydurup söylediklerine tabii oldular. Hâlbuki Süleyman büyü yapıp kâfir olmadı. Fakat şeytanlar kâfir oldular. Çünkü insanlara sihri ve Babil’de Harut ve Marut isimli iki meleğe indirileni öğretiyorlardı. Hâlbuki o iki melek herkese: ‘biz ancak imtihan için gönderildik sakın kâfir olmayın demeden kimseye öğretmezlerdi. Onlar o iki melekten, karı ile koca arasını ayıracak şeyleri öğreniyorlardı. Oysa büyücüler Allah’ın izni olmadan hiç kimseye zarar vermezler. Onlar kendilerini fayda vereni değil de zarar vereni öğrenirler. Sihri satın alanların (ona inanıp para verenlerin) ahiretten nasibi olmadığını çok iyi bilmektedirler. Karşılığında satın aldıkları şey ne kötüdür. Keşke bilseler!”*³²⁴ Bu ayetten aynı zamanda sihrin haram, yapanın kâfir olduğunu, yaptıranın veya para karşılığı yapanın ahiretten nasibi olmadığını anlamaktayız.³²⁵

- **Hız. Musa ailesinin sandığını meleklerin taşıması:**

³²¹ Bakara, 31/34

³²² İsmail Yakıt; a.g.e., s. 166-167

³²³ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 167-168

³²⁴ Bakara, 2/102

³²⁵ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 168-169

Sandık diye tercüme ettiğimiz, orijinalinde tabuttur. Tabut kelimesi “tevbe” kelimesinden gelir. Tıpkı tabut’un “tul” (uzunluk)dan; tağut’un da “tuğyan” (azmak)dan geldiği gibi. Tabut maddi bir nesne olamaz. Nitekim Ragıp, tabut’un kalp ve sekine anlamına geldiğini söyler. Müfredatında tevbe de insan kalbine sekine ve ferahlık verir. İmanı pekiştirir. Bu durumda meleklerin onu taşıması, getirmesi daha kolay anlaşılır. Öyleyse tabuttan murat *“Musa ve Harun ailelerinden geri kalan dini esas ve hükümlerdir. Melekler onları korumuş getirmiştir.”*³²⁶ *“Peygamberleri onlara: ‘onun hükümdarlığının alameti, tabut’un size gelmesidir. Meleklerin taşıdığı o tabut’un içinde Rabbinizden size bir ferahlık ve sükûnet, Musa ve Harun hanedanlarının bıraktıklarından bir miras vardır. Eğer inanmış kimselerseniz sizin için bunda şüphesiz bir alamet vardır.’”*³²⁷ Meleklerin özellikleri ilgili olarak Kur’an ayetleri çerçevesinde söylenebilecek olan ana hususlar bunlardır.

1.2.5. Meleklerle İmanın Sosyal Yönü

İslam, itikadi, ameli ve ahlaki hükümleri ile sadece ve sadece cemiyette yaşanmak için gelmiştir. Yani İslam, hayatiyeti olan ve bunu mutlaka zaruri gören bir canlılık taşıır.

İslam, en ideal fikirlerin, düsturların bir fantezi gibi, Kur'an-ı Mübin'de saklanmasına razı olmaz. Bunun için İslam, iman ve ameli, bizzat ferdin şahsında ve toplumda görmeyi gaye etmiştir. Yine bunun için İslam, insanı, en ideal ölçüler ve ahlaki kaideler içinde Rabbine kavuşturmayı hedef etmiştir. İslam’ın koyduğu bütün kurallarda gaye sadece budur. Amentü formülünün içinde gerçekleştirmek istediği şey, mutlu ve düzenli bir toplum meydana getirerek, insanı, Rabbine layık bir seviyede yaşatmaktır.

İşte meleklerle imanı da bu anlayış içinde değerlendirmek gerekir. Melek, manevi âlemin bir yaratığıdır. Biz ise maddi âlemin yaratığıyız. Bizi her an takip eden “Kiramen Kâtibin Melekleri”, bizim her anımızı tespitle meşgullerdir.

Allah’a iman etmiş, onun koyduğu prensiplere gönül vermiş bir mümin, bu ortam içinde gayr-i insani bir iş yapmaya nasıl yönelebilir?

Ahret hayatıyla hesaba çekileceğini ve “Hafaza” meleklerinin tespit ettiği her şeyin; o

³²⁶ Hüseyin Atay; *Kur'an'a Göre İman Esasları*, s. 156

³²⁷ Bakara, 2/248

dehşetli günde karşısına çıkacağını düşünen insan, bu dünya hayatını sadece düzenli olarak geçirir. İşte yeryüzünde işlenen facialar, bu imanın yokluğunun eseridir.

Meleklerin varlığına inanmış bir insan, attığı her adımın hesabını vererek yapar. Kendine ait olmayan hiç bir şeye sahip olmak istemediği gibi ona el de uzatmaz. Onun için sadece meşru ve kendine ait olan şey mukaddes olur.

Demek oluyor ki “meleklerle iman”, fertleri, dürüst toplumlar haline getiriyor. Başkasının malına, canına saygıyı telkin ediyor. Meleklerle iman, ahiret mesuliyetini insanlara her an hatırlatıyor. Kısaca, fertleri manevi mesuliyet altına sokarak, huzurlu bir cemiyet meydana getiriyor. Böylece de sosyal hayat için meleklerin varlığı, çok büyük bir önem taşıyor.³²⁸

1.2.6. Cin ve Şeytan

“**C-n-n**”, temelde bir şeyi duyulardan gizlemek, örtmek, görünmemek manalarına gelir³²⁹ En’âm suresinin 76. ayetinde bu anlamda kullanılmıştır. Ayette gecenin bastırması, havanın iyice kararması “cenne” kelimesiyle ifade edilmiştir. Bedende saklı olduğu, görünmediği için kalbe³³⁰ ve ruha³³¹ “cenan” denmiştir. “Cünneh” koruyucu örtü, kalkan anlamında kullanılır³³². Keza “micenn” ve “micenneh” de kalkan manasına gelir. Ağaçlarıyla yeryüzünü örttüğü için ağaçlı bahçeye “cenneh” denir.³³³

Ana karnındaki bebeğe gizli olduğu için “cenin” adı verilmiştir³³⁴ Yine cinler gözle görülmediklerinden dolayı onlara “cinn” denmiştir³³⁵

*“Biz, ilk insanı kupkuru bir çamurdan, yılanmış kokuşmuş kara bir balçıktan yarattık. Cinleri ise, daha önce yakıcı bir ateşten yaratmıştık.”*³³⁶

³²⁸ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 94-95

³²⁹ İbn Fâris; a.g.e., IV/ 421

³³⁰ Râğıb el-İsfahani; *el-Müfredat fî Garibil Kuran*, Darul Marife, Beyrut, tsz. s. 98

³³¹ Cemaluddin Muhammed İbn Manzûr, *Lisânu’l-Arabi’l-Muhît*, Dâru Lisâni’l-Arab, Beyrut 1389/1970, I/515

³³² Râğıb el-İsfahani, a.g.e., s. 98.

³³³ İbn Fâris; a.g.e., I/ 421

³³⁴ Râğıb el-İsfahani; a.g.e., s. 98

³³⁵ Cemaluddin Muhammed İbn Manzûr; a.g.e., I/ 516

³³⁶ Hicr, 15/27-28

1.2.6.1.Cinlerin Özellikleri

Cin: Gizlenmek, gizli kalmak, gözle görülmeyen gizli kuvvetler. Cinlerin bir tek ferdine "cinnî" denir. "cânn" kelimesi cin ile eşanlamdır. Ğül ve ifrit cinlerin değişik türleridir.

İslâm'dan önce Arabistan'da cinler, çölün "satyre" ve "nymphe"leri idi. Tabiat hayatının, insanların hükmü altına girmemiş ve düşman kalmış tarafını temsil ediyorlardı. Fakat Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bey'ati esnasında cinler önemli ve bilinmeyen ilâhlar arasına girmekte idiler. Mekke Arapları cinler ile Allah arasında bir nesep yakınlığı bulunduğunu söylerler³³⁷, onları Allah'ın ortakları mertebesine çıkarırlar³³⁸ ve onlardan yardım dilerlerdi.³³⁹

Cinin varlığı Kur'an ve sünnet ile sabittir. Hayat sahibi yaratıklar yalnız şu madde dünyasındaki insanlarla, çeşitlerini bilemediğimiz hayvanlardan ibaret değildir. Bir de ancak peygamberlerin ve asfiyâ (dinde yüksek mertebe sahibi kimseler)'nın gördüğü varlıklar vardır ki, bunlar melekler ile cinlerdir.³⁴⁰

A'raf suresinde şöyle buyrulur: *“Sizi yarattık, sonra size biçim verdik, sonra da meleklerle: Âdem'e secde edin! dedik; hepsi secde ettiler, yalnız İblis etmedi, o secde edenlerden olmadı. (Allâh) buyurdu: Sana emrettiğim zaman seni secde etmekten alıkoyan nedir? (İblis): Ben, dedi, ondan hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın. (Allâh) buyurdu: Öyle ise oradan in, orada büyüklük taslamak senin haddin değildir. Çık, çünkü sen aşağılıklardansın!”*³⁴¹

İblis cinlerdendir. Bu olaya kadar, belki de ‘mele-i a'lâ’dan, yani Allah’ın – tabir caizse – istişare heyetinden / seçkinler meclisinden bir üye olarak; O’nun katında makam ve derece sahibi bir kul idi. Allah, “Âdem’e secde edin” buyurduğunda, kendisinin Âdem’den daha üstün olduğu iddiasıyla Rabb’ine isyan edip kâfir oldu. Bundan sonra iblis, Allah’a isyanında diretti ve insanlara düşmanlığını ilan etti. Üstelik sırat-ı müstakim üzerine oturup, Allah’ın kullarını oradan uzaklaştırmak maksadıyla insanların

³³⁷ es-Saffât, 37/158

³³⁸ el-En'âm, 6/128

³³⁹ el-Cumua, 62/6

³⁴⁰ Şamil İslam Ansiklopedisi, Cin Suresi, Şamil Yayınları, Ocak 2000, s.II/12

³⁴¹ A'raf, 7/11-12-13

tekrar diriltilecekleri güne kadar Allah'tan mühlet istedi. Allah da malum vakte kadar ona, kendi gücü nispetinde yapmak istediklerini yapma imkânı, ömür ve kıyamete kadar kendisini cezalandırmama anlamına gelen mühleti verdi. İblis, işte bu cüreti ve taşkınlığı sebebiyle âlemlerin Rabbi tarafından lanetlenip Allah'a yakın olmaktan ve kendisine yakın olanlar arasından kovulup uzaklaştırıldı.

Ayetten de anlaşılıyor ki yoldan çıkarma değil çıkma vardır. İblis, Âdem'e secde etmeyip Allah'a isyan ederken: “beni ateşten yarattın onu çamurdan...” diyerek kibirlenip isyanında diretirken, kendi kendisini doğru yoldan çıkartıyordu. “Beni azdırdın” sözü, kanaatimizce İblis'in: “eğer beni böyle bir sınava tabi tutmamış olsaydın, ben de isyan etmezdim.” gibi düz bir mantıkla suçu kendisinden uzaklaştırması içindir.³⁴²

Kuran'ın beyanına göre cinlerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- **Cinler gözle görülmezler:**

Cinleri, yaratılışlarındaki ışıksal özellikten dolayı insan gözü göremez. Bu konuda Kur'an-ı Mübin'de şöyle buyrulur: “...Çünkü şeytan ve kabilesi, sizi, kendilerini göremeyeceğiniz yerlerden görürler.”³⁴³ Cinler, başka şekillere de bürünebilirler.³⁴⁴

- **Cinler fevkalade işler yapabilirler:**

Kur'an-ı Kerim'in beyanından anlaşılacağı üzere cinler bazı fevkalade işler yapabilirler. Cinlerden bir İfrit'in Hz. Süleyman'a. “*Sen makamından kalkmadan önce, ben o tahtı (Belkisin tahtını) sana getiririm. Muhakkak onu taşımağa gücü yetip (onu) zayi etmeyen güvenilir bir kimseyim.*”³⁴⁵ İfrit'in bu teklifi, onların güçlü olduklarını belirtir. Nitekim Hz. Süleyman'a cinlerin kaleler, heykeller, havuzlar kadar geniş leğenler, sabit kazanlar yapması, denizlerde çalışmaları, dalgıçlık yapmaları da³⁴⁶ onların çokluklarına delil teşkil eder.³⁴⁷

³⁴² M. Zeki Duman; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, I/254

³⁴³ Araf, 7/27

³⁴⁴ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s.98

³⁴⁵ Neml, 27/39

³⁴⁶ Sebe, 34/13

³⁴⁷ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s.99

- **Cinler de insanlara vesvese verebilirler, kötülük yapabilirler:**³⁴⁸

*“Ey Muhammed! De ki insanlardan, cinlerden ve insanların kalbine vesvese veren o sinsi vesvesecinin şerrinden, insanların Rabbi olan Allah’a sığınırım.”*³⁴⁹

- **Şeytan kendisini insanları saptırmakla vazifeli görmüştür:**³⁵⁰

*“Şeytan, Allah’a öyleyse dedi, mademki sen beni kapından kovdun, ben de bu sebeple and olsun ki, insanları saptırmak için senin doğru yolun üzerinde pusu kuracağım; Sonra da önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından onlara sokulacağım. Bu yüzden sen de onların çoğunu sana şükredenler arasında bulamayacaksın.”*³⁵¹

- **Cinlerin Müslümanı ve kafiri vardır:**

Kur'an'da cinler hakkındaki müstakil surede, cinlerin de ilahi emirlerle yükümlü oldukları beyan edilmiş, onların da içinde müslümanları, kâfirleri olduğu belirtilmiştir.³⁵² Bu sürede Allah’a karşı hiçbir cinnin bir gücü olmadığı, hepsinin Allah karşısında acizliği³⁵³ ifade edilmiştir.³⁵⁴

- **Cinler gaybı bilmezler:**

Gaybı sadece Allah bilir. “Gayb” var olup huzurda açık olmayan göze görülmeyen gizli olan anlamındadır.”ğabeti’ş-şems.” yani güneş battı gözle kayboldu sözünden alınmıştır. Varlığı kesin olan fakat gözle görülmeyen, insanın duyu organlarıyla algılayamadığı her şeye gayb denir.³⁵⁵ O halde Cinler gaybı bilemezler. Allah, bu keyfiyeti şöyle açıklar: *“O, bütün gaybı bilendir; gayba dair ilmini ise, hiç kimseye açmaz.”*³⁵⁶ Buna rağmen, insanların bilmedikleri bazı şeyleri, cinler bilebilir. Bu bilinen şeyler ise gayb âleminde onlar değil, mevcut olan şeylerdir. Fakat insanlardan meçhuldür. İşte cinlerin bildikleri bu zamanın olaylarından bazıları doğru olabilirse de onların içinde birçok yalanlar da olabilir. Cinler, temas halinde oldukları bazı insanlara

³⁴⁸ Hayri Bolay; a.g.e., s. 59

³⁴⁹ Nas, 114/1-6

³⁵⁰ Hayri Bolay; a.g.e., s. 61

³⁵¹ Araf, 16/17

³⁵² Cin, 72/2, 7, 13, 14, 16, 17, 19

³⁵³ Cin, 72/12

³⁵⁴ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 99

³⁵⁵ M. Zeki Duman; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)* III/13

³⁵⁶ Cin, 72/26

bu talanlarla karışık bilgileri aktarırlar. Bu şahıslara cinci veya büyücü denir. Fakat İslam'da cin ve büyü işleriyle uğraşmak çirkin görülmüştür.³⁵⁷

- **Cinler, imanla sorumludurlar:**

Cinlerden bir taife, Allah Resulünün okuduğu Kur'an-ı Mübin'i dinlemiş ve iman ettiklerini açıklamışlardır. Allah Resülü, Taif'ten dönüşünde Batn-ı Nahle'de namaz kılarken cinlerden yedi kişilik bir cemaat buraya uğramış ve Resulullah'ın okuduğu Kur'an'ı dinlemişlerdir. Kur'an'ı dinleyen cin heyeti, kavimlerine giderek dinledikleri Kur'an'ı anlatmışlardır.³⁵⁸ Bu olay, Kur'an-ı Kerim'de şöyle geçer; “(Habibim, kavmine şu vakıyı da anlat!) Hani biz sana cinlerden bir cemaati Kur'an dinlemeleri için göndermiştik. İşte bunlar, onun huzuruna gelince (birbirlerine) susun (dinleyin) demişler, (okuması) bitirilince de (kendilerini azap ile) korkutmaya memur olarak kavimlerine dönmüşlerdi. Ey kavmimiz dediler, hakikat biz Musa'dan sonra indirilmiş olan, kendinden öncelikleri tasdik eden, hakka ve doğru yola ileten bir kitap dinledik”³⁵⁹

- **Cinler de ölümlüdürler:**

Allah Resülü bir hadisi şeriflerinde “Allah'ım! Sen ölmeyen dirisin, cinler ve insanlar ise ölürler.”³⁶⁰ buyurur. Yukarıda belirttiğimiz cinlerin de mesuliyet taşıdıkları kanaati, onların da cennet veya cehenneme gidecekleri sonucunu çıkarır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de “Yemin olsun ki, cin ve insanlardan birçoğunu cehennem için yarattık.”³⁶¹ buyrulur. Bir başka ayette de “Yoldan sapan cinler de cehenneme odun olmuşlardır.”³⁶² buyrulmuştur.³⁶³

1.2.6.2. Cin ve Şeytanların Varlığı

“Şeytan” kelimesinin sözcük anlamı ve etimolojik kökeni konusunda çok çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Kamus Tercümesi'nde “Kibirli ve asi olan cin ve insan”

³⁵⁷ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 100

³⁵⁸ Mehmet Aydın; a.g.e., s.100

³⁵⁹ Ahkaf, 46/29-30

³⁶⁰ Zeynu'd-din Ahmed b.Ahmed b. Abdi'l-Latifi'z-Zebidi, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, (Çev. Kamil Miras), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 9. Baskı, Trz, XII/420

³⁶¹ Araf, 7/179

³⁶² Cin, 72/15; Hud 11/119

³⁶³ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 100

şeklinde açıklanan şeytan kelimesi, “habis” anlamıyla “İbrani” kökenli, “İnsanüstü varlık” anlamıyla da İslam öncesi Arap kökenli olduğu ileri sürülmüştür. Bazıları, “uzaklaşmak anlamında” “şe-ta-ne” fiil kökünden geldiğini söylerken, bazıları da, “diş gıcırdatmak, yakmak, hırsıyla yanmak” anlamında “Şa-ta, şe-ye-ta” fiil kökünden geldiğini belirtir. “Allah’tan uzak” olduğu ve Allah’a karşı çıktığı için “uzaklaşmak, karşı çıkmak” anlamındaki “şe ta ne”den geldiğini ileri sürenler, onun “racim-taşlanmış” olmasının görüşlerine delil olabileceğini belirtirler. Şeytan’ın ateşten yaratılmış olması da, ikinci görüşü destekler niteliktedir.³⁶⁴

Yaratılış çerçevesi içinde her şey yerli ve yerindedir. Bu yerli yerindelik de o çerçeve içinde belli kimi yüklenimlerin sonucudur. Her yaratık belli kimi yüklenimlerle ödevlendirilmiş olarak çerçeve içinde yerini alır, çerçeveye ve kendi öz çerçevesine yerleştirilir. Her şeyin belli bir kader, belli bir ölçü ile olması doğrultusunda ortaya çıkan Yüce Allah’ın hikmeti... Boşuna yaratılmış hiç bir şey görülemez yaratıklar içinde, yaratılış çerçevesinde, yaratıkların zincirleme akışında ve ilişkisinde.³⁶⁵ Şeytan, kendisini insanları saptırmakla vazifeli görmüştür: *"Beni azdırdığın için, and olsun ki, Senin doğru yolun üzerinde onlara karşı duracağım; sonra önlerinden, artlarından, sağ ve sollarından onlara sokulacağım; çoğunu Sana şükreder bulamayacaksın"* dedi.³⁶⁶

Saf ateşten yaratılan ve insan gözüyle görülemeyen cinler ile aynı cinsten olduğu Kur'an ayetleriyle haber verilen şeytanın gizli varlıklar olduğu dinen sabittir. Ve Kur'an-ı Kerim'de "Cin Suresi" adıyla anılan müstakil bir sure vardır. Bu sure Kur'an-ı Kerim'in 72. suresi olup 28 ayettir.

Dinen sabit olan meleklerin varlığını inkâr edemeyen insan aklı, daha önce zikrettiğimiz aynı sebepten, varlığı dinen sabit olan cin ve şeytanı da inkâr edemez. Çünkü bu husus, aklen muhal değildir. Cinlerin de cismani bir bünyesi olabilir. Fakat bizim her bünyeyi görmemiz zaruri olmadığı gibi, gördüğümüz cisimlerin de her cüzünü göremediğimiz bilinen bir gerçektir. O halde gözlerimizin önünde bir bünyeye sahip birçok varlıklar olduğu halde, onları gözle göremeyiz. Nitekim mikroplar var olduğu halde, biz onları göremeyebiliriz. Bu bakımdan hava içinde hiç hissedemediğimiz dalgalar ve ışınlar bulunduğu gibi, aletle dâhi hissedemeyeceğimiz gizli varlıklar bulunabilir. Esasen bütün

³⁶⁴ Ali Ünal; *Kur'an'da Temel Kavramlar*, Beyan Yayınları, İstanbul 1990, s. 235

³⁶⁵ Zübeyir Yetik; *Şeytan*, Zafer Matbaası, İstanbul 1985, s. 89

³⁶⁶ Araf, 7/16-17

cismani ve fiziki kâinatta hislerimizden gizli ve görme gücüne sahip olmadığımız ruhani varlıkların bulunduğunu inkâr etmek doğru olmaz. Her türlü varlığı yaratmağa kadir olan yüce Allah'ın yarattıklarını, yalnız gözle veya aletle görüp bilmediğimiz şeylerden ibaret olduğunu sanmak, büyük gaflet olur. Bu ise yüce, Allah'ın ilahi kudretini ve kâinatın azametini bilmemekten başka bir şey olamaz.³⁶⁷

Kâfir olan cin, cehennemde azap görür. Çünkü Allah Teala Kuran'da: "... *Rabbini: 'Andolsun, ben cehennemi hep cinlerden ve insanlardan bir kısmıyla dolduracağım!'* sözü tam yerine gelmiştir."

³⁶⁸ buyurmuştur. Cinlerden Müslüman olanlar da cennetle mükâfatlandırılırlar.³⁶⁹

³⁶⁷ Ali Arslan Aydın; *İslam İnançları*, , s. 416

³⁶⁸ Hud, 11/119

³⁶⁹ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 357

1.3. KİTAPLARA İMAN

İlahi kitapların hepsi Kur'an'da aşağı yukarı aynı anlamdaki kelimelerle isimlendirilmişlerdir:

- İlahi kitaplar, “kitab”ın çoğulu olan “kütüb” ile anılmışlardır. Bu manada Kur'an-ı Kerim'de yazı, yazma manalarına gelen kitap kelimesi, Kur'an-ı Kerim'in bir suresini, vahiylerin tamamını, Kur'an ve diğer mukaddes kitapları, ilahi emir ve esasları ifade etmek için kullanılmıştır.
- İlahi kitaplara “suhuf” adı verilmiştir. Suhuf, sahife (sahf) kelimesinin çoğulu olup “yazılmış şey” anlamındadır. Kur'an'a yazılı sayfeler mecmuası manasına “mushaf” da denir. Suhuf kelimesi Kur'an'da da zikredilmiştir.
- İlahi kitaplar “Zebur”un çoğulu “zubur” adıyla da zikredilmişlerdir. “Zebura”dan alınan “Zebur” da yazma anlamındadır.

Kur'an-ı Kerim'de ilahi kitaplara genel olarak verilen isimlerin anlamı lügat yönünden aynı (yazı, yazma, yazılmış şey) olduğu gibi, özel olarak kitaplara verilen isimlerin anlamı da benzerlik arz eder; İbranice bir kelime olan Tevrat, “talim, şariat” anlamındadır. İncil kelimesinin aslı Yunanca Evangelium olup oradan da Arapçaya nakledilmiştir. O da “beşaret, talim” manasındadır. Kur'an ise “kıraat, tilavet” yani okumak anlamındadır. Kur'an ayrıca toplama manası da taşır. Kur'an'ın; Hak, Hüda, Tenzil, Furkan, Zikra, Nur, Mümin, Burhan ve Aziz gibi daha pek çok ismi vardır.³⁷⁰

1.3.1. İlahi Kitaplar

Suhuf

İlk semavi kitaplar; peygamberlere verilen sahifenin çoğulu suhulardır. Sahife, yazılı veya yazılacak kâğıttan, kırtastan bir parçadır. Bu da bizim sahife dediğimiz, safhadan daha genel olarak yaprak ve varak adı verilen parçadan ibarettir. Çoğulu "sahaif" ve

³⁷⁰ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 296

"suhuf"tur. Bu suretle sahife ve suhuf, mektuba, risale ve kitaba da denir. Peygamberlere verilen bu suhurlardan 10 sahife (Suhuf) Hz. Âdem'e, 50 sahife Hz. Şit'e, 30 sahife Hz. İdris'e ve 10 sahife de Hz. İbrahim'e verilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de " Suhuf-u Ula (ilk sahifeler)"den bahsedilmektedir. Bunların yukarıda bildirilen sahifeler olduğu anlaşılmaktadır.³⁷¹ Ayrıca A'lâ süresinin 18. ve Necm süresinin 36. ayetlerinde Suhufu İbrahim'den ve Suhuf-u Musâ'dan bahsedilmektedir. Bu iki suhufun içerdiği hükümlerle ilgili olarak Necm süresi 38. ayet ve devamında bilgi verilmektedir. Musâ'nın sahifeleri ifadesiyle Tevrat kastedilmekle beraber, İbrahim'in sahifeleri hakkında Kur'ân'ın dışında, her hangi bir yerde yeterli bilgi yoktur. Hatta Yahudilerin ve Hristiyanların kutsal metinlerinde bile bunlardan söz edilmez. Sadece Kur'ân-ı Kerim'de birisi Necm süresi 36. ayetinin devamında, birisi de A'lâ süresinde olmak üzere iki yerde Hz. İbrahim'in getirdiği talimattan bazı bölümler zikredilmiştir.³⁷²

Allah'ın kulları ile kurduğu münasebetin yazılı vesikası hepsi de ilahi kelimeler olan ve vahiy ile gelen kitaplardır. Bunlara da iman şarttır:³⁷³ *"Peygamber ve müminler ona rabbinden indirilene inandılar; hepsi Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine inandı."*³⁷⁴

İnsanlar gerek ferdi, gerek toplum hayatı boyunca bir takım ilkelere bağlanması ve o ilkelerin ışığında hayatını tanzim etmesi gerekmektedir. Bu ilkeler; imanda, amelde, ahlakta, hukukta, sanatta, kısaca hayatın her kesiminde mevcuttur.

İlahi kitap işte söz konusu prensiplerin bir araya geldiği insana yön verip rehberlik eden iman ve amel ölçülerinin belirlendiği kaynaktır.

Allah'ın insanlar arasından seçtiği, her bakımdan üstün şahsiyetler peygamberlere vahyettiği kitaplar ilahi kitaplardır. Bunlar ya peygamberlerin bulunduğu zaman mekân kesitindeki belirli insanlara veya bütün insanlığa tebliğ edilmek üzere bütün insanlığa gönderilir.

³⁷¹ Taha, 20/133

³⁷² İsmail Kaya, *Suhuf*, Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınları, Ocak 2000, VII/ 239

³⁷³ Hayri Bolay; a.g.e., s.63.

³⁷⁴ Bakara, 2/285

İlahi kitaplar, Allah katından gönderildikleri için “inzal olunan kitaplar”, “kütüb-i menzele” veya “semavi kitaplar” ismiyle de anılırlar.³⁷⁵

İlahi kitaplar, doğrudan Allah katından gelir. Bu bakımından lafız ve mana olarak Allah kelimidir. Hedefi, insanı sapıklıktan, kötülükten, karanlıktan, cehaletten kurtarıp hidayete, iyiliğe, aydınlığa, ilme, medeniyete, yüceltmeye sevk etmektir. Gerçi insan yaratıkların en şerefli, Allah’ın yeryüzündeki halifesidir. O, birtakım meleke ve kabiliyetlerle donatılmış, ona dünyayı ıslah ve imar görevi verilmiş, bunun için kafa ve el gibi iki büyük aletin sahibi olmuştur. İnsan, aklını ve elini kullanarak medeniyetler kurar, yeryüzünün güzelliğine ilavelerde bulunur. Ancak Allah’ın insana verdiği meleke ve kabiliyetler ona yeterli gelmediğinden, bunların vahy ve kitapla aydınlanması gerekmiştir.

İnsanda iyi nitelikler olduğu gibi kötü nitelikler de vardır. İnsan çoğu kez kötü niteliklerin tesirinde kalarak, hem kendisinin, hem de çevresinin yararlarını görememektedir. İnsanın bazen şer kuvvetlerin etkisinde kalması, birtakım zaaflarının olması, nefesine ve şeytana mağlup düşmesi yakinen bilinen, tecrübeyle sabit gerçeklerdendir.

İlk insan ve bütün beşeriyetin babası Hz. Âdem ile bütün insanlığın annesi Hz. Havva’nın cennetten kovuluşu, sonra nefsi arzularına ve şeytanın saptırmasına uyarak oradan dünyaya gönderilişleri, gerek Kur’an’da, gerekse diğer ilahi kitaplarda anlatılır. Bir ilahi hikmete bağlı olarak vuku bulan bu olayda insanlığa büyük bir uyarı, onları doğru yola sevk eden esaslı bir ders vardır. Ancak şu da bir gerçektir ki, insan, Allah tarafından müstakil bir şekilde hayatını idame ettirmek ve dünyayı imar etmek için gerektiği şekilde teçhiz edilmiş olmakla birlikte o, Allah tarafından gönderilen ilahi bir ışığa, rehber, kılavuza, yolunu aydınlatan ve her zaman olması gereken bir kitaba da muhtaçtır.

Bütün bunların ötesinde insanın yücelmesi, kemale ermesi, Allah’a yaklaşması, ilahi bir atmosferde üstün meziyetlerin, hal ve tavırların sahibi olması ondan bu dünya hayatında istenen asıl görevidir. Bu görevin yerine getirilmesi, iman hakikatlerinin bilinmesi,

³⁷⁵ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e.,s. 296

ibadet şekillerinin tanınması, ölüm ötesi, gerçeklerden haberdar olunması, özetle Rabbin tanınıp bilinmesiyle ancak mümkündür.

İnsanın akılla bir tek yaratıcıyı bulması mümkündür, ama O'na yaklaşmasının, O'na hakkıyla ibadet etmenin yollarını, ahiret hallerini, ebedi hayatın sınırlarını bilmesi mümkün değildir. Bütün bu bilgilerin ilahi kaynaktan, değişmez prensipler halinde yazılı halde insana ulaştırılmasını sağlayan vasıta, ilahi kitaplardır. İnsanın insanlığını, Allah'ın ilahlığını ve Rabliğini, insanın kul, Allah'ın yaratıcı, mabut olduğunu insana öğreten kitaptır.³⁷⁶

*“Oradan hepiniz inin, tarafımdan size bir hidayet gelecektir. Ona tabi olanlara artık hiçbir korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir.”*³⁷⁷

Rabbimizin Hz. Âdem'e verdiği bu garanti, onda ve onun çocuklarında ilahi kitap olarak kendini göstermiştir. İnsanlık hiçbir zaman ilahi kitaptan mahrum bırakılmamıştır.

İlahi kitap, insanlar arasındaki anlaşmazlıkları gidermek, onlara bir tek yaratıcının yaratıkları olduğunu hatırlatmak, ancak O'na ibadet ederek, O'nda birleşmelerini sağlamak amacını taşır. Allah Teala bu hususu Kur'an'da şöyle beyan eder; *“İnsanlar bir tek ümmetti. Allah, peygamberleri müjdeci ve uyarıcı olarak görevlendirdi. İnsanların ayrılığa düşecekleri hususlarda aralarında hüküm vermek için onlarla birlikte doğru olan kitap indirdi. Kitap verilenler, kendilerine belgeler geldikten sonra aralarındaki ihtiras yüzünden onda ayrılığa düştüler. Allah, inananları, ayrılığa düştükleri gerçeğe kendi izni ile erdirdi. Allah dilediğini doğru yola erdirtir.”*³⁷⁸

Allah Teala, Kur'an'da, her millete bir peygamber gönderdiğini, hiçbir milletin peygambersiz bırakılmadığını beyan ediyor. Bu peygamberlerden kendisine kitap verilenler kendi kitapları ile amel etmişler, kitap verilmeyenler ise daha önce gönderilmiş kitaplara tabi olmuşlardır. İlahi kitap, Allah'ın insanlığa talim ettiği hak

³⁷⁶ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 292-296

³⁷⁷ Bakara, 2/38

³⁷⁸ Bakara, 2/213

dinin asıl rüknünü oluşturduğundan, kitaplara iman, iman esaslarından sayılmış, bu husus Kur'an'da açıkça beyan edilmiştir.³⁷⁹

Allahü Teala, bu kitaplarını aynen peygamber efendimize olduğu şekilde, ondan evvelki peygamberlere de açıkladı. Bu itaplardan bazılarının adlarını bilmekteyiz. Yani, Hz. İbrahim'in Sühuf'u; Musa (a.s.)'ın Tevrat'ı; İsa (a.s.)'ın İncil'i. Diğer peygamberlere verilmiş kitaplardan haberdar değiliz. Bu sebepten dolayı diğer mukaddes kitapların mevcudiyeti bakımından; aslında onların açıklanmış kitaplar olup olmadıklarını katiiyetle söyleyebilecek durumda değiliz.³⁸⁰

İnanılması farz olan ilahi kitaplarda iki önemli niteliğin bulunması gereklidir:

- İlahi olma iddiasında olan kitap, ilahi vahye istinat etmelidir. Allah'tan geldiği sabit olan vahyin yazılarak korunması, Allah katından geldiği şekli aynen muhafaza etmesi icap eder. Zira daha sonra insanların tahrif etmesiyle asıl vahiy hüviyetini kaybeden, kaynağı ilahi vahiy olmayan kitaplara ilahi kitaplar denemez.
- Kaynağı ilahi vahiy olan kitapların Allah kelamı olduğu tevatür yoluyla bilinmeli ve bu konuda asla tereddüt olmamalıdır. İlahi kitabın gönderildiği peygamberlere ait olduğu hususu da yine tevatür yoluyla bu güne kadar intikal etmelidir.³⁸¹

Kuran, kendisi dışındaki kutsal kitapların tahrif edildiklerini belirtir. Dolayısıyla Kuran ve hadiste zikredilen "kitaplara iman" Allah tarafından gönderilmiş kitapların aslına imandır. Bugün eldeki kutsal kitaplar (Tevrat, İncil, Zebur) çok büyük değişikliklere uğramışlardır. Bu sebeple onların bu günkü şeklini Allah'ın kelamı olarak görmek mümkün değildir. Yeryüzünde mevcut kutsal kitaplar içerisinde Kuran'dan başka aslını muhafaza edebilmiş bir başka kitap yoktur.³⁸²

Şimdi Kutsal Kitap'ları tanımaya çalışacağız:

1.3.1.1. Tevrat (Tora)

³⁷⁹ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 294

³⁸⁰ Ebu'l Ala Mevdudi; a.g.e., s. 108

³⁸¹ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 295

³⁸² Günay Tümer; Abdurrahman Küçük; a.g.e., s. 187

Tora/Tevrat; kanun, şeriat, emir, ders, rehber gibi anlamlara gelir. Yahudi kutsal kitabının birinci bölümüne Arapça Tevrat, İbranice Tora denir. Bu ilk bölüm, beş kitaptan oluşur. Beş kitabı ifade etmek üzere İbranice “Humaş”, Arapça “Elesfarülhamse” (sifr: kitap, çoğulu esfar), Yunanca “Pentateukhos” (penta: beş, teukhos: kitap), batı dillerinde Pentatök (pentateuch-pentateuque gibi) kelimeleri kullanılır. Beş kitabın, Allah’ın 7704 kelime ile Hz. Musa’ya verdiği dini esasları ihtiva ettiği kabul edilir.

Modern bilginler, Yoşua Kitabının da beş kitapla aynı kaynaktan geldiğini kabul ederek hepsini Heksatök (Hexateuch) başlığı altında toplarlar. Onlar, şimdiki beş kitabın metinlerinin üç ana kaynak veya gelenekten geldiği düşüncesindedirler: 1) Yahvist, 2) Elohist, 3) Ruhban metinleri. Ancak belirtilmelidir ki bunların dışında birkaç kaynak daha ilave edilmektedir. Tora metinlerindeki çelişki ve tutarsızlıklar, birbiriyle uyuşmayan tekrarlar, araştırmacıların dikkatini çekmiş ve böylece ilkin Tanrı’nın adını Yahve, daha sonra da Elohim olarak zikreden iki ayrı kaynak belirlenmiştir. En eski kaynak olması tahmin edilen Yahvist metinler M.Ö. 1000 yılları civarında daha fazla teolojik meseleler üzerinde duran Elohist metinler M.Ö. 800’lerde yazılmış olmalıdır. Bundan bir yüzyıl sonra, bilinmeyen birisi bu iki, belki de daha fazla kaynaktan gelen metinleri bir araya getirmiştir. Hz. Musa’nın (a.s.) M.Ö. 13. yüzyıl civarında yaşadığı göz önünde bulundurularak bütün bu Tora metin gelişmelerinin M.Ö. 1000–400 arasında vuku bulduğunun günümüzde tespit edilmiş olması hatırlanırsa çelişki ve tutarsızlıkların sebebi anlaşılmış olur.

Tora, yazılı ve sözlü olarak ikiye ayrılır. Yazılı Tora Yahudilere göre Yahve’nin Sina Dağı’nda Musa’ya vahyettiği kitaptır. Sözlü Tora ise yazılı Tora’nın açıklaması mahiyetinde olarak nesilden nesile intikal eden ve Yahudilerce o olmaksızın Tora’nın anlaşılması mümkün olamayacağı kabul edilen Talmud’dur.

Yazılı Tora’ya Hz. Musa’dan sonra gelen peygamberlerin sözleri de eklenmiş, böylece Hristiyanlarca Eski Ahid, Yahudilerce Tanah denilen kutsal kitap, tahminen M.S. 1. yy.’da Jamnia’da toplanan bir meclis tarafından nihayi hale kavuşturulmuştur. Kur’an-ı Kerim’de İsrailoğullarına da verildiği belirtilen Tevrat ile Yahudilerin beş kitabı olarak kabul ettikleri Tora’nın kastedildiği anlaşılmaktadır. Yahudi kutsal kitabı Tanah’ın Tora’dan başka Neviim (peygamberler) ve Ketuvim (kitaplar) bölümleri de vardır. Tora

5, Neviim 21, Ketuvim ise 13 kitap olmak üzere Tanah 39 kitaptan oluşur. Bunların muhtevası hakkında aşağıda kısaca bilgi verilecektir.

Bu bölümde tarihi bilgiler dışında Allah'ın Yahudi'lere Musa vasıtasıyla verdiği dini esaslar bulunur. Tora'da yer alan beş kitap şunlardır:

1. Tekvin (İbr. Bereşit: Genesis: Yaratılış): İlk insan ve kâinatın yaratılışı; Âdem'in işlediği suç yeryüzüne inişi ve çocuklarının hikâyesi anlatılır. Ayrıca Tufan olayından, Yusuf'un Mısır'daki hayatından ve İsrailoğullarının Mısır'a gelişlerinden bahseder; 50 baplıdır.

2. Çıkış (Şemot: Exodus): İsrailoğullarının Firavun'dan çektikleri Musa'nın ortaya çıkışı ve Mısır'dan Sina'ya gidişleri anlatılır; 40 baplıdır.

3. Levililer (Vayikra: Leviticus): Kâhinler ile yardımcıları (Kohenlevi) çadır mabedindeki (Mişkan) görevleri ve bazı önemli ahlaki kurallar anlatılır. Ayrıca günahların kefareti, haram kılınan yiyecekler, yasaklanmış evlilikler, dini ayinler, bayramlar ve adaklar yer alır; 27 baplıdır.

4. Sayılar (Bamidbar: Numeri): İsrailoğullarının çölde geçirdikleri hayat ve olaylardan, bir takım sayımlardan, bazı şeriat kanunlarından, kayadan su çıkarılmasından, ölüm ve yılan vasıtasıyla şifadan bahseder; 36 baplıdır.

5. Tesniye (Dvarim: Deuteronomium: İkilime, tekrarlama): Musa'nın ölmeden önce din konusunda Yahudi'lere verdiği öğütleri, onun ölümünü, gömülmesini ve tutulan yası anlatır; Musa zamanında bulunmayan bir çok adet ve geleneklere temas eder; bazı şeriat kanunlarını tekrarlar ve insanların bir birine ve Tanrı'ya karşı nasıl davranmaları gerektiğini açıklar; 34 baplıdır.

Neviim (peygamberler) : Bu bölümde peygamberler, öncekiler 6 sonrakiler 15 kitap olmak üzere sıralanırlar. Bu toplam 21 kitap, Hz. Musa'dan sonraki peygamberlerden bahseder. Hz. Musa, en büyük peygamberdir. Ondan önceki peygamberler, Tora'da anlatılır.

Yahudilerce Neviim bölümündeki peygamberlerden öncekiler, “İlk Peygamberler” (Neviim Rişonim), sonrakiler “Son Peygamberler” (Neviim Ahoranim) diye tasnif edilir.³⁸³

1. İlk Peygamberler: Bu bölümde yer alan kitaplarda Hz. Musa’nın ölümünden sonra Yahudilerin Tanrı tarafından va’dedilmiş topraklara yerleşmeleri, krallığın kuruluşu, kralların idaresi ve davranışları, Yahudilerin putperest topluluklarla yaptıkları mücadeleler ve Kutsal Mabed’in (Bet ha-mikdaş) kuruluşu, yıkılışı anlatılır.

İlk peygamberlerden bahseden kitaplar şunlardır: Yeşu, Hakimler (Şoftim), I ve II. Samuel (Şemuel) I ve II. Krallar (Melahim).

2. Son peygamberler: Bu bölümde yer alan kitaplarda peygamberlerin putperestliğe karşı devamlı mücadeleleri, tek bir tanrı fikrini bütün insanlara yaymak için gösterdikleri gayret, halka dini telkin ve öğütleri anlatılır.

Son peygamberlerden bahseden kitapların başlıkları şu şekildedir: İşaya (Yeşaya), Yeremya (Yirmiye), Hezekiel (Yehezkel), Hoşea (Oşea), Yoel, Amos, Obadya (Ovadya), Yunus (Yona), Mika (Miha), Nahum, Habakkuk (Habakuku), Tsefanya, Haggay (Hagay), Zekarya (Zaharya), Malaki (Malahi).

Ketuvim: Kitaplar, yazılar anlamında gelen ketuvim Yahudi kutsal kitabının üçüncü bölümünü oluşturur ve bu bölümde yer alan on üç kitap şunlardır:

1. Mezmurlar (Teilim): Yahudilerce çoğu Kral David (Hz. Davud) tarafından yazıldığı ileri sürülen yüz elli Mezmurdan oluşur. Mezmurlardan 73ünün Kral David’e ait olduğunu ileri sürenler de vardır. Mezmurların bazıları dini ayinlerde bazıları da Yahudi bayramlarında ve önemli günlerde okunur (Bugün Hristiyan kiliselerinde de Mezmurlar ilahi olarak okunmaktadır.)

2. Süleyman’ın (Şelomo) Meselleri (Mişle): Bu kitap, Kral Süleyman’a (Hz. Süleyman) atfedilir. Atasözleri, ahlak ve doğru yolu gösteren sözleri ihtiva eder; 31 bapıdır.

³⁸³ Bkz. İkinci Samuel, 2/1-27

3. Neşideler Neşidesi (Şir Aşirim): Kral Süleyman'ın bir şaheseri olarak kabul edilir. Bu kitapta Allah ile Yahudilerin karşılıklı sevgi bağları, iki nişanlının bir birine karşı sevgilerine benzetilerek anlatılır; 8 bapıdır.

4. Eyüp (İyov): Bu kitapta İyov'un (Hz. Eyüb) ibret verici hikâyesi ve Tanrı'nın iradesine boyun eğişi anlatılır; 42 bapıdır.

5. Vaiz (Kohelet): Bu kitap, Kral Süleyman'a atfedilir. Kitapta hayatın zevkleri teker teker sıralanır ve onların geçici ve boş olduğu anlatılır. Neticede de yalnız Allah korkusu ve Allah'ın emirlerine uymanın boş olmadığı hükmüne varılır; 12 bapıdır.

6. Rut : Bu kitap, hakimler zamanında vuku bulan bir olayı hikaye eder. Bu olayda yabancı bir kadın olan Rut'un dul kalması ve hiçbir tesir altında kalmadan Yahudi dinini kabul etmesi ve kayın validesi Neomi ile birlikte yaşaması konu edilir; 4 bapıdır.

7. Ester: Bu kitapta Yahudilerin Ester adlı bir Yahudi kızı tarafından kesin bir katliamdan kurtarılışları anlatılır. Pers Kralı Ahaşveroş'un Veziri Haman (Aman), Kraldan ülkesindeki Yahudileri yok etmek yetkisi alır; fakat Kralın karısı olan Ester kadınlığını kullanarak, Yahudileri kurtarıp Haman'la adamlarının öldürülmesini sağlar. Kitap, 10 bapıdır.

8. Yeremya'nın mersiyeleri (Eha): Kudüs'ün, dolayısıyla Yahudi Devletinin yıkılması üzerine peygamber Yeremya'nın duyduğu büyük üzüntüyü dile getiren bir mersiye; 5 bapıdır.

9. Daniel: Bu peygamber, Kutsal mabedin yıkılışı ve Yahudilerin Babil'e sürgünü devresinde yaşamıştır. Zamanında gördüklerini bu kitapta toplamıştır: 12 bapıdır. M.Ö. 164 tarihinde yazıldığı tahmin edilmektedir. Yunan Kralı Antiyokus Epifanes'in baskısı sırasında Yahudilerin dinlerine sadık kalmasını sağlamak üzere yazılan bu kitap, Yahudi folklorunun tanınmış kahramanı Daniel'e nispet edilmiştir. Daniel kitabı, apokriptik literatürün Hristiyanlarca Eski Ahid diye adlandırılan Yahudi Kutsal Kitabındaki gelişmesinde önemli bir yer tutar. Öte yandan ölüm ötesi, öldükten sonra dirilme ve yargılanma konusunda Daniel kitabında verilen bilgi, bu husustaki Yahudi inancı için kaynak teşkil eder. (Gelecek hayatla ilgili olarak Daniel kitabında yer alan bu bilgiler,

İran esaretine bağlanmaktadır. Çünkü ondan önceki dönemde Yahudiler arasında ve önceki kutsal kitaplarında bu konuda bilgiye rastlanmamaktadır.)

10, 11. Ezra ve Nehemya: Bu kitaplar Yahudilerin Babil esaretinden dönüşlerini, Kudüs'ün ve mabedin yeniden tamirini anlatır. Ezra, 10 bap, Nehemya ise 13 bap'tır.

12, 13. I ve II. Tarihler (Divre Ayamim): Dünyanın kuruluşundan Babil esaretinin sonuna kadar geçen bütün olaylar bu kitaplarda özetlenir. I. Tarihler 29; II. Tarihler 36 bap'tır.³⁸⁴

Yahudi, İbrani, İsrail Terimleri

Yahudi: İshak oğlu Yakub'un on iki oğlu vardı; dördüncü oğlunun adı, Yuda veya Yahuda idi. Dolayısıyla onun adına izafeten İsrailoğullarına Yahudi denilmiştir. Filistin'in güney bölgesinde kurulan Yuda veya Yahuda Krallığı ayrıca bu adın kaynağı olarak ileri sürülmektedir. Zira Ürdün'ün batısı, Samariye'nin güneyindeki bölge, Yuda veya Yahuda adına nispet ediliyordu. Esaretten sonra umumi olarak halk İsraililer diye adlandırılırken, şahıslar birbirine Yahudi diyorlardı. Böylece onların torunları da günümüze kadar bu isimle anıldılar.

İbrani: Bu kelime “İbri” veya “Hibri” kelimelerinden gelir. Bu kelimeler, M.Ö. XV-XIV. Yüzyıllarda Filistin'de görülen göçebe bir kabilenin adıdır; öte yandan “öte tarafının insanları” anlamında, Fırat ve Ürdün nehirlerinin öbür kıyısından gelmiş olan göçmenleri ifade eder. Yahudilere bu ad, Kenan Ülkesinin yerlileri tarafından verilmiştir. Bu konuda Yahudi kutsal kitabında bilgi verilmektedir.³⁸⁵

İsrail: Bu kelime, “Tanrıyla ve insanlarla güreşip yenen” anlamında Yakub'a tanrı tarafından verilmiş bir lakaptır. Bu husus Tevrat'ta yer almaktadır.³⁸⁶ Yahudi ansiklopedisinde kelimenin asıl anlamının belirsiz olduğu, Tevrat'ta “Tanrı ile güreşen” şeklinde yer almasına rağmen, “Tanrı ile mücadele eden” anlamında gelebileceği belirtilmektedir. Taberi, Hz. Yakub'a “Gece içinde Allah'a giden”³⁸⁷ anlamında “İsrail”

³⁸⁴ Günay Tümer; Abdurrahman Küçük; *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara 1988, s. 120-123.

³⁸⁵ Tekvin, 11/27-28; Tesniye, 26/5-6

³⁸⁶ Tekvin, 32/28; 35/9-15; Hoşea, 12/4-5

³⁸⁷ Et-Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir; *Tarihu't-Taberi*, (Çev. Mustafa Can), Can Kitabevi, Konya 1980.

denildiğini kaydetmektedir. On iki Yahudi kabilesi de İsrail adıyla anılmaktadır.³⁸⁸ Ancak belirtilmelidir ki bu ad Hz. Süleyman'dan sonra ikiye ayrılan ülkenin kuzeyde kalan bölümünü oluşturan kabilelerin krallığını nitelendirmek üzere kullanılmıştır. Bununla beraber Babil Sürgünü'nden sonra Yahuda'ya geri dönen İbraniler, Yuda kabilesine mensup olmalarına rağmen, genelde İsraililer adını aldılar.

Yahudi inancına göre Yakub'a bu ad Tanrı tarafından verilmiştir. Bundan dolayı Yahudilik milli bir din, Yehova da milli bir Tanrı olarak kabul edilmiştir. Onlara göre İsrailoğulları seçkin bir kavimdir. Bu ad sonradan genelde bütün Yahudileri içine alacak bir şekilde kullanılmıştır. Şimdiki İsrail Cumhuriyeti de bu adı kullanmaktadır.

Bu kavim, Kenan diyarına (Filistin) yerleşmeden önce İbrani orada İsraililer, Sürgünden sonra da genelde İsrailoğulları, ferden Yahudi diye adlandırılmıştır. Ancak bu üç terim, birbirinin yerine kullanılmış ve kullanılmaktadır. Üçüyle de aynı din mensupları ve aynı topluluk ifade edilmektedir.³⁸⁹

İnanç

Peygamber inancı sadece Yahudiliğin ve İslam'ın inanç esaslarında mevcuttur. Yahudilerin peygamber inancı, kendi kutsal kitaplarında adları geçen peygamberlerle sınırlıdır. Bu yüzden onlar, Hz. İsa'nın ve Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabul etmezler. Onlara göre Hz Musa en büyük peygamberdir.³⁹⁰

Yahudilikte iman esasları açık olarak Tanah'ta bulunmaz. Yahudilerin inancı, daha ziyade günlük hayat ve ibadetlerde kendisini gösterir. Onlar için önemli olan, Tevrat'ta bildirilen şeriatın yaşamasıdır. En önemli iman esası, Allah'ın varlığına ve birliğine imandır.

Yahudilikte Allah birdir; yaratılmamıştır. Önü sonu yoktur, yücedir, her şeyi bilir, bütün varlıkların Rabbidir. Âlemin yaratıcısı ve sahibi de odur. Tanrı'nın en sevgili milleti Yahudi milletidir. Tanrı, onları seçmiş ve onlarla Sina'da ahitleşmiştir. Bu ahitleşme, Hz. Musa'nın şahsında İsrailoğullarıyla olmuştur.

³⁸⁸ Çıkış, 3/16

³⁸⁹ Günay Tümer; Abdurrahman Küçük; a.g.e.,s. 110-111

³⁹⁰ Baki Adam; *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, MEB Yayınları, İstanbul 2004, s. 71

Varlığına, birliğine inanılan Allah görülemez, resim ve heykeli yapılamaz. Bununla beraber O'na yorulmak, güreşmek dinlenmek gibi insani nitelikler atfedilir. O'nun en sevgili milleti Yahudi milleti olduğundan, O, onların milli tanrısıdır.

Tanrının birliği Tevrat'ta şöyle ifade edilir: “*Dinle Ey İsrail! Tanrınız Rab, bir tanrıdır.*”³⁹¹

Bütün insanlığı aydınlatmak, uyarmak, mutlu kılmak için Tanrı İsrailoğullarını seçmiştir. Bütün Yahudi peygamberleri de bu sebeple ortaya çıkmış ve seçilmişlerdir. Tanrı, insanları aydınlatmak için “Nebi” leri görevlendirmiştir. Yahudi Kutsal Kitab'ı Tanah'ın bir bölümü Neviim (Nebiler) adını taşır. Nebi, İbrani dilinde kendisine görev verilen, çağırılan kimse demektir. Yahudilikte en önemli yer, Hz. Musa'ya aittir. Çünkü Tora (Tevrat) O'na verilmiştir. Bununla beraber Hz. Musa'dan öncekiler dışında Hz. Musa'dan sonraki peygamberler iki grup altında (Önceki peygamberler, sonraki peygamberler) ele alınıp Malaki ile sona erdirilir. İlya-Mesih, beklenir.

Tanrı sürekli olarak âlemi yönetir. Onu bıraktığı gün, âlemin sonu gelmiş demektir. Tanrı'nın kudreti sonsuzdur. Onun gücü yetmeyecek işi yoktur. O, bütün varlıklara hâkimdir. Âlemde onun iradesi dışında bir varlık, bir oluş yoktur.

Tanrı, bir gün bir görevli göndererek tüm haksızlıkların, zulümlerin ortadan kalktığı evrensel bir devlet kuracaktır. Bu Tanrı'nın Krallığı kalıcı olacaktır. Bu Krallık, gökte değil, yeryüzünde olacak; Tanrı'nın idaresinde ve insanların emeğiyle kurulacaktır. Bu inanç, Yahudilerin ümit kaynağıdır. Tanrı'nın devleti Mesih ile kurulacaktır.

Yahudilikte ahiret inancı tarihi bir gelişme takip eder. Yahudi Kutsal Kitabı'nda Daniel kitabına kadar ahiret inancı hakkında açık ifadelere pek rastlanmaz. İşaya'da “*Senin ölümlerin dirilecekler benimkilerin cesetleri kalkacaktır. Ey sizler, toprak içinde yatanlar, uyanın ve terennüm edin... Ve her yer ölümlerini dışarı atacak*” şeklinde yeniden dirilme inancına delil sayılabilecek ifadeler vardır. Daniel kitabında ise ebedi hayat ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “*Ve yerin toprağında uyuyanlardan birçoğu, bunlar ebedi hayata ve şunlar utanca ve ebedi nefrete uyanacaklar. Ve anlayışlı olanla gök*

³⁹¹ Tesniye, 6/4

kubbesinin parıltısı gibi, birçoğunu salaha döndürenler de yıldızlar gibi ebediyen ve daima parlayacaklar”

Eski Mısır dininde olduğu gibi eski Yahudi dininde yeniden dirilme inancına delil sayılabilecek metinlerin günümüze ulaşmamış olmasından dolayı, eski Yahudilikte ahiret inancının bulunmadığı Yahudilerin sonradan bu inancı (yeniden dirilme, yargı, cennet-cehennem) İran’dan aldığı ileri sürülmektedir. Eski Yahudilikte iyi olsun kötü olsun bütün insanların öldükten sonra “Şeol” adı verilen bir yere gidecekleri, orada kederli bir şekilde varlıklarını sürdürecekleri, ruhların mezarda kalacağı inancı vardı. Bunun umumi bir kader olduğu, ölümden sonra bir muhakemenin bulunmadığı kabul edilmekte idi. Ölümden sonra hayat, kısmen mezarda, kısmen de Yahve (Tanrı) veya insanlarla münasebette olmaksızın, ölümlerin bir gölge gibi varlıklarını sürdüreceklerini inanılan ölümler âleminde, yani Şeol’de geçecektir.

Daha sonra, yukarıda verilen metinlerden de anlaşılacağı gibi, Yahudilikte ahiret inancı konusunda bir gelişme olmuş, yeniden dirilme, ebedi hayat, yargılanma inançları ortaya çıkmıştır. Böylece iyi insanlar yargılanıp temize çıktıklarında Aden (Eden) denilen cennete gideceklerdir (Aden, Babil dilinde bahçe anlamına gelen Edinu veya Adenu kelimesinden gelir). Kötüler ise cehenneme gidip cezalarını çekeceklerdir. Cehennem kelimesi, İbranice “Ge ben Hinnom” (Hinnom oğullarının vadisi) kelimesinden çıkıp önce Gehenna sonra da şimdiki şeklini almıştır. Yahudilikte cennet-cehennem, yargı günü ile ilgili emirler Talmud’da açıklanır. Talmud’un bildirdiğine göre, kötü insanların çok azı hariç diğer suçlular on iki aylık bir ceza sonunda cennete gideceklerdir.

XII. yy.’a kadar belirli bir inanç sistemine sahip olmayan Yahudiler, Tevrat’ı tefsir eden din bilginleri sayesinde, İslam ve Hristiyanlıktaki gibi iman esaslarını belirlemişlerdir. Bu bilginlerden Rabbi Moşe ben Maymon (Maymonides M.S. 1135–1204), Yahudiler için şu 13 esası bir araya getirmiş ve bu esasları içinde bulunduran inanç sistemi günümüze kadar benimsenmiştir:

Tam bir imanla inanırım ki:

1. Alah var olan her şeyi yarattı ve onlara hükmeder.
2. Allah birdir ve O’ndan başka Tanrı yoktur.
3. Allah’ın bedeni yoktur ve hiçbir şekilde tasvir edilemez.

4. Allah'ın başlangıcı yoktur ve nihyeti olmayacaktır.
5. Yalnız Allah'a dua etmeliyiz.
6. Peygamberlerin bütün sözleri doğrudur.
7. Hz. Musa bütün peygamberlerin en büyüğüdür.
8. Elimizde olan Tora, Allah tarafından Hz. Musa'ya verildiğinin aynıdır ve değiştirilmemiştir.
9. Dinimiz ilahi bir dindir ve değiştirilemez.
10. Allah, İnsanların bütün hareket ve düşüncelerini bilir.
11. Allah, emirlerini ifa edenleri mükâfatlandırır ve emirlerini yerine getirmeyenleri cezalandırır.
12. Allah, Mesih (Maşiah) gönderecektir ve geciktiği halde yine beklerim.
13. Ruhum ölümsüzdür ve Allah, dilediği zaman ölüleri hayata kavuşturacaktır.

Bu esaslardan on ikincisi olan Mesih inancı, Yahudiler için çok önemlidir. Mesih, er geç gelip Yahudileri kurtarıp Dünyada barışı sağlayacaktır. Böylece Tanrı'nın Krallığı kurulacak ve Yahudilerin dünya hâkimiyeti ülküsü gerçekleşmiş olacaktır. Mesih, İbranice Yağlanmış anlamına gelen "Maşiah" kelimesinden gelir. "İsrail Krallarından Saul ve Davud, yağlanarak işe başlamışlardır." Yahudileri Allah tarafından kendilerini kurtarmak üzere Davud soyundan gönderilecek kimseyi ifade etmek için bu terimi kullanırlar. Bu, Yahudilerin gelecekle ilgili ümitlerinin kaynağıdır (apokaliptik edebiyat bu konuyu işler). Mesih inancının dayanağı Yahudi Kutsal Kitabı'ndaki bazı ifadelerdir. Bu ifadelerin ağırlığı Daniel ve İşaya kitaplarındadır. Yahudilere göre "Yahve", Mesih'in gönderip Yahudileri kurtaracak ve düşmanlarını da cezalandıracaktır. Babil Sürgününden sonra başlayan bu ümit, zamanla sayısız mesihin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu Mesihler gelip geçmiş, Yahudilerin Kutsal Toprak'lara yeniden dönme arzusunu canlandırma dışında geride pek bir şey bırakmamışlardır. Ancak 17. yy.'da İzmir Yahudileri arasından çıkan Şıbtay Tsvi (Sabatay Sevi) hareketi, bunların en dikkat çekicisi ve kalıcısıdır. Mensupları bugüne kadar varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu hareket, Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içinde cereyan etmiş fakat bütün dünya Yahudilerinin ilgisini çekmiştir. Padişah IV. Mehmet, hareketin kurucusundan Mesihliğinin ispatı olarak mucize göstermesini isteyince O, kurtuluşu Müslüman olmakta bulmuş daha sonra bu görünüş altında eski inançlarını devam ettirmiştir. Ölümünden sonra mensupları da aynı yolu takip etmiştir. Onlar görünüşte Müslüman

Türk, içten Yahudilere ve Sabatay Sevi'ye bağlıdır. Türklere Türk ve Müslüman olduklarını; Yahudilere de Yahudi olduklarını söylerler. İki de isim taşırlar. Birisi Müslüman-Türk, diğeri Yahudi ismidir. Bundan dolayı onlara “Dönme” denilmiş ve bugüne kadar bu adla biline gelmişlerdir.³⁹²

Kutsal kitapları yazanların çoğu veyahut hepsi yetki ve yetenek sahibi olan her varlığa Allah demişlerdir. Mesela meleklerle (Allah ve Rabb) gibi Allah'ın ismini kullanmışlar. Ayetler okunurken bu arz edilen husus tamamiyle açığa çıkacaktır. Bir taraftan Allah görülmez: insanlardan hiç kimse Allah'ı göremez derlerken bir taraftan da Allah böyleydi. Ben Allah'ım; ben size şöyle yapacağım; böyle yapacağım...v.s. gibi bir çok ayetlerin görülmesi de kutsal kitaplarının bir yerinin bazen, bir yerini tutmayan yazılarla (tenakuzlarla) dolu olduğunu göstermez mi?³⁹³

Hıristiyanlık gibi Yahudiliğin de monoteist bir din olduğu söylenemez. Eski çağlardaki Yahudi inancına göre Yahve yalnız Yahudilerin tanrısı idi. Sonradan Yahve cihanşümul hale getirildikten sonra bu inanış, Yahudilerin seçilmiş kavim olduğu görüşü halini almıştır. Fakat Yahudi dininin kaynakları incelendiği zaman açıkça görülüyor ki, Yahve, İsrail'in milli tanrısıdır. Her milletin ayrı tanrısı olduğu fikri, politeizm değil de nedir? Esasen Yahudilerin “Kabala” ve “Zohar” adlı kutsal kitaplarına bakılırsa, Yahve'nin bir de, “Sakinah” adlı karısı vardır!...³⁹⁴

Tevrat'ı Kimler Değiştirdi?

Tevrat'ın aslı kaybolmuştur. Bugün elde mevcut olan Tevrat'ı kâhin Hilkiya, kâtip Şafon'a teslim etmiştir. Şafon da bu kitabı krala götürmüştür. Şu kadar var ki Tevrat'ın kaybolması konusu, bütün İsrail peygamberlerinin kesinlikle kabul ettikleri bir husustur. Yine bütün İsrail peygamberleri ikrar ederler ki Buhtunnasr, mabedi tahrip ettiği zaman Tevrat tabutla birlikte kaybolmuştur. Bazı haberlere göre ise Buhtunnasr, bütün Tevrat nüshalarını yaktırmıştır.³⁹⁵

³⁹² Günay Tümer; Abdurrahman Küçük; ; a.g.e.,s. 130-132

³⁹³ Rahmetullah Efendi; *İzharul Hak*, (Çev.: Ömer Fehmi Efendi; Nüzhet Efendi), Sönmez Neşriyat, İstanbul 1972. s.401

³⁹⁴ Ali Arslan Aydın; *İslam-Hıristiyan Diyalogu ve İslam'ın Zaferi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1977, s.156-157.

³⁹⁵ Şeybe, Abdulkadir; *Çağdaş Dünya Dinleri*, (Çev.: Osman Cilacı), Beyan Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1983, s.43.

Tevrat'ın büyük bir kısmını değiştirerek “kirli ruhlarla trans”halindeyken kendi dogmalarını yazanlar; Yahudilerin üzerinde tarih boyunca kontrollerini sürdürmüş hahamlardır.

Yahudilerin sapkın görüş ve geleneklerine sıkı sıkı bağlı hahamlar, orijinal Tevrat'ın getirdiği gerçek dini arzularına uygun bulmamış, kendi zevkleri ve hırsları doğrultusunda değiştirmişlerdir. Mason Üstadı Hayrullah Örs bu konuda da şunları ifade etmiştir: “*Kâhinler yazısı denen kısımlarda, Yahudi şeriatı artık son ve kesin şeklini alır. Bunların bir hahamlar topluluğunun eseri olduğu anlaşılmaktadır. Bu topluluğun da bütün Musa kitaplarını (Tevrat'ı) yeniden elden geçirmiş oldukları bellidir. Ama kendi koydukları kuralları, hep Musa'nınmış gibi göstermişlerdir.*”

Hahamlar, Tevrat'ı kendi inançları doğrultusunda bozarken, kendi otoritelerini de kuvvetlendirecek kendilerine “peygamber” hatta “Tanrı” gibi ulûhiyet verecek metinleri eklemeyi unutmamışlardır. Tevrat'ta hahamlara kayıtsız şartsız itaat edilmesine dair pek çok ayet vardır. Tevrat'ın çoğu yerinde kâhin olarak hahamlar şu şekilde anlatılmaktadır.³⁹⁶ “*Levi oğullarına Kâhinler yaklaşacaklar, Rabbin onları seçti ve her dava da, her dövüş de onların sözlerine göre olacaktır.*”³⁹⁷

“*Ve her kim, Allah'ın Rabbe hizmet etmek üzere orada duran kâhini ve hâkimi dinlemeyerek küstahlıkta davranırsa, o adam ölecektir.*”³⁹⁸

Bu şekilde Tevrat'ı kendi inanç ve çıkarları doğrultusunda değiştiren hahamlar, tarih boyunca Yahudi toplumunu idare etmişlerdir. Bugün hala İsrail devletinde her iş hahamların emirlerine göre yapılmaktadır.

Netice olarak Muharref Tevrat; hahamların kin ve hırsları neticesinde şeytanın kontrolüne girerek ırkçı düşüncelerle ördükleri “sapkın ve dogmatik” bir ideoloji kitabıdır. Fanatik hahamlar eski dinlerdeki bu sapkın inançları Tevrat'a bir “fikir mimarı ustalığıyla” ustaca yerleştirip, bu ideolojide “din” görüntüsü ve işlevi vererek hem insanlığa hem kendilerine Kuran'da uyarıldığı gibi “yazık” etmişlerdir.³⁹⁹

³⁹⁶ Çebi, Hakan Yılmaz; *Gizlenen Talmut Yasaları*, Emre Yayınları, İstanbul 2006. s.188

³⁹⁷ Tesniye Bölümü, 22/5

³⁹⁸ Tesniye Bölümü, 17/2.

³⁹⁹ Çebi, Hakan Yılmaz; a.g.e., s. 189

Tevrat'ta anlatılan vahiy sürecinin incelenmesinden Musa'ya gelen vahyin kapsamının bugünkü Tevrat'ın hacmi kadar olmadığı anlaşılmaktadır. Eski Ahid'de ve Rabbani kaynaklarda, bunu doğrulayan haberler bulunmaktadır. Yeşu Kitabı'nda, Musa'nın kitabının tümünün bir "mezbah" üzerine yazıldığı belirtilmektedir. Rabbilerin açıklamasına göre bu mezbah, "on iki taştan" yapılmıştır. Bu haberler doğru kabul edilirse, "Spinoza"nın da belirttiği gibi, "Tevrat'ın bütün sözlerinin bu on iki taş üzerine sığması mümkün değildir." Bundan da, "Musa Kitabı"nın muhtevasının, en azından, on iki taş üzerine sığacak kadar, bugünkünden kısa olduğu ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle, bugünkü Tevrat'ın muhtevası, tamamen Musa'ya ait değildir.⁴⁰⁰

Ezra Dönemi ve Yutturulan Tevrat

Ezranın tespit ettiği Tevrat'ın Makkabiler Dönemi'ne kadar birçok versiyonu kullanılmıştır. Makkabiler Dönemi'nde, Yahuda Makkabi'nin önderliğinde bu versiyonlar ortadan kaldırılarak tek standart Tevrat metni oluşturulmuştur. Bu metin bütün Yahudi cemaatlerine dağıtılmış ve ellerindeki eski nüshalarla değiştirilmiştir. Böylece bütün Yahudi dünyasında Tevrat'ın tek versiyonunun kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu yüzden, Maimonides ve Abraham İbn Davud gibi Yahudi savunmacılar, zamanlarındaki bütün Tevrat nüshalarının aynı versiyona dayandığını iddia edebilmişlerdir. Daha sonra ortaya çıkan Massoraistler, Tevrat'ın bugünkü metninin "kıraat şekli"ni tespit etmişlerdir.⁴⁰¹

1.3.1.2. Zebur

Hiz. Davut'a verilen ilahi kitabın adıdır. Kitapta Hiz. Davut'un Allah'a yakarışları, Allah'a övgüler, ilahiler ve bazı nasihatler ile Hiz. Davut'un Kudüs'ü alması, büyük bir saray yaptırması, Mabel'i inşa ettirmesi, kuvvetli bir hükümdarlık kurarak Yahudilerin en parlak dönemini başlatması vb. konular yer almaktadır. Tevrat'ın ilk beş kısmına sonraki bölümler de dâhil edilmiştir. Davud'un Mezmurları anlamına gelen "Mezamir-i Davud" ta 150 Mezmur bulunmaktadır. Doğru yoldan sapan ve ahlaki değerlerini yitiren Yahudilere Allah yolunu göstermek üzere indiğı söylenir. Zebur, bir ahkâm

⁴⁰⁰ Çebi, Hakan Yılmaz; a.g.e., s. 190

⁴⁰¹ Çebi, Hakan Yılmaz; a.g.e.,s. 192

kitabı değildir. Yani içinde fıkhi hükümler, emir ve yasaklar yoktur. Hz. Davud, Tevrat'la amel etmiştir. Kur'an'da Zebur'un Hz. Davud'a verildiği belirtilir.⁴⁰²

*“...Davud’a Zeburu verdik.”*⁴⁰³

*“Rabbin yerde ve gökte kim varsa hepsini bilir. Andolsun biz, peygamberlerin kimini, kimine üstün kıldık. Davud’a da Zebur’u verdik.”*⁴⁰⁴

*“Andolsun, Tevrat’tan sonra Zebur’da da yeryüzüne mutlaka iyi işler yapan kullarımın mirasçı olacağını yazmıştık”*⁴⁰⁵

Gerek Yahudi sinagoglarında ve gerekse kiliselerde söylenen ilahiler arasında mezmurlara sık sık rastlanır. Fakat bu mezmurların tamamının Hz. Davud’a isnat edilmesi yanlıştır.⁴⁰⁶

Biz İslami inanç sistemi içinde, sadece Zebur'a imanla yetiniriz. Çünkü Zebur'un muhtevası hakkında hiçbir şey bilmiyoruz.

1.3.1.3. İncil

İncil Ne Demektir ve Nasıl Bir Kitaptır?

Müjde veren anlamına gelen İncil bir kitaplar koleksiyonudur. Bu kelime Arapça değildir, Süryanice veya İbranice'den alınmıştır. İncil kelimesi Kur'an'ın sadece Medine'de inen ayetlerinde görülmektedir.⁴⁰⁷

İncil Kelimesinin Menşei

İncil kelimesi Yunanca “Euangelion”dan gelmekte olup, “eu” iyi, “angelion”da haber manasına gelmektedir. Euangelion kelimesi zamanla Evangelion ve Evangile şekline değişime uğramıştır. İslam kaynaklarında kullanılan “İncil” kelimesi Yunanca

⁴⁰² İsmail Yakıt; a.g.e., s. 175-176

⁴⁰³ Nisa, 4/163

⁴⁰⁴ İsra, 17/55

⁴⁰⁵ Enbiya, 21/105

⁴⁰⁶ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 115

⁴⁰⁷ Kesler, M. Fatih; *Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hristiyanlar (Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Kitab)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1995 s. 216

“Evangile”den alınmıştır. Kelimenin İngilizce karşılığı “Gospel”dir. Eski İngilizcede “God Spell”, Tanrı sözü anlamına gelmektedir.

Sözlükte “iyi haber” ve “müjdeli haber” manasına gelen İncil kelimesi ile Hristiyan Kitab-ı Mukaddesinin Yeni Ahid bölümünde yer alan ve Matta, Markos, Luka ve Yuhanna tarafından yazılan dört kitap kastedilmektedir.⁴⁰⁸

Bazı Hristiyan bilim adamlarına göre “İncil” kelimesi ile “İnciller” kelimesini birbirinden ayırmak gerekir. Yeni Ahid metinlerinde geçen İncil kelimesi, bir kitaba isim olarak verilen ve bu manada kullanılan bir isim değildir. O, iyi haber anlamında, Hz. İsa tarafından sağlanan kurtuluş mesajı manasında kullanılmaktadır. “İnciller” (Gospels) kelimesi ise, Hz. İsa’nın bu mesajını anlatan ve dört ayrı yazar tarafından kaleme alınan eserler anlamına gelmektedir.

Hristiyan inancına göre İnciller, Tanrı’nın yönetmesi ile İncil yazarları tarafından hatasız olarak yazılmış olmak özelliğini korumaktadırlar. Havariler ve İncil yazarları, konuşurken ve yazarken tamamı ile Tanrı’nın iradesi ile konuşmuş ve yazmışlardır. Kutsal ruh’un Hz. İsa ile bütünleşmesi ile Hz. İsa’da ortaya çıkan müjdeli haber ve vahiy için hiçbir sınırlama yoktur.

İslam kaynaklarına göre İncil, Allah(c.c) tarafından, Hz. İsa’ya vahyedilen kitabın adıdır. Nasıl diğer peygamberlere vahiy yolu ile kitaplar gönderilmiş ise, Hz. İsa’ya da kendisi dünyada olduğu sırada vahiy yolu ile İncil gönderilmiştir. İslami inanca göre Hz. İsa bir peygamberdir, İncil de ona vahyedilen kitabın ismidir.⁴⁰⁹

Hristiyan inancına göre, Hz. İsa dünyada iken, ona İncil adı ile müstakil bir kitap nazil olmamıştır. Aslında onun böyle bir kitap meydana getirme gayesi de yoktu. O, kimseden İncil adı ile bir kitap yazmasını istememiş ve bu yolda herhangi bir emir veya talimat vermemiştir. Hz. İsa, halkın arasında dolaştığı üç yıl boyunca sadece konuşmuş, insanlara hitap etmekle yetinmiştir. O, dünyadan ayrıldığı zaman, arkasında İncil adı altında bir eser bırakmamıştır. Hz. İsa’nın dünyadan ayrılışından sonra talebeleri, onun halka öğrettiği şeyleri onlara öğretmeye devam etmişler, birçok ülkeye gidip bu görevi

⁴⁰⁸ Şaban Kuzgun; *Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*, Ertem Matbaası, 2. Baskı, Ankara 1996, s. 117

⁴⁰⁹ Şaban Kuzgun; ; a.g.e.,s. 118

yerine getirmeye çalışmışlardır. Bunlar, gidip dolaştıkları yerlerde özellikle Hz. İsa'nın öğretilerini anlatmakla beraber, onunla birlikte oldukları sürede görmüş oldukları mucizeleri, onda müşahade ettikleri olağanüstü halleri, onun çarmıha gerildikten sonra yeniden dirilerek göğe çıkışını ve hayatının diğer safhalarını insanlara izah etmişlerdir. Tebliğ hayatının ilk günlerinden itibaren, Hz. İsa ile beraber olan bu kimseler Havarilerdir. Havariler, başından itibaren onu takip etmiş, onunla beraber yaşamış ve ona öğrencilik yapmışlardır. Bu öğrencilerin bazıları, tebliğ görevinin daha iyi yapılabilmesi ve kendilerinden sonra bu görevi ifa edeceklerle rehber olması için, Hz. İsa'dan duydukları, gördükleri şeyleri yazmışlardır. Bu yazılara, zamanla bir takım ilaveler yapılmak sureti ile günümüzde mevcut olan İnciller meydana gelmiştir.

Görüldüğü gibi Hristiyan kaynaklar, Hz. İsa'ya vahiy yolu ile nazil olmuş bir İncilin varlığını kabul etmemektedir. Kitap olarak bugün elde mevcut olan İnciller, Hz. İsa'nın her hangi bir emir ve direktifi olmadan, onun öğrencileri tarafından yazılmışlardır. Bunlar, Yahudilikteki Tevrat ve İslamiyet'teki Kur'an-ı Kerim gibi vahiy yolu ile nazil olmuş kitaplar değildir.⁴¹⁰

Matta, Markos, Luka ve Yuhanna tarafından yazılan dört kitaba İncil adı verilmekle beraber, bazen bu "İncil" sözü ile bu kitapların yanı sıra Yeni Ahidin diğer yirmi üç kitabı da kastedilmektedir.

Hristiyanlıkta Peygamberlik Anlayışı

Bu dine göre Hz. İsa, ilahlık mertebesinde olduğundan peygamber değil, peygamberden daha yüksektir. Öyle ise Hristiyanlığın peygamberi veya peygamberleri kimlerdir? Yeni Ahidin beşinci kitabının adı "Resullerin İşleri"dir. Bu resuller, Hz. İsa'nın Havarileridir. Hristiyanlar Havarilere "Resul", yani peygamber demektedirler. Hristiyanlıkta Havarilerin yanı sıra, Hz. İsa'nın diğer öğrencileri de peygamber sayılırlar. Havarilerle beraber bu Havarilerin yetiştirdikleri öğrencileri de peygamber sayılıyorlar. İncil yazarları vahiy alarak İncillerini yazdıkları için bunlar da peygamber kabul ediliyorlar. Ayrıca Hristiyan inancına göre kadınlardan da peygamber olabilir.⁴¹¹

⁴¹⁰ Şaban Kuzgun; ; a.g.e.,s. 119

⁴¹¹ Şaban Kuzgun; ; a.g.e.,s. 146.

Hristiyanlar tarafından tanrı olarak kabul edilen Hz. İsa, Hristiyanlığın temelini oluşturmaktadır. Hristiyanlık bütünüyle, onun gizemli doğumu, haçta ölümü ve sonra tekrar dirilmesi etrafında odaklanmaktadır. Bugünkü İnciller, Hz. İsa'nın gizemli hayatını ve sözlerini aktaran bir siyer kitabı niteliğindedir. İncilerde, Tevrat'ta ve Kuran'da olduğu gibi Allah'ın buyrukları yer almaz. Bu bakımdan, Hristiyanlıkta Hz. İsa Allah'tan önce gelmektedir.⁴¹²

Hız. İsa'yı Allah'ın oğlu olan bir Tanrı olarak görmüşlerdir. Onların inancına göre Hz. İsa kurtarıcı tanrıdır. O, bir peygamber değildir. Allah, insanları kurtarmak için onu insanların arasına göndermiştir. Haça gerilip öldürölmesi ile insanların günahına kefalet olmuştur. Onun kurtarıcı tanrılığına inanıp vaftiz olan insanlar kurtuluşa ereceklerdir. Allah gibi bir Tanrı olan İsa, kıyamet gününde insanları yargılayacak, iyileri cennete kötölteri ise cehenneme gönderecektir.⁴¹³

Hristiyanlıktaki ahiret anlayışı İsa Mesih önderliğinde kurulacak Tanrı Krallığı inancına dayanır. Hristiyanlığa göre Hz. İsa, beklenen Mesih'tir. Onun gelişiyile Tanrı Krallığının kuruluş süreci başlamıştır. Hz. İsa, İncilerde bunu kendisi müjdelemiştir. Ona göre bu dünya, Tanrısal Krallığın tarlasıdır. İnsan, bu dünyada ne ekerse, öbür dünyada karşılığını görecekler.

İslam inancına göre insanların yaptığı her şeyi bilen Allah, onları ahiret gününde hesaba çekecek ve yaptıklarının karşılığını verecektir. Hristiyanlıkta ise insanları yargılayacak olan Hz. İsa'dır. Hz. İsa kıyamet sonrasında meleklerle birlikte gökten yeryüzüne inecek ve insanları yargılayacaktır. O, kötölteri cehenneme gönderecek iyileri de yanında alıkoyacaktır.⁴¹⁴

Eldeki Nüshalar ve İncil'in Başından Geçenler (Oluşumu)

Hristiyanlara göre, gerçekte Hz. İsa'nın hayatını ve öğretilerini ihtiva eden tek bir İncil'in, farklı yazarlar tarafından kaleme alınan ve esasta birbirine benzeyen dört ayrı nüshası vardır. Bunlar; Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleridir. İncelemiştir olduğumuz İngilizce, Fransızca, Arapça ve Türkçe olarak basılmış olarak Kitab-ı Mukaddeslerin, Yeni Ahid bölümlerinde yer alan İncillerin başlarında, yukarıdaki

⁴¹² Baki Adam; ; a.g.e.,s. 75

⁴¹³ Günay Tümer; ; a.g.e.,, s. 73

⁴¹⁴ Baki Adam; ; a.g.e.,s. 76

görüşü teyit eder şekilde “İncil, Matta’ya göre”, İncil, Markos’a göre” şeklinde başlıklar yer almaktadır. Acaba gerçek böyle midir? Esasta tek olan bir İncilin sadece dört ayrı yazması mı vardır? Daha önce sorduğumuz gibi gene soruyoruz. Acaba bu dört ayrı yazar tarafından kaleme alınan İncil nüshaları arasındaki farklılıklar önemsiz midir? M.S. ikinci yüzyıldan itibaren, Hristiyanların ellerinde bu dört yazara ait olan dört İncilin dışında başka yazarlara ait çok sayıda İncilin var olduğunu, İnciller arasında büyük farklılıklar bulunduğunu, Origen’in Celcus’a verdiği cevaptan anlamaktayız.

Hristiyanların iddialarının aksine, Hristiyan dünyasında ikinci asırdan beri görülen bu çok sayıda İnciller üzerinde, onların sahlilikleri veya sahtelikleri üzerinde birçok münakaşaların yapıldığını tespit ediyoruz. Hristiyanlar, bu İncillere “apokrif İnciller” yani sahte İnciller adını vermişlerdir. Hristiyanlarca sahlil kabul edilen bu dört İncilden özellikle üç sinoptik İncil ile Yuhanna İncili arasında metin ve muhteva bakımından büyük farklılıklar vardır.⁴¹⁵

Otantik kabul edilen dört İncilin dışında kalan ve apokrif olarak nitelenen diğer İncilleri ele almadan önce tekrar ilk İncil konusuna temas etmek gerekiyor. Hristiyan kaynakları tetkik ettiğimiz zaman, bugün elde mevcut olan Matta İncilinden önce yine aynı Matta tarafından yazılmış başka bir Matta İncilinin var olduğunu tespit etmekteyiz. Matta’nın bu İnciline sözler manasına gelen “Logia” ismi verilmişti. Rivayete göre Matta, Logia’yı bizzat Hz. İsa’nın vaazlarında ondan duyduğu sözlerden derlemişti. Zaman zaman Kilise tarafından çıkarılan apokrif kitaplar listesinde Matta İncili de yer almıştır.⁴¹⁶

Görüldüğü üzere, Yeni Ahide yer alan dört İncilin dışında, onlardan önce ortaya çıkmış başka İnciller mevcuttur. Bunların varlığını bizzat Hristiyan kaynakları teyit etmektedir. Bu konuda en açık delili Luka İncilinde bulmaktayız. Bu İnciller konusunda Luka şunları söylemektedir: “*Aramızda vaki olmuş şeylerin hikâyesini, başlangıcından gözleri ile görenlerin ve kelimelerin hizmetçisi olanların bizlere naklettiklerine göre tertip etmeğe çok kimseler giriştiklerinden, ben de baştan beri hepsini dikkatle araştırıp*

⁴¹⁵ Şaban Kuzgun; ; a.g.e., s. 148

⁴¹⁶ Şaban Kuzgun; ; a.g.e.,s. 149

tahkik ederek ey faziletli Tefilos! Olduğu gibi sırası ile sana yazmaya münasip gördüm."⁴¹⁷

İlk üç asır içinde Hristiyanlara yapılan şiddetli baskılar, İncillerin yazılmasına fırsat vermemiştir. Bu baskı döneminde İncil'den veya diğer kutsal metinlerden her hangi bir şeyi yazdığı tespit edilenlere, idare tarafından büyük cezalar veriliyordu. O dönemde İncil yazarların ve bu kitabı elinde bulunduranların ağır işkencelere maruz kalmaları, İncilin yazılmasını oldukça güçleştiriyordu. Ayrıca hükümet kuvvetleri tarafından yapılan aramalarda evinde, işyerinde veya kendi üzerinde bu yazmalardan her hangi bir şey bulunduranlar şiddetli takibata uğradıkları gibi, bulunan yazmalar anında imha ediliyordu.⁴¹⁸

Hristiyanların bir kısmı İncili unutmuşlar, bir kısmı onu değiştirmişler, diğer bir kısmı ise ondaki bazı şeyleri gizlemişlerdir. Onların, değiştirdikleri, gizledikleri ve tahrif ettikleri kısımların üzerinden zaman geçtikçe esas İncil yok olmaya yüz tutmuştur. Bu görüş, Kur'an-ı Kerimin görüşüdür. İşte bu gizleme, tahrif ve değiştirme sebebiyledir ki, Hz. İsa'ya nazil olan İncilin ilahi vahiy olma özelliği kaybolmuş, bunun yerine, Hz. İsa'nın hayatını, vaaz ve nasihatlerini anlatan kitaplar ortaya çıkmıştır. İlk zamanlarda bunlar hiçbir denetime tabi tutulmamışlardır. Bunların içinde gerçekten Hz. İsa'ya ait bazı pasajlar olmakla beraber, bu pasajların yanı sıra birçok efsane ve hurafe, bu kitapların içine girmiş ve günümüzde mevcut olan muharref İnciller ortaya çıkmıştır.⁴¹⁹

İncillerin Yazılış Tarihleri

Bazı Hristiyan ilim adamları Matta'nın, Logia'yı M.S. 50 yılında, Markos'un da ilk İncilini 55–75 yılları arasında yazdığını söylüyorlar. Hristiyan müfessir Lowther Clarke'ye göre Markos İncili 65 yılında, Matta ile Luka, 80–90 yılları arasında, Yuhanna ise 100'lü yıllarda yazılmışlardır. Arthur Headlem, Markos'un 60 yılından önce, Matta'nın 70 yılı civarında, Luka'nın 64 yılından sonra yazıldığının rivayet edildiğini, ancak bu İncillerin belirtilen tarihlerden çok daha geç yazıldıklarını söylüyor.

⁴¹⁷ Şaban Kuzgun; a.g.e., s. 151

⁴¹⁸ Şaban Kuzgun; a.g.e., s. 152

⁴¹⁹ Şaban Kuzgun; a.g.e., s. 154

Raymond C.Knox'a göre, Matta 70 yılından az sonra, Luka 80 yılından sonra, Yuhanna ise 80 ile 120 yılları arasında yazılmıştır.⁴²⁰

En Eski Nüshalar

Dört İncilin en iyimser bir tahminle M.S. 60 ile 100 yılları arasında yazıldığını kabul etsek bile o yazılan ilk nüshalardan bugün bir tanesi bile ortada yoktur. Şu anda kilise tarafından sahih kabul edilen ve Yeni Ahidin başında yer alan dört İncilin orijinal el yazmaları ile onlardan kopya edildiği söylenen elde mevcut en eski kopya nüshalar arasında en azından iki buçuk asırlık bir boşluk, zaman aralığı vardır. Bu, şu demektir: Şu anda en eski İncil yazması olarak elde bulunan nüshaların, İncil yazarlarının yazmış olduğu asıl orijinal metinden kopya edilip edilmediğini tespit etmek üzere herhangi bir karşılaştırma yapmaya imkânımız yoktur. Çünkü asıl orijinal yazmalar kaybolmuştur, bunların hiçbirisi ortada yoktur. En eski kopyalarla bu orijinal metinler arasındaki mesafe en az iki yüz elli yıl olduğuna göre, bu kadar uzun zaman aralığını aşip ana metne ulaşabilmek için çok sağlam bir rivayet silsilesine ihtiyaç vardır. Kopyalar kendilerine güven sağlayacak böyle bir rivayet silsilesinden mahrumdur. Bu en eski kopyaların, ana nüshalardan kopya yapıldıklarını ortaya koyan başka herhangi bir delil de mevcut değildir, sadece kopya edenin kopyasını esas nüshadan kopya ettiğini belirten mücerret iddiası vardır.⁴²¹

İnciller (Matta, Markos, Luka, Yuhanna)

Matta

Hristiyan kaynaklara göre Filistinli bir Yahudi ailenin oğlu olan Matta'nın, ikinci adı Levi, babasının adı da Alfeus'tur. Kendisi gümrük memuru olarak görev yaparken, Hz. İsa ile tanışarak ona tabi olmuştur. Matta, Hz. İsa daha dünyada iken, onun sözlerini Logia isimli bir kitapta toplamış, Hz. İsa'nın dünyadan ayrılmasından sonra ise bu metne bir takım ilaveler yaparak esas Matta İncilini yazmıştır. Daha sonra bu İncil Yunanca'ya çevrilmiştir. Bu İncili Yunanca'ya kim çevirdi, kendisi mi yoksa bir başkası mı? Araştırmacıların ittifak edebildikleri bir isim yok. Bazıları, Matta'nın kendi İncilini Yunanca yazdığını iddia etmektedirler. Matta, Roma İmparatorluğu adına vergi toplayan bir Yahudi olarak bu İncili, Yahudi asıllı Hristiyanlar için kaleme almıştır.

⁴²⁰ Şaban Kuzgun; ; a.g.e.,s. 198

⁴²¹ Şaban Kuzgun; ; a.g.e.,s. 205

Elçiler, kendisinden bir İncil yazmasını istemişler ve o da Antakya’da yaşayan bir Yahudi asıllı Hristiyan cemaate bu İncili yazmıştır.

Bazı araştırmacılar, halen elde mevcut olan Matta İncilinin yazarının Havari Matta olmadığını, bu incili aslında ismi meçhul Filistinli bir Yahudi’nin yazdığını ileri sürmektedirler. Çünkü bu İncil, Yahudi düşünce sistemine uygun bir tarzda yazılmıştır ve ifadeleri tamamı ile Yahudi hukukuna saygılıdır. Kitapta kullanılan rakamların kullanılma tarzına bakılırsa, muhtemelen onun öğretici bir el kitabı olduğu anlaşılır. Mesela: Yedi felaket ve acı, beş kutsal varlık, üç derecede düzenlenmiş günah ve ceza gibi. Bu İncil, Baptizmin formüllerini ihtiva etmektedir. Onda “gök krallığı” tabiri tam otuz iki yerde geçmektedir. Bu kitapta dogmatik maksatlarla düzenlenmiş bir kitap havası vardır.⁴²²

Markos

Yeni Ahidde ikinci sırada yer alan İncilin yazarının adı Yuhannadır. Yahudi bir ailenin çocuğu olan bu yazar, Markos lakabı ile de anılmakta idi. Markos’un annesi Meryem, ilk Hristiyan cemaati içinde yer almış olup, Hristiyanlığa büyük hizmetler yapmıştır. Hz. İsa’nın dünyadan ayrılmasından sonra Hristiyan cemaati bu kadının evinde toplanır ve kararlar alırdı. Hristiyan kaynaklara göre, Markos bu toplantılara katılır ve Hz. İsa’nın öğrencilerinden çok istifade ederdi. O, bir yandan Barnaba ve Pavlos ile beraber Hristiyanlığı yaymak üzere seyahatlere katılmış, öbür yandan da Havari Petrus ile beraber Roma’ya kadar gitmiş, birlikte dolaştığı yerlerde onun tercümanlığını yapmıştır. Bazı rivayetlere göre Markos adı ile bilinen bu İncili Markos değil, Petrus yazmıştır.⁴²³

Luka

Yeni Ahidde yer alan üçüncü İncilin yazarı Luka’nın mesleği hekimlikti. O, aynı zamanda Resullerin İşleri kitabının yazarı olarak da bilinmektedir. İncilini Yunanca olarak kaleme aldığı söylenen Luka, aslen Antakya’lı veya Suriye’li olarak biliniyor. Bu İncilin başında yer alan pasajdan, Luka’nın bu İncili Yunanlılar için yazdığı anlaşılıyor. Luka İncilinde tarih yanlışlıkları ve maddi hatalar oldukça fazladır. Bazı araştırmacılar, bu İncilin yazarının, Josephus’un eserinden istifade ettiğini ileri sürmektedirler. Luka İncilini yazarken, Markos’u, Q metnini, Matta’nın ilk İncilini ve kendi özel kaynağını

⁴²² Şaban Kuzgun; a.g.e., s. 183-184

⁴²³ Şaban Kuzgun; a.g.e., s. 186-187

kullanmıştır. Hem Matta, hem de Luka, Markos'tan faydalanmakla beraber Luka, Markos'u Matta'dan daha fazla kullanmıştır. Ayrıca Luka'da, Matta ve Markos'ta bulunmayan bazı şeyler, bilhassa meseller mevcuttur. Onun kendine ait özel bir kaynağının yanı sıra, sözlü kaynaklardan da faydalandığına dair rivayetler mevcuttur.⁴²⁴

Yuhanna

Diğer üç İncil'den çok farklı olarak kaleme alınan dördüncü İncilin yazarı Zebede ve Salome oğlu Yuhanna'dır, aynı zamanda Hz. İsa'nın arkadaşı ve Havarilerinden biridir. Mesleği balıkçılık olan Yuhanna'nın kardeşi Yakub da Havarilerden idi. Ancak bazıları onun Galile (Celile)'li Yuhanna'dan başka bir Yuhanna olduğunu söylemektedirler. M.S. 49 yılında Havariler Kudüs'te toplandıkları zaman Yuhanna da bu toplantıya katılmıştı. Yuhanna, daha sonra Anadolu'ya geçerek Efes'e yerleşmiş ve buradaki Hristiyan cemaatleri idare etmiştir.

Kendisi Filistinli bir Yahudi olmasına rağmen, yazdığı İncilde İskenderiye felsefe okulundan alınmış ve temeli Yunan felsefesine dayanan Logos fikri açıkça görülmektedir. Bu durumu nazarı itibara alan bazı araştırmacılar, eldeki Yuhanna İncilini yazan kişinin, Zebede oğlu Havari Yuhanna olamayacağını, olsa olsa bunu Yunan felsefesini iyi bilen başka bir Yuhanna'nın yazmış olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Papirüsler üzerine yazılmış olan en eski İncil parçaları, Yuhanna İnciline ait olan parçalardır. Son yapılan ilmi araştırmalar, halen elde mevcut olan Yuhanna İncilinin, Zebede oğlu Yuhanna'ya ait esas İncil olmadığını, aksine bu metinde bir takım değişiklikler ve düzeltmeler yapıldığını ortaya koymaktadır. Orijinal yazmada yer alan pek çok kısım, şimdi elde olan İncilde farklı yerlere yerleştirilmiştir. Bazı ilim adamları, Yuhanna İncilinde, Pavlos'un takdim ettiklerinden daha makul ve kabul edilebilir bir inancın felsefi takdiminin yapıldığını ileri sürüyorlar. Yuhanna İncilinde vahye dair bilgi yoktur, onda kelam, Ruhu'l-Kudüs, sükûn, barış ve ikinci doğuş daha geniş yer tutmaktadır.

Esas gayesi bakımından diğer üç İncilden çok farklı olan Yuhanna İncilinin, asıl gayesi (bazı tarihi bilgiler ihtiva etmesine rağmen) teolojiktir. Onda Hz. İsa, Nasıralı bir peygamberden ziyade, insan şekline girmiş bir ilah şeklinde takdim edilmektedir. Bu

⁴²⁴ Şaban Kuzgun; a.g.e., s. 190

İncilde Tanrı Krallığı mesellerinden çok, Hz. İsa'nın vahiy misyonu ile alakalı müzakereler vardır.⁴²⁵

İncil ve Tahrif Edilmesi:

Aslında Hz. İsa kendi zamanında öğretilerini konu edinen yazılı herhangi bir belge düzenlememiş ve öğrencileri de Onun sağlığında böyle bir şey meydana getirmemişlerdir. Bundan dolayı İncil'e baktığımız zaman onun tek bir eser olmayıp bir tek isim altında birçok risaleden meydana geldiğini görebiliriz. Yani İncil bir bakıma derleme eser şeklindedir.

İncillerin durumu İslam'daki hadislerle bir yönden benzetilmektedir. Hadisler daha çok Hz. Muhammed'in vefatından sonra yazılmıştır. İnciller de Hz. İsa'nın ref'inden sonra kaleme alınmışlardır. Ancak burada çok önemli bir fark vardır: Hadisleri rivayet eden kişiler Hz. Muhammed'i görenlerdir, hâlbuki İncilleri Hz. İsa'nın ref'inden onlarca sene sonra kaleme alanlar onu görmemişler ve yazdıklarını da ondan duymamışlardır.

Bugün Hristiyan ellerinde bulunan Yeni Sözleşme adındaki (Ahd-i Cedid) İncil; Matta, Markos, Luka ve Yuhanna ile Peygamberlerin İşleri, adlarını taşıyan beş kitaptan oluşmaktadır. İleride de örneklerini vereceğimiz gibi bu kitaplar incelendiği zaman onların birbirlerini yalanlayan, akla mantığa ve Tevhid'e aykırı bölümler ile dolu olduğu görülür. Buna mukabil İnciller'in yazılışlarına bir yönden benzettiğimiz hadislerin arasına yalan haberlerin girmemesi için İslam âlimleri öyle kılı kırk yararcasına çeşitli metotları kullanmışlar ve sahih hadisleri diğerlerinden ayırmışlardır. Kanaatimizce İncil, sahih hadislerin bu titiz yazılışından yoksun bir şekilde⁴²⁶ kaleme alınmıştır. Ama aşağıda da inceleyeceğimiz gibi İncil aslen İlâhi kaynaklı bir kitaptır.

Teslis İnancı

Hristiyan Teslis doktrinin ana kaynağı olarak gösterilen bu kitabi metinlerde, esasına açık ve seçik bir Trinite (üçleme) lafzı görülmez. Fakat II. Asırdan sonra Grek felsefesi ve İskenderiye'de gelişen Yeni-Eflatuncu görüşlerin tesiri altında Hristiyan ilahiyatının aldığı şekil içinde 'Teslis Doğması'nın oldukça önemli bir yer işgal ettiği görülür. Bu kitabi metinlerden hareketle, Yahudi Monoteizmiyle aynı şekilde ilah olan Üç

⁴²⁵ Şaban Kuzgun; a.g.e., s. 191-192-193

⁴²⁶ Kesler, M. Fatih; a.g.e., s. 217

Uknum'un uzlaştırılması hedefine gidilmiş ve M.S. 325'de İznik'te toplanan Konsil'de resmen Teslis Doktrini ortaya konmuş, Aziz Augustin tarafından da doktrin tamamlanmıştır.⁴²⁷

Hristiyanlık göze batarcasına politeist, çok tanrılı bir dindir. Baba-oğul ikilisi aslında birdir demek, düpedüz matematikle alay etmektir. Bilindiği gibi birçok Hristiyan duaları şöyle başlar: “Ey Tanrı, sen ki oğlunu yeryüzüne gönderdin...”. Bir de “Kutsal Ruh” adı ile ne idüğü belirsiz üçüncü ilah vardır: Sözde baba ile oğul arasındaki aşk! Bununla “üçlük”, eski tabiri ile “Teslis” tamam olmaktadır. Fakat doğrusunu isterseniz, Kutsal Ruhun mevcudiyeti nazari ve kitabidir. Pratikte Meryem Ana, Teslis çevresi içinde, çoktan kutsal ruhun yerini almıştır. Dahası var: Eski çağların “Büyük Ana” yani Kubele tanrıçası'nın geleneği arada sırada hortladığı için, bütün Ortaçağ boyunca Baba Tanrı da, oğul Tanrı da unutulmuş, hep Meryem Ana'ya tapılmıştır. Bugün de, zannedersem Marioloji adı ile İsa'nın anasını birinci plana geçirmek için bir akım vardır. Meryem anasının, Sibel diye adlandırılan Kubele tanrıçası'nın bir devamı olduğu o kadar aşikârdır ki, bugün Anadolu'nun bazı yerlerinde yapılan kazılarda bulunan Kubele heykelleri ki tanrıçayı kucağında oğlu Atis'i tutar vaziyette temsil eder, bugün Güney Avrupa kiliselerinde görülen Meryem Ana heykellerine tıpatıp benzemektedir. Bugün bir de şu tuhaf gerçek vardır:

Katolikliğin merkezi olan Roma'da Meryem Ana adına yüze yakın kilise bulunduğu halde, Oğul Tanrı adına ancak iki tane vardır. Baba Tanrı adına bir tane bile yok!...⁴²⁸

Cennet'ten çıkarılan Hz. Âdem ve Havva, büyük günah işlemişlerdir. Dolayısıyla onlardan meydana gelen insanlar da günahkârdır. Allah insanların günahkâr olarak dünyaya gelmelerine üzülmemektedir. Onların günahlarını bağışlamak istemektedir. Bunun için de biricik oğlu Hz. İsa'yı, bütün insanların günahlarına kefareti (bedel) olmak üzere Haç'ta kurban etmiştir. Bundan sonra Hz. İsa, fedakâr, şefkatli, bütün insanların imdadına koşan bir kurtarıcı olarak tanıtılmıştır.

Kur'an'a ve mantığa uymayan bu açıklama, ne yazık ki, Hz. İsa'nın şahsına ve Hristiyanlık adına bir propaganda vesilesi yapılmaktadır.

⁴²⁷ Mehmet Aydın; *Müslümanların Hristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Konya 1989. s.113,114

⁴²⁸ Ali Arslan Aydın; *İslam-Hristiyan Diyalogu ve İslam'ın Zaferi*, s.156-157.

Hristiyanlara şöyle sorulabilir:

Dediklerinizi doğru kabul edelim, peki Hz. İsa'nın ölümünden sonra, günümüze kadar doğanların günahları nasıl bağışlanacak? Nasıl affedilecek? Tabii ki bu soruya mantıken cevap veremezler.⁴²⁹

Hristiyan inanç esaslarında Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un üçünün de bir olduğunu iddia eden kilise, bunu aklen izah etmenin imkânsız olduğunu söyleyerek tanrı kavramını bir sır olarak kabul eder. Bu yüzden Hristiyan düşünürler arasında "İnanca yer açabilmek için bilmeyi bir yana atmak zorunda kaldım.", "İnanıyorum çünkü akla aykırıdır.", "İnanıyorum çünkü saçmadır." diyenler çıkmıştır. İşte bu yüzden Batı, ancak Hristiyanlığın ortaçağdaki baskısından ve çıkmaz sokağından kurtulduktan sonra ilim ve fende ilerleyebilmiştir.

Hristiyanlara göre teslis, tek bir tanrıda üç kişi olduğunu kabul etmektedir. Hristiyan teolojisi teslisi benimsemekle üç tanrı olduğunu değil, tek bir tanrıda üç ayrı kişilik olduğunu ileri sürmektedir. Tanrıdaki kişiler tanrılığı kendi aralarında paylaşmış değillerdir, ama her biri tamamen tanrıdır. Baba aynen Oğul gibi, Oğul aynen Baba gibi, Baba ve Oğul, Kutsal Ruh gibi, bu gerçeğin kendisidirler. Yani tabiatları gereği tek tanrıdırlar. Teslisi oluşturan unsurlardan Baba, Oğul ve Kutsal Ruh ayrı ayrı tanrıdır. Fakat onlar üç ayrı tanrı değil tek tanrıdır yani bir üçe, üç de bire eşittir. Elbette bütün bunları aklın kavraması mümkün değildir. Matematiğe de uymayan bu işlem Hristiyanlarca gerçek kabul edilmekte, ancak bunun bir sır olduğu, dolayısıyla akıl yoluyla izahının yapılamayacağı belirtilmektedir.

Bir izaha göre teslisi oluşturan şahıslar arasında bir hiyerarşi vardır. Oğul olan Mesih, Babaya bağlı ve ondan neş'et ettiği için ondan daha aşağı seviyede bir tür ikinci tanrıdır. İznik Konsili'nde Arius, İsa'nın bütün varlıklardan önce yaratıldığını, dolayısıyla ezeli olmadığını ileri sürdüğü için aforoz edilmiştir. Diğer bir izah tarzına göre İsa, sıradan bir insandır ve Tanrı tarafından, itaati sebebiyle evlat edinilmiş ve "Tanrı'nın Oğlu" payesine yükseltilmiştir. Diğer bir yoruma göre Baba, Oğul ve Kutsal Ruh, tek olan

⁴²⁹ Osman Cilacı; *Hristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1992. s.31

ilahi gerçeğin bizim için ortaya çıkan görünüş ve tezahür şekillerinden ibarettir. Başka bir yoruma göre Baba, Oğul ve Kutsal Ruh gerçekte üç ayrı tanrıdır ve “birlik” sadece bizim zihnimizde gerçekleşmektedir. İznik ve İstanbul konsilleri bu üç yorumu da reddetmiş, Tanrı’daki üç şahsın gerçek farklılığını; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh’un eşitliğini ve ezelden beri var olduklarını kabul etmiştir.⁴³⁰

“Ruhu’l Kudüs”ün fonksiyonu O’nun Tanrı için bir alet olduğu izlenimini veriyor. Amil ile alet aynı şey olamaz. Bu ruhu ulûhiyete ortak koşmak, ilahi birliğe ters düşer. Kur’an-ı Kerim⁴³¹, ‘ruh’ kelimesinin emir manasına geldiğini beyan eder. Allah, Kendi emriyle, İsa’yı babasız yarattı. Bu durum fevkaladedir ve ilahi bir mucizedir. Diğer taraftan Hz. Âdem’in yaratılışında bir anne söz konusu değildir. O’nun ulûhiyette ortak olmaksızın, fevkalade yaratılışı daha da üstün bir mucize idi.

Doğum, işkence, ölüm ve defnedilmek, insanla ilgili özelliklerdir; Tanrı’nın özellikleri değildir. Şayet Hz. İsa’nın, aynı anda ilahi ve insani olmak üzere iki hüviyete sahip olduğu ve onun, insani hüviyetiyle öldüğü söylenirse, bu dahi anlaşılmazlıklara sebep olur.

Günahların affı, tövbe ve ilahi rahmet neticesinde olur; bir masumun cezalandırılmasından değil; velev ki “Tanrı’nın oğlu” olsun.⁴³²

İsa Nasıl Tanrılaştırıldı?

M.S. 318: Arius, Alexander ihtilafı ortaya çıkar. Takip eden senelerde ihtilaf, tüm grekoromen dünyaya yayılır.

M.S. 325: İmparator Konstantin, ihtilafın giderilmesi amacıyla İznik konsülünün toplanmasını emreder. Konstantin, Alexander’ın tarafını tutar. İsa Mesih, Tanrı ile aynı cevherden oğul Tanrı ilan edilir. Arius ve takipçileri Illyria’ya sürgüne gönderilir.

M.S. 357: Sirmium’da üçüncü konsül toplanır ve homoiousios terimi, Kutsal Kitap dışı olduğu gerekçesiyle reddedilir. Baba’nın kendisine bağımlı ve ikincil pozisyonda olan Oğul’dan üstün olduğu kabul edilir.

⁴³⁰ Ömer Faruk Harman, *Hristiyanlık Nedir?* (<http://www.isavakfi.org>, yayınlarımız, güncel yazılar)

⁴³¹ İsra, 17/85.

⁴³² İ.Süreyya Sırma (Çev.); *İslamiyet ve Hristiyanlık*, Beyan Yayınları, İstanbul 1984, s.18-20.

M.S. 359: Seleucia konsülü toplanır. Mesih'in, "Baba gibi olduğu" kabullenilir. Ancak, Baba'nın nasıl Oğul gibi olduğu tanımlanmaz.

M.S. 381: İmparator Theodosius, İstanbul Konsülünde İznik kararını standart itikat olarak ilan eder. İlâveten, Kutsal Ruh Tanrı ilan edilir. Teslis dogması resmen ortaya çıkar.

M.S. 431: Efes Konsülü toplanır. İskenderiye Piskoposu Kurilos'un hilesi ile Meryem, Tanrı'nın Anası ilan edilir. Oğul'un ve Ana'nın antik pagan gelenekleri doğrultusunda Tanrılaştırılmaları tamamlanır.⁴³³

İsa ve Ana'nın Tanrılaştırılması

Batıda engizisyonun yıkılışına müteakip oluşan hür ortamda asırlardır yürütölen bilimsel araştırmalardan elde edilen veriler, Kilise'nin başlangıcından, aşamalı olarak kurumsallaşmaya seyrettiği tarihsel süreci içerisinde İncil metninin Pavluscu Gentile Evanjelistler tarafından sistematik olarak değıştirildiğini Antik Pagan mitlerinin ve felsefelerinin etkisindeki Helenist Kilise babalarının teolojik spekülasyonlarıyla İsa'yı tanrılaştırdıklarını, annesi Meryem'i de Tanrı'nın Anası ilan ederek tanrıçalaştırdıklarını kanıtlayan sosyo-tarihsel, arkeolojik ve antropolojik veriler ortaya koymuştur.⁴³⁴

Ancak, 35 yaş civarında barış ve sevgi söylemiyle tebliğe başlayan İsa'ya Yahudiler inanmadıkları gibi karşı koydular. Modern araştırmalara göre tarihteki İsa'nın sunduğu İncil'in yani müjdenin merkezi mesajı Kur'an paralelinde "Tanrı ve Melekûtu" hakkındaydı. Göklerin Melekûtu İncil'inde Mesih, kendini tanrı'nın gönderdiği bir elçi olarak tanımlamaktadır ve misyonu, çağındaki Yahudileri Göklerin Melekutu'na davet etmekte. Bu misyonda kendisine yardımcı olmaları için, İsrail'in on iki kavmini temsilen on iki yardımcı seçmişti ve onları İsrail'in köylerine Göklerin Melekûtu İncilini yaymaları için gönderilmişti. Göklerin Melekûtu'nun sırları ona açılmıştı ve İsrailoğulları'nı O'nu kabullenecekleri ruh, ahlak seciyesine yükseltmek için çabalıyordu.⁴³⁵

⁴³³ Mehmet U. Sakioğlu; *Hız. İsa Nasıl Tanrılaştırıldı?*, Karakutu Yayınları, İstanbul 2006, s.15-17.

⁴³⁴ Mehmet U Sakioğlu; a.g.e., s.20.

⁴³⁵ Mehmet U Sakioğlu; a.g.e., s.26.

Pavlus'un İsa'yı Tanrılaştırma Gayreti

İncillerle Hristiyanlık akidesi arasındaki münasebet, hayret uyandıracak bir durum arz eder. Zira Allah'ın kitabı olarak İncil, rütbe bakımından öncelik sahibi olduğu gibi tarih itibariyle de havarilerin ve Pavlus'un mektuplarından önce olması gerekirdi. Yani dinin, İncil'e bina edilmesi icap ederdi. Hâlbuki bunun aksine, Pavlus'un çalışmalarıyla büyük ölçüde akide teşekkül etmiş, daha sonra İnciller, onlar göz önünde bulundurularak kaleme alınmıştır.⁴³⁶

H.G. Wells de bu konuda şunları yazıyor: "Son şekliyle Hristiyanlığı tesis edenlerin başında Pavlus gelir. O, İsa'yı ne görmüş ne tebligatını işitmişti. Asıl ismi Saul idi. İsa'ya inanan az sayıdaki müminlere işkence edenlerin en ileri gelenlerinden idi. Derken birden Hristiyan oldu, adını Pavlus diye değiştirdi. Keskin bir zekâsı vardı. Zamanındaki dini hareketlere pek dikkat ediyordu. Yahudiliği, Mitra dinini ve İskenderiye'de mevcut dini inançları çok iyi bilirdi. Onların birçok fikir ve tabirini Hristiyanlığa nakletti. İsa'nın asıl ilgi merkezi olan "Allah'ın melekûtu" fikri üzerinde durmaktan ziyade, insanlara şunu öğretti ki İsa, sadece vadolunan Mesih, Yahudiliğin mev'ud lideri değil aynı zamanda Tanrı'nın oğlu olup, beşeriyetin günahlarına kefarete olarak kendisini kurban etmek için yeryüzüne inmiştir. Şu halde onun ölümü, beşeriyeti kurtarmak için, daha önceki bazı medeniyetlerde görülen "kurban Tanrıların" kendilerine feda ettikleri neviden bir ölümdür."⁴³⁷

Kilisenin kanonlaştırdığı İncil metnindeki dört İncil, Pavlus'un mektupları yazıldıktan sonra üretilmişlerdir ve bu dört İncil'e Pavlus'un, İsa hakkındaki düşünceleri doğrultusunda İsa hikâyeleri ilave edilmiştir. Örneğin, kanonik İnciller üzerinden yapılan bir istatistiksel analiz, İsa'nın İncil mesajının kendi şahsı hakkında değil fakat Kur'an paralelinde "Tanrı ve Melekûtu hakkında" olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece, kanonik İncil metninin satır aralarında bir başka İncil tespit edilmektedir. Bu tarihsel gerçeği A.B.D. Katolik papazı O. P. T. A. Murphy şöyle açıklıyor: "İsa, sık sık resimsel dille konuşmuştur ve O'nun vaazı Tanrı'nın Melekûtu konusunda merkezleşmiştir. Bu konuda, mesel üstüne mesel anlatılmıştır."

⁴³⁶ Suat Yıldırım; *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1998. s. 90

⁴³⁷ Suat Yıldırım; a.g.e., s. 120

Dikkat çekerim ki, bu itirafı yapan kişi, bir liberal, agnostik, ate, Müslüman, Yahudi veya hümanist değil, inancında samimi bir Katolik din adamıdır ve yazdığı kitabında dile getirmektedir. Yine uluslar arası alanda bir otoriter olan Alman Katolik Teologu, Hans Küng bu konuya şöyle ışık tutuyor: “O mesajının merkezinde ne kendi şahsını ne rolünü veya ne de değerini koymadı, fakat Tanrı’yı Tanrı’nın iradesini ki, insanın diğer erkek ve kadın hemcinslerine hizmet etmesi ile yerine getirilir.”

Ancak, Pavlus’un, kanonik İncil’deki mektuplarını okuyan ilim adamları, Pavlus’un mektuplarındaki vaazlarında merkezi mesajının İsa’nın Mesih sıfatına kaydığını tespit ettiler. Toplam 142 sayfalık 4 İncil’de Mesih terimi 61 defa kullanılırken Pavlus’un 74 sayfalık mektuplarında bu terim 492 defa kullanılmaktadır. Ayrıca aynı ters orantı Göklerin Melekûtu teriminin istatistiğinde de ortaya çıkmaktadır. Aşağıdaki tablo yardımcı olur:

	Markos	Matta	Luka	Yuhanna	Pavlus
Tanrı’nın Melekûtu	18	47	37	5	17
Mesih	8	18	12	23	492
Sayfa Adedi	26	40	43	33	74

Görüldüğü gibi, İsa’nın İncil’inde vurgu yaptığı Melekût Pavlus’un mektuplarında arka plana atılmış. Pavlus, kanonik İncil’deki mektup sıralamasında ilk sırada olan Romalılar’a mektubuna “İsa Mesih’in Kulu” ifadesi ile başlamaktadır, yani İsa’nın Mesihlik sıfatına vurguyla başlamaktadır ve kanonik İncil metninde sıralamada sonuncu olan Filimun mektubunun son satırını “Rab İsa Mesih” vurgusuyla bitirmektedir. Bizzat İsa ise, Filistin’de dolaşarak sunduğu İncil mesajına Tanrı ve Melekûtu’na referansla başlamaktadır ve noktalamaktadır. Sinoptik İncil’lerde ise İsa’nın İncil mesajında ağırlıklı olarak “*Tanrı ve Melekûtu*” hakkında vaaz ettiği hakkında tespit edilmektedir, kendi şahsı hakkında değil.⁴³⁸

Hristiyanlıkta Günah Anlayışı

⁴³⁸ Mehmet U Sakioğlu; a.g.e., s.27-28.

Hristiyanlık da, başlangıçtaki gerçek dinin “günah” duygusundan kurtulamayan insanlara ruhi rahatsızlıklarını giderici bir ahlak ve psikolojik tatmin mekanizmasıdır. Din, onlarca insanı mahkûm eder, zincirle bağlar insanı adeta.

Hristiyanlık, insanı din şartlarıyla şartlamaz, dinin bağından çözer, dinden kurtarır adeta. Hristiyanlıkta, hep alt yapıda şu mekanizma tekrar eder durur adeta: “görünmeyen din” mahkûm eder, Hristiyanlık kurtarır. Baba mahkûm eder, oğul kurtarır. Kutsal kitap mahkûm eder, papaz kurtarır, affeder. Görünmeyen plan insanı suçlu yapar, görünür plan tekrar suçsuzlaştırır. Yani, din, bir parçası, insanı mutlak mahkûm edici, öbür parçası, diğerinin üzerinde gidip gelerek tashih edici, hiçe irca edici, iki parçalı psikolojik bir med ve cezir hâdisesinden ibarettir. Hristiyanlığın böylece, farkında olmadan Tanrı hakkındaki fikri olumsuzdur. Onun gerçek bir yaratıcıda bulunması gereken ilk özellik, eserine koyduğu iyiliğin kötülüğe baskın ve başat olması özelliği yoktur, Hristiyanlığın tanrısında. O, insanı doğuştan suçlu yaratmıştır. Kötülük baskın ve başattır. Bir insan olan oğul olmasaydı, insanın hali berbattı.⁴³⁹

Tevrat’ta ve İncil’de Hz.Muhammed’in Peygamberliğinin Müjdelmesi

“Kendilerine kitap verdiklerimiz, O’nu kendi oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar; ama yine de onlardan bir grup bile bile hakkı gizlerler” ⁴⁴⁰ İsrailoğullarına Cenab-ı Allah, *“Sizin peygamberinizden sonra peygamber gelmeyecek, sizin peygamberiniz son Peygamberdir,”* dememiştir. Bilakis ne zaman hidayet rehberi bir Peygamber gelse, O’na inanıp tasdik etmelerini emretmiştir. Bu hususta onlardan söz almıştır. Kur’an-ı Kerim bu misak üzerinde çok durur. Bu husus yukarıda da geçmişti. İlgili yerlerde tekrar ele alacağız.

Cenab-ı Allah bu umumi misaktan başka özel olarak Hz. Muhammed için söz almış ve kendilerine O’nu vasıflarıyla birlikte tanıtmıştır. O’nun için “Kendi oğullarını tanırlar gibi O’nu tanırlar” buyurmaktadır. Nitekim Hz. Ömer, Abdullah bin Selam hazretlerine bunu sorduğu zaman “Ben O’nu oğlumu bildiğimden daha iyi bilirim, O Emin, gökten yerdeki Emin’e (Hz. Muhammed’e) sıfatını indirdi, ben de tanıdım. Ama anasından doğan (oğlum benden midir?) bilemem” demiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.)’in, Tevrat’ta

⁴³⁹ Sezai Karakoç; ; a.g.e., s. 9

⁴⁴⁰ Bakara, 2/146

Hız. Musa'ya benzer bir peygamber olarak nitelendiği için öteden beri ehl-i kitap tarafından Hız. Peygamber (s.a.v) ahd için olan elif lam ile “en-Nebiy” yani “O Peygamber” diye yâd edilirdi, böylesine maruf idi. “O” dedikleri zaman bunu anlarlardı. Bu hikmetle olabilir ki bu ayet gaib zamiriyle getirilmiştir. Nitekim Yahya (a.s.), bir Yahudi heyetine kendisinin, İlyas, Mesih ve O peygamber olmadığını açıkça söylemiştir.

Hatemul-Enbiya Hız. Muhammed (s.a.v.)’in önceki kitaplarda (Tevrat ve İncil’de) bildirilen vasıfları hatta ismi, dilden dile tercümelerde aslından uzaklaştırılmış, bazen da kasıtlı tahriflere uğramıştır. Ancak insaf sahibi araştırmacı rahiplerden, bugünkü durumlarıyla bile Tevrat ve İncillerde Hız. Peygamber’e kesin işaretler bularak gerçeğe teslim olup Müslüman olanlar az da olsa çıkmaktadır. Bunlardan birisi olan Peter Dawid Benjamin, Müslüman olarak Abdulahad Davud ismini almıştır. Biz burada O’nun kitabından bazı nakillerde bulunacağız:

Yahudiler öteden beri Davud’un soyundan bir peygamber geleceğini ve O’nun mucizevî fetihleri sayesinde dünya hâkimiyeti sağlayacaklarını söylerdi.

Eski Ahid, Haggay 2/7’de “*Bütün milletlerin Himda’sı gelecektir.*” Szndeki Himda, Ahmed (a.s.) olduğu, şalom’un da İslam manasına geldiği aynı zat tarafından ifade edilir.⁴⁴¹

Eski Ahid, Tekvin, 49/10. ayette; “*şilo gelinceye kadar, saltanat asası Yahuda’dan, hükümranlık asası da ayaklarının arasından gitmeyecektir ve milletin itaati da O’na olacaktır*” denilir. İşte bu şilo Hız. Muhammed’dir. şilo Yahudilerden başka birisi olması gerekir ki, onlardan saltanat ve kanun koyuculuk gitsin. Bu Hız. İsa da olamaz. Çünkü Hız. İsa’da ana tarafından Yahuda’nın soyundandır. Aslında Hız. İsa da bir beni İsrail peygamberidir.⁴⁴²

Daniel’in mucizevî rüyasında Barnaşa= insanoğlu, Hız. Muhammed (a.s.)’dir. Konstantinden sonra gelen ve onun saltanatını yıkan yani büyük canavarı öldüren Hız. Muhammed (a.s.)’dir. Bu kimse Hız. İsa değildir. Çünkü Hristiyanlara göre o bir insansa bile Hız. Peygamber gibi şanı, şöhreti yoktur. Nitekim Matta İncili, 24/27’de şöyle

⁴⁴¹ Veli Ulutürk; *Kur'an'da Ehli Kitab*, s. 17

⁴⁴² Al-i İmran, 3/49; Saff, 61/6

denmektedir: “Çünkü şimşeğin şarkta çakıp garpta dahi görüldüğü gibi, İnsanoğlu’nun gelişi de böyle olacaktır”. Eğer teslisin bir unsuru ise bu, insanoğlu değildir. Hem Konstantin’den öncedir. Hâlbuki Hz. Muhammed (a.s.) Bizans imparatorundan sonra gelmiş ve onun saltanatını yıkmıştır.

Yahya (a.s.)’ın “Ben sizi günahlarınızdan dolayı afv ve mağfirete eresiniz diye su ile vaftiz ediyorum; fakat benden sonra gelecek ve eğilip önünde pabuçlarının iplerini çözmeye dahi layık olamayacağım kadar büyük ve muhteşem bir peygamber sizi ateş ve su ile vaftiz edecektir.”⁴⁴³ Dediği peygamber diğer peygamberlerin seyidi ve sultanıdır. O da Hz. Muhammed (s.a.v.)’dir.

Bütün Sami dil âlimlerinin vardıkları kanaate göre, İbranice Şalom, Süryanice Slama ile Arapça Selam ve İslam kelimelerinin hepsi de Samice’deki tek ve aynı kökten gelmektedir. İşte bu sebeple dünyadaki hiçbir sistem, İslam isminden daha güzel, daha muhtevalı, şerefli ve yüce bir isimle isimlendirilmiş değildir. İşte peygamber Yaremya şöyle der: “Bir peygamber Şalom (İslam)a (yeni baskılarda selameti) peygamberlik ederse ve o peygamberin söylediği çıkarsa, işte bu peygamberin gerçekten Allah tarafından hak peygamber olarak gönderileceği bilinecektir.”⁴⁴⁴ Yeremya “Şalom” kelimesini Hz. İsa’dan önce din manasına kullanan tek peygamberdir. Kur’an-ı Kerim’e göre Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Yakup, Hz. Musa (a.s.) ve diğer bütün peygamberler Müslüman olup hepsi de İslam’ı tebliğ etmişlerdir.⁴⁴⁵ İslam ve bunun eş anlamlıları olan “Şalom” ve “Şlama” kelimeleri Hz. Muhammed (a.s.)’ın İslamiyet’i yaymaya başladığı zamanlarda Mekke ve Medine’li Yahudilerle, Hristiyanlar tarafından bilinmekteydi. Yeremya’nın bu bölümü işte bu açıdan İbranice mukaddes kitaplar arasında altın değerindedir. Nitekim Cenab-ı Allah Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurur: “Allah uğrunda (nasıl savaşmak lazımsa öylece” hakkıyla cihat edin. O sizi seçti. Dinde size bir güçlük yüklemedi. (Sizin dininizi de) babanız İbrahim’in dini gibi (geniş kapsamlı yaptı, daraltmadı). Size daha evvel (gönderdiği kitaplarda) da bunda(Kur’an) da “Müslümanlar” adını verdi ki peygamber size şahit olsun, siz de insanlara şahit olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah’a sarılın, O

⁴⁴³ Yuhanna, 1/26-27

⁴⁴⁴ Yeremya, 23/9

⁴⁴⁵ Veli Ulutürk; Kur'an'da Ehli Kitab, s. 18

sizin mevlanızdır. Ne güzel Mevla ve ne güzel yardımcıdır. (O)!'" ⁴⁴⁶ Yine Cenab-ı Allah "(...) *Bugün sizin dininizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım ve size din olarak İslam'ı beğendim...*" ⁴⁴⁷ buyurur. İslam ise Cibril hadisinde, "Allah'dan başka ilah olmadığına ve Muhammed (s.a.v.) in Allah'ın (son) elçisi olduğuna şehadet etmen, namazı kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman ve yoluna gücün yetiyorsa Kâbe'yi haccetmendir" şeklinde tarif edilmiştir. Bir kimsenin Müslüman olması için Cenab'ı Allah'ı ve Hz. Muhammed'i tasdiki içine alan kelime-i şahadet-i getirmesi gerektiğini bilmeyen var mıdır?

Şu halde eski ahitte sık sık geçen İbranice Hamad, Mehmed, Mahmud, Hımda ve Hamd gibi kelimelerin hem lugat hem de gerçek manaları şaşılacak şekilde tam bir mutabakat halinde Ahmed demektir. Daha pek çok tebşiratla Hz. Peygamber'in önceki münzel kitaplarda haber verildiği aslında Yahudi âlimleri tarafından bilinmektedir. ⁴⁴⁸ Ancak onlar bunu bile bile inkâr eder ve halktan gizlerler: "*Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler öz oğullarını tanıdıkları gibi O'nu tanırılar; ama kendilerini ziyana sokanlar inanmazlar*". ⁴⁴⁹

Bu gerçekler böyle olmakla birlikte, peygamberler arasında az önceki ayetlerde de işaret edildiği ve diğer insanlarda olduğu gibi ⁴⁵⁰; fazilet ve derece farkı vardır. Biz peygamberlerin normal insanlardan farklı, Allah'ın seçkin kulları olduğunu kabul ettiğimiz gibi ⁴⁵¹; imanda onlar arasında bir fark gözetmeyiz. Çünkü biz Müslümanlar, Allah'ın tüm peygamberlerine iman ederiz. ⁴⁵² Ancak peygamberlerin kendi aralarında çeşitli niteliklerle fazilette farklı olduklarını da yine Kur'an-ı Kerim'den öğreniyoruz: "O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir (...). ⁴⁵³ "*Rabbin, göklerde ve yerde olan herkesi en iyi bilendir. Gerçekten biz, peygamberlerin kimini kiminden üstün*

⁴⁴⁶ Hacc, 22/78

⁴⁴⁷ Maide, 5/3

⁴⁴⁸ Veli Ulutürk; *Kur'an'da Ehli Kitab*, s. 19

⁴⁴⁹ En'am, 6/20

⁴⁵⁰ İsra, 17/21

⁴⁵¹ Sad, 38/47; En'am, 6/86

⁴⁵² Bakara, 2/285

⁴⁵³ Bakara, 2/235

kıldık; Davud’a da Zebur’u verdik.”⁴⁵⁴ Peygamberlerin birbirlerine olan bu üstünlükleri vazifelerinin şümulü ve manevi ve ruhani yöndendir.⁴⁵⁵

Hız. Muhammed (s.a.v)in yaratılmışların en üstünü oluşu da bizim ehl-i sünnet itikadımızdır. Ancak o, tevazuundan “Beni Yunus bin Metta’ya (veya diğer peygamberlere) tafdil etmeyin” buyurur. İşte Cenab-ı Allah kâinatın en şerefli olan Hız. Muhammed (a.s.)i gelecek her peygambere bildirmiş ve o geldiği zaman, onlardan ve onların ümmetlerinden Ona iman edip yardımcı olacaklarına söz almıştır. Çünkü O, Allah’ın beşeriyete olan vahyini ve risaletini en mükemmel şekliyle tebliğ etmiş son peygamberdir. Getirdiği Kur’an-ı Azimüşşan kıyamete kadar kalıcı bir mucize teşkil etmiştir. Onun getirdiği din, Âdem (a.s.)den beri tüm peygamberlerin getirdiği ilahi düsturları kemaline erdirmiş, tahripleri düzeltmiş, şüpheleri gidermiş ve din ve risaleti tamamlamıştır. Önceki tüm semavi kitaplara bir gözcü (müheymîn) olmuştur. O itibarla Cenab-ı Hakk’ın geleceğini takdir ve tayin ettiği böyle yüce bir Rasulü’nün daha O gelmeden önce kitaplarında peygamberlerine bildirmesinde yadırganacak bir durum yoktur. Bu Cenab-ı Hakk’ın yüce bir takdiridir. Nitekim Hak Teala şöyle buyurur:

*“Hem Allah vaktiyle peygamberlerin şöyle (bağlılık sözü) misakını almıştı: “Celalim hakkı için Ben size kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde mutlaka ona iman edeceksiniz ve her halde ona yardım edeceksiniz. Bunu ikrar ettiniz ve bu ağır ahdimi üzerinize alıp yüklediniz mi?” dediğinde, onlar: “ikrar ettik” dediler. Allah: “O halde şahit olun; ben de sizinle beraber şahitlik edenlerdenim” buyurmuştu. Artık bu ikrardan sonra kim dönerse, işte onlar yoldan çıkmışların ta kendileridir.”*⁴⁵⁶

Bu ayet-i kerimede bildirilen Cenab-ı Hakk’ın peygamberlerinden misak alması onların ümmetlerinden de alması demektir. Çünkü peygamberlerin ahitlerine vefa göstereceklerinde şüphe yoktur. Bu ayet zımnen, ümmetlerinin de verdikleri bu ahde vefa göstermelerini ifade etmektedir. Yani peygamberler hem kendileri hem de ümmetleri adına bu hususta Allah’a söz vermişlerdir.

⁴⁵⁴ İsra, 17/55

⁴⁵⁵ Veli Ulutürk; a.g.e., s. 79

⁴⁵⁶ Al-i İmran, 3/81-82

“Onlar: ‘(Muhammed) bize rabbinden bir mucize getirmeli değil miydi?’ dediler. Önce gelen kitaplardakinin apaçık delili onlara gelmedi mi?”⁴⁵⁷ Bu ayet-i kerimedeki evvelki kitaplardakilerin beyyinesinden (delil) maksad, Kur’an-ı Kerim’dir. Yani Kur’an-ı Kerim, Tevrat, İncil ve diğer semavi kitapların muhtevasını daha açık, daha parlak bir şekilde açıklayıp isbat eden ve böylece onların tarihi ve edebi bir mucizesini teşkil etmiştir. Bunun içindir ki Cenab-ı Allah “*Şüphesiz bu (anlatılanlar), önceki kitaplarda, İbrahim ve Musa’nın kitaplarında da vardır.*” Buyurur.⁴⁵⁸ O halde önceki ayetteki beyine, Kur’an, suhaf-i ula da Tevrat İncil ve sair semavi kitaplardır. Onlardaki gerçek akide ve amel temelleridir. Kur’an’ın bunların beyyinesi olması onlara şahit olmasındandır.⁴⁵⁹ Ayrıca o eski sahifelerde bulunan Hz. Peygamber’in nübuvvet ve bisetinin müjdesinin bulunmasındandır. Buna göre önceki kitaplarda sadece Hz. Peygamberin geleceği değil, O’nun kitabı Kur’an-ı Kerim ve hatta ümmeti dahi vasıflarıyla bildirilip müjdelenmiştir. Bunları çalışmamız boyunca delilleriyle göreceğiz. İşte bakınız;

“*Şüphesiz ki O (Kur’an) âlemlerin rabbinin indirmesidir. (Rasulum!) Onu Ruhü’l-Emin (Cebrail) uyarıcılardan olası diye, apaçık Arap diliyle, senin kalbine indirmiştir. O şüphesiz daha öncekilerin kitaplarında da vardır. Beni İsrail âlimlerinin O’nu bilmesi, onlar için bir delil değil midir?*”⁴⁶⁰ Taha 133. ayetinde suhuf’u üla, bu ayette de zeburul-evvelin ifadeleriyle Kur’an-ı Kerim’in de önceki kitaplarda zikrinin geçtiği buyrulmuştur. Eğer bunu inkâr ediyorlarsa, İsrailoğulları bilginlerinin onu bilmesi kendileri için bir delil teşkil etmez mi? İsrailoğulları âlimlerinden bir kısmı, daha ziyade Müslüman olanları Tevrat ve İncil’de Rasulullah efendimizin sıfatlarının zikrolunduğunu söylüyorlardı. Kureyş de gidip onlardan bu haberi öğreniyorlardı. O kitaplarda Kur’an’ın da zikri geçmektedir. Nitekim bunları onlardan iman eden Abdullah bin Selam ve iki oğlu ve Selman’ı Farisi gibiler haber vermişlerdir. Yahudilerin ve Hristiyanların, ilk asırda Müslüman olanları her iki ahitte de (eski ve yeni) Muhammed (a.s.) in müjdesine şahit olmuşlardır. Yahudilerden Bünyamin, Muhayrik, Ka’bu’l-Ahbar; Hristiyanlardan rahip Bahira, Habeşi Nastur ve Dafadir, Carud, Necaşi, Sus ve Cafer bin ebi Talip’le beraber gelen ruhbanlar sayılabilir.

⁴⁵⁷ Taha, 20/133

⁴⁵⁸ A’la, 87/18-19

⁴⁵⁹ Veli Ulutürk; *Kur’an’da Ehli Kitab*, s. 80

⁴⁶⁰ Şuara, 26/192-197

Dafadir, Dihye bin Kelbi vasıtasıyla Müslüman olmuş bir Rum papazıdır. Müteakiben onu öldürmüşlerdir. Hz. Peygamber'in peygamberliğinin doğruluğunu ve risaletinin umumiliğini, Bizans imparatoru Herakliyüs, Mısır hükümdarı Mukavkıs, İbn Süriya, Hay bin Ahtap ve Ebu Yasir bin Ahtab gibi hasetleri ve dünyalıkları yüzünden Müslüman olmayan daha başkaları da itiraf etmişlerdir. Nitekim bugün de bilhassa Hristiyanlardan hidayeti bulup ihtida eden Müslümanlar da bu gerçekleri ifade ve itiraf etmektedirler.⁴⁶¹

Şu halde hem Hz. Muhammed (s.a.v.), hem kitabı Kur'an-ı Kerim ve hem de O'nun ümmetinin önceki semavi kitaplarda bildirilmiş ve müjdelenmiş olması, dinler tarihi açısından da çok önemli bir olaydır. Gelmiş geçmiş peygamberler arasında hayatı en sağlam vesikalarla zapt ve tespit edilen zat Hz. Muhammed (a.s.)dir. O'nun kitabı Kur'an-ı Kerim, önceki kitaplar üzerinde bir müheymin (bir gözcü)dir ve ümmeti, ümmet-i Muhammed de önceki peygamberlerin ve ümmetlerin şahididir. *“İşte böylece sizin insanlığa şahitler olmanız ve o Resulünde size şahit olması için sizi mutedil bir ümmet kıldık (...)*”⁴⁶² Yani onların Kur'an-ı Kerim'de yer almakla ancak tarihi gerçekleri ortaya çıkarmıştır. Dinleri tahriflerden, hurafelerden arındırıp asli berraklığına kavuşturan Hz. Muhammed, O'nun kitabı ve ümmeti olmuştur. Hz. Muhammed (a.s.), peygamberlik müessesesini de asli hüviyetine oturtmuş ve bu müesseseyi en mükemmel şekilde tesis etmiştir. Nitekim Profesör Filip K. Hitti, “Asli şekli ile İslamiyet, Sami kavimlere ait dinlerin mantıki mükemmelleşmesidir.” Demek zorunda kalmıştır.

Bu girişin özü olarak şöyle diyebiliriz: Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)in peygamberliğinin sübutu, indirilen kitapların hepsinde zikredilmiş ve bütün peygamberler tarafından tebşir edilmiştir. Merhum müfessirimiz Elmalılı da bu hususta şöyle der: “Cenab-ı Allah öteden beri ümem-i salifenin her birine istikbalde gelecek ve gaye-i küll olacak bir peygamber-i alişanı va'd ü tebşir buyurmuş ve her kitabın ehli bunu kabul ile Allah'a ahit vermiştir.” Hepsi kendilerini tasdik eden Muhammed Rasullullah'a iman ve nusrat için ikrar vermişlerdir.⁴⁶³

⁴⁶¹ Veli Ulutürk; *Kur'an'da Ehli Kitab*, s. 81

⁴⁶² Bakara, 2/143

⁴⁶³ Veli Ulutürk; *Kur'an'da Ehli Kitab*, s. 82

Sonuç olarak görüldüğü gibi bugünkü Hristiyanlık, Hz. İsa'nın da tanımayacağı kadar değişmiş, bir bakıma putperest ve akıl almaz bir hal almıştır. Roma İmparatorluğu'nu Hristiyanlaştırmaya çalışırken gerçekte putperest Roma, Hristiyanlığı putperestleştirmiştir. Hristiyanlık adına ortaya atılan görüşlerin ne Hz. İsa ile hatta akıl ve mantıkla bir ilgisi yoktur. Bu yönü dikkate alındığında bugünkü Hristiyanlık insanlar tarafından şekillendirilmiş beşeri bir dine dönüştürülmüştür.⁴⁶⁴

“İsa'nın tek tanrıya yönelik inanç anlayışı çağımızdaki bir Müslüman'ınkinden değişik değildi.... ‘Neden beni iyi diye çağırıyorsun? Tanrı'dan başka hiç kimse iyi değildir.’ Bu, ‘iyi öğretmen’ diye anıldığında gösterdiği reaksiyonuydu.”⁴⁶⁵

1.3.1.4.Kur'an-ı Kerim

Kuran'ın en büyük mucizesi bizzat kendisidir. Çünkü onu hiçbir şair, hiçbir edip asla taklit edememiştir. O ne bir şiir, ne bir roman, ne de bir hikâyedir. O tam bir tanrı kelimidir. O'nu taklide girişenler kesin bir başarısızlığa uğramıştır. Ondaki belagat ve icaz başka bir eserde yoktur. Kur'an insanları hem bu dünyada, hem de Ahirette mutlu kılacak yolları göstermiştir. Kısacası Tanrı'nın Kuran'daki emirleri insanı manen olgunlaştırmak, ruhen yüceltmek ve ahlaken temizlemek üzere insanlara yollanmıştır.⁴⁶⁶

Bu girişten sonra Kur'an'ı Kerim'in tarifini yapacak olursak;

Kuran-ı kerim, Arz'ın güncel ihtiyaçlarına cevap olmak üzere Arş'tan indirilmiş Allah kelimidir. Yüce Mevla'mız onu, en son elçisi Hz. Muhammed'e, Cebrail vasıtasıyla, yaklaşık 23 yılda, pasajlar halinde, ayet ayet okunarak ve “*Hak olarak (Asli hüviyetiyle) indirmiş, o da Hak olarak (Asli hüviyetini koruyarak) inmiştir.*”⁴⁶⁷ Arapça bir Kuran (okunan bir metin) olarak “*indirildiği*”⁴⁶⁸ için Kur'an, Arapça olan dili, lafzı, emsalsiz nazmı, manası ve beyanı ile “Kelamullah”tır.

Kur'an-ı Kerim, beyanı da dahil mana, nazım, Arapça ve lafız ile birlikte insanlar için inzal edilmiş ilahi bir kitaptır. Bu dört unsurdan birinin olmadığı söz, ilahi vasfını koruyamadığı için

⁴⁶⁴ Ali Namlı; “Hristiyanlık'ta ‘Tanrı İnancı’ Muamması”, Altınoluk Dergisi, Sayı 248, Ekim 2006, s. 46

⁴⁶⁵ Mehmet U Sakioğlu; a.g.e., s.21.

⁴⁶⁶ İ. Agah Çubukçu; *İslam'ın Temel Bilgileri*, s. 21

⁴⁶⁷ İsrâ, 17/105.

⁴⁶⁸ Yusuf, 12/2.

“Kuran” olamaz! Çünkü onun ilahilik vasfı diğer dört unsurun hepsine nüfuz etmiş temel bir niteliklidir⁴⁶⁹

Surelerin Tertibi:

Surelerin tertibi hususunda İslâm bilginleri arasında geniş bir itilaf vardır. Bazıları mevcut tertibin Hz. Peygamber tarafından yapıldığını, yani tertibin tevkifi olduğunu ileri sürerken, bazıları da, bu tertibin sahabenin içtihatlarıyla meydana geldiğini söylemektedirler. Her iki görüşü uzlaştırmacı mahiyette, bu tertibin kısmen Hz. Peygamber tarafından kısmen de sahabenin içtihadıyla meydana geldiğini söyleyen üçüncü bir görüş de mevcuttur.⁴⁷⁰

Surelerin Mekki ve Medeni diye isimlendirilmeleri:

Bir görüşe göre hicretten evvel nazil olan vahiyler Mekki, hicretten sonrakiler de Medenî addedilmişlerdir. Meşhur olan da bu görüştür. Bu görüşe göre hicretten sonra Mekke’de nâzil olan âyetlerde Medenî addedilmiştir. Bu tarif, nâzil olan bütün vahiyleri iki bölümde ihata edebilmektedir. Geniş ihata kabiliyeti olmasından dolayı âlimler arasında rağbet görmüştür.⁴⁷¹

Kur’an-ı Kerim, Allah tarafından Cebrail vasıtasıyla Hz. Muhammed’e nazil olan kitaptır. Onun Arapça olan lafzı da manası da ilahidir. Bu iki husus Kur’an’ın mahiyet ve hakikatini teşkil eder. Bunlardan biri olmazsa ona Kur’an denilemez.

Allah Teala, Kur’an-ı Kerim’de: “*Muhakkak ki zikri (Kur’an’ı) biz indirdik, onu muhafaza edecek de biziz*”⁴⁷² buyurmaktadır. Yine Kur’an’da: “*Gerçekten insan için kendi çalıştığından başkası yoktur. Gerçekten sarf ettiği gayreti ilerde görecektir*”⁴⁷³ ve “*Rabbinden sana indirileni tebliğ et, eğer bunu yapmazsan onun risaletini tebliğ etmemiş olursun.*”⁴⁷⁴ buyrulmaktadır. Böylece Allah Teala, Kur’an’ın sahibi ve muhafazacısı olduğunu beyan etmekte ve diğer yandan Kur’an’ın tebliğini, korunmasını beşer takatine bırakmamaktadır. Bu iki durum arasında tezat söz konusu değildir. Çünkü

⁴⁶⁹ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, I/10.

⁴⁷⁰ İsmail Cerrahoğlu; *Tefsir Usulü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1985, s. 58

⁴⁷¹ İsmail Cerrahoğlu; a.g.e., s. 58

⁴⁷² Hicr, 15/9

⁴⁷³ Necm 53/39-40

⁴⁷⁴ Maide, 5/67

gerçekte Kur'an'ın sahibi ve koruyucusu Allah'tır. Bunun gerçekliği tarihen sabittir. Kur'an, diğer kitaplar gibi aynı akıbete düşmemiştir.

Diğer yandan insanlar, sebepler âleminde olduğundan Kur'an'ı koruma uğrunda ellerinden gelen gayreti göstererek kendilerine düşeni yerine getirerek vazifelerini ifa edeceklerdir. Allah Teala, Kur'an'ı korumayı insanlara tevcih etmekte, ancak onu bizzat kendisi muhafaza edeceğini de beyan ederek insanları ümitli kılmakta, sevindirmektedir. Kur'an, nazil olmaya başladıktan sonra Hz. Peygamberin icraatına bakılacak olursa, Onun, Allah'ın emirlerine nasıl uyduğu açıkça görülür.⁴⁷⁵

Peygamber efendimiz, vahiy geldiği zaman ashabına, gelen ayetleri ezberlemelerini ve yazmalarını emretmiştir. Böylece ta başlangıçta muhafaza tedbirlerini almış oldu. Çünkü ne tek başına ezber, ne de tek başına yazma emin bir muhafaza tedbiri sayılamaz. Resul-i Ekrem efendimiz bu iki metodu birden kullanmıştır. Kur'an'ın daha ilk zamanlarda yazıldığı ve ezberlediğine en büyük şahit Hz. Ömer (r.a.)'in Müslümanlığıdır. Vahiylerin günün problemleriyle ilgili olarak, zaman zaman gelmeleri, Kur'an'ın parçalar halinde yazılmasına ve ezberlemesine sebep olmuştur. Peygamber efendimiz, yeni gelen vahiyleri kontrol için her sene Ramazan ayında Cebrail (a.s.)'in huzurunda tekrar okurdu. Vefat edeceği sene bu tekrar iki defa olmuştur. Bu kontrole “arza” denir.⁴⁷⁶

Hz. Peygamber hayatta iken Kur'an'ın sayfeler halinde yazıldığına dair açık, ayrıntılı ve geniş bilgi vardır. Kur'an'ın yazılışı çok açık bir şekilde bilinmektedir. Ancak Kur'an, Hz. Peygamberin hayatında bir kitap olarak tedvin edilemedi. Daha doğrusu bu mümkün değildi, çünkü vahiy devam ediyordu. Bu sebeple Kur'an, peygamberimizin vefatından sonra mushaf haline getirildi.⁴⁷⁷

Peygamber efendimizin vefatı ile memleketin bazı kısımlarında baş gösteren ayaklanmalarda, çok sayıda Kur'an'ı ezbere bilen hafızlar şehit olmuştu. Endişe duyan Halife Hz. Ebu Bekir (r.a.) vahiy kâtiplerinden “Zeyd b. Sabit”'in başkanlığında Kur'an'ın iki kapak arasına, toplanması için bir komisyon kurdu ve her ayetin en az iki ayrı vesikaya dayanmasının şart olduğunu bildirdi. İki ayet hariç bütün ayetler birçok

⁴⁷⁵ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 300-301

⁴⁷⁶ Ahmet Kahraman; *Dinler Tarihi*, a.g.e., s. 241

⁴⁷⁷ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 302

vesikalara dayanarak Mushaf şeklinde tıpkı bugünkü gibi bir araya toplandı. Bu doğru nüsha Hz. Ömer (r.a)’a intikal oldu. Hz. Ömer devrinde teksiri mümkün olmadı. Bu, Hz. Osman (r.a)’a nasip oldu. Hz. Osman (r.a)devrinde Ermenistan tarafında farklı nüshalar görüldü. Bu farklar, ya sonra gelen vahyin evvelkini kaldırdığını uzaktakilerin haber alamamalarından, ya Kur’an ayetlerinin kenarına yazılan şerhlerden, ya da maarif seviyesinin düşüklüğü sebebiyle bir müsamaha tedbiri olarak peygamber efendimizin bazı mıntika halkına telaffuz edemedikleri kelimeleri müteradifi ile değiştirerek okumalarına izin vermelerinden ileri gelmiş bulunmakta idi. Bunu haber alan Hz. Osman (r.a) yine Zeyd b.Sabit’in başkanlığında bir komisyon kurarak yedi nüsha olarak Kur’an’ı teksir ettirdi. Bu yeni nüshalar Müslümanların huzurunda tekrar okunduktan sonra mühim merkezlere gönderildi. Bunlardan bir tanesi bugün “Taşkent”te “bulunmaktadır ve bugün eldeki nüsha ile bu en eski nüsha hiçbir fark göstermemektedir.”⁴⁷⁸

Muhammed Hamidullah’ın ifade ettiğine göre bu gün mevcut olan söz konusu mushaf karşılaştırıldığında boyutları aynı olduğu, imla hususiyetleri bakımında aralarında tam bir benzerlik bulunduğu görülür.

Kur’an-ı Kerimle ilgili söz konusu edilmesi gereken bir başka hususta şudur: Hristiyanlar kendi kitapları İncilleri incelemişler, aralarında iki yüz bin fark tespit etmişler. 1934 yılında Münih Üniversitesi aynı incelemeyi kırk iki bin Kur’an nüshası üzerinde yapmıştır. Muhtelif zamanlarda yazılan Kur’an nüshaları toplanmış altmış yıl süren bu çalışma sonunda şu netice elde edilmiştir. Kur’an nüshaları arasında hiçbir fark yoktur.

Bütün bunlar, şu gerçeğin ifadesini tekrar etmeye zorluyor. Kur’an-ı Kerim, Allah kelimidir. O, gerek lafzıyla gerek manasıyla Allah katından Hz. Muhammed’e insanlığa tembih edilen son ilahi kitap olarak gönderilmiştir. O, insanlara bir açıklama, sapıtanlara yol gösterme ve bir öğüttür.⁴⁷⁹

O, bütün insanlara “beyandır, hak”tır. Kur’an, açık bir delil, apaçık bir nurdur. Kur’an, Allah’ın kitabıdır. Zira onda hiçbir aykırılık yoktur. O, kendisinden önce gelen kitapları doğrular.

⁴⁷⁸ Ahmet Kahraman; a.g.e., s. 242

⁴⁷⁹ Ali İmran, 3/138

Kur'an, en büyük mucizedir. Onun icazına dün şahittir, bu gün idrak etmektedir, yarın da bundan müstağni kalmayacaktır. Çünkü on beş asır önce yapılan meydan okumaya henüz cevap verilmemiştir, verilmeyecektir de.⁴⁸⁰

Kur'an, edebi üslubu içinde herkesi yarışmaya çağırır. Benzerini getirmelerini ister. Batı'da bazı oryantalistler Hz. Peygamber'in Tevrat ve İncilleri okuyup Kur'an'ı yazdığını söylerler. Bu ifadelerin hiçbir bilimsel değeri yoktur. Çünkü Hz. Peygamber zamanına kadar Tevrat ve İnciller Arapçaya çevrilmemiştir. Ayrıca Hz. Peygamber, İbranca, Yunanca, Süryanca gibi dilleri de bilmiyordu. Kendisi ümmi olduğu gibi Mekke'de Yahudi ve Hristiyan da yoktu. Herhalde bunlara en güzel cevap: *“Mademki Tevrat ve İncilleri okuyan Kur'an yazıyor. Siz her gün Tevrat'ı okuyorsunuz. Öyle ise siz de bir Kur'an yazın bakalım”* demektir.⁴⁸¹

Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim hiçbir şeyi ile diğer peygamberlerin kitaplarına benzemez. Gerek muhteva, gerek gaye ve gerekse metot yönünden onlarla hiçbir ilgisi yoktur. Ancak Kur'an-ı Kerim, eski kitapların bahsettiği konulara kısmen temas etmiş, onların sonradan tahrif edilen yönlerini, meydana çıkarmıştır.⁴⁸²

Kur'an-ı Kerim, en son nazil olan kitap olarak, hem kendinden önceki kitapları tasdik eder, hem de onları nesh eder. Bu husus, Kur'an-ı Kerim'de şöyle açıklanır:

*“Ey Resulüm, sana da bu hak kitabı, kendinden önceki kitapları hem tasdik edici, hem onlar üzerine bir şahit olarak indirdik”*⁴⁸³

Kur'an-ı Kerim'in yegâne kaynağı, Allah'tır. Kur'an-ı Mübin'deki insicam bunun yegâne delilidir.⁴⁸⁴ Bu keyfiyet, bizzat Kur'an tarafından da belirtilir. *“Eğer o Allah'tan başkası tarafından olsaydı, muhakkak ki, içinde birbirini tutmayan söz ve ifadeler bulurlardı”*⁴⁸⁵

Kur'an'ın Bir Defada İnmemesinin Sebep ve Hikmetleri;

⁴⁸⁰ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; s. 304

⁴⁸¹ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 182

⁴⁸² Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 120

⁴⁸³ Maide, 5/48

⁴⁸⁴ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 122

⁴⁸⁵ Nisa, 4/82

Kur'an, 13 yılı Mekke'de, 10 yılı da Medine'de olmak üzere toplam 23 senede bölüm bölüm indirilmiş olması, yeni bir sistem ve yeni bir dünya görüşünü getirirken, köklü değişim ve tedricilik prensibine önem vermiş olması ile yorumlanabilir. Zira O, peygamberlik sürecinin en uzun dönemi olan Mekke döneminde inananları düşmanla savaşmak gibi nefse ağır gelen emirleri; içki, kumar, faiz gibi insanda yerleşip huy ve karakter halini almış, bırakılması güç olan kötü alışkanlıkları terk; zekât, sadaka... gibi birden bire karşılaşmak insana ağır gelen mali hükümlerle karşı karşıya getirmede. Önce inananları, geçmişteki putperestlik vb. bozuk itikadlardan, insanlık dışı adet ve geleneklerden arındırıp fitri yapılarına ve insanlık düzeylerine yeniden kavuşturdu; gönülleri, yerleştirdiği Allah sevgisi ile doldurdu. Sonra da insanları, insanca yaşayabilmeleri için şart olan ahlaki eğitime tabi tuttu. Onlara ahiret hayatından, oradaki muhasebeden, cennet ve cehennem gibi mükafattan bahsederek, dünya hayatındaki iyi ya da kötü işlerinin mutlaka karşılıksız kalmayacağı gerçeğini zihinlere yerleştirdi. Yani, önce inananlara, insan ve Müslüman kişiliğini kazandırdı. Daha sonra da İslam'ın, Şeriat adı verilen hukuk ve müeyyideler kısmını uygulamaya koydu. Böylece, İslam dışı davranış biçimlerini hemen yasaklamak değil de zamanla halletme; insani ve ahlaki davranışları da önem sırasına göre tedricen kazandırma yolunu seçti.⁴⁸⁶

Çoğunluğu okuma yazma bilmeyen ümmi Arapların ezberlemeleri ve anlamaları kolaylaşmıştır. Hz. Peygamber'in risaletinden vefatına kadar geçen süre içinde meydana gelen olaylar ve insan gruplarıyla ilgili hükümler konup açıklamalar ve uyarılar yapılabilmektedir. Hz. Peygamber'e Müslümanlar, müşrikler ve münafıklar tarafından zaman zaman sorulan hususların cevabı Kur'an diliyle verilebilmiştir. Çeşitli sıkıntılarla karşılaşan Hz. Peygamber ve Müslümanların zaman zaman inen ayetlerle cesareti artırılmış ve teselli edilmişlerdir.⁴⁸⁷

Bütün bunlardan sonra Kur'an-ı Kerim'in özelliklerini maddeler halinde sıralayacak olursak:

- Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygambere nasıl nazil olmuşsa, bugünde elimizde öylece

⁴⁸⁶ Duman, M. Zeki; *Nüzulünden Günümüze Kur'an ve Müslümanlar*, Fecr Yayınevi, Ankara 1997 s. 49-50

⁴⁸⁷ Ali Turgut; *Tefsir Usulü ve Kaynakları*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, s. 88-89

mevcuttur. Hiçbir kelimesi ve hatta harfi bile değişmemiştir. Hâlbuki diğer kutsal kitaplar, daha peygamberleri zamanında tahrife uğramıştır.⁴⁸⁸

- Kur'an-ı Kerim'i ezberleme alışkanlığı peygamber efendimizin devrinde başlamış ve zamanımıza kadar devam etmiştir. Bugün İslam âleminde yüz binlerce müslüman Kur'an'ı ezbere bilmektedir. Bu, Kur'an'a has bir özelliktir. Diğer kitaplar için böyle bir alaka şimdiye kadar tespit edilememiştir.⁴⁸⁹
- Kur'an-ı Kerim, dinamik bir hüviyet taşır, içinde nizami hükümler vardır. Her zaman ve mekânda tatbiki mümkün olan karakteri ile Kur'an-ı Kerim daima canlıdır. Aynı canlılığı Tevrat'ta ve İncil'de göremeyiz. Aklın ve fikrin anlayamadığı birçok hurafe, efsane ve uydurmalarla Kur'an-ı Kerim'in dışındaki kitaplar dinamik, hüviyete sahip değildir. Kısaca Kur'an-ı Mübin, din ile dünyayı birleştiren, her ikisine de aynı değeri veren Allah kelmamıdır.
- Kur'an-ı Kerim, vahyedilen peygamberin hayatında pratik olarak görölmüştür. Hâlbuki diğer din kitaplarının peygamberlerinin önünde tatbik olduğu görölmemiştir. Hz. Musa Filistin'e ulaşmadan ölmüş, Hz. İsa nübüvvetinin daha başında iken Yahudi tasallutuna uğramıştır.⁴⁹⁰
- Kur'an-ı Kerim, ırk, bölge ve zaman ayırt etmeksizin bütün insanlığa hitap eder. Onda herkes için lüzumlu, her yer için tatbik kabiliyeti ve her zaman için cari direktifler vardır. Kur'an'ın ifadesi ve üslubu muhteşemdir ve kendi ilahi vasfına yakışır bir derecededir. Onun okunması, onu anlamadan dinleyenlerin dahi ruhlarını harekete geçirir.⁴⁹¹
- Kur'an-ı Kerim'in vahyedildiği Hz. Muhammed (a.s)'ın hayatı doğumundan ölümüne kadar birer birer tespit edildiği tarihi bir hakikattir. Hâlbuki diğer peygamberler hakkında, tarih bile çoğu defa bilgi sahibi değildir. Biz yine onlar hakkında en sağlam bilgiyi Kur'an-ı Kerim'den öğreniyoruz.⁴⁹²

⁴⁸⁸ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 122

⁴⁸⁹ Ahmet Kahraman; a.g.e., s. 242

⁴⁹⁰ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 122

⁴⁹¹ Ahmet Kahraman; a.g.e., s.242

⁴⁹² Mehmet Aydın; a.g.e., s. 122-123

1.4. PEYGAMBERLERE İMAN

Allah, dünyada hem zararlı, hem de faideli şeyleri yaratmış, fakat gerek idrak kuvvetine, gerek akla zararlı ile faideliyi, gıda, zehir ve devayı birbirinden ayırt etme imkânı vermemiştir. Ölüm ihtimali mevcut olduğundan tek tek tecrübe ile aklın bunları tespit etmesi de bahis konusu değildir. O halde hikmet onu gerektirmiştir ki yüce Allah peygamber göndersin. Bu peygamber, onun kullarına, ahirette kendileri için neler hazırlandığını ve dünyada neler yaratıp tevdi ettiğini haber versin; dirliklerini temin eden şeyleri emretsin, mahvolmalarına sebep olacak şeyleri yasaklasın. “*Ta ki mahvolmak isteyen kimse bilerek mahvolsun, dirlik bulmak isteyen kimse de bilerek dirlik bulsun.*”⁴⁹³

1.4.1. Peygamberlik ve Vahiy

İnanç yönünden tekâmül eden veya değişiklik arz eden ilahi bir düzen yoktur, inançlar manzumesinde iman esaslarında değişme vuku bulunmaz. Kur'an'da anlatılan peygamberlerin hikâyeleri tek bir şemaya göre cereyan eder.

Allah haber verir kâfirler isyan eder, müminler ise iman eder. Neticede kâfirlere ceza, müminlere mükâfat verilir. Bu şemaya göre peygamberlerin vazifesi, daima olarak Allah Teala ile insan arasındaki ilk misakı hatırlatmak, onları yaşama hükümlerini uygulamaya davet etmek, kısaca iman etmeye davet etmektir.⁴⁹⁴

Peygamberlere iman konusunu iyi bir şekilde anlayabilmek için, önce peygamberliğin sonrada vahyin ne olduğunu bilmek gerekir. Bunun için biz de önce bunları açıklamakla işe başlayacağız:

Peygamberlik, sadece Allah tarafından insanlardan seçtiği kimselere verilen ilahi risalet görevinin adıdır. Peygamberlik, sadece Allah tarafından verilir. Peygamberlik, ulvi bir mertebedir ki ona çalışmakla, ulaşılamaz. Her şeyi yaratan her şeyi en ince teferruatına kadar bilen Allah, beşerin ilahi iradeye teslimiyetini hazırlayacak olan peygamberleri de yine kendi iradesiyle tespit ve tayin eder. Bunun için kimlerin peygamberliğe layık olduğunu, ancak Allah bilir. Onun için o, bu büyük rütbeyi zamanına göre layık olanlara

⁴⁹³ Enfal, 8/42

⁴⁹⁴ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 255

vermiş ve onlar vasıtasıyla ilahi kanunları kullarına bildirmiştir.⁴⁹⁵ Peygamberlik müessesesi, Hz. Muhammed (a.s) ile sona ermiştir. O’ndan sonra her kim peygamberlik iddiasında bulunursa, iddiasında yalancıdır.⁴⁹⁶

Bir melek aracılığı ile kendisine Allah tarafından vahiy gelen ve adetleri bozacak şekilde mucize gösteren kimseye nebi denir. Yeni bir şariat getiren veya daha önceki şeriatın bazı hükümlerini değiştiren kimseye de resul denir. Nebiler çoktur. İlk resul Hz. Âdem, sonuncusu da Hz. Muhammed (s.a.s)’dir.⁴⁹⁷

Vahy: Allah Telâ’nın, özellikle Peygamberlerine, ya elçi gönderip dilediklerini onlara vahy ederek veya perde gerisinden kelâm ile yahut da keyfiyeti bizce malûm olmayan bir tarzda, istediği şeyleri bildirmesi anlamında; hârukulâde esrarengiz olaylardır.⁴⁹⁸

Kuran’daki bazı açık ifade ve hadis mecmualarından anlaşıldığına göre Cebrail (a.s) Hz. Peygamber’e üç şekilde vahiy getirmiştir.⁴⁹⁹

1. Kendi asli suretinde gelip Allah’ın nebisine vahyetmesidir ki, Hz. Peygamber’in peygamberliği müddetince bu şekilde vahiy iki defa vaki olmuştur. Bunlardan birincisi, “fetret-i vahiy”den sonra gelen ilk vahiydir. Hz. Peygamber bunu şöyle anlatmıştır: *“Ben bir gün vadide yürüyorken semadan bir ses işittim. Gözümü yukarı kaldırdım. Bir de ne göreyim! Hira’da bana gelen melek!... Yerle gök arasını kaplayan bir kürsü üzerine oturmuştu... Çok korktum. Derhal eve döndüm: “Beni örtün, beni örtün” dedim. O halde iken Yüce Allah bana “Ey örtüye bürünen! Kalk da uyar. Rabbini yücelt. Giydiklerini temiz tut. Kötü şeyleri terke devam et. Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma...”*⁵⁰⁰ ayetlerini indirdi.”⁵⁰¹

Cebrail (a.s)’ın, kendi asli suretinde getirdiği vahyin ikincisi de Miraç hadisesinde vuku bulmuştur. “İniş esnasında, Sidre-i Münteha’nın yanında, kendisine yayın iki ucu

⁴⁹⁵ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 130

⁴⁹⁶ Ahzap, 33/40

⁴⁹⁷ Ethem Ruhi Fırlı; a.g.e., s. 75

⁴⁹⁸ M. Zeki Duman; *Uygulamalı Tefsir Usulü ve Tefsir Tarihi (Başlangıcından Tedvin Dönemine Kadar)*, s. 15

⁴⁹⁹ M. Zeki Duman; a.g.e., s. 26

⁵⁰⁰ Müddessir, 74/1-6

⁵⁰¹ M. Zeki Duman; *Uygulamalı Tefsir Usulü ve Tefsir Tarihi (Başlangıcından Tedvin Dönemine Kadar)*, s. 26

arasındaki mesafe kadar belki de daha fazla sokulduğu bir mesafede Hz. Muhammed Cebrail'i görmüş ve Allah'ın kendisine vahyetmesini emrettiği şeyleri vahyetmişti.”

2. Cebrail, yakışıklı bir genç (feta) görünümünde gelip, Resulullah'a vahy getirmesi, elçi ile vahyin bir diğer şeklidir. Buhari'nin naklettiği bir hadiste Hz. Muhammed vahyin bu çeşidini ashabına şöyle açıklamıştır: “Bazen de melek bana vahy getirirken insan şekline bürünürdü. Bana konuşur, ben de konuştuklarını anlardım” Bu insan, çoğu kez Dihyetü'l Kelbi adıyla maruf, Kelb kabilesinden yakışıklı biridir.

Vahyin bu şekli ara sıra olup, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i dinlendirmek ve onunla ünsiyet kurup onu rahatlatmak için olduğu söyleniyor.⁵⁰²

3. Cebrail (a.s) görünmediği halde gelip Allah Resulünün kalbine vahyi ilka etmesi.

Kur'an-ı Kerim'de de Ruhul-Kudüs olan Cebrail (a.s)'ın vahiy getirdiğini belirten pek çok ayet var: *“Ey Muhammed! De ki, Kur'an Ruhul-Kudüs Rabb'inin katında, inananların imanlarını pekiştirmek ve Müslümanlara doğruluk rehberi ve müjde olmak üzere hak olarak indirilmiştir.”*⁵⁰³

Başka bir ayet: *“Şüphesiz Kur'an âlemlerin rabb'inin tenzilidir. İnzar edicilerden olman için Ruhul-Emin onu senin kalbine indirmiştir.”*⁵⁰⁴ Cebrail (a.s)'la gelen vahiylerde Hz. Peygamber bazen bu vahyin bir zil sesi veya taş üzerinde sürüklenen zincir sesi ile birlikte geldiğini ifade etmiştir.

Bazen da bu ses Cebrail'in sesidir. Tıpkı Hira'da ilk vahy esnasında işittiği ses gibi...!⁵⁰⁵

Kur'an-ı Kerim'in beyanına göre bütün peygamberler, ilahi vahye mahzar olmuşlardır. Bu durum, Kur'an'da şöyle belirtilir: *“Şüphesiz biz sana, Nuh'a ve ondan sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi vahyettik”*⁵⁰⁶

Bir de ilham vardır. İlham yoluyla alınan emirleri, peygamberler kendi lafızlarıyla ifade ederler. Buna ‘vahy-i gayri metlu’ denir.

⁵⁰² M. Zeki Duman; Uygulamalı a.g.e., s. 27

⁵⁰³ Nahl, 16/102

⁵⁰⁴ Şuara, 26/193

⁵⁰⁵ M. Zeki Duman; Uygulamalı Tefsir Usulü ve Tefsir Tarihi (Başlangıcından Tedvin Dönemine Kadar), s. 28

⁵⁰⁶ Nisa, 4/163

Allah'ın peygamberleriyle haberleşmesi ve konuşması demek olan vahyin oluş keyfiyeti konusunda, Kur'an'da şöyle buyrulur: “Allah'ın beşer ile konuşması, ya vahiy iledir ya perde arkasından konuşmakladır ya da bir elçi gönderip kendi izniyle dilediğini onun vahyetmesi iledir.”⁵⁰⁷

Kur'an-ı Kerim'de vahiy hakkında fazla bilgi verilmez, fakat bilinen gerçek şudur ki, Allah'ın vahyinin peygamberlerinin kalbine aynen yazılmış olduğudur.⁵⁰⁸ Vahyin ezberlenmesi için, peygamber tarafından hiçbir çaba harcanmaz, Allah, bütün vahyini, mümtaz bir şahsiyet olan resulünün kalbine dizer.⁵⁰⁹

Kur'an-ı Kerim'in bu ulvi beyanından anlaşıldığına göre, yüce Allah, insanlara üç şekilde konuşmaktadır:

Birincisi: İnsana doğrudan doğruya vahyetmek suretiyle hâsıl olmaktadır. Bu tür bir vahiyde peygamberlerle bütün insanlar birleşmektedir. Bu ise, daha çok bir şeyi ilham etmek veya kalbe doğurmak ya da bildirmek anlamına gelir.

İkincisi: Allah'ın perde arkasında konuşmasıdır. Bu da Allah'ın sözünü duyurmak istediği kimseye sözlerini belirli bir cisimde yaratması suretiyle hâsıl olur. Hz Musa'ya ağaçtan işittirmesi gibi.⁵¹⁰ Buradaki perde arkasından maksat, Allah'ın görünmeyeceği şekilde vahyetmesi demektir. Böylece Allah, kendisiyle insan arasında bir perde koymuş olur. Aslında bu perde kalkmış olsa bile, yine Allah'ı görmek mümkün olmayacaktır.

Üçüncüsü: Bu vahiy şekli de melek vasıtasıyla olan vahiydir. Bunun peygambere ulaştırılması ise, bir melek olan Cibril'in vasıtasıyla olur. Genel olarak dini bir tabir olan vahyin manası budur. İlahi tabiat ile insan tabiatı birbirine benzemez. Dolayısıyla, Allah ile insan arasında doğrudan temas imkânsızdır. Binaenaleyh, bu teması sağlayacak bir vasıtaya ihtiyaç vardır ki, işte bu vasıtaya vahiy, perde veya melek adları verilmiştir.⁵¹¹

⁵⁰⁷ Şura, 42/51

⁵⁰⁸ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 131

⁵⁰⁹ Kıyame, 75/16-17

⁵¹⁰ Taha, 20/13-14; Nisa, 4/136; Kasas, 28/30

⁵¹¹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 131-132

1.4.2. Peygamberlik ve Mucize

Peygamberlerin mucize, evliyanın da keramet göstermesi caizdir.⁵¹² Peygamberler ve mucizeleri veliler ve kerametleri haklıdır.⁵¹³

Peygamberlik, Allah'ın sadece insanlar arasından seçilmiş olan seçkin kimselere lütfettiği bir elçilik/risalet görevidir. Bu makamın Allah'tan bir lütuf ve inayet olduğunun veya başka bir deyimle peygamberlik mertebesinin Allah'ın bir ihsanı olduğunun yegâne ispatı; peygamberlik iddia eden zatın Allah'ın izniyle gösterdiği mucizelerdir.⁵¹⁴

Mucize:

Kelam âlimlerine göre mucizenin tanımı şöyledir: Münkirlerle meydan okuduğu bir sırada nübüvvet iddia eden bir zatın elinde, tabiat kanunlarına aykırı olan bir hadisenin (benzerini getirmekten münkirleri aciz bırakacak şekilde) vuku bulmasıdır. Böyle bir mucizenin, peygamber aleyhisselamın doğruluğunu göstermesinin izahına gelince, biz mucizenin yüce Allah'ın fiili olduğunu, kulun bunda hiçbir tesirinin bulunmadığını bilmekteyiz, mesela asayı yılanı çevirmek ve ölüyü diriltmek gibi. Şimdi peygamber olan zat “eğer ben senin gerçek resulün isem şöyle şöyle yap!” der de Allah Teala mucize izhar ederse, bu, o peygamberi bilfiil tasdik etme manasına gelir ve “Doğru söyledin, sen hak peygambersin!” sözü yerine geçer.⁵¹⁵

Mucize, peygamberlik iddiasında bulunan zatın, iddiasına uygun, maksadına muvafık bir şekilde olur. Maddi sebeplerle mucize olmaz. Mucizeyi gösteren zat, bir peygamber olarak her türlü ahlakî faziletleri üzerinde taşır. O, topluma yegâne örnektir. Peygamberlerin hedefi, insanlara, Allah'ın emirlerini, nehiylerini, kısaca irade-i ilahiyeyi duyurmaktır.⁵¹⁶

İşte bütün peygamberler, böyle mucizeler, kendi zamanlarında revaçta olan olayları kat kat aşacak derecede yüksek harikalar göstermişlerdir. Devrinde, sihirbazlığın çok ileri

⁵¹² Ethem Ruhi Fıçlalı; a.g.e., s. 75

⁵¹³ Bekir Topaloğlu; *İslam Kelamcılarının ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı (İsbat-ı Vacib)*, s. 112

⁵¹⁴ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 133

⁵¹⁵ Nureddin Sabuni; *Maturidiyye Akaidi*, (Çev.: Bekir Topaloğlu), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1982, s. 111

⁵¹⁶ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 135

seviyelere ulaştığı Hz Musa, elindeki asasını yere bırakıvermiş ve Allah'ın kudretiyle kocaman bir yılan olarak, sihirbazların gösterdiği bütün sihirleri yutmuş sonra da yine asa oluvermiştir. Bu manzara karşısında Firavun'un hayretten donakalan sihirbazları, Hz. Musa'nın mucizesi karşısında saygı ile eğilmişler ve Allah'ın kudretinin dışında bir hadisenin tahakkuk edemeyeceğine gönülden iman getirmişlerdir.⁵¹⁷

Risaletle başladığı zaman, Yahudi maddeciliğinin çok yüksek seviyeye ulaştığı Hz. İsa ise, daha doğumundaki mucize ile madde-perest Yahudi cemaatinin kafasını sarsmıştır. Gösterdiği bütün mucizelerle, maddenin, mananın yanında bir hiç olduğunu, insani sebeplerin, ilahi hikmetin ve iradenin karşısında hiç bir mana ifade etmediğini göstermeye çalışan Hz. İsa'nın hedefi, devrinde, madde ile yoğrulmuş Yahudi kafasına, ilahi hikmetin varlığını sokmaktır. Hz. İsa bu gaye ile “çamurdan kuş biçiminde yaptığı şeye üfleyerek” onu kuş yapıyor. Tedavisi imkânsız olan anadan doğma körle, cüzzamlıyı derhal iyileştiriyor, gerçekleşmesini bir türlü akıllarına sığdıramadıkları ölüyü diriltiyor”⁵¹⁸ Hz. İsa'nın bu mucizeleri karşısında devrin topyekûn Yahudi zekâsı, acizliğini idrak ederek yeni bir itiraz yolu bulmak için şaşkın şaşkın, şeytanın göstereceği yoldan gitmeye çalışıyordu.

Hz. Muhammed (a.s.)'ın biricik mucizesi şüphesiz Kur'an-ı Kerim'in kendisidir. Kur'an-ı Mübin, kıyamete kadar mucize olarak devam edecek ve kendisine karşı olanlara meydan okuyacaktır. Peygamberimiz Arap edebiyatının en yüksek olduğu bir devirde risaletle görevlendirilmiştir. Fakat Kur'an-ı Kerim'in belagat ve fesahati karşısında en büyük Arap şairleri, küçüklüklerini idrak etmişler, O'nun Allah'ın kelamı olduğunu dilleriyle ikrar etmeseler de kalpleriyle tasdik etmişlerdir. Kur'an-ı Kerim gibi bir kitabı, hiç kimse yazamamış ve yazamayacaktır da. Çünkü o, lafzıyla ve manasıyla ilahi kudretin üslubunu taşımaktadır. Onun benzerini meydana getirmeye teşebbüs edenler, daha başlangıçta takatsiz kalmışlardır.⁵¹⁹

1.4.2.1. Mucize Çeşitleri

Hissi Mucizeler

⁵¹⁷ Araf, 7/106-126

⁵¹⁸ Maide, 5/110

⁵¹⁹ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 214

Hız. Musa'nın asası, Hız. İsa'nın mucizeleri hissi mucizelerdir. Duyulara hitap ederler ve geçicidirler. Hız. Peygamberin de hissi, maddi mucizeleri vardır. Bunlar ise “ayın ikiye bölünmesi”, “miraç” tır ki, bu da hissi mucizelerdendir.⁵²⁰

Hidayet ve Helak Mucizeleri

Onlar, Kur'an'a inanan insanlar için maddi ve manevi hissi mucizeler hükmündedir. Kur'an-ı Kerim'de özellikle Hız. Salih'in, Hız. Musa'nın ve Hız. İsa'nın mucizeleri bilhassa dikkati çeker.⁵²¹

Akli Mucizeler

Kur'an-ı Kerim, akli ve manevi en güzel mucizelerin örneğidir, en mükemmel nebevi mucizedir. Zira onda mucizenin bütün şart ve vasıfları mevcuttur. Zira Kur'an-ı Kerim'de;

- Hız. Muhammed (a.s) peygamber olarak ilan edildi.
- Kendisinde açık meydan okuma vardır.

Kur'an'da meydan okuma üç safhadadır:

Birincisi: Önce Kur'an'ın bütününe benzer bir eserin meydana getirilmesi konusunda meydan okumada bulunulmuştur. “*Eğer iddialarında samimi iseler Kur'an'a benzer bir söz meydana getirsinler*”.⁵²²

Ancak insanlar ve cinlerin onların benzerini meydana getiremeyeceklerini bildirmiştir. “*De ki insanlar ve cinler bir birlerine yardımcı olarak bu Kur'an'ın bir benzerini ortaya koymak için bir araya gelseler, andolsun ki, yine de bir benzerini ortaya koyamazlar.*”⁵²³

İkincisi: Müşrik ve müminler Kur'an'ın on suresinin benzerin ortaya koymakla meydan okunmuştur. “*Senin için “Onu uydurdu” diyorlar öyle mi? De ki, onun surelerine*

⁵²⁰ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 311

⁵²¹ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 312

⁵²² Tur, 52/34

⁵²³ İsra, 17/88

*benzer uydurma on sure meydana getirin. İddianızda samimi iseniz, Allah'tan başka çağırabileceklerinizi çağırın.”*⁵²⁴

Üçüncüsü: Bu meydan okuma da cevapsız kalmış, o zaman onun bir suresine benzer bir sure yapmakla meydan okunmuştur:⁵²⁵ *“Ey Muhammed, Senin için ‘Onu uydurdu’ diyorlar öyle mi? De ki; onun surelerine benzer bir sure meydana getirin. İddianızda samimi iseniz, Allah'tan başka çağırabileceklerinizi de çağırın.”*⁵²⁶

1.4.3. Peygamberlerin Ortak Vasıfları

İnsanlar arasından en mükemmel kişiler Allah tarafından peygamber seçiliyorsa, onların da en mükemmel özelliklerle bezenmiş olmaları gerekir. İşte bu özelliklerin başlıcaları:

İsmet: Peygamberlerin hepsi günah işlemekten masumdurlar. Yani; resul olsun, nebi olsun, meşhur olsun, olmasın kitap, sünnet ve icma-i ümmetle sabit olduğuna göre, ilki Âdem aleyhisselam olan tüm peygamberler küfürden, büyük ve küçük günah işlemekten kötülükte bulunmaktan Allah tarafından korunmuşlardır.⁵²⁷

Peygamber, gerek sözlerinde, gerek fiillerin de kendisini lekeleyecek ve kadrü kıyametini düşürecek hatalardan korumuş (masum) olur. Eğer kasıt ve iradesi olmaksızın kendisinde bir hata vuku bulacak olursa Cenabı Hak onu uyarır, kınar; bu hususta peygamberini kendi haline bırakmak şöyle dursun onu uyarmayı geciktirmez bile.⁵²⁸

Peygamberlerin hepsi de küçük ve büyük günahlardan küfür ve çirkin fiillerden münezzehtir. Ancak onlar küçük kusur ve hata işlemiş olabilirler. Hz. Muhammed (s.a.s), O'nun sevgilisi kulu, resulü, nebisi, seçilmiş ve tertemiz kuludur. O, putlara tapmamış ve göz açıp kapayıncaya kadarki bir an bile olsa Allah'a hiç ortak koşmamıştır. O, küçük-büyük hiç günah işlememiştir.⁵²⁹

⁵²⁴ Hud, 11/13

⁵²⁵ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 312-313

⁵²⁶ Yunus, 10/38

⁵²⁷ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 157

⁵²⁸ Nureddin Sabuni; a.g.e., s. 121

⁵²⁹ Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 65

Peygamber, kendisine gelen vahye tabi olur.⁵³⁰ Vahye tabi olma, hem tebliğ hem de ameller sahasındadır. Onlar haram ve mekruhları işlemezler.⁵³¹

Tebliğ: Tebliğ, bildirmek, açıklamak demektir. Allah'ın hükümlerini ve ilahi vahyi bildirme emridir. Peygamber tebliğ edip etmeme hususunda susma, gizleme, nakletmeme haklarına sahip değildir. O, ilahi bir mesajı Allah'tan aldığı şekliyle insanlara ulaştırmak durumundadır. Tebliği tam ve mükemmel olarak yerine getirmek, peygamberin görevidir ve kendisinden ayrılmaz bir sıfatıdır. O, tebliğde ne bir ilavede bulunur, ne de herhangi bir hususu gizler. Peygambere müşrikler ve kâfirler tarafından eziyet yapılsa da o asla tebliğinden vazgeçmez. Hz. Nuh, Hz. Salih ve Hz. Şuayb'ın tebliğ ettiğine dair Araf suresinin 61. ve 93. ayetlerinde ilahi bilgi mevcuttur.

Hz. Muhammed'e (a.s) Allah'ın tebliğ konusunda emri şöyledir:

*“Ey Peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah, seni insanlardan korur. Doğrusu Allah, kâfirlere yol göstermez”*⁵³²

Ayrıca, “kul”, “de ki” lafzıyla gelen ayetler, peygamberin tebliğ ile memur olduğunu göstermektedir. Zaten *“peygambere düşen, sadece apaçık bir tebliğdir”*⁵³³

Tebliğin amacı, insanların Allah'a karşı bir hüccetlerinin olmaması, Allah'a karşı bir bahane ile kendilerini savunma imkânlarının ellerinden alınmasıdır. Hiçbir kimse, tebliğden sonra özür beyan edemez. Din, bütün açıklık ve kemaliyle Allah'ın dilediği tarzda peygamberi tarafından insanlığa tebliğ edilmiştir.⁵³⁴

Emanet: Emânet, peygamberlerin kudsî görevlerini yerine getirmek hususunda ve her konuda emin ve güvenilir olmalarıdır. Bütün peygamberler son derece emin, güvenilen dürüst ve seçkin şahsiyetlerdir. Onlardan asla her hangi bir hiyânet meydana gelmez. Çünkü, Allah Teâlâ, ilâhî vahyini, peygamberlik şeref ve vazifesini hainlere değil, ancak her bakımdan emin olan sâdık kullarına verir. Peygamberlerini bu gibi emin,

⁵³⁰ Araf, 7/203; Enam, 6/15; Ahzab, 33/2

⁵³¹ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 279

⁵³² Maide, 5/67

⁵³³ Nur, 24/54; Ankebut, 29/18

⁵³⁴ Gölcük, Şerafettin; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 283-284

sâdık ve dürüst kulları arasından seçer. Şüphe yok ki Allah (c.c) peygamberlik derecesine kimin daha lââyık olduğunu en iyi bilendir.

Kur'an-ı Kerim'de, geçmiş peygamberlerin emânet sıfatlarından söz eden ayetler vardır: Hûd peygamber, kavmine şöyle demişti: "*Size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ediyorum ve ben sizin için güvenilir bir nasihatçıyım*"⁵³⁵ eş-Şuarâ Suresi'nde Nuh, Hûd. Salih, Lut ve Şuayb peygamberlerin kavimlerine, "*Şüphesiz ben, size gönderilen emîn bir peygamberim*"⁵³⁶ dedikleri zikredilir.⁵³⁷

Emanete tam ve mükemmel olarak riayetin en güzel örneğini iki cihan serveri Hz. Muhammed'in vahyi, kendi aleyhinde olsa bile tebliğ edişinde görüyoruz. Hz. Peygamber (a.s), Abese suresinin ilk ayetlerini, Ahzab suresinin 37. ayetini ve Enfal suresinin 67-68. ayetlerini Allah'tan aldığı şekliyle tebliğ etmiş, emanete riayet etmiş, güvenilirliğini ortaya koymuştur.⁵³⁸ Zira "*O, kendi nefsinden bir şey konuşmaz. Ancak kendine vahyedileni söyler*"⁵³⁹

Sıdk: Sıdk, peygamberlerin, ilâhî hükümleri, emir ve yasakları insanlara tebliğde ve verdikleri her türlü haberde doğru sözlü, sadık olmalarıdır. Peygamberlerin yalan söylemeleri (kizb) asla caiz değildir. Aksi halde, insanları kendilerine inandırmaları ve onları irşad ederek doğru yola sevketmeleri mümkün olmaz. Çünkü yalan söylemek, büyük bir günah olduğundan, peygamberlerin "ismet" ve "emanet" sıfatlarıyla bağdaşmaz. Oysa Allah Teâlâ onların peygamberlik iddialarını tasdik etmek için her birine "Mucizeler" veriyor ve onunla adeta, "Kulum, peygamberlik iddiasında ve bendendir diye bildirdiklerinde sadıktır" diyor. Hak Teâlâ'nın yalancıları tasdik etmesi aklen mümkün olmadığına göre, peygamberlerin sıdk(doğruluk) sıfatı ile vasıflanmaları vâcib; yalan söylemeleri ise imkânsızdır.⁵⁴⁰

Sıdk sıfatının tecelli ve tezahürü, en güzel şekilde Allah'ın son peygamberi Hz. Muhammed (a.s)'de görülür. Allah, onun hakkında şöyle buyurmuştur:

⁵³⁵ el-A'raf, 7/68

⁵³⁶ bkz. 26/108, 125, 143, 162, 178

⁵³⁷ Ali Arslan Aydın, Peygamberler, Peygamberlik, Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınları, Ocak 2000, VI/ 340

⁵³⁸ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 284

⁵³⁹ Necm, 53/3-4

⁵⁴⁰ Ali Arslan Aydın, a.g.e., VI/ 340

“Eğer Muhammed, bize karşı ona bazı sözler katmış olsaydı biz onu kuvvetle yakalardık. Sonra onun şah damarlarını koparırdık. Hiç biriniz de onu savunamazdınız. Doğrusu Kur’an, Allah’a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür”⁵⁴¹

Hiz. Muhammed (a.s), nübüvvetten önce de “sadıkul emîn”, “Muhammedül emîn” idi. Ona, düşmanları müşrikler bile “yalancı” diyemediler, yalan söylediğine şahit olmadılar.

“Ey Muhammed! Onların söylediklerinin seni üzeceğini elbette biliyoruz; Doğrusu onlar seni yalancı saymıyorlar, fakat zalimler, Allah’ın ayetlerini bile bile inkâr ediyorlar”⁵⁴²

Heraklius’un Ebu Süfyan’a dediğı gibi “İnsanlara yalan söylemeyen, Allah’a yalan isnat etmez”. İnsanların en doğruları peygamberlerdir.⁵⁴³

Fetanet: Fetanet, zeki ve hikmet sahibi olmaktır. Peygamber, gerçekten insanların en zekisi ve hikmet sahibi olanıdır. Zira muarızları, düşmanları zorlamak ve karıştırmak için düşünce, feraset ve zekâ sahibi olmak gerekir. Kamil bir aklın, keskin bir zekâ ve büyük sezgi gücünün peygamberlerde bulunduğu aşikârdır. Kur’an’da bu konuda pek çok örnek vardır. Hiz. İbrahim’in putlar konusunda kavmi ile mücadelesi ve onlarla olan muhaveresi,⁵⁴⁴ ayrıca Nemrut’la olan konuşması⁵⁴⁵ bunun bariz misalleridir.

Nesep, zekâ, fizik ve meslek, ahlak ve huy güzelliğı bakımından mükemmel, cesaret ve şahsiyet sahibi ve medeni kimseler olan peygamberlere de bütün insanlar gibi ölüm gelir, ölümlüdürler. Dünya hayatı onlar için de ölümle sona erer.⁵⁴⁶

1.4.4. Kur’an’da Adı Geçen Peygamberler

İslam’da sorumluluk ve ceza, peygamber gönderme şartına bağlanmıştır. “... Biz peygamber göndermedikçe kimseye azabetmeyiz.”⁵⁴⁷ Kur’an’a baktığımız zaman tarih

⁵⁴¹ Hakka, 69/44-48

⁵⁴² Enam, 6/33

⁵⁴³ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 285

⁵⁴⁴ Enbiya, 21/51-58-67

⁵⁴⁵ Bakara, 2/258

⁵⁴⁶ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 285-286

⁵⁴⁷ İsra, 17/15

boyunca her topluma, kendi içinden peygamberler gönderildiğini anlıyoruz. Nitekim her topluma peygamber gönderilmiştir.

“Her toplumun bir elçisi (resulü) vardır. (Kıyamet günü) elçiler yanlarına geldiğinde aralarında hiçbir haksızlığa uğratılmadan karar verilecektir.”⁵⁴⁸

“Biz, seni müjdeleyici ve uyarıcı olmak üzere gönderdik. Hiçbir toplum yoktur ki, içinden bir uyarıcı gelip geçmesin!...”⁵⁴⁹

“Kim doğru yolu seçerse bunu ancak kendi iyiliği için seçmiş olur. Kim de saparsa, kendi zararına sapmış olur. Hiç kimse asla bir başkasının günah yükünü üstlenmez. Biz bir peygamber (resul) göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz.”⁵⁵⁰

Bu ayetlerden anlaşıldığına göre peygamber gönderilmemiş hiçbir toplum yoktur. Peygamberlerin büyük bir ekseriyeti kendi kavmine gönderilmiştir. Ancak bazı peygamberler, özellikle peygamberimiz bütün insanlığa, hatta insanlara ve cinlere gönderilmiştir. Kur'an'da sayıları binleri tutan bütün peygamberlerin isimleri geçmez Kur'an'da isimleri geçen peygamberlerin ekseriyeti Beni İsrail peygamberleri olup kıssalarından mesajlar alınabilecek olanlardır. Bunların isimleri toplu bir şekilde hiçbir ayette geçmez. Bir çok ayetlere serpiştirilmiş vaziyettedir: İbrahim, İshak, Yakup, Nuh, Süleyman, Eyyub, Yusuf, Musa, Harun, Zekeriyya, Yahya, İsa'nın isimleri Enam, 6/83-86'da; İsmail, Elyesa ve Zülkilf, Sad, 38/48'da; Adem Al-i İmran, 3/33'da; Hud A'raf 7/65'da; Salih, Hut, 11/62'da; Şuayb Hud, 11/84'da; İdris, Enbiya, 21/85'da geçmekte ve son peygamber Hz. Muhammed de Ahzab, 33/40'da zikredilmektedir. Kur'an'da isimleri geçen Üzeyir⁵⁵¹in; Lokman⁵⁵²in; Zülkarneyn⁵⁵³in peygamber olup olmadıkları açık değildir.

Kur'an'a göre herhangi bir peygamberin peygamberliğini inkâr etmek Kur'an'ı da inkâr sayılmıştır.⁵⁵⁴

⁵⁴⁸ Yunus, 10/47

⁵⁴⁹ Fâtır, 35/24

⁵⁵⁰ İsrâ ,17/15

⁵⁵¹ Tevbe, 9/30

⁵⁵² Lokman, 31/12-17

⁵⁵³ Kehf, 18/82-97

⁵⁵⁴ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 185-186

*“Allah’ı ve peygamberlerini inkâr edenler ve Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip bir kısmına inanır ama bir kısmına inanmayız diyenler ve (inanıp inanmama arasında) bir orta yol tutmak isteyenler yok mu, işte gerçekten kâfir bunlardır. Biz kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır.”*⁵⁵⁵

1.4.5. Hz. Muhammed (a.s)’ın Son Peygamber Oluşu

H. Peygamber, “kaffeten li’n-nas” bütün insanlara, özelliklere tebliğin ulaştığı her insana gönderilmiş bir peygamberdir. Şu ayetler bunu söylemektedir:

*“Ey Kitap ehli! Kitap’tan gizleyip durduğunuzun çoğunu size açıkça anlatan ve çoğundan da geçiveren peygamberimiz gelmiştir. Doğrusu size Allah’tan bir nur ve apaçık bir Kitap gelmiştir.”*⁵⁵⁶

Ey Ehli kitap! Tevrat’ta ve İncil’de sözü edilen “ismi Ahmet’tir”⁵⁵⁷ denilen en son elçimiz gelmiştir. Sizi sıratı müstakime ve Allah’ın rızasına çağırmaktadır. Katımızdan getirdiği ilahi bir ışık ve yüce hakikatlerle Allah’ın haram ve helallerini açıklamaktadır. Bütün şüphelerinizi giderecek ayetlerimizi okumaktadır. Sizin, Tevrat ve İncil’de yaptığınız tahrifatı, gizlediğiniz ayetlerin bir kısmını da haber vermektedir.⁵⁵⁸

*“Ey Kitap ehli! Peygamberlerin arası kesildiğinde, “Bize müjdeci ve uyarıcı gelmedi” dersiniz diye, size açıkça anlatacak peygamberimiz geldi. Şüphesiz O, size müjdeci ve uyarıcı olarak gelmiştir. Allah her şeye Kadir’dir.”*⁵⁵⁹

“Fetretü-r Resul”, elçi gönderilmeye verilmiş ara anlamındadır. Hz. İsa ile en son peygamber Hz. Muhammed arasında 610 yıl gibi bir süre geçmiş, bu arada başka bir peygamber gönderilmemiştir. İşte bu zaman dilimine Fetretü’r Resul adı verilmiştir.

Hz. Muhammed’in sadece “atalarına peygamber gelmemiş olan”⁵⁶⁰ Araplara değil, aynı zamanda Yahudilere, Hristiyanlara ve tebliğin ulaştığı bütün insanlara⁵⁶¹ gönderilmiş

⁵⁵⁵ Nisa, 4/150-151

⁵⁵⁶ Maide, 5/15

⁵⁵⁷ Saf, 61/6

⁵⁵⁸ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)* III/ 511

⁵⁵⁹ Maide, 5/19

⁵⁶⁰ Yasin, 36/6

⁵⁶¹ Enam, 6/19

bir peygamber olduğu apaçık Kur'an'da vardır.⁵⁶² Artık yeryüzündeki ilahi ya da gayri ilahi din mensubu bütün insanlar, ellerindeki tahrif edilmiş Tevrat, Zebur ve İnciller gibi aslı ilahi olmakla birlikte sonradan müellifleri tarafından yazılmış kitapları, İslam'dan sapma sonucu ihdas edilmiş olan Yahudilik, Hristiyanlık, Sabilik, Mecusilik gibi batıl dinleri terk edip İslam dinine girmelidirler. Çünkü Hz. İsa'ya öğretilen kitabın, İncil'i ve Tevrat'ı içerdiği⁵⁶³ gibi Kur'an da özü itibariyle Tevrat'ı ve İncil'i içermektedir. Onlarda olanların ve yapılan tahrifatın çoğunu göstermektedir.⁵⁶⁴

*"'Ey Kitap ehli! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni gereğince uygulamadıkça bir temeliniz olmaz' de. And olsun ki Rabbinden sana indirilen, Kuran, onlardan çoğunun azgınlık ve küfrünü artırır. Öyleyse kâfirler için tasalanma."*⁵⁶⁵

Hz. Âdem'le başlayan ilahi risalet görevi, Hz. Muhammed (a.s) ile sona ermiştir. Yüce rabbimiz Hz. Muhammed'den sonra peygamberlik kapısını kapatmıştır. Artık İslam dini ile ilahi şariat tamam olmuş kıyamete dek, insanlığın dini ikmal edilmiştir. Bundan sonra yeni bir din ve peygamber gelmeyecektir. Bu keyfiyet Kur'an'da şöyle belirtilir.

*"Muhammed (a.s) erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın resulü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi bilir."*⁵⁶⁶

Kur'an-ı Mübin'in bu açık beyanlarından anlaşıldığına göre kim, Hz. Muhammed (a.s)'dan sonra peygamberlik iddiasında bulunursa, o sadece bir yalancıdır. Çünkü Hz. Muhammed (a.s)'ın peygamberliği, kıyamete dek geçerlidir. O, âlemlere rahmet olarak gönderilmiştir. Böylece onun peygamberliği evrenseldir. Onun Hatemü'l-Enbiya olma vasfını hiç kimse bozamaz.

Hz. Muhammed (a.s)'ın getirdiği din de Allah yanında hak olan yegâne dindir. Onun getirdiği şariat, kâinatın sonuna kadar herkese mutluluk ve saadet vermeye kadirdir. Onun tebliğ ettiği kitap, Allah'ın kelamı olarak, topyekûn beşeriyetin şifa kaynağıdır. Onda eskimeyen, pörsümeyen, vakti geçmeyen prensipler vardır. O, maddenin ve

⁵⁶² Enam, 6/19; Sebe, 34/28

⁵⁶³ Maide, 5/110

⁵⁶⁴ M. Zeki Duman; a.g.e.,III/ 512

⁵⁶⁵ Maide, 5/68

⁵⁶⁶ Ahzab, 33/40

zamanın ötesinde ulviliklerle parıldar. O, kısaca beşeriyetin saadet kaynağıdır.⁵⁶⁷

Yine şu ayetler konumuza ışık tutar:

*“Musa milletine: "Ey milletim! Beni niçin incitirsiniz? Oysa benim size gönderilmiş Allah'ın bir peygamberi olduğumu biliyorsunuz" demişti. Ama onlar yoldan sapınca, Allah da onların kalplerini saptırmıştı. Allah, yoldan çıkan milleti doğru yola erdirmez. Meryem oğlu İsa: "Ey İsrailoğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim" demişti. Ama o elçi, kendilerine belgelerle geldiği zaman: "Bu, apaçık bir sihirdir" demişlerdi. Müslüman olmağa çağırılmışken gelmeyip Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir? Allah, zalim olan milleti doğru yola erdirmez. Ağızlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek isterler. İnkârcılar ne kadar istemeseler de, Allah nurunu, dinini tamamlayacaktır. Ortak koşanlar istemese de, dinini bütün dinlerden üstün kılmak için, Peygamberini, doğruluk rehberi Kuran ve gerçek dinle gönderen O'dur.”*⁵⁶⁸

Üç büyük peygamberden söz edilen bu pasajda başlangıçtan itibaren Allah'ın seçtiği dinin İslam, peygamberlerin de bu dinin bir birinin tasdik eden müjdeleyen ve tamamlayan tebliğ halkaları olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Zira hepsinin kaynağı bir, hedefi bir, ibadetleri birdir. Bu zincirin en son halkası Hz. Muhammed'dir.⁵⁶⁹ O nedenle Allah'a ve ahiret gününe iman eden peygamberleri ve onlara indirilen kitapları tasdik edip benimseyen gerçek müminler, Allah'ın elçileri arasında hiçbir ayırım gözetmezler. Birine iman edip diğerlerini inkâr etmezler.⁵⁷⁰ O halde Hz Muhammed, Kur'an'da pek çok ayetin de delalet ettiği gibi⁵⁷¹ çağdaşı kitap ehli Yahudiler ve Hristiyanlar da dahil, bütün insanlara gönderilmiş en son peygamberdir. Onun gelmesiyle sonradan ihdas edilmiş olan Yahudilik ve Hristiyanlık da ellerindeki sonradan yazılmış kitaplarıyla birlikte nesh edilmiş; İslam tamalanarak⁵⁷² asli hüviyetine kavuşturulmuştur.⁵⁷³

⁵⁶⁷ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 140

⁵⁶⁸ Saf, 61/5-9

⁵⁶⁹ Ahzab, 33/40

⁵⁷⁰ Bakara, 2/285

⁵⁷¹ krş. Enbiya, 5/65-70; Araf, 7/158; Enbiya, 21/107; Sebe, 34/28

⁵⁷² Rad, 13/37-39

⁵⁷³ M. Zeki Duman; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)* III/ 477

1.5. AHİRET GÜNÜNE İMAN

Ahiret, “E H R” kökünden gelir.”Tef’il” kipi ile “tehir etmek, arkaya bırakmak”; “istif’al” kipiyle “geriye bırakmayı arzulamak, geriletmek” anlamlarında Kur’an-ı Kerim’de geçer:

“Rabbimiz, niçin üzerimize kıtali yazdın , onu yakın bir süreye kadar ertelesen olmaz mıydı?”⁵⁷⁴

“Ecelleri geldiği zaman, ne bir saat geri bırakılırlar, ne bir saat ileri alınırlar.”⁵⁷⁵

Kelime, bu anlamlarıyla “öne almak” demek olan “takdim” sözcüğünün karşıtıdır.

“E-H-R” kökünden, “diğer, diğeri” anlamında tekil-eril olarak “ahir”, tekil-dişil olarak “ühra”, çoğul olaraksa “ahirun” veya dişil şekliyle “ühar” kullanılır. Yine, “ahar” kelimesi de “diğer, bir başka” anlamında sıfattır.

Ahiret, aslında “diğer, diğeri, başka, sonra gelen” anlamında sıfat olan “ahir” kelimesinin dişilidir ve “son, sonraki, diğer” anlamlarına gelir. Kur’an’ın terminolojisinde, bazen “ahiret yurdu” anlamında “ed-dar-ül-ahira” şeklinde geçer. İşte, ahiret, hem “ahiret yurdu” için, hem de “ahiret hayatı” için kullanılır.⁵⁷⁶

İnsanın kendisini en çok meşgul eden düşünce, varlığının devam etmesidir. Çünkü var olmasından çok memnundur; ondan çok haz ve huzur duymaktadır. Onu kaybetmek istememektedir. Fakat kesin olarak görüyor ve biliyor ki, dünyalara değişmeyeceği bu varlığının sonu vardır ve ölüm mutlaka gelecektir. O halde bu varlık elinden gittikten sonra ne olacaktır?

İşte insanı en çok ürküten ve ürperten soru budur. İnsan buna cevap bulmaya çalışmış ve öldükten sonra yaşamaya başka bir şekilde devam edeceğine kanaat getirmiştir. En ilkel dinlerde bu inanca rastladığı gibi en mükemmel dinlerde de bunun yeri bulunmaktadır. Çünkü insanoğlunun problemidir.

⁵⁷⁴ Nisa, 4/77

⁵⁷⁵ Nahl, 16/61

⁵⁷⁶ Ali Ünal; a.g.e., s. 248-249

Ahirete iman hususunu en açık bir şekilde ortaya koyan Kur'an-ı Kerim'dir. Ateist düşünce insanı yalnız bu dünyada ele alır, ölünce bırakır. Semavi Dinler ise insanı hem bu dünyada, hem öldükten sonraki dünyada ele alır ve her iki dünyada mutlu olmasının yollarını gösterir. İslam dininin bildirdiği "ahiret", insanın sadece ölümünden sonraki yaşamını değil özellikle ölümünden önceki yani dünya yaşamında da onun bireysel ve toplumsal ilişkilerdeki nizam ve intizama uyumunu sağlamakta rol oynayan önemli bir kavram olarak da değer kazanmaktadır.⁵⁷⁷

Ahiretten maksat ölümden sonraki hayattır. Buna ahiret hayatı yahut ahiret yurdu denilmiştir. Kur'an-ı Kerim bu inancı müminin zihnine yerleştirmek için ahiret sözü geçmeyen sayfeleri pek azdır. Doğruluğuna dair deliller getirilir, önem ve hikmeti sık sık izah edilir. Kur'an-ı Kerim, ona inanmayan kimsenin amellerinin boşa gideceğini açıklıkla belirtir. Dünyada ve ahirette en büyük hüsrân, onu inkâr edenindir:

*"Hâlbuki ayetlerimizi ve ahirete kavuşmayı yalan sayanların bütün işledikleri boşa gitmiştir. Onlar, yapmakta olduklarından başkasıyla mı cezalandırılacaklardı ya?"*⁵⁷⁸

*"Allah'ın huzuruna çıkmayı yalan sayanlar gerçekten en büyük ziyana uğramıştır"*⁵⁷⁹

Ahiret gününün önemini çok açık bir şekilde belirten bu ayetler aslında insanda beliren birtakım fitri sorunların cevabı olmaktadır.⁵⁸⁰

Bir gün Allah'ın emriyle evrenimiz mahvolacak ve onu ilk defa yaratmış olan Rabbimiz bizi bir süre sonra tekrar hayata döndürecektir. Mükafat olarak cennet ve ceza olarak cehennem terimleri, bu dünya hayatındaki kavramlarımızın ötesinde olan bir şeyin durumunu bize anlatmak için kullanılmış mecazi terimlerdir.⁵⁸¹

İnsan Allah'a, sonsuzluğa doğru seyahattedir, cennet ve cehennem bu seyahatin sadece yansımalarıdır.⁵⁸²

⁵⁷⁷ Hüseyin Atay; Yaşar N. Öztürk; Beyza Bilgin ve Diğerleri; *İslam Gerçeği*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1995, s. 16-17

⁵⁷⁸ A'raf, 7/147

⁵⁷⁹ En'am, 6/26

⁵⁸⁰ Said Havva; İslam, Tekin Kitabevi Yayınları, Konya 1992, s. 781

⁵⁸¹ Muhammed Hamidullah; *İslam'a Giriş*, (Çev.: Cemal Aydın), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 76

⁵⁸² Muhammed Hamidullah; a.g.e., s. 78

İslam inancında imanın tam olabilmesi için, ahirete iman etmek şarttır. Ahirete iman etmeyen bir kimse, gerçek iman sahibi olamaz. İslam itikadında kıyametten maksat, üzerinde yaşadığımız dünyanın ve topyekûn kâinatın içindeki varlıklarla beraber hayatın bir müddet sonra son bulacağına inanmaktır. İlâhi irade gereğince yine ilâhi iradenin belirleyeceği muayyen bir vakitte, Allah’tan başka her ne varsa hepsi yok olacaktır. Kâinatın ve ondaki varlıkların ömrünün, bu kıyamet vaktine kadar geçecek sürenin ne kadar olduğunu sadece Allah bilir. Onun vaktinin bilgisi de sadece Allah ilmindedir. İşte varlıkların hayatının bu son bulmasına, “kıyametin kopması” denir. Dört büyük melekten biri olan İsrâfil’in birinci üflediği sur ile kıyamet kopmuş ve dolayısıyla kâinatta hiçbir canlı kalmamış ve kâinatın düzeni tamamen bozulmuştur.⁵⁸³

Birinci surdan belli bir müddet geçtikten, dünya hayatı tamamen sona erdikten sonra İsrâfil (a.s), ikinci defa sura üfürür ve bütün nefisler tekrar dirilir. Yeniden başlayan bu hayat, dünya hayatı gibi sonu olan, geçici bir hayat değil, asıl ve ebedi olan bir hayattır. İşte bu hayata inanmaya İslam’da “ahiret gününe iman” adı verilmiştir. Ahiret günü, tamamen şartların değişik ve düzenin farklı olduğu bir hayattır. Artık bu yeni hayatta yeni mükellefiyetler ve yapılması gereken yeni görevler yoktur. Ahiret hayatı, sadece dünyadaki amellerin bir hesaba çekildiği ve herkesin mükâfatını veya mücazâtını aldığı bir âlemdir. İşte o zaman, herkes dünyadaki hareketlerinin neticesini orada görecektir. O günde, nedametler, gözyaşları âlemi dolduracak, fakat fayda vermeyecektir. İşte ahirete inanmak demek, böyle bir hayatın gelecek olduğuna kalben inanmak ve dünya yaşayışını bu hayata göre düzene sokmak demektir.⁵⁸⁴

Ahiretten gayenin, ölümden sonraki hayat olduğunu belirttik. Bunun için ölümden sonraki hayat, ahiret yurdu olarak adlandırılmıştır. Kur’an, iman esasları içerisinde ahirete iman konusuna önemli bir yer ayırmıştır. Bunun için her fırsatta ahiret hayatının olacağını belirtmiştir.

Gökleri direksiz yükselten, güneşi, ayı belirli bir düzen içerisinde yürüten ve kâinatı mutlak bir düzen içinde idare eden Allah, insanlara, Rablerine mutlaka kavuşacaklarını haber vermiştir.⁵⁸⁵

⁵⁸³ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 142

⁵⁸⁴ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 142

⁵⁸⁵ Ra’d, 13/2

Yine Kur'an, öldükten sonra diriltmenin Allah için çok olay bir iş olduğunu haber vermek zımnında *“sizi tekrar yaratmak mı daha güç, yoksa göğü yaratmak mı? Onu Allah bina etmiştir”*⁵⁸⁶ buyurmuştur.

Kur'an'da ahiret günü, müminler Allah'a kavuşacakları için “kavuşma günü” insanlar ve bütün mahlûkat o günde bir araya toplanacağı için “toplanma günü”, dünya hayatlarında Allah'a iman edip O'nun emir ve yasaklarına kulak asmayanların aldandıkları ortaya çıkacağı için “çıkış günü” ve kâfirler amellerinin boşa gittiğini görünce yeniden dünyaya dönmek isteyecekleri için “pişmanlık günü” gibi isimlerle de zikredilmektedir.⁵⁸⁷

Kıyamet hakkındaki bilgilere geçmeden önce kabir hayatı üzerinde duracağız.

1.5.1. Kabir ve Kabir Hayatı:

Kabir hayatını üç başlık altında inceleyebiliriz. Ancak bu konularda ittifak edilmemiştir.

Kabir suali: Ölümünden sonraki (münker ve nekir meleklerinin kabirde soracakları) sual ve kabir azabıdır. Bunlar Ehl-i sünnete göre haktır, vuku bulucudur.⁵⁸⁸

Birçok tefsirde açıklandığına göre, Kur'an-ı Kerimdeki: *“Allah'a iman edenlere, dünya hayatında da, ahirette de O sabır sebat ihsan eder. Allah, zalimleri (kâfirleri) şaşırtır, Allah ne dilerse onu yapar”*⁵⁸⁹ ayeti kabir sualine delalet etmektedir. İbn-i Abbas da bu ayetin müminlerin kabirde sorguya çekileceklerine delil olduğuna söylemiştir.

Bera bin Azib'den gelen muhtelif hadislerde de peygamber efendimizin, yukarıdaki ayetin kabir suali hakkında indiğini bildirdiği ve ayetteki ahiret ile müminin kabrinde sorguya çekilip de Allah'ın bir olduğuna şehadet ettiği ve Muhammed (a.s.)'i tanıdığı zamanın kastedildiğini haber verdiği rivayet edilmiştir.

Abdullah bin Mesud'a da: *“Size bir hadis söylediğimiz zaman mutlaka kitaptan (Kuran'dan) onu doğrulayan bir şey getiririz. Müslim kabrine bulunduğu oturtulur ve kendisine şöyle denir: Rabbin kim? Dinin ne? Nebin kim? Allah onu sabit söz üzere*

⁵⁸⁶ Naziat, 79/27

⁵⁸⁷ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 359

⁵⁸⁸ Nureddin Sabuni; a.g.e., s. 185-186

⁵⁸⁹ İbrahim, 14/27

tespit eder ve şöyle der: Rabbim Allah, dinim İslam, peygamberimde Muhammed (a.s)'dir. Bunun üzerine onun kabri genişletilir ve hoşça kokulanır." diyor ve yukarıdaki ayeti okuyor. Demek ki bu ayeti o kabir sualine ve bu sualde müminin doğru cevap verişine delil olarak getiriyor. Sual, Ehl-i Sünnet âlimlerinin açıklamasına göre, ceset ve ruhla birlikte olacaktır. Kabirde görülen nimet ya da çekilen azaptan da ceset ve ruh birlikte etkileneceklerdir.⁵⁹⁰

Kabir azabı: Kabirde ruhun cesede iadesi haktır. Bütün kafirler ve bazı günahkar müminler için kabir sıkıntısı ve azabı haktır.⁵⁹¹

Allah Teala, insanları günahlarından temizlemek için bir takım imtahanlar ve hastalık devaları hazırlamıştır. Dünyada iken günahlarından tamamen temizlenmemiş olanlar, berzah âleminde, orada da temizlenemezlerse yani, orada çektikleri azap onları bütün günahlarından temizlemeye yetmezse, mahşerde, orada da temizlenemezlerse cehennemde temizlenirler. Böylece tamamen temizlendikten sonra tertemiz olarak cennete girerler. Çünkü orası temizlerin yeridir. Dünyada iken hiçbir iman ve itaat etmemiş olanlara ise, berzaktaki ve mahşerdeki temizlik (azap) kâfi gelmez ve bunlar cehennemde ebedi kalmak suretiyle cezalandırılırlar.

Ehli Sünnet, kabirde sual, azap ve nimetin olacağı hususunda ittifak etmişlerdir. Yani bu hususlarının varlığını ittifakla kabul etmişlerdir. Kur'an ve kabir azabına açıkça delalet eden naslar bulunduğuundan kabir azabının olacağına inanmak gereklidir.⁵⁹²

Kur'an-ı Kerimde, iyilerle kötülere, hayatlarında ve ölümlelerinde yapılacak muamelenin farklı olacağı haber verilerek şöyle buyrulur: *"Yoksa o kötülükleri işleyip duranlar, kendilerini iman edip salih ameller işleyenler gibi yapacağız, hayat ve ölümlelerini bir tutacağız mı sandılar? Ne fena hüküm veriyorlar... Hâlbuki Allah gökleri ve yeri adaletle yarattı. Hem de herkese kazandığının karşılığı verilsin diye (yarattı) ... Onlara asla haksızlık edilmez."*⁵⁹³

Bu ayetler, herkese amelinin karşılığının verileceğine ve adı geçen iki fırkanın ölümde ve ölümünden sonra görecekları muamelede eşit olmayacaklarına delalet eder. Böylece

⁵⁹⁰ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 365-366

⁵⁹¹ Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 68

⁵⁹² Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 368

⁵⁹³ Casiye, 45/21-22

iman ve iyi ameli olmayanlar, ölüm anından itibaren azapta, iman edip güzel işler yapanlar da nimet içinde olacaklardır.⁵⁹⁴

Firavun ve hanedanının ölümünden sonraki hallerini açıklayan: “*Onlar (kabirlerinde kıyamet gününe kadar) sabah ve akşam ateşe arz edileceklerdir. Kıyamet koptuğu günde: ‘Firavun ve kavmini en şiddetli azaba sokun’ denilecektir*”⁵⁹⁵ ayeti kabir azabına delildir. Çünkü kıyamet gününde onların daha şiddetli bir azaba sokulmaları emredileceğine göre, ondan önce sabah ve akşam arz edilecekleri azap kabirdedir.

Allah Teala’nın Nuh kavminin durumunu beyan ederek buyurduğu: “*Onlar suda boğuldular ve ateşe atıldılar*”⁵⁹⁶ ayeti de kabir azabının olacağına delildir. Çünkü ayette boğulmalarını müteakip hemen azaba sokuldukları haber verilmektedir. Ölümü müteakip berzah âlemine girdiklerine göre, girdikleri bildirilen azap da berzahtadır.⁵⁹⁷

Kabir nimeti: Kabir nimetinin varlığı, buna delalet eden ayetler ve mana yönünden tevatür derecesine varan hadislerle sabittir. Bu sebeple kabir nimetinin olacağına inanmak gerekir. Yukarıda zikredilen müminlerle kâfirlere aynı muamele yapılmayacağını bildiren ayeti kerime ile kabir sualine iyi cevap verenlerin halini anlatan hadisler aynı zamanda kabir nimetinin de delilleridir. Bunun yanında şehitler hakkında nazil olmuş olan ayetler de açıkça kabir nimetine delalet etmektedir.⁵⁹⁸

Allah Teala, şehitlerin berzah hayatlarında diri olduklarını ve kendi katında rızıklandıklarını haber vererek şöyle buyuruyor: “*Sakın Allah yolunda öldürülenleri ölümler sanma. Doğrusu onlar Rableri katında diridirler (cennet ve meyvelerinden) rızıklandırılır. Onlar, Allah’ın kendilerine verdiği ihsandan dolayı neşeli haldedirler ve arkalarından kendilerine şehitlik rütbesi ile katılamayan mücahitler hakkında şunu müjdelemek isterler. Onlara hiçbir korku yoktur. Ve onlar mahzun da olmayacaklardır*”

599

⁵⁹⁴ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 369

⁵⁹⁵ Mümin, 40/46

⁵⁹⁶ Nuh, 71/25

⁵⁹⁷ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 369

⁵⁹⁸ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 371

⁵⁹⁹ Al-i İmran, 3/169-170

Diğer bir ayette ise “Allah yolunda öldürülenlere, onlar ölülerdir demeyin; hakikatte onlar diridirler. Fakat siz anlayıp bilemezsiniz”⁶⁰⁰ buyurarak onların diriliklerini ve nimetlerini bizim -ölmeden önce daha hayatta iken- müşahade edemeyeceğimiz haber verilmektedir.

Bu ayetlerde geçen hayatın hakiki hayat olup, rızıklarının da berzahta devam ettiğinde ehl-i sünnet âlimleri ittifak etmişlerdir.

Ayrıca müminlere hitaben: “...Siz anlayamazsınız; bilemezsiniz” buyrulması da bu hayat ve nimetin mahşerde değil berzahta olduğuna delildir. Çünkü mahşerdeki hayatı herkes anlar ve idrak eder. Orada herkes aynı âlemde yaşıyor olacak.

Ayetlerde şehitler için bildirilen hayatın mecazi bir hayat olduğu da söylenemez. Zira mecazi mana delilsiz alınmaz. Burada ise mecaza gitmek için hiçbir delil yoktur. Öyle ise, şehitler –diğer insanlar gibi- hem ruhi hem de bedeni olarak berzah âleminde Allah’ın kendilerine verdiği nimetlerle nimetlenmektedirler.

Berzah âleminde sadece şehitler değil, imanla vefat etmiş ve kabir azabı olmayan diğer müminler de derece ve mertebelerine göre nimetlenmektedirler. Zikredilen şehitler hakkındaki ayeti kerimeler azabı olmayan diğer müminlerin de nimetlendiklerine delildir. Ayetlerde sadece şehitlerin zikredilişi ise onların Allah katında daha yüksek bir mertebe sahibi olduklarına işaret etmek içindir.

Bu konuda gelen haberlerden anlaşıldığına göre, kabir nimeti çok çeşitlidir: Kabrin genişletilmesi, aydınlatılması, yeşilliklerle doldurularak cennet bahçelerinden bir bahçe olması, mümine akşam-sabah cennetteki makamının gösterilmesi, müminlere kabirlerinde iyi amellerin arkadaşlık etmesi bu nimetlerin bazılarındandır.⁶⁰¹

1.5.2. Kıyamet Hakkında

Ahiret (el-ahire), yani “son”, hakikat anıdır: “her şeyi bastıran o büyük felaket geldiği zaman o gün insan (gerçekten) neyin peşinde koşmuş olduğunu hatırlar”⁶⁰² gibi ayetler bu olayın ifade edildiği tipik ibarelerdir. Bu, insanın zihni meşguliyetleri ile mutlak

⁶⁰⁰ Bakara, 2/154

⁶⁰¹ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 371-372

⁶⁰² Naziat, 79/34–35

ahlaki gerçeklik arasındaki bütün perdelerin parçalandığı bir saat'tir: *“Andolsun, sen bundan gaflet içinde idin. Biz senin gözünden perdeni açtık; bugün artık gözün keskindir”* ⁶⁰³

Burada her insan, harici ve dâhili en yakın meşguliyetleri olan döküntülerinden tamamen kurtulmuş bir biçimde kendinin en derin yerini bulacaktır ki; orada vasıtalar gayelere dönüşmüştür ve hatta sahte araçlar bile gerçek araçlar olmuş, yalan sadece gerçeğe dönüşmüş değil, bizzat gerçeğin kendisi olmuştur ve hatta gerçekten daha çekici ve güzel olmuştur. İnsan şuurunun kendisi kişisel çıkarlara olan uzun süreli alışkanlıklar ve sahte tanrılara tapma neticesinde o kadar saptırılır ki, mukaddes olan habis görünmeye ve habis olan şeyler de mukaddes görünmeye başlar.

İşte Kuran'ın “gurur”, yani “katılaşmış nefis aldatması” diye adlandırdığı şeyler budur. Eğer insanın bu karanlık içinde karanlığa boğulan yapıdan kurtarılması istenirse o zaman kıyamet gibi bir olayın böyle canlı tasvirinden başka hiçbir şey netice veremez; (çünkü bu durumda olan insanın kurtarabilmesi için) ahlaken şahsiyetinin tamamen içten dışa çevrilmesi şarttır. ⁶⁰⁴

1.5.2.1. Kur'an'da Kıyameti İfade Eden Kavramlar

Kıyamet kelimesi lugat yönünden kalkmak, dikilmek, ayaklanmak, doğrulmak ve dirilmek manalarına gelir.

Kıyametin kopması ile ilgili olarak; “Es-Saat”, “El-Hakka”, “El-Kâria”, “El-Ğaşiye”, “Es-Sahha”, “El-Vakıa” gibi tabirler kullanılır bu tabirler kıyametin bir yönünü veren teknik ifadelerdir. Kuranda 70 kere geçen “kıyamet” kelimesi daha ziyade “gün” anlamında olan “yevm” kelimesiyle birlikte kullanılır “Yevmu'l-Kıyame”. Yine bu anlamda olup kıyamet gününü farklı yönlerden ele alan tabirler vardır. “Yevmu'l-Hisab”, “Yevmu'l-Bas” “Yevmu'l-Muhit”, “Yevmud-Din”, “Yevmu'l-Fasl” gibi. ⁶⁰⁵

Kıyamet konusunda kimileri merak saikiyle, kimileri alay etmek için Hz. Peygamber'e sorular sormuşlardı. Kur'an'da gerek bu soruların mahiyeti gerekse cevapları

⁶⁰³ Kaf, 50/22

⁶⁰⁴ Fazlurrahman; *Ana Konularıyla Kuran*, Fecr Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1993. s. 210

⁶⁰⁵ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 193-194

verilmektedir. Şimdi yukarıda da bahsettiğimiz gibi kıyamet anlamında kullanılan kelimelere geçelim.⁶⁰⁶

“es-Saat”: Bu kelime, Kur’an’da birkaç anlamda kullanılmaktadır. Zaman, vakit, müddet, süre anlamları vardır.⁶⁰⁷

*“Dünya hayatını sanki gündüzün bir saati gibi sandıkları mahşer gününde Allah onları toplar...”*⁶⁰⁸

*“Ey Muhammed! Peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi sende sabret onlar için acele etme. Onlar kendilerine vaat edilen azabı gördükleri gün sanki dünyada gündüzün ancak bir saati kadar kaldıklarını zannederler. Bu bir tebliğdir. Ancak yoldan çıkmış topluluk helak edilir.”*⁶⁰⁹

Burada geçen “saat” kelimesi gündüzün çok kısa bir vakti bir süresi veya anıdır. Saat kelimesinin asıl anlamlarını kıyametle ilgili ayetlerde görürüz:

İnsanın ölümü veya ölüm anı: Ragıb buna küçük kıyamet (Es-Sâatü’s-Suğra) diyor. Saat kelimesi Kur’an’da bu anı ifade etmek için kullanılır.⁶¹⁰ *“Size Allah’ın azabı veya ölüm vakti (saati) gelse, Allah’tan başkasına mı yalvarırsınız?”*⁶¹¹

*“Allah insanları zulümlerinden dolayı cezalandırırsaydı yeryüzünde hiçbir canlı bırakmazdı. Fakat onları belli bir süreye kadar erteler. Artık süreleri geldiğinde ne bir an (saat) erteleyebilirler ne de öne alabilirler.”*⁶¹²

Görüldüğü gibi, saat, gibi insanın ölümüne veya ölüm vaktine delalet etmektedir. Ölüm insanoğlunun kıyametidir. Dolayısıyla küçük kıyamettir. Bu anlamda Hz. Peygamberin “saat” kelimesini kullandığını da görüyoruz. Şiddetli bir rüzgâr estiğinde Hz. Peygamberin yüzünün rengi değişmiş ve “saatten korktum” demiştir. Yani

⁶⁰⁶ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 194

⁶⁰⁷ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 194

⁶⁰⁸ Yunus, 10/45

⁶⁰⁹ Ahkaf, 46/35

⁶¹⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 194

⁶¹¹ Enam, 6/40

⁶¹² Nahl, 16/61

“öleceğimden korktum” demek istemiştir. “göz açıp kapayana kadar saatin koptuğunu (ölümün geldiğini) zannettim.” diye eklemiştir.⁶¹³

Bir neslin, çağın, bir milletin yok oluşu : Ragıp, buna orta kıyamet (Es-Sâatü'l vusta) diyor.

*“Her toplumun (ümmetin) bir eceli vardır. Ecelleri gelince onu ne bir an (saat) geciktirebilirler ne de öne alabilirler”*⁶¹⁴

*“De ki; Allah dilemedikçe ben bile kendime bir zarar ve fayda sağlama gücüne sahip değilim. Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince artık ne bir an (saat) geciktirebilirler, ne de öne alabilirler”*⁶¹⁵

Görüldüğü gibi saat kelimesi toplumların nesillerin veya bir çağın veya bir anlayışın kıyameti anlamına da gelmektedir. Bu anlamda Hz. Peygamber’in hadisi de vardır. Abdullah bin Üneyis’ten rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber bir genci göstererek: “Bu gencin ömrü yeterse kıyametin kopuşunu (saat) görmeden ölmez.”⁶¹⁶ demiştir. (Ragıp) O gencin sahabelerin içinde ölenlerin sonuncusu olduğu söylenir. Hz. Peygamber, burada kendisinin ve sahabesinin neslinden kimsenin kalmayışını ifade etmiştir. Bir diğer ifade ile kendisini gören en son kişi bu genç olabilir demek istemiştir.

Evrenin yıkılışı: Ragıp buna büyük kıyamet (Es-Sâatü'l- Kübrâ) diyor. Kur’an’da “saat” kelimesi ekseriya bunun için kullanılmıştır. Çünkü saatin kurulması, ayarlanması, kıyam etmesi anlamında büyük kıyamet için kullanılmıştır.⁶¹⁷

*“Allah’ın vaadini gerçek ve kıyamet vaktinin (saat) geleceğinin kesin oluşunu bilmeleri için...”*⁶¹⁸

*“Andolsun, Eğer ona dokunan zarardan sonra katımızdan bir rahmet tattırsak mutlaka bu benim hakkımdır kıyametin kopacağını da sanmıyorum...”*⁶¹⁹

⁶¹³ Râğıb el-İsfehani; a.g.e., s. 148

⁶¹⁴ A’raf, 7/34

⁶¹⁵ Yunus, 10/49

⁶¹⁶ Râğıb el-İsfehani; a.g.e., s. 248

⁶¹⁷ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 196

⁶¹⁸ Kehf, 18/21

⁶¹⁹ Fussilet, 41/50

*“Kıyamet koptuğu gün suçlular umutsuzluğa düşerler, çünkü onların ortakları şefaatçileri değildir. Onlar ortaklarını bile inkâr ederler. Kıyametin koptuğu gün işte o gün birbirlerinden ayrılırlar.”*⁶²⁰

*“Göklerin ve yerin mülkü Allah’ındır. Kıyamet koptuğu gün işte o gün batıl peşinde koşanlar hüsrana uğrarlar.”*⁶²¹

*“Ey Muhammed, sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki, onun bilgisi ancak Rabbimin katındadır. Onun vaktini ondan başka açıklayacak yoktur...”*⁶²²

*“İnsanlar senden kıyametin zamanını soruyorlar. De ki, onun bilgisi Allah katındadır. Ne biliyorsun kıyamet yakında kopar.”*⁶²³

*“Sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. Sen onu nereden bilip bildireceksin? Onun ilahi bilgisi rabbine aittir. Sen ancak ondan korkanları uyarmakla görevlisin.”*⁶²⁴

Bu ayetlerde kıyametin kopması ile ilgili olarak kullanılan kelime “saat” kelimesidir. Büyük kıyamete delalet etmektedir.⁶²⁵

“El-Hakka”: Kesin gerçekleşecek anlamında kullanılır ve kıyamet için kullanılır.⁶²⁶

*“Gerçekleşen! Nedir o gerçekleşen? Sen gerçekleşenin ne olduğunu nereden bileceksin.”*⁶²⁷

Burada vurgulanan husus, kıyametin gerçek bir olay olarak takdir edildiğinin beyanıdır.

“El-Kâria”: Kapıyı çalan şiddetle vuran yürekleri hoplatan anlamında olan kıyametin artık kapıya dayandığının hatta kapıyı şiddetli bir şekilde çalmakta olduğunu onun bu derece yakın bulunduğunu ifade için kullanılır.⁶²⁸

⁶²⁰ Rum, 30/12-14

⁶²¹ Casiye, 45/27

⁶²² A’raf, 7/187

⁶²³ Ahzap, 33/63

⁶²⁴ Naziat, 79/42-45

⁶²⁵ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 196

⁶²⁶ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 197

⁶²⁷ Hakka, 69/13

⁶²⁸ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 198

*“Kapıyı şiddetle çalan, nedir kapıyı şiddetle çalan? Kapıyı şiddetle çalanın ne olduğunu sen nerden bileceksin?”*⁶²⁹

“El-Ğaşiye”: Örtün, kaplayan, kuşatan anlamında olup dehşeti her tarafı saracağından dolayı kıyametin adı olmuştur. Kur'an'da bu anlamda kullanılmıştır.⁶³⁰

*“Yoksa onlar Allah'ın azabını kuşatmasından (el-ğaşiya) veya fakına varmadan ansızın kopmasından güvende midirler?”*⁶³¹

*“Her şeyi dehşetiyle saracak olanın haberi sana geldi mi?”*⁶³²

“Es-Sahha”: Çığlık, sağırlandırıcı ses, korkunç gürültü gibi anlamlara gelir. Kıyametin dehşetini ifade eden kelimelerden biridir.⁶³³

*“O korkunç gürültü geldiği zaman o gün kişi kardeşinden, anasından, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçır. O gün onlardan her birinin bir derdi meşguliyeti vardır.”*⁶³⁴

“El-Vâkıa”: Meydana gelen, olacak olan anlamındadır. Kesin gerçekleşecek olan kıyamet için kullanılır.

*“Olacak olan olduğunda onun oluşunu yalanlayıcı olan yoktur.”*⁶³⁵

Kur'an'da kıyametin kopmasıyla ilgili belli başlı kelimeler bunlardan ibarettir.⁶³⁶

1.5.2.2. Kıyamet Alametleri

Kıyametten önce deccal, ye'cüc ve me'cücün çıkışı, güneşin batıdan doğması, İsa'nın gökten inmesi ve sahih haberlerle bildirilen diğer kıyamet alametleri olduğu gibi haktır.⁶³⁷

⁶²⁹ Kâria, 101/1-3

⁶³⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 198

⁶³¹ Yusuf, 12/107

⁶³² Ğaşiye, 88/1

⁶³³ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 198

⁶³⁴ Abese, 80/33-37

⁶³⁵ Vâkıa, 56/1-2

⁶³⁶ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 199

⁶³⁷ Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 69

• **Güneşin batıdan doğması da haktır.**⁶³⁸

*“(İnanmak için) ille meleklerin gelmesini yahut Rabbinin gelmesini ya da Rabbinin bazı ayetlerinin gelmesini mi bekliyorlar? Ama Rabbinin bazı ayetleri geldiği gün, daha önce inanmamış, ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye, artık inanması, fayda sağlamaz. De ki: "Bekleyin, biz de beklemekteyiz.”*⁶³⁹

• **İsa (a.s)’ın inmesi de haktır.**⁶⁴⁰

*“Şüphesiz ki o, (İsa a.s.) saat (in kıyametin) ilmi (kendisiyle bilinenlerden)dir. (O, kıyamete bir delildir.)”*⁶⁴¹

*“Andolsun, Kitap ehlinden hiç kimse yoktur ki, ölümünden önce ona inanacak olmasın. Kıyamet günü de O, (İsa) onların aleyhine şahit olacaktır.”*⁶⁴²

Bazı nüshalarda güneşin batıdan doğması diğerlerinden önce zikredilmiştir. Gerçek olan şudur: Mehdi Mekke ve Medine’de zuhur eder. Sonra beyt-i makdis’e gelir. Deccal gelip onu orada muhasara altına alır. Bunun üzerine İsa (a.s) Şam’ın şarkındaki minareden iner ve deccali öldürmek için gelir. Beyt-i makdis’e geldiğinde deccali bir darbeye hemen öldürür. Zira deccal, İsa aleyhisselam gökten indiği vakit, tuzun suda eridiği gibi erir.⁶⁴³

Sonra İsa (a.s) mehdi ile buluşur. Namaz vakti gelip namaz kılınacağı vakit mehdi, İsa (a.s)’a, imam olup Müslümanlara namaz kıldırması için mihraba geçmesini işaret eder. Bu namazda kamet senin için yapıldı. Bu makamda senin imam olman daha evladır diyerek, İsa (a.s) özür diler. Mehdi imam olur. İsa (a.s)’ın peygamberimize uyduğu belirlenmesi için o da mehdiye uyar.⁶⁴⁴ Nitekim peygamber (a.s): “Eğer Musa (a.s) hayatta olsaydı bana uymaktan başka çare bulmazdı.” hadisi şerifi de buna işaret buyurmuştur. Bunun vechini Şifa’nın şerhinde Allah-ü Teala’nın: “Allah, peygamberlerden şöyle söz almıştı: "Bakın, size Kitap ve hikmet verdim; imdi yanınızda

⁶³⁸ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 302

⁶³⁹ Enam, 6/158

⁶⁴⁰ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 303

⁶⁴¹ Zuhruf, 43/61

⁶⁴² Nisa, 4/159

⁶⁴³ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 304

⁶⁴⁴ D.B. Macdonald; İsa, İslam Ansiklopedisi, V/1063

bulunan(Kitap)ı doğrulayıcı bir peygamber geldiğinde, ona mutlaka inanacak ve ona mutlaka yardım edeceksiniz! Bunu kabul ettiniz mi? Ve bu hususta ağır ahdimi üzerinize aldınız mı?" demişti. "Kabul ettik!" dediler. "O halde tanık olun, ben de sizinle beraber tanık olanlardanım." dedi."⁶⁴⁵ *ayet-i celilesinde açıklamıştır.*⁶⁴⁶

Bir başka rivayete göre ise İsa (a.s), peygamber (a.s.) ile Ebu Bekir'in arasında defnolunur. Bir diğer rivayette de Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer'in arasında defnolunacağı zikredilmektedir. Ne mutlu onlara ki peygamberler arasına defnolunmuşlardır.

Bir rivayete göre ise İsa (a.s.) yeryüzünde yedi sene kalır. Bazıları bu rivayetin daha sahih olduğunu savundular. Birinci rivayetteki kırk seneden murat, göğe kaldırılmadan önce ve sonra olmak üzere yeryüzündeki kalışıdır dediler. Zira İsa (a.s) otuz üç yaşında iken göğe kaldırılmıştır.

Teyalisi'nin Müsnedi'nde rivayet ettiğine göre İsa (a.s) yeryüzünde kırk sene yaşar ve sonra vefat eder. Müslümanlar cenaze namazını kılıp onu defnederler.

Sonra Ye'cüc ve Me'cüc zuhur eder. Allah-ü Teala, onların hepsini İsa (a.s)'ın onlara yaptığı bedduadan sonra helak eder. Sonra müminler ölürler. Güneş de batıdan doğar. Kur'an-ı Kerim kaldırılır. Nitekim İbni Mace'nin Huzeyfe'den rivayet etmiş olduğu bir hadiste şöyle buyrulur: "İslam, elbise eskiyip yok olduğu gibi bozulup yok olur. Hatta oruç, namaz, nüsük ve sadaka bilinmez. Allah'ın kitabı bir gece toplatılır. Yeryüzünde ondan bir ayet kalmaz."⁶⁴⁷

Beyhaki'nin İbni Mesud'dan rivayet ettiğine göre o şöyle söyler: '*Kur'an kaldırılmadan önce onu okuyun. Zira Kuran kaldırılmadıkça kıyamet kopmaz.*' Kendisine dediler ki: '*Bu Mushaflar kaldırılır. Fakat insanların hafızasında olanlar nasıl kaldırılır?*' İbni Mesud şöyle cevap verdi: '*Üzerinden bir gece geçer. Onların sinelerinden Kuran kaldırılır. Sabahladıkları vakit, 'biz bir şey biliyorduk herhalde', derler. Sonra şiir okumaya dalarlar*'

⁶⁴⁵ Al-i İmran, 3/81

⁶⁴⁶ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 304

⁶⁴⁷ İbrahim Canan, *Hadis Ansiklopedisi(Kütüb-i Site)*, Fitneler Bölümü, Feza Gazetecilik A.Ş. İstanbul Trz., XVII/567

Kurtubi, “bu ancak İsa (a.s)’ın vefatından ve Habeşlilerin Kâbe’yi yıkmalarından sonra vuku bulur” dedi.⁶⁴⁸ Bu konularda bir ittifak söz konusu değildir

- **Dabbetül Arz:** Kur’an’da Dabbetü’l arz’a işaret vardır: “*Kendilerine söylenmiş olan başlarına geldiği zaman yerden bir canlı çıkarırız ki, insanların ayetlerimize kesin olarak inanmadıklarını söyleyerek konuşur*”⁶⁴⁹

İbn Kesir’e göre, Dabbetü’l Arz, son zamanlarda yani insanların tamamen fesada uğradığı, Allah’ın emirlerinin terk edilip hak din değiştirildiği zamanda ortaya çıkacak ve insanlara konuşacaktır. Bu canlının nerede çıkacağı, bütün insanlarla mı yoksa bir bölgedeki bir kısım insanlarla mı konuşacağı, nasıl bir şey olduğu hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Kurtubi’ye göre Dabbetü’l arz’ın konuşan bir hayvan olması, bidat ve küfür ehli insanlarla tartışması ve yaptıkları kötülükleri son vermeleri için kâfirlerle mücadeleyi sürdürmesi, onun bir insan olduğunu göstermektedir. Dabbetü’l arz, normal bir insandır. Sözlerine bakılırsa, hak ehlidir ve şahit olduğu kötülükleri bigane kalamayan bir kişiliğe sahiptir. İlgili ayette geçen “çıkaracağız” sözü, bir elçi/peygamber olarak gönderilmeyip yerden biter gibi, kendiliğinden ortaya çıkması anlamını ifade etmektedir. Kuran’da Duman, Deccal, Ye’cüc-Me’cüc, Dabbetü’l Arz gibi, gelecekte vaki olacağı belirtilen şeylerin gerçek mahiyetini onlar açığa çıkmadan Allah’tan başkası bilemez. Çıktığı zaman onları görenler de bileceklerdir.⁶⁵⁰

- **Deccal’ın, Ye’cüc ve Me’cüc’ün çıkması hak ve sabittir.**⁶⁵¹: Kur’an’da Ye’cüc ve Me’cüc’e temas edilir ve şöyle buyrulur:⁶⁵² “*Zülkarneyn, sonunda iki dağın arasına varınca, orada neredeyse hiç laf anlamayan bir millete rastladı. Dediler ki: Ey Zülkarneyn, doğrusu Ye’cüc ve Me’cüc bu ülkede bozgunculuk yapıyorlar, bizimle onların arasında bir set yapman için sana vergi verelim mi? Rabbimin bana verdikleri sizinkinden daha iyidir. Bana gücünüzle yardım edin de sizinle onların arasına bir set yapayım. Bana demir kütleleri getirin, körükleyin, dedi. Demirler akkor haline gelince, “bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim” dedi. Artık Ye’cüc ve Me’cüc onu ne aşabildiler, ne de delip geçebildiler. Zülkarneyn: “İşte bu, Rabbimin bir rahmetidir. Rabbimin tayin ettiği zaman gelince onu yerle bir eder; Rabbimin verdiği söz gerçektir”*

⁶⁴⁸ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 305

⁶⁴⁹ Neml, 27/82

⁶⁵⁰ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)* III/ 434

⁶⁵¹ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 302

⁶⁵² Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 377

*dedi. Biz o gün onları bırakırız, dalgalar halinde birbirlerine girerler. Sur'a üflenince hepsini bir araya toplarız”*⁶⁵³

- **Sur ve Mahiyeti:** Sur, lügatte düdük, ses veren boynuz, boru, ses anlamına geldiği gibi, seslenmek, ayırmak, kesmek, bir tarafa yönelmek gibi anlamlara da gelir.

Hz. Peygamber (a.s), “sur nedir” diye soran bir Arabiye: “içine üfürülen bir boynuz borudur” cevabını vermiştir.

Sur hakkında Ragıp el-İsfahani şöyle der: “*Sur, üfürülen bir boynuza benzer. Allah Teala onu suretlerin ve ruhların tekrar cisimlerine dönüp yerleşmesine bir sebep yapacaktır.*”⁶⁵⁴

Kur'an'da üç tür sur'dan bahsedilir:

Birincisi, korku nefhası değimiz “nefha-i feza”dır. Bu konuda Kur'an'da: “*Sura üfürüleceği günü de hatırla ki o gün Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere artık göklerde kim var, yerde kim varsa hepsi dehşetle korkmuştur. Her biri hor ve hakir O'na gelmişlerdir*”⁶⁵⁵

İkincisi, ölüm nefhasıdır k, buna da “nefha-i sa'k” denir. Bu da Kur'an'da şöyle belirtilmiştir: “*Sura üfürülmüş, artık Allah'ın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde kim varsa, yerde kim varsa hepsi düşüp ölmüştür. O anda görürsün (ölüler dirilip) ayakta bakınıp duruyorlar*”⁶⁵⁶

Üçüncüsü, kıyam nefhasıdır. Bu nefha ile cesetler bulundukları yerden kalkarak, mahşere doğru yönelirler.⁶⁵⁷ Bu konuda Kur'an'da şöyle buyrulur: “*Sura üfürülmüştür. Artık bakarsın ki onlar kabirlerinden (kalkıp) Rablerine doğru koşup gidiyorlar*”⁶⁵⁸

1.5.2.3. Kur'an'da Kıyametin Tasviri

Kur'an-ı Kerim, kıyametin oluş keyfiyetini yeter derecede açıklamış, duyulara

⁶⁵³ Kehf, 18/93-99

⁶⁵⁴ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 149-150

⁶⁵⁵ Neml, 27/87

⁶⁵⁶ Zümer, 39/68

⁶⁵⁷ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 149-150

⁶⁵⁸ Yasin, 51

hissettirecek şekilde tasvir etmiş ve insanların ruhlarına işleyecek şekilde canlandırmıştır.⁶⁵⁹

Nasıl ki tespihin ipi koptuğu zaman tespih daneleri intizamsız bir surette dağılıp giderse gökleriyle, yeriyle, yıldızları ile birlikte bir bütün teşkil eden bu kâinatın nizam ve intizamını temin eden çekim kuvveti, Allah tarafından yok edilince, bütün kâinat tespih taneleri gibi darmadağın olacaktır, Kâinatın nizamı böylece bozulduktan sonra, yörüngelerini kaybeden ve dünyaları üzerinde barındıran bu büyük cisimler, gelişi güzel birbirine çarpacak ve kâinat toz duman haline gelecektir.⁶⁶⁰

Kur'an'da, yukarıda da belirttiğimiz gibi, kıyamet'in geleceğinin kesin olduğu⁶⁶¹ vaktinin yaklaştığı⁶⁶² ne zaman kopacağını ancak Allah'ın bildiği⁶⁶³ gibi hususlar birçok ayette belirtildikten sonra, yine birçok sure ve ayete göre;

Görevli meleğin (İsrafil) sur'a birinci defa üfürüşü ile Allah'ın dilediği dışında yerde ve gökte bulunan bütün canlıların öleceği;⁶⁶⁴

Yerin ve dağların yerlerinden sökülüp birbirine çarparak param parça olacağı;⁶⁶⁵

Yerin çok şiddetle sarsılıp (yarılarak) içindekileri dışarıya çıkaracağı;⁶⁶⁶

Dağların yürütüleceği;⁶⁶⁷

Ufalanıp parçalanacağı;⁶⁶⁸

Atılmış yün gibi olacağı;⁶⁶⁹

Denizlerin birbirine katılacağı;⁶⁷⁰

⁶⁵⁹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 146

⁶⁶⁰ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 146

⁶⁶¹ Kehf, 18/21; Taha, 20/15 vd.

⁶⁶² İsra, 17/50

⁶⁶³ A'raf, 7/187

⁶⁶⁴ Zümer, 39/68

⁶⁶⁵ Hakka, 69/13-16

⁶⁶⁶ Zilzal, 99/1-3; İnşikak, 84/3-4

⁶⁶⁷ Nebe, 78/20

⁶⁶⁸ Mürselat, 77/10

⁶⁶⁹ Karia, 101/5

⁶⁷⁰ Tekvir, 81/6

Göğün yarılacağı;⁶⁷¹

Göğün açılıp kapı kapı olacağı;⁶⁷²

Göğün sıyrılıp açılacağı;⁶⁷³

Göğün kâğıt gibi dürüleceği;⁶⁷⁴

Göğün yarılıp gül rengine kızarmış yağ gibi olacağı;⁶⁷⁵

Göğün erimiş maden gibi olacağı;⁶⁷⁶

Güneşin büzülüp dürüleceği;⁶⁷⁷

Ayın tutulacağı⁶⁷⁸

Ayın yarılacağı⁶⁷⁹

Güneş ve ayın bir araya getirileceği⁶⁸⁰

Yıldızların döküleceği⁶⁸¹

Yıldızların ışığının silineceği⁶⁸²

Kulakları sağır eden sesin duyulacağı⁶⁸³

Her emzikli kadının çocuğunu unutacağı ve her hamile kadının bebeklerini düşüreceği⁶⁸⁴

⁶⁷¹ İnşikak, 84/1

⁶⁷² Nebe, 78/19

⁶⁷³ Tekvir, 81/19

⁶⁷⁴ Enbiya, 21/104

⁶⁷⁵ Rahman, 55/37

⁶⁷⁶ Mearic, /70/8

⁶⁷⁷ Tekvir, 81/1

⁶⁷⁸ Kıyame, 75/6

⁶⁷⁹ Kamer, 54/1

⁶⁸⁰ Kıyame, 75/9

⁶⁸¹ Tekvir, 81/2

⁶⁸² Mürselat, 77/8

⁶⁸³ Abese, 80/33

⁶⁸⁴ Hac, 22/1–2

Vahşi hayvanların bir araya getirileceği⁶⁸⁵ gibi tasvirler yer almaktadır.⁶⁸⁶

1.5.2.4. Kıyametin Oluş Keyfiyeti

Kıyamet kelimesi lügat yönünden, kalkmak, dikilmek, ayaklanmak, doğrulmak ve dirilmek manalarına gelir. Istılahta ise iki esaslı anlam taşır:

Birincisi: Kâinatın nizamının bozulması ve her şeyin alt üst edilerek mahvolmasıdır ki buna “es-saat”denir.

İkincisi: Helak olan veya ölen şeylerin, yeniden dirilerek ayağa kalkması ve mahşere doğru yönelmesidir.

İslam ulemasına göre, üç türlü kıyamet vardır.

Kıyamet-i Kübra (Büyük Kıyamet): Bütün insanların hesap vermeleri için dirilmeleri ve kabirlerinden kalkmalarıdır.

Kıyamet-i Vusta (Orta Kıyamet): Bu bir neslin tükenmesi, bir milletin ölmesidir. Çünkü her ferdin olduğu gibi, her milletin de bir eceli ve ömrünün sonu vardır.

Kıyameti Suğra (Küçük Kıyamet): Bu da bir ferdin ölümüdür. Nitekim peygamberimiz “bir kimsenin ölümü, onun kıyametidir” buyurmuşlardır.⁶⁸⁷

1.5.3. Kur’an’a Göre Ahiret Hayatının İspatı

Kur’an, insanı düşünmeye ve aklını kullanmaya muhakeme yapmaya ve her şeyi sorgulamaya yönelten bir kitaptır. İnsana doğruyu bulması için aklına yardım edecek bir takım ilkeler de gösterir.

Kişi muhakemesiyle ve gerekli kıyaslara başvurarak neticeye gider. İşte ahiretin varlığı ile ilgili olarak ayetlerden çıkarılabilen akli deliller.⁶⁸⁸

⁶⁸⁵ Tekvir, 81/5

⁶⁸⁶ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 200

⁶⁸⁷ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 146

⁶⁸⁸ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 211-212

• **Adalet kavramı:** Ahiretin varlığının en temel unsurlarından birisi, “adalet” kavramıdır. Yani kişiyi ahirete inanmaya götüren temel faktörlerden birisi, mutlak “adalet” düşüncesi ve böyle bir adalete duyulan özlemdir. “Adaletsizliklerin çözümleneceği bir başka hayat mutlaka olmalıdır. Mademki adil bir Tanrı vardır, o halde adaletin tam olarak tecelli edeceği bir dünyanın da olması gerekir. Uğradığı veya şahit olduğu zulüm ve haksızlıklar insanı böyle bir düşünce ve inanca sevk ettiği gibi, insanın ruhunda zaten böyle bir duygu vardır.”⁶⁸⁹

Kur'an-ı Kerimde iman esasları, bir arada zikredilirken ahirete iman, beşinci sırada yer alırsa da, birçok ayetlerde, Allah’a imandan sonra, Ahiret hayatına iman edilmesi istenir.⁶⁹⁰ *“İnsanlardan bir kısmı iman etmiş olmadıkları halde (Biz Allah’a ve Ahiret gününe inandık derler.) Hâlbuki onlar inanıcı (insan)lar değildir.”*⁶⁹¹ *“Onlar ki, Allah’a ve ahiret gününe inanmazlar.”*⁶⁹²

• **Bir şeyin zıddını yapan o şeyin benzerini de yapar:** Ateş ile su birbirinin zıddıdır. Birinden diğerini çıkaran, yani bir şeyi kendine zıt olan şeye çevirebilen elbette bunların benzerini de çevirir.⁶⁹³

• **Bir şey yapan onun benzerini de yapar:** Güzel bir bina yapan bir mimarın, o binanın benzerini yapması her zaman mümkündür. Onun gibi bir evreni var eden, bunun, aynısı veya benzerini de yapar.⁶⁹⁴

• **İlk kez yapan ikinci kez daha kolay yapar:** Bir şeyi ilk defa yapmaya muktedir olan bir kimsenin aynı fiili ikinci kez yapmasının kendisine birinciden daha kolay geldiği herkes tarafından kabul edilen bir gerçektir. Aslında Allah için bir şeyin yaratılışının diğerinden kolay ve zor oluşu söz konusu değildir. Ancak *“Önce yaratan, ölümden sonra tekrar diriltlen O’dur. Bu O’nun için daha kolaydır.”*⁶⁹⁵ ayetinde insanlara bir hakikati kavratmak için insanlar nezdinde bilinen ve kabul edilen bir hususla delil getirilerek iadenin ilk yaratıştan daha kolay olacağı belirtilmiştir.

⁶⁸⁹ Hüseyin Certel, ‘Ahiret İnancının Psikolojik Temelleri’, Akademik Araştırmalar, Yıl 1, Sayı 2, Erzurum 1996 s. 44

⁶⁹⁰ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 143

⁶⁹¹ Bakara, 2/8

⁶⁹² Tevbe, 9/45

⁶⁹³ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 213

⁶⁹⁴ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 212

⁶⁹⁵ Rum, 30/27

• **Zoru yapan kolayı elbette yapar:** Yine Kur'an, ilk yaratılışı kabul ettikleri halde ahireti inkar edenlere, ahiretin varlığından daha zor olan şeyleri yaratan Allah'ın ahireti yaratmaya da kadir olacağını bildirerek ahiretin varlığını kavratmak ister. Nitekim göklerin ve yerin yaratılması, insanların ahirette tekrar yaratılmasından daha zordur. Allah Teala: *"Hala (o kafirler) görüp anlamazlar mı ki, hem gökleri, hem de yeri yaratmış olan ve onları yaratmakla yorulmamış olan Allah, ölüleri diriltmeye muhakkak kadirdir. O, şüphesiz her şeye kadirdir."*⁶⁹⁶ buyurarak bu hususa işaret eder.⁶⁹⁷

Allah'ın yarattığı kâinat manzumesi, bize her an Allah'ın kudretini gösteriyor. Bin bir renk cümbüşü içindeki âlem... insanın aklının ve havsalasının idrakten aciz kaldığı kudreti ilahi... Bu kadar güç ve kudret sahibi olan Allah'ın bizim gibi hakir bir varlığı yok etmeye ve yeniden yaratmaya gücü yetmez mi? Bu mantık açısından hareketle Kur'an'da şöyle buyrulur: *"Onlar, gökleri ve yeri yaratan Allah'ın, kendilerinin aynı olan insanları yaratmaya kadir olduğunu görüp bilmediler mi? Allah, o insanlar için bir ecel tayin buyurdu ki, onda hiç şüphe yok"*⁶⁹⁸

Yüce Rabbimiz, kudretini, ayetlerini ve eserlerini gökte düşünmeye davetten sonra yeryüzünde olan eserlerini ve ayetlerini tefekküre davet ediyor.⁶⁹⁹

• **İnsanın meydana gelişi yeniden dirilmeye örnektir:** Bu konuda Kur'an şüphesi olanlara kendi yaratılışını incelemesini, nereden ve nasıl olduğunu düşünmesini ister. Çünkü buradan kıyasla ahiretteki dirilişi daha iyi idrak edecektir.⁷⁰⁰

"Ey insan! Eğer yeniden dirilme konusunda derin kuşkular (reyb) içerisindeyseniz, şunu iyi bilin ki, biz sizi topraktan sonra nutfeden sonra döllenmiş yumurtadan (alaka), sonra şekilsiz et parçasından (mudğa=fötüs) yarattık ki size bunları açıklayabilelim. Dilediğimizi belli bir süre rahimlerde bekletiriz sonra sizi bir çocuk olarak çıkarırız. Böylece siz yetişip ergenlik çağına ulaşırsınız. İçinizden kiminiz erken yaşta ölürken kiminiz de ömrünüzün en düşkün dönemine ulaşır ki önceden bildiklerini bilmez hale

⁶⁹⁶ Ahkaf, 44/33

⁶⁹⁷ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 363

⁶⁹⁸ İsrâ, 17/99

⁶⁹⁹ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e. s. 143

⁷⁰⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 214

*gelir. Keza sen, yeryüzünü kupkuru görürsün. Fakat biz üzerine yağmuru indirdiğimizde O hemen hareketlenir, kabırır ve her güzel bitkiden çeşit çeşit bitirir. Bütün bunlar, Allah'ın gerçek olması ve her şeye gücünün yetmesinden dolayıdır. Gerçekten O, ölüleri diriltir. Kıyamet mutlaka gelecek ve kabirlerde olanlar dirilecektir.”*⁷⁰¹

• **İlkbahardaki canlanış Ahiret'teki dirileşi örnekler:** Kur'an'da ölümden sonra tekrar dirilişi ve ahireti inkar edenlere, insanın yaratılışı ve Allah'ın kışın ölü gibi olan yeryüzünü baharda tekrar canlandırması, yeşertip hayat saçmasıyla delil getirilmektedir:⁷⁰² *“Ey insanlar eğer öldükten sonra dirilmekten kuşkuda iseniz (bilin ki) biz sizi (önce) topraktan, sonra nutfe (sperm)den, sonra alaka (embriyo)dan, sonra biçimlenen ve biçimlenmeyen bir çiğnem et parçasından yarattık ki, size (kudretimizi) açıkça gösterelim. Dilediğimizi belirtilmiş bir süreye kadar rahimlerde tutarız, sonra sizi bir bebek olarak çıkarırız. Sonra güç (ve kabiliyetler)inize ermeniz için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi (henüz çocukken) öldürülür, kimi de ömrün en kötü çağına (ihtiyarlığa) itilir ki, bilirken bir şey bilmez hale gelsin (çocukluğundaki gibi bedence ve akılca güçsüz bir duruma düşsün). Yeri de kurumuş, ölmüş görürsün. Fakat biz onun üzerine suyu indirdiğimiz zaman titreşir, kabırır ve her güzel çifti bitirir.”*⁷⁰³

Nihayet Kur'an-ı Kerim, ahiret mutlaka olacağını, insanın mutlaka dirileceğini, yeni bir hayata kavuşacağını çok kati hükümlerle söyleyerek sonuçlandırıyor.⁷⁰⁴ *“O, ilkin mahlûku yaratıp sonra onu (öldürdükten ve tekrar dirilttikten sonra) iade edecek olandır ki, bu, O'na göre pek kolaydır. Göklerde ve yerde en yüce sıfatlar O'nun. O, yegâne galip, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir”*⁷⁰⁵ *“Ya biz ilk yaratılıştan acizlik mi gösterdik ki, tekrar diriltmekten aciz olalım? Hayır, onlar, bu yeni yaratıştan şüphe içindedirler”*⁷⁰⁶

1.5.4. Ahiretin Safhaları

⁷⁰¹ Hac, 22/5-7

⁷⁰² Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 364

⁷⁰³ Hac, 22/5

⁷⁰⁴ Mehmet Aydın; İslam Dini İlmihali, s. 144

⁷⁰⁵ Rum, 30/27

⁷⁰⁶ Kaf, 50/15

Ahret ve ahvali: cennet, cehennem, sırat, hisap, mizan, şefaatt haktır. Cennet ve cehennem sakinleriyle birlikte ölümsüzdür.⁷⁰⁷

1.5.4.1. Kur'an'da Yeniden Dirilişle İlgili Kavramlar

Kur'an, yeniden diriliş veya yeniden yaratma konusunda pek çok tabir kullanır. Kur'an'da pek çok yerde geçen bu tabirlerin sadece anlamını ve ayetlerden birinin yerini gösterelim.⁷⁰⁸ Bunlar:

“İhya=diriltme”;⁷⁰⁹ “inşa =görünür hale getirmek”;⁷¹⁰ “en-neş’etu’l-ula=ilk inşa”;⁷¹¹ “en-neş’etu’l-ahire=son inşa”;⁷¹² “en-neş’etu’l-uhra=diğer inşa”;⁷¹³ “Ba’s=diriliş”;⁷¹⁴ “nüşur=yayılma”;⁷¹⁵ “Haşr=toplanma”;⁷¹⁶ “iade=tekrar”;⁷¹⁷ “halkı cedit=yeniden yaratma”;⁷¹⁸ “rücu=dönüş”;⁷¹⁹

Kur'an, ahiret kelimesini hem tek başına hem “gün” manasına “yevm” ile hem de “yurt, ev, semt” anlamına gelen “dâr” kelimesi ile kullanılır. “Yevmu’l-ba’s=dirilme günü”;⁷²⁰ “yevmu’l- huruc=çıkış günü”;⁷²¹ “yevmu’l-kıyame=kıyamet günü”;⁷²² “yevmu’d-din=din günü”;⁷²³ “yevmu’l fasl=ayırma günü”;⁷²⁴ “yevmu’l-cem=birlik günü”;⁷²⁵ “yevmu’t-tegabun=zarar günü”;⁷²⁶ “yevmun akim=hayırsız gün”;⁷²⁷ “yevmu’l-hisab=hesap günü”;⁷²⁸ “yevmu’t telak=kavuşma günü”;⁷²⁹ “yevmu’t-tenâd=çağırışma günü”;⁷³⁰

⁷⁰⁷ Bekir Topaloğlu; *Kelam İlmi-Giriş*, Damla Yayınevi, İstanbul 1991, s. 112

⁷⁰⁸ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 206

⁷⁰⁹ Bakara, 2/28

⁷¹⁰ Enam, 6/98

⁷¹¹ Vakıa, 56/62

⁷¹² Ankebut, 29/20

⁷¹³ Necm, 53/47

⁷¹⁴ Bakara 2/56

⁷¹⁵ Furkan, 25/3

⁷¹⁶ Taha, 20/102

⁷¹⁷ Enbiya, 21/104

⁷¹⁸ İsra, 17/49, 98

⁷¹⁹ Kaf, 50/3

⁷²⁰ Rum, 30/56

⁷²¹ Kaf, 50/42

⁷²² Ankebut, 29/13

⁷²³ Fatıha, 1/4

⁷²⁴ Saffat 37/21

⁷²⁵ Şura, 42/7

⁷²⁶ Tegabun, 64/9

⁷²⁷ Hac, 22/55

⁷²⁸ Sad, 34/16, 21

⁷²⁹ Mü'min, 40/15

⁷³⁰ Mü'min, 40/32

“yevmu’l-void=va’dedilen gün”;⁷³¹ “yevmu’l –mev’ud=vad edilmiş gün”;⁷³² “yevmun azim=büyük gün”;⁷³³ “yevmu’l-asir=zor gün”;⁷³⁴ “yevmu’l-vakti’l-ma’lum=belli gün”;⁷³⁵ “âkibetu’d dar=son yurt”;⁷³⁶ “ukbe’d-dâr=son yurt”;⁷³⁷ “daru’s-selam=barış yurdu”;⁷³⁸ “dâru’l-muttakin=Allah’a karşı gelmekten sakınanların yurdu”;⁷³⁹ “dâru’l-huld=ölümsüzlük yurdu.”⁷⁴⁰

1.5.4.1.1. Ba’s (Diriliş):

Ba’s lügatte göndermek, dirilmek manalarına gelir. İstilahta ise, öldükten sonra dirilmek ve Allah Teala’nın ölüleri tekrar diriltmesi manasıdır. İman esasları arasında “Ba’su ba’de’l mevt=öldükten sonra diriliş” akidesi şeklinde yer alan ba’s, bütün semavi dinlerde inanılması istenen esaslardan biridir. Çünkü ba’s, ahiret inancının temelini oluşturur.⁷⁴¹

Hakikatte ise (ölüm hadisesiyle) değişikliğe maruz kalmasından sonra bile bedene, eski şekli verilerek ve ruhu iade edilerek vuku bulacak olan ba’s aklen mümkündür. Cenab-ı Hak da, “Şüphe yok ki Allah kabirlerde olan kimseleri tekrar diriltecek”⁷⁴² buyurmuştur. Yine o azameti yüce Allah, “Çürümüş kemiklere kim can verecektir?” diyene cevaben, “De ki onları ilk defa yaratan tekrar diriltecektir.”⁷⁴³ buyurmuştur.⁷⁴⁴

“Ey insanlar! Eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz, şunu bilin ki, biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan (aşılanmış yumurtadan), sonra uzuvları (önce) belirsiz, (sonra) belirlenmiş canlı et parçasından (uzuvları zamanla oluşan ceninden) yarattık ki size (kudretimizi) gösterelim. Ve dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz; sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkarırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi vefat eder; yine içinizden kimi de ömrün en verimsiz

⁷³¹ Kaf, 50/20

⁷³² Buruc, 85/2

⁷³³ Yunus, 10/15

⁷³⁴ Müddessir, 74/9

⁷³⁵ Hicr, 15/38

⁷³⁶ Enam, 6/135

⁷³⁷ Ra’d, 13/22, 24

⁷³⁸ Enam, 6/127

⁷³⁹ Mü’min, 40/39

⁷⁴⁰ Fusilet, 41/38

⁷⁴¹ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 379

⁷⁴² Hacc, 22/7

⁷⁴³ Yasin, 36/78-79

⁷⁴⁴ Nureddin Sabuni; a.g.e., s. 185-186

çağına kadar götürülür; ta ki bilen bir kimse olduktan sonra bir şey bilmez hale gelsin. Sen, yeryüzünü de kupkuru ve ölü bir halde görürsün; fakat biz, üzerine yağmur indirdiğimizde o, kıpırdanır, kabarır ve her çeşitten (veya çiftten) iç açıcı bitkiler verir.Çünkü Allah hakkın ta kendisidir; O, ölüleri diriltir; yine O, her şeye hakkıyla kadirdir.Kıyamet vakti de gelecektir; bunda şüphe yoktur. Ve Allah kabirlerdeki kimseleri diriltilip kaldıracaktır.”⁷⁴⁵

“Nasıl ki evvela halka (yaratmaya) başladık, öylece iade edeceğiz.”⁷⁴⁶ der. “İnsan (ben öldüğümde mi diriltileceğim) der. İnsan kendisi önceden bir şey değilken onu yaratmış olduğumuzu hatırlamaz mı?”⁷⁴⁷

“Andolsun ki insanı süzme çamurdan yarattık. Sonra onu nutfе halinde sağlam bir yere yerleştirdik. Sonra nutfeyi bir alaka (embrio) yarattık, derken o alakayı bir mudga (bir çiğnem et parçası halinde) yarattık, derken o mudgayı bir takım kemik yarattık, derken o kemiklere bir et giydirdik, sonra onu diğer bir yaratık olarak teşekkül ettirdik. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah, pek yücedir. Sizler bütün bunlardan sonra ölürsünüz. Şüphesiz kıyamet günü tekrar diriltilirsiniz.”⁷⁴⁸

Öldükten sonra dirilişe imanda insanın bizzat kendisi hayatının safhaları insanın gözlerinin önüne serilmektedir. Bunlar üzerinde düşünmesi istenmektedir. Algı gücü kuvvetli, akli yerinde ve iradesi tam olan insan bunları değerlendirerek Allah’a ve ahirete kolayca inanır. Ama kendisine yol olarak isyanı, itirazı ve inkârı seçen insan ise bu vadiye yol alamamakta, inanmamaktadır.⁷⁴⁹

Kur’an-ı Kerim’de dirilişin hak olduğunu gösteren tarihi örnekler de vardır:

- **Allah Teala parça parça olmuş, bu parçaları birbirine karışmış olan ölmüş varlıkları tekrar dirilttiğini Kur’an’da bildirmektedir.**⁷⁵⁰ Hz. İbrahim (a.s)’ın Allah’tan bir dileği üzerine vuku bulmuş olan bu olay Kur’an’da şöyle anlatılır: “İbrahim, ‘Rabbim ölüleri nasıl dirilttiğini bana göster’ dediğinde, ‘inanmıyor musun’ deyince de, ‘hayır öyle değil, fakat kalbim iyice kansın (itminan bulsun) ’ demişti.

⁷⁴⁵ Hacc , 22/ 5-7

⁷⁴⁶ Enbiya, 21/104

⁷⁴⁷ Meryem, 19/66-67

⁷⁴⁸ Müminun, 23/12-16

⁷⁴⁹ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 381

⁷⁵⁰ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 382

‘Öyleyse dört çeşit kuş al. Onları kendine alıştır, sonra onlardan her dağın üzerinde bir parça koy. Sonra onları çağır. Koşarak sana gelirler. O halde Allah’ın güçlü ve hâkim olduğunu bil’ demişti”⁷⁵¹

İnsan Hz. İbrahim’in şahsında ve onun elinde cereyan eden dört çeşit kuşun parçalandıktan ve parçaları birbirine karıştırılıp ayrı ayrı yerlere konduktan sonra dirilişinde, daha dünya hayatında iken Allah’ın ölüleri nasıl dirilttiğine şahit olmuştur.

- **Allah Teala parçalara ayrılmadan ve çürümeden ölüleri diriltir.** Bunun misali Kur’an’da şöyledir: *“Ey Musa, Allah’ı apaçık görmedikçe sana inanmayacağız, demiştiniz de gözleriniz göre göre sizi yıldırım çarpmıştı. Ölümünüzden sonra şükredesiniz diye sizi tekrar diriltmiştik”⁷⁵²*

Allah’ı apaçık görmek isteyenlerin, Allah’ın varlığının apaçık delili olan yıldırım çarpmasıyla ölmeleri ve sonra Allah’ın yine bir apaçık delili olan diriltmesiyle onları diriltmesi, tarihte insan hayatında vuku bulan dirilişe bir başka misaldir.

- **Allah Teala, etleri dökülmüş, kemikleri çürümüş ölüleri de diriltir.** Bunun Kur’an’daki misali şöyledir: *“Yahut altı üstüne gelmiş bir kasabaya uğrayan kimse gibisini görmedin mi?” ‘Allah bunu ölümünden sonra nasıl diriltecek’ dedi. Bunun üzerine Allah onu yüz yıl ölü bıraktı. Sonra diriltti. ‘ne kadar kaldın’ dedi. ‘bir gün veya bir günden az kaldım’ dedi. ‘hayır, yüz yıl kaldın, yiyeceğine, içeceğine bak, bozulmamış, eşeğine bak. Ve hem seni insanlar için bir ibret kılacağız. Kemiklere bak, onları nasıl birleştirip sonra et giydiriyoruz?’ dedi. Bu ona apaçık belli olunca ‘artık Allah’ın her şeye kadir olduğuna inanmış bulunuyorum’ dedi”⁷⁵³*

Bu son ayette söz konusu olan Hz. Üzeyir (a.s)’dır. O, boş bir kasabadan geçerken, dirilişin nasıl olacağını düşünmüş, Allah da dirilişi kendisi ve eşeği üzerinde tatbik etmiş, ona göstermişti.

Hz. İbrahim ve Hz. Musa (a.s) ile ilgili misaller birlikte değerlendirilince diriliş hakkındaki şüphe ve tereddütlerin giderildiği ve keyfiyeti konusunda açıklamalar yapıldığı görülür. Bu misaller bir yandan dirilişin mutlaka olacağını insana bildirirken,

⁷⁵¹ Bakara, 2/260

⁷⁵² Bakara, 2/55-56

⁷⁵³ Bakara, 2/259

diğer yandan bunun nasıl yapılacağını da göstermektedir. Buna göre diriliş mutlaka cisimle birlikte olacaktır. Ehl-i sünnetin görüşü bu şekildedir.⁷⁵⁴

1.5.4.1.2. Haşr ve Mahşer:

Haşr, lügatte toplanmak demektir. Mahşer ise bu kelimeden ismi mekândır. Yani kıyamette insanların toplandıkları yerdir. İslam'ın dünya görüşünün hedefi mahşerle sonuçlanır. Çünkü mahşer dünya hayatı hesabının verilmesi için toplanılan yerdir. Kısaca mahşer, ilahi adaletin tecelli yeridir.⁷⁵⁵ Bu ulvi toplanma için Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur. *“Andolsun ki, ölmeniz de yahut öldürülmeniz de muhakkak ki hepiniz Allah'ın huzurunda toplanacaksınız.”*⁷⁵⁶

İmam-ı Azam Vasiyet kitabında⁷⁵⁷ diyor ki; “Biz inanıp ikrar ederiz ki, Allah-ü Teala, bütün canlılar öldükten sonra hepsini bir günde yaratır ki o günün uzunluğu (dünya seneleriyle) ellibin senedir. Allah onları mükâfatlandırmak, cezalandırmak ve aralarındaki hak ve hukuku ödemek için yaratır. Çünkü Allah-ü Teala buyuruyor ki ‘Ve çünkü o saat, o [kıyamet] elbette gelecektir. Onda hiçbir şüphe yoktur. Muhakkak Allah kabirlerde olan kimseleri de diriltip kaldıracaktır.’⁷⁵⁸ ‘(Düşün) O günü ki biz dağları yürüteceğiz ve sen yeri (çıplak) bir çöl göreceksin. Onları da mahşerde toplamışsındır da içlerinden hiçbirini bırakmamışsındır.’”⁷⁵⁹

Mahşere herkes dünyada kime inanıp tabi olmuşsa onunla birlikte gelir. Mümin, münafık ve kâfirler önderleriyle beraber toplanır, bir araya gelirler. *“Bugün bütün insanları önderleriyle beraber çağırırız.”*⁷⁶⁰ Bütün cemaatler, inanç ve aksiyon birliği içinde olan topluluklar beraberce haşr olunurlar. *“Firavun, kıyamet gününde milletine öncülük eder, onları cehenneme götürür. Gittikleri yer ne kötü yerdir.”*⁷⁶¹

Mahşer çok sıkıntılı, heyecanlı ve korkuludur. Herkes bir an önce mahkeme-i kübra (büyük mahkeme)'nin kurulması ve hesabın bir an önce görülmesini ister. Bunun için peygamberlere, özellikle de Hz. Peygambere şefaatte bulunması için müracaat edilir. O

⁷⁵⁴ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e. s. 381-383

⁷⁵⁵ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 150

⁷⁵⁶ Ali İmran, 158

⁷⁵⁷ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 280

⁷⁵⁸ Hac, 22/7

⁷⁵⁹ Kehf, 18/47

⁷⁶⁰ İsra, 17/71

⁷⁶¹ Hud, 11/98

gün gerçek önderlerin peygamberler olduğu ortaya çıkar. Peygamberin izinden gidenler kurtulur. *“O gün zalim kimse ellerini ısırp: ‘keşke peygamberle beraber bir yol tutsaydım. Vay başıma gelene. Keşke falancayı dost edinmeseydim. Andolsun ki beni, bana gelen Kur’an’dan o saptırdı. Şeytan insanı yalnız ve yardımcısız bırakıyor’ der”*⁷⁶²

Dünyada iken Kur’an’ı ve peygamberi önder edinenler için mahşerin katlanılamayacak derecedeki sıkıntı ve şiddeti bir vaktin farz namazını kılacak kadar kısa ve hafif geçer. Mahşerdeki insanların durumunun anlatıldığı bu ayet ve hadislerden anlaşılan haşrin, ruhun cesetle birleşmesinden sonra ruh ve bedenle birlikte olmasıdır. Müslümanların çoğunun inancı da bu doğrultudadır.⁷⁶³

1.5.4.1.3. Kitapların Verilmesi:

*“O gün insanlar, amelleri kendilerine gösterilmek üzere kabirlerinden darmadağın halde çıkarlar ve kimin zerre ağırlığınca iyilik etmişse, amel defterinde onu görür, kim de zerre ağırlığınca kötülük işlemişse onu görür.”*⁷⁶⁴

Birinci Sur’a üflendiğinde, ‘arz’ın haberlerini konuşması’ndan maksat, “buna da ne oluyor ki!...” diyen ve daha önce kıyamete inanmayan insana arz’ın, o anda ne olduğunu, lisan-ı hal ile anlatmasıdır. Sur’a ikinci defa üflendiği zaman ‘arz’ın haberleri’nden maksat ise, dünya hayatında iken üzerinde işlenenlerin tamamı olmalıdır. Çünkü amel defterleri, basit bir anlayışla, şahsa özgü dünya hayatını bir ekrana yansıtılması, şeklinde düşünülürse, orada görülecekler de arz’ın verdiği haberler olacaktır. Resulullah (s.a.v.) dedi ki :”Arz’ın haberlerinin ne olduğunu biliyor musunuz?” Sahabiler: “Allah ve Resülü daha iyi bilir,” dediler. Resulullah: “Arzın haberleri, her kulun ve her ümmetin üzerinde yaptığı şeyleri, ‘Bu, şu günde, şu yaptığım iş idi’ diyerek bizzat görmesidir...” dedi.⁷⁶⁵ O halde, her mümin, yapacağı en ufak bir iyiliği küçük görüp de ihmal etmemeli ve elinden geldiğince, üst üste yığılınca büyüyen ve küfre dönüşen suç ve günah sarmalından⁷⁶⁶ sakınmalı; özellikle de şirk, küfür, fiske ve nifaktan şiddetle kaçınmalıdır.⁷⁶⁷

Mahşerde sual ve hesap bittikten sonra kiramen kâtibin meleklerinin yazdığı amel

⁷⁶² Furkan, 25/27-29

⁷⁶³ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 386

⁷⁶⁴ Zilzal, 99/ 6-8.

⁷⁶⁵ İbn Kesir, Tefsir, VIII/481

⁷⁶⁶ Bakara, 2/81.

⁷⁶⁷ M. Zeki Duman; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, I/194-195.

defterleri de o gün sahiplerine verilecektir. Amel defterinde insanoğlunun dünya hayatında yaptığı her şey inceden inceye kaydedilmiştir. Hatta bu durum insanoğlu hayret edecek ve şöyle diyecektir: *“Eyvah bize! Bu deftere ne olmuş? (Günahlarımızdan) küçük büyük bırakmayıp hepsini toplamış! Onlar bütün yaptıklarını (defterlerinde) hazır bulmuşlardır. Senin Rabbin, hiç kimseye zulmetmez.”*⁷⁶⁸ *“Mahşerde müminlere şöyle denecek: “Oku kitabını, bugün sana karşı, bir hesap görücü olmak bakımından, nefsin yeter”*⁷⁶⁹ yine başka bir ayette *“Herkesin amelini kendi boynuna taktık. Kıyamet günü onun için bir kitap çıkaracağız ki ona açılmış olacak.”*⁷⁷⁰ buyrulmuştur.⁷⁷¹

Amel defterinin o amelleri işleyenlerin ellerine verilmesi haktır. Çünkü Allah-ü Teala şöyle buyurmuştur: *“O vakit amel defterleri sağ eline verilenin, hemen kolay bir hesap ile hesabı görülecek ve sevinçli olarak (cennetteki ailesine), ehline dönecektir. Fakat kitabı (amel defteri), arka tarafından (sol eline) verilen, artık “helak” diye bağırır. (ölümünü ister ve cehennem’e girer)”*⁷⁷²

Zahir olan şudur ki, amel defterlerinin verilmesi hesaptan ve mizandan önce olur. Çünkü Allah-ü Teala: *“O vakit amel defterleri sağ eline verilen, hemen kolay bir hesap ile hesabı görülecek”*⁷⁷³ buyurmuştur.⁷⁷⁴

Bazılarına kitapları sol tarafından verilir, onlar İslam’a yakın olanlardır. Bazısına da arka tarafından verilir ki, onlar İslam hükümlerini kabul etmekten tam manasıyla yüz çevirenlerdir.

Amel defterleri, insanların, ölünceye kadar dünya hayatında işlediklerini, meleklerin yazmış oldukları defterlerdir. Nitekim Allah-ü Teala buyuruyor ki *“Yoksa biz, (peygambere tuzak kurmak isteyen) o kâfirlerin kalplerinde gizledikleri ve fısıltılarını işitmez miyiz sanıyorlar? Hayır, işitiyoruz ve onların yanlarında (fısıltı ve niyetlerini tespit eden) elçilerimiz vardır ki yazıyorlar.”*⁷⁷⁵ Yani bütün fiillerini yazıp, durumlarını

⁷⁶⁸ Kehf, 18/49

⁷⁶⁹ İsra, 17/14

⁷⁷⁰ İsra, 17/13

⁷⁷¹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 151

⁷⁷² İnşikak, 84/7-13

⁷⁷³ İnşikak, 84/7-13

⁷⁷⁴ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 259

⁷⁷⁵ Zuhurf, 43/80

tespit ederler. Bu ayet ile meleklerin mahlûkatın iç âlemlerine muttali olamadıkları iddiasında bulunanlara cevap veriliyor.⁷⁷⁶

Ogün konuşacak olan ve kimsenin inkâr edemeyeceği amel defterleri,⁷⁷⁷ sahiplerine karşı ve onlar için yeterli delil olacaktır. Ayrıca insanların zihinleri açık olacağı için hiç kimse düşüncelerini gizleyemeyecektir. Mezarlar bile içlerinde olan her şey dışarıya boşaltacaklardır.⁷⁷⁸ Bu durumda bir kimsenin kendi vücut organları dahi dile gelip konuşacaklardır:

*“Allah’ın düşmanları ateşe sürüldükleri gün toplanıp bir araya getirilir. Nihayet oraya vardıklarında kulakları, gözleri ve derileri yaptıkları hakkında onların aleyhine şahitlik edecektir. (Bu durumda onlar) derilerine derler ki: “niçin aleyhimize şahitlik ettiniz”. Derileri der ki: “her şeyi konuşturan Allah, bizi konuşturdu. İlk defa sizi o yaratmıştı. İşte ona döndürülmüyorsunuz. Siz (günah işlerken) kulaklarınızın gözlerinizin ve derilerinizin aleyhinize şahitlik edeceklerini ummuyor, onlardan hiçbir şeyinizi gizlemiyordunuz ve hatta yaptıklarınızdan çoğunu Allah’ın bilmeyeceğini sanıyordunuz. İşte Rabbinize karşı beslediğiniz bu zannınız sizi helak etti, ziyana uğrayanlar olup çıktınız.” Şimdi eğer dayanabilirlerse, ateştir onların yeri ... Ve eğer özür dileyip Rablerini memnun etmek isterlerse özürleri kabul edilmeyecektir.”*⁷⁷⁹

Gerçekten insan zihninin böylesinin şeffaf bir şekilde açık olması ve vücut organlarının kendi yaptığına şahitlik etmesi durumunda sınımlanacak hiçbir yer olamaz! Ama zaten Kuran’ın bu yaşantı içerisinde insanlar aşılama çabıştığı zihni durum budur. Herkese açık olan hayatla şahsi hayatın birleşmesi anlamında olan “takva” da bu demektir.⁷⁸⁰

Bütün bunlara rağmen mahşerde bağışlanma da olacaktır. Fakat Allah, kendisine şirk koşanları asla affetmeyecektir.⁷⁸¹ Bu da Kur’an’da şöyle belirtilir: *“Şüphesiz ki Allah, kendisine şirk koşanları affetmez. Ondan başkasını dileyeceği kimse için yarlıgar, kim Allah’a eş tanırorsa muhakkak ki o, (doğru yoldan) uzak bir sapıklıkla sapmıştır”*⁷⁸²

⁷⁷⁶ Aliyyü’l Kari a.g.e., s. 259

⁷⁷⁷ Mü’minun, 23/62; Casiye, 45/29

⁷⁷⁸ Adiyat, 100/9-10

⁷⁷⁹ Fussilet, 41/19-24

⁷⁸⁰ Fazlurrahman; a.g.e., s. 215

⁷⁸¹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 151

⁷⁸² Nisa, 4/116

1.5.4.1.4 Hesap ve Sual:

“O korkunç günde, hiç kimsenin bir başkası için elinden gelen bir şeyi olmaz! O gün iş tamamen Allah’a aittir.”⁷⁸³ “O gün mülk kimindir? Tek ve Kahhar olan Allah’ındır.”⁷⁸⁴ Çünkü O “Din gününün sahibidir.”⁷⁸⁵ “O gün mülk, ‘el-hakk’ Rahman’a aittir.”⁷⁸⁶ O gün hiç kimse Allah’a karşı hak hukuk ve savuma talebinde bulunamayacaktır...⁷⁸⁷

Mahşerde ilahi adaletin tecellisi için bir mahkeme kurulacaktır. Bu mahkemenin mutlak hâkimi Allah’tır. Orada herkes Allah’a hesap verecektir.⁷⁸⁸ Bu keyfiyet Kur’an-ı Mübin’de şöyle ifade edilmiştir. “Onlardan hesap sormak yalnız rabbime aittir. Düşünürseniz (siz de bunu anlar) bilirdiniz.”⁷⁸⁹

“(O gün) Kitabı sağ tarafından verilen kimse,⁷⁹⁰ kolay bir hesapla hesabı görülecek, sevinç ve neşe içerisinde kendisi gibi olan ailesinin yanına dönecektir! Kitabı arkasından verilen⁷⁹¹ ise, “Ey ölüm yetiş!” diye çılgık çılgıla feryat edecek ve çılgın ateşe girecektir!⁷⁹² Zira o, ailesi arasında zevk-u safa içerisindeydi; ve o refah halinin asla değişmeyeceğini sanıyordu. Hayır, kuşkusuz Rabb’i onu hep görmekte idi.”⁷⁹³

Hiz. Aişe’den nakledildiğine göre Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “Hesaba çekilen kimse, mutlaka helak olmuştur.” Dedim ki, canım sana feda olsun ey Allah’ın elçisi, “Şimdi, kitabı sağ tarafından verilene gelince; hesabı kolay bir hesap ile görülecek ve neşeli olarak ailesine dönecektir.” Ayeti hakkında ne dersin? Buyurdu ki: “O hesabı kendilerine arz olunanlardır; benim kast ettiğim ise hesaba çekilecek olanlardır.” Yine Hiz. Aişe demiştir ki, namaz kılarken Resullah’ı dinledim: “Allahümme, hasibni hisaben yesira!” (Allah’ım, hesabımı kolay gör !) diye dua ediyordu. Namazdan sonra dedim ki: Ey Allah’ın elçisi, ‘Hisaben yesira’ nedir?” Kitabına bakılıp, üzerinde durulmayan bir hesaptır.”⁷⁹⁴ buyurdu.⁷⁹⁵

⁷⁸³ İnfitar, 82/19.

⁷⁸⁴ Ğafir, 40/16.

⁷⁸⁵ Fatıha., 1/4.

⁷⁸⁶ Furkan, 25/16.

⁷⁸⁷ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, II/440.442.

⁷⁸⁸ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 151

⁷⁸⁹ Şuara, 26/113

⁷⁹⁰ Bkz. Vakı’a, 56/10-40.

⁷⁹¹ Bkz. Vakı’a, 56/41-70.

⁷⁹² Bkz. Hakka, 69/25-34.

⁷⁹³ İnşıkak, 84/7-15

⁷⁹⁴ Bkz. İbn Kesir; Tefsir, VIII/378,379; Elmalılı, Hak Dini Kur’ an Dili. VIII 5676

⁷⁹⁵ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, II/444-445.

1.5.4.1.5. Mizan:

Kıyamet gününde kötülükler ve iyilikler arasındaki kısas ve hesaplaşma haktır. İyilikler bulunmadığı takdirde kötülüklerin uzaklaştırılması haktır, caizdir.⁷⁹⁶

Amellerin tartılacağına dair Kuran’da birçok referans vardır.⁷⁹⁷ Şu ayet bunun için yeterlidir: *“Kimin tartıları ağır gelirse, o, memnun edici bir hayat içindedir. Kimin tartıları hafif gelirse onun yeri çukurdur (haviye)”*⁷⁹⁸

*“Ve yaptıklarını onlara bir bilgi olarak anlatacağız. Zira Biz onlardan uzakta değildik. O gün tartı gerçektir; kimin sevapları ağır gelirse, işte kurtulacaklar bunlardır. Tartısı hafif gelenler ise, ayetlerimize haksızlık etmelerinden ötürü kendilerini hüsrana uğratmış kimselerdir.”*⁷⁹⁹

Bu bilgi, Kiramen Katibîn tarafından tutulmakta olup hesap günü herkesin, eline verilecek olan ve kendisiyle ilgili bilgileri içeren amel defteri olabilir.⁸⁰⁰

İyi insanların amel defteri sağ elleri, kötülerinki ise sol ellerine verilecektir: *“Kitabı sağından verilenler: “Alın, kitabımı okuyun” der: “ben hesabımla karışılacağımı zaten biliyordum”. Artık o memnun edici bir hayat içindedir, meyveleri kolayca toplanan yüksek bir bahçededir. (onlara şöyle sesleniriz): “geçmiş günlerde yapmış olduğunuz amellerden dolayı bugün afiyetle yiyiniz, içiniz”. Kitabı sol tarafından verilen ise der ki: “keşke bana kitabım verilmeseydi!. Şu hesabımı hiç görmemiş olsaydım ve keşke ölüm şimdi işimi bitirseydi!. Malım bana hiç fayda vermedi. Bütün gücümü kaybettim.”*⁸⁰¹

Kur’an için ahiret günü verilecek son hüküm, çok yönlü ve temel sebeplerden dolayı çok önemlidir. Birincisi Kuran için gerçekliğin temel yapısı olan ahlak ve adeletin temini, insan davranışlarını keyfiyeti, son mahkeme huzurunda değerlendirilmekle olur. Çünkü gerçek adalet ve eşitlik sadece bu hayatta olup bitenlerle gerçekleştirilemez. İkincisi, hayatın gayeleri hiç şüphe götürmez bir şekilde açıklığa kavuşturulmalıdır ki böylece insan, ne için çalıştığını açıkça görebilsin ve hayatın gerçek gayelerinin neler olduğunu anlayabilsin. “Amellerin tartılması” bu noktayı varsaydığı ve ona bağlı olduğu

⁷⁹⁶ Ethem Ruhi Fırlı; a.g.e., s. 67

⁷⁹⁷ Fazlurrahman; a.g.e., s. 214

⁷⁹⁸ Karia, 101/6-9

⁷⁹⁹ Araf, 7/ 7-9.

⁸⁰⁰ M. Zeki Duman; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, I/252.254.

⁸⁰¹ Hakka, 69/19-29

içi Kuran'ın haşır fikri açısından çok önemlidir. İkinci nokta ile yakından ilgili olan üçüncü önemli sebep ise insanlar arasındaki tartışmaların, ayrılıkların ve anlaşmazlıkların kesin bir şekilde sonuçlanması fikridir. Anlayış içerisinde fikir ayrılıkların olabileceği gibi insanlar arasında bu tür iyilik örneklerine rastlamanın çok az olduğunda Kuran'ın hiç şüphesi yoktur. Çoğu zaman insanlar arasında vuku bulan ayrılıklar, bencillik ya da toplumsal veya milli çıkarlar gibi ve katı gelenekler ya da yüzlerce şekilde kendini gösteren aşırı fikirler gibi bir takım harici etkenler tarafından kirletilmektedir. İnsan ahlakının en hastalıklı yönü ise, insanın sık sık kötü vasıtalar ve harici motivasyonlar kullanarak da iyilik yapmasıdır. Onun için böyle fikir ve inanç ayrılıklarının anlayış içerisinde çözümlenebilmesi, bir bakıma gerçekten bu fikir ve inançların arkasındaki motivasyonların açık bir şekilde ortaya dökülmesiyle olacaktır. Kıyamet günü insanın tüm iç yapısı şeffaf bir şekilde ortaya dökülerek görüleceği için bütün bu motivasyonlar da aynı şekilde ortaya dökülecektir. Fakat bunun ötesinde hakk ve hakikatin ortaya çıkacağı (kıyamette) kendini bütün açıklığı ile gösterecektir.⁸⁰² Kuran bu duruma sık sık işaret etmektedir:

“De ki “bizim işlediğiniz suçtan siz sorulacak değilsiniz; biz de sizin işlediğiniz suçtan sorulacak değiliz.” De ki “Rabbimiz kıyamet günü hepimizi bir araya toplayacak, sonra aramızda hak ile hüküm verecektir. En adil hüküm veren ve her şeyi bilen O’ dur.”⁸⁰³

“İnanlar (Müslümanlar), Yahudiler, Sabiiler, Hıristiyanlar, Mecusiler ve müşrikler... Allah kıyamet günü bunlar arasında hüküm verecektir (Kimin haklı olduğuna dair). Şüphesiz Allah her şeye tanıktır.”⁸⁰⁴

Mizan da haktır. Çünkü Cenab-ı Hak, “o gün tartmak da haktır”⁸⁰⁵ buyurmuştur. “Mizan”, amellerin miktarlarını tespiti yarayan bir şey olup akıl, onun keyfiyetini bilmekten acizdir. Dünya terazilerine benzetilmesi mümkün değildir. Bu hususta nakle, olduğu gibi teslim olmak en selametli yoldur.⁸⁰⁶

Varid olmuştur ki, sevapları ile günahları eşit olan kimse A’raf ehliendir. Onun cennete girmesi, marifet ve insaf ehlienden, mücahitlerden, namaz kılanlardan, haccedip

⁸⁰² Fazlurrahman; a.g.e., s. 224

⁸⁰³ Sebe, 34/25-26

⁸⁰⁴ Hac, 22/17

⁸⁰⁵ Araf, 7/8

⁸⁰⁶ Nureddin Sabuni; a.g.e., s. 186

tavaf edenlerden, itikâfa girenlerden ve benzerleri gibi çeşitli ibadet ve taatta bulunanlardan sonra olur. Mizan bir olduğu halde, cemi lafzı ile zikredilmesi, cemi ile cem'in karşılaştırılması yolundan halkın çokluğuna nazarandır. Yahut bu terazi büyük olduğu için açıklanırken cemi lafzı ile zikredilmiştir. Yahut da tartılanlar için çoğul olarak zikredilmiştir. Hiç şüphe yoktur ki, onlar çoktur.⁸⁰⁷

1.5.4.1.6. Şefaât:

Şefaât, resuller, nebiler, âlimler ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, yine Allah'ın izniyle müminlerden bazılarının günahlarının bağışlanmasını ya da Allah katındaki derecelerinin yükseltilmesini talep etmeleridir.⁸⁰⁸

Bu mevzudaki delilimiz şu ayeti kerimelerden müteşekkildir: *“Artık onları bağışla, günahlarının bağışlanmasını iste”*⁸⁰⁹

*“Hem kendinin, hem erkek müminlerle kadın müminlerinin günahının bağışlanmasını dile.”*⁸¹⁰

Bu ilahi ifadeler şefaati emretmektedir. Yine yüce Allah'ın şu ayeti kerimesi *“Artık şefaât edicilerin hiçbir şefaati onlara faide temin etmeyecek.”*⁸¹¹ Eğer şefaât müminlere de faide vermeyecek olsaydı kâfirleri tahsis (ve tefrik) etmenin bir manası olmazdı. Şu meşhur hadis de bizim için bir delil teşkil eder: *“Benim şefaetim ümmetimden kebair işleyenler içindir.”*⁸¹²

Peygamberlerin şefaati haktır. Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.)'in günah işlemiş müminlere ve onlardan büyük günah işleyerek cezayı hak etmiş olanlara şefaati de haktır ve sabittir.⁸¹³

İmam Mâtûrîdi'ye göre şefaât, aslında günahkârlar içindir. Günahsızların buna ihtiyacı yoktur. Allah, Hz. Peygamber'e bir lütuf ve ihsan olarak, ahirette günahkâr müminlere

⁸⁰⁷ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 258

⁸⁰⁸ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 388

⁸⁰⁹ Al-i İmran, 3/159

⁸¹⁰ Muhammed, 47/19

⁸¹¹ Müddessir, 74/48

⁸¹² Nureddin Sabuni; a.g.e., s. 171

⁸¹³ İbn Kesir, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, (Çev. Bekir Karlığa; Bedrettin Çetiner), Çağrı Yayınları, İstanbul 1984, IV/1669

şefaatte bulunma salâhati bahşetmiştir. Ayrıca Allah, tövbe ve istiğfar edenleri affedeceğini bildirdiğine göre, niçin Peygamber'in şefâati üzerine onları affetmesi mümkün olmasın? . . .

Ona göre büyük günah işleyenler, Müslüman olup imandan çıkmış değillerdir. Allah'ın varlığına ve birliğine inandıklarına ve bütün imân esaslarını kabul ve tasdik ettiklerine göre, elbette ahirette Hz. Peygamberin şefâatine nâil olacaklardır...! ⁸¹⁴

Allah izin vermeden ne kimse kimseye şefaatt edebilir, ne de böyle bir teklifte bulunabilir. ⁸¹⁵ Çünkü *“hiçbir kimse, hiçbir kimseye bir şey yapma güç ve yetkisine sahip değildir; o gün iş tamamen Allah a aittir...”* ⁸¹⁶

Şefaati uman kimseler için kurtuluş vesilesidir. Ancak kâfir ve münafık olanlar için, onları kurtuluşa erdirecek herhangi bir şefaatt söz konusu değildir. Nitekim Kur'an'da: *“Onlara (kâfirlere) şefaattçilerin şefaati fayda vermez”* ⁸¹⁷ buyrulurak bu hususa işaret edilmiştir. ⁸¹⁸

1.5.4.1.7. Sırat:

Sırat da haktır. “Sırat”, cehennemın sırtı üzerinde uzatılmış bir köprüdür. Bütün mükellef canlılar üzerinde yürüyecek; cennet ehli onu geçecek cehennemlikler ise ayakları sürçüp ateşe düşeceklerdir. ⁸¹⁹

“Sizden cehenneme uğramayacak yoktur. Bu, rabbinin yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra biz, Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarır, zalimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakırız.” ⁸²⁰

Ayetin zahirine göre, muttaki olsun facir olsun her insan mutlaka cehenneme uğrayacaktır. Bu durumda müminler, ya semtine girecek, onlar için serin ve selamet olarak ve sıkıntısını hissetmeden görüp oradan geçecekler ya da cehennem üzerine kurulmuş bir köprüden/sırat süratle geçip gidecekler. Her halü karda müminler

⁸¹⁴ Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 82

⁸¹⁵ M. Zeki Duman; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, III/ 95

⁸¹⁶ İnfitar, 82/19

⁸¹⁷ Müddessir, 74/48

⁸¹⁸ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s 389

⁸¹⁹ Nureddin Sabuni; a.g.e., s. 186

⁸²⁰ Meryem, 19/71-72

cehennemden uzak tutulacaklardır. Kâfirler ise ayette de belirtildiği üzere diz üstü çökmüş halde azap içerisinde terk edileceklerdir.⁸²¹

İnsanların ahiret günündeki hallerinin tasvir edildiği şu ayette de sırata işaret vardır: “*Ey inananlar, yürekten tevbe ederek Allah’a dönün ki, Rabbiniz kötülüklerinizi örtsün, sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koysun. Allah’ın peygamberini ve onunla beraber olan müminleri utandırmayacağı o gün, ışıkları önlerinde ve defteri sağlarından verilmiş olarak yürürler ve: ‘Rabbimiz ışığımızı tamamla, bizi bağışla, doğrusu sen her şeye kadersin’ derler*”⁸²²

1.5.4.1.8. Havz:

Nebi (s.a.v)’in havuzu haktır.⁸²³

Kevser; çok, bol, mebzul, büyük miktarda olan; her şeyin üst üste yığılmış, iç içe geçmiş olanı; bağış ve ihsan bol olan gerçek efendi; tatlı içecek, su; cennette bir ırmağın veya havuzun adı gibi anlamlara gelmektedir. Rağıbın, Müfredat’ında belirttiği üzere, Hz. Peygamber ‘kevser’i, hem Allah’ın cennette kendisine lütfettiği ‘kevser havuzu’, başka bir rivayette ‘kevser ırmağı’ olarak, hem de ‘el-hayru’l-kesir’, yani dünya ve ahiret mutluluğu, çok iyilik, manasında açıklamıştır. İbn Abbas da bu manayı tercih etmiştir.⁸²⁴

Ahirette her peygamberin bir havuzu olacaktır ki bu havuzdan peygamberin kendisi ve ümmetinden Allah’ın diledikleri içeceklerdir. O gün peygamber efendimizin de bir havzı olacaktır.⁸²⁵ Kur’an’da: “*Ey Muhammed, biz sana Kevser’i verdik*”⁸²⁶

Cumhur, bunu Havz-ı Kevser olarak veyahut nehir olarak tespit etmiştir. Her iki tefsir arasında da çelişki yoktur. Çünkü peygamber (a.s.)’nin nehri cennette, havuzu ise kıyametteki mevkifte olacaktır. Havz, sırttan önce mi yoksa sonra mı olacak diye ihtilaf olunmuştur. Fakat doğru ve akla daha yakın olan, sırttan daha sonra olmasıdır.

⁸²¹ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, I/ 368

⁸²² Tahrim, 66/8

⁸²³ Ethem Ruhi Fığlalı; a.g.e., s. 67

⁸²⁴ M. Zeki Duman; *Beyânü’l-Hak (Kur’an-ı Kerim’in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, I/ 110

⁸²⁵ Şerafettin Gölcük; Süleyman Toprak; a.g.e., s. 388

⁸²⁶ Kevser, 108/1

Kurtubi, “Onlar iki havuzdur ki biri sırat ve mizandan önce olur. Zira insanlar kabirlerinden susamış olarak çıkarlar. Bu havuza sırat ve mizandan evvel gelirler ve içerler ve susuzluklarını giderirler; ikincisi ise cennette bulunur ki her ikisine de Kevser denir” diyor.⁸²⁷

1.5.4.1.9. Cehennem:

Cennet ve cehennem halen yaratılmıştır. Ebediyen yok olmayacaklardır.⁸²⁸

Bu kelime, dibi derin çukur veya büyük derinlikte bir çukur anlamına gelir. Kur'an-ı Kerimde en çok kullanılan kelimelerden birisidir.

Cehennem kelimesi, çok kere ateş manasına gelen nar kelimesi ile birlikte kullanıldığı için “derin ateş çukuru” anlamına gelir.

Kur'an-ı Kerim'de kötülerin, Allah'ı inkâr edenlerin, dinin emirlerini tutmayanların, peygamberlerini dinlemeyenlerin gidecekleri yer olarak cehennem gösterilir.

Cehennemin, Kur'an'da yedi ayrı ismi vardır: Cehennem (derin çukur), nar (ateş), cehim (harlı ateş), sa'ir (harlı alev), sakar (kavurucu ateş), leza (hiddetli alev), hutame (ezici azap).⁸²⁹

Ateş, canlı mahlûkta büyük acı ve ızdırap veren bir şey olduğundan, ilahi azap; ateşle gösterilmiştir. Bu bakımdan cehennemi ifade eden bütün kelimelerde hareket, yanma, sıcaklık ve ateş anlamlarını bulabiliriz.

Cehennem, azabın ve işkencenin kaynaştığı yerdir. Bunun için ilahi mağfirete layık olmayanlar, kâfirler, cehenneme giderek cezalarını çekeceklerdir. Cehennem azabının korkunçluğu Kur'an'da insanın anlayabileceği bir tarzda sunulmuştur. Cehennem ehlinin yiyecek ve içecekleri de başka bir azabın başlangıcıdır. Şiddetli azap ve işkence içinde karınları acıkmış, susamış, dilleri dışarıya uzamıştır. Onların yiyecekleri zakkum ağacıdır. Böyle azaba düçar olan cehennem ehline bir de kaynar su dökülür.⁸³⁰ Her taraftan azap ile çevrilmiş olan bu cehennemlikler artık azaba dayanamaz olurlar ve

⁸²⁷ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s.262

⁸²⁸ Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 67

⁸²⁹ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 205-210

⁸³⁰ Duhan, 44/43-47; Saffat, 37/62-68

dışarı çıkmak isterler. Fakat demirden kamçılarla yeniden cehenneme sokulurlar.⁸³¹ Böylece her defasında çıkma çabaları neticesiz kalır ve azap tekrarlanır durur.⁸³²

Burada akla şöyle bir sual gelebilir: Bunların vücutları yanıp kül olunca, bir daha azap duyar mı? Kur'an, bu soruyu şöyle cevaplandırmıştır: *“Ayetlerimizi inkâr ile kafir olanlar (var ya) onları muhakkak ki, ateşe atacağız. Derileri piştikçe azabı tadıp durmaları için, onları başka derilerle (yenileyip) değiştireceğiz. Şüphesiz ki Allah mutlak galiptir. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir”*⁸³³

İşte kâfirlerin yalanladıkları cehennem azabı budur. Gelmesini akıllarına sığdıramadıkları o muhteşem azap işte şimdi gelip çatmıştır. Bütün kâfirler, pişmanlık duymuşlardır ama iş işten tamamen geçmiştir. İmana gelmek isteyen inkârcılar çoktur fakat artık iman bu anda sahih değildir.⁸³⁴

Cennet ile cehennem fani değıllerdir. Yani, onların kendileri, içlerinde bulunanlar ve cennet ile cehennem ehlinden hiçbirisi yok olmaz. Onlar ebedi ve daimdirler. Allah'ın azabı ve mükâfatı da ebedi ve daimidir.⁸³⁵

Cehennemın gerçek mahiyeti hakkında fazla bilgiye sahip değiliz. Sadece Kur'an, cehennemın birçok tabakaları ile yerin en alt derecesinde olduğuna imada bulunmuştur.⁸³⁶ Yine Kur'an'ın beyanına göre, cehennem sert ve sağlam; cehennem zebanileri⁸³⁷ her birisi belirli bir sınıfa ayrılmış⁸³⁸ yedi cehennem kapısı tutarlar.⁸³⁹ İşte kâfirlerin, münafıkların, müşriklerin yalan saydıkları, gelmesini tahmin edemedikleri cehennem azabı budur.⁸⁴⁰ Dünyada ahiretin varlığı, cehennem azabının mevcudiyetiyle insanları korkutan Allah resulü ile alaylı bir tarzda “haydi cehennem, ahiret, çabucak gelsin” diyenlerin hesapları ancak cehennemde görülecektir.⁸⁴¹ İşte bunun için ahiret yurduna inananları saptıranlar, ahiret yoktur diyenler, biz bu dünya hayatının

⁸³¹ Hacc, 22/21-22

⁸³² Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 154-155

⁸³³ Nisa, 4/56

⁸³⁴ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 154-155

⁸³⁵ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 268

⁸³⁶ Nisa, 4/145; Tin, 85/5

⁸³⁷ Zümer, 39/71

⁸³⁸ Hicr, 15/44

⁸³⁹ Hicr, 15/44; Zümer 39/72

⁸⁴⁰ Secde, 32/20; Tur 52/14

⁸⁴¹ Yasin 36/48-52; Zariyat, 51/14; Yunus 10/50; Ankebut, 29/53

çıkarıcılarıyız diyenler⁸⁴² öbür âlemde “buyurun, zevkle tadın. Sizler büyük kimselersiniz”⁸⁴³ hitabıyla karşılaşacaklardır. O vakit herkes aklını başına toplayacak... Fakat artık hiçbir şey fayda vermeyecektir.⁸⁴⁴

Cehennem, bir ateşten dünyadır. Yiyecekler, içecekler, meyveler ve bütün tüketim maddeleri ateşten olan bir dünya... acı ve ıstırap kaynağı olarak ateş orada her yerdedir. Herkes için ıstırap unsuru ateştir, fakat ceza ve azabın şiddeti, kötü amellere bağlıdır. Kâfir mümin gibi, mümin de münafık gibi değildir. Müslümanların bulunduğu en üst tabaka bir gün boşalacaktır. Zira Müslümanlar imanları sebebiyle cennete nakledileceklerdir.⁸⁴⁵

1.5.4.1.10. A'raf:

Varid olmuştur ki, sevapları ile günahları eşit olan kimse A'raf ehlineendir. Onun cennete girmesi, marifet ve insaf ehline, mücahitlerden, namaz kılanlardan, haccedip tavaf edenlerden, itikâfa girenlerden ve benzerleri gibi çeşitli ibadet ve taatta bulunanlardan sonra olur.⁸⁴⁶

Kur'an'da Araf hakkında şöyle buyrulur:

*“Cennetliklerle cehennemlikler arasında bir sur (perde) vardır. Araf, (cennet hisarı) üzerinde bir takım insanlar var ki, bunlar, cennetlik ve cehennemliklerden her birini çehreleri ile tanırlar. Henüz cennete girmeyip onu arzu eder halde oldukları halde cennetliklere ‘Selamün aleyküm’ diye nida ederler”*⁸⁴⁷

Araf ehli, cehennem sakinlerini gördüğünde ise şöyle diyecekler: *“Ey Rabbimiz! Bizi zalimler topluluğu ile kılma”*⁸⁴⁸ Yine Araf ehli, simalarıyla tanıdıkları bir takım kişilere *“Gördünüz mü? Topladığınız mallarla yaranınız, kibirle azametiniz, size hiç fayda vermedi.”*⁸⁴⁹ diyecekler ve kâfirlerin ileri gelenlerine, fakir müminleri göstererek *“Bunlar, müminlerin zayıfları değil mi ki, siz dünyada bunları tahkir edip, onlar;*

⁸⁴² Kehf, 18/35; Fussilet, 41/50

⁸⁴³ Duhan, 44/49-50

⁸⁴⁴ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 154-155

⁸⁴⁵ Şerafettin Gölcük; a.g.e., s. 391

⁸⁴⁶ Aliyyü'l Kari; a.g.e., s. 258

⁸⁴⁷ Araf, 7/46

⁸⁴⁸ Araf, 7/47

⁸⁴⁹ A'raf, 7/48

*Allah'ın rahmetine erişemezler diye yemin ediyordunuz” diyeceklerdir.*⁸⁵⁰ O anda fakir müminlere ise “*Cennete girin, size hiçbir korku yoktur ve siz mahzun da olacak değilsiniz*”⁸⁵¹ denecek.⁸⁵²

A'raf, cennetle cehennemi bir birinden ayıran surun üst kısmıdır. Buradakiler ise, müfessirlerin çoğuna göre, iyilikleri ile kötülükleri / sevaplarıyla günahları tartıda müsavi gelmiş olan müminlerdir.⁸⁵³

1.5.4.1.11. Cennet:

Dilbilgisi yönünden bahçe manasında olan cennet kelimesinin ahirette müminlerinin yerinin adı olması, onun her tarafının yemyeşil, ağaçlık, bahçelik ve güllerle donatılmış bir yer olduğunu gösterir.⁸⁵⁴

İnsanlar bu dünyaya imtihan edilmek üzere gönderilmiştir, yapmakla yükümlü oldukları görevler kendilerine bildirilmiştir. Allah'ın emirlerini yerine getiren, yasak ettiği şeylerden sakınan ve insanlara iyilik yapanlar imtihanı kazanmış olacak ve karşılığında kendilerine büyük mükâfat verilecektir. Herkes dünyada yaptığığın karşılığını ahirette eksiksiz olarak görecektir.⁸⁵⁵

Dünya hayatının geçici zevklerini hiçe sayarak cennet zevklerine gönül veren müminlere tarifi imkânsız nimetler cennette sunulacaktır. Kur'an'ın ifadesine göre, cennet ehline hiçbir baş ağrısı yapmayan, sarhoş etmeyen main kaynağından meşrubatlar, beğenecekleri her türlü meyveler, canlarının istediğinden kuş etleri, şahin gözlü huriler takdim edilecektir. Dikensiz kirazlar, muzlar, gölgelikler, şırl şırl akan sular, selsebiller, sedirler, sadece cennet ehlinin kavuşacağı meyveler.⁸⁵⁶

⁸⁵⁰ A'raf, 7/49

⁸⁵¹ A'raf, 7/49

⁸⁵² Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 157

⁸⁵³ M. Zeki Duman; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, I/ 264

⁸⁵⁴ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 155

⁸⁵⁵ Seyfettin Yazıcı; *Temel Dini Bilgiler (İtikad, İbadet, Ahlak, Siyer)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 28. Baskı, Ankara 2003, s. 58-59

⁸⁵⁶ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 156

Yüce Allah şöyle buyuruyor: “*Kıyamet günü doğru teraziler kurarız: hiçbir kimse, hiçbir haksızlığa uğratılmaz*”⁸⁵⁷ “*Kim zerre kadar iyilik yapmışsa onu görür. Kim de zerre kadar kötülük yapmışsa onu görür.*”⁸⁵⁸

Cennet, müminler için hazırlanmış mükâfat yeridir. Cennette, bu dünyada gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve hiçbir insanın hayalinden geçmeyen nimetler vardır. Cennet insanın kalbinden geçen ve hoşuna giden her şeyi devamlı olarak bulacağı eşsiz güzelliklerle dolu bir yerdir. Orada her şey insanın gönlüne göredir neyi arzu ederse anında yanında hazır olacaktır.⁸⁵⁹

Amelleri düzgün olanlar, amel defterleri sağlarından verilenler, peygamberler, sıddıklar, şehitlerle birlikte bu ulvi cennet nimetine ayak basarlar. Cennet ehli, gruplar halinde cennete doğru sevk edilirler. Cennete ulaştıklarında, kapılar açılır ve cennet bekçileri şöyle nida ederler.⁸⁶⁰ “*Selam size, tertemizsiniz. Artık ebedi olarak girin oraya*”.⁸⁶¹

Cennette hastalık, korku ve üzüntü yoktur. Orada insan hep genç yaşta kalacak, ihtiyarlamayacaktır. Cennette hayat sonsuzdur ve ölüm yoktur. Oraya giren bir daha çıkmayacaktır, canı ne isterse onu bulacak zevk ve safa içinde sonsuza kadar devam edecektir.⁸⁶²

Kur’an-ı Kerim’de bu konuda şöyle buyruluyor:

“*İman edip iyi, yararlı işler yapan kimseler cennetlik olanlardır; onlar orada ebedi kalacaklardır.*”⁸⁶³

“*Orada onlar için diledikleri her şey var ve yanımızda fazlası da var.*”⁸⁶⁴

Cennet, yer ve göklerin toplamına eşit bir genişlikte olan büyük bir mülktür. Cennette, ne sert soğuklar hissedilir ne de güneşin yakıcılığı, orası gölgeli bir durak, emin bir

⁸⁵⁷ Enbiya, 21/47

⁸⁵⁸ Zilzal, 99/7–8

⁸⁵⁹ Seyfettin Yazıcı; a.g.e., s. 58-59

⁸⁶⁰ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s.156

⁸⁶¹ Zümer, 39 / 73

⁸⁶² Seyfettin Yazıcı; a.g.e., s. 58-59

⁸⁶³ Bakara, 2/82

⁸⁶⁴ Kaf, 50/35

makamdır. Bu ulvi makamda cennet sakinleri yüksek dereceli yüksekçe inşa edilmiş güzel evlere sahiptirler.⁸⁶⁵

Cennet ile cehennem, kıyamet gününden önce yaratılmış olan ve halen mevcut bulunan varlıklardır.⁸⁶⁶ Çünkü Cenab-ı Hak cennet hakkında: “*Rabbinizin mağfiretine ve takva sahipleri için hazırlanmış olan cennete –ki eni göklerle yer (kadardır)- koşunuz*”⁸⁶⁷ Onların nerede olduğunu Allah’tan başka kimse bilemez.⁸⁶⁸

Cennet ehlinin mutluluğu, rahatlığı her şey ile orada kendini gösterir. Çünkü cennet ehli, neşeli, rahatlık, nimet, lezzet ve şatafatlı bir saltanat ile kuşatılmışlardır.

Cennet nimetleri burada saymakla bitmez. Cennette oturmaya hak kazananlar, tam bir tatmin içindedirler. Çünkü onların arzu ettiği her şey orada fazlası ile mevcuttur. Şüphesiz cennet nimetlerinin en büyüğü “Allah’ın görünmesi” nimetidir. Allah, cennetliklere en güzel bir mükâfat hazırlamıştır. O gün Allah’a bakan yüzler parlayacak, cennete giremeyenler ise Rablerini görmekten mahrum kalacaklardır.⁸⁶⁹

Kur'an-ı Mübin’de geçen cennet isimleri⁸⁷⁰ şunlardır: Firdevs⁸⁷¹ Adn⁸⁷² Naim⁸⁷³ Dârul-huld⁸⁷⁴ Me’va⁸⁷⁵ Dâru’s-selam⁸⁷⁶ Illiyyin⁸⁷⁷

⁸⁶⁵ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 157

⁸⁶⁶ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 263

⁸⁶⁷ Al-i İmran, 3/133

⁸⁶⁸ Aliyyü’l Kari; a.g.e., s. 264

⁸⁶⁹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 156

⁸⁷⁰ İsmail Yakıt; a.g.e., s. 209

⁸⁷¹ Kehf, 18/107

⁸⁷² Meryem, 19/61

⁸⁷³ Lokman, 31/8

⁸⁷⁴ Furkan, 25/15

⁸⁷⁵ Secde, 32/19

⁸⁷⁶ Yunus, 10/25

⁸⁷⁷ Mutaaffin, 83/18

1.6. KAZA VE KADERE İMAN

1.6.1. Kaza ve Kaderin Lügat ve İstilah Anlamları

İslam inancının temel esaslarından birisi olan kaza ve kadere iman konusunun tahliline girmeden önce kelimelerin lügat ve ıstılah anlamlarını sunmakta yarar vardır.

Kaza: ‘Kesin hüküm’, bu manada Kuran-ı Kerim’de şöyle buyrulmuştur: ‘*Rabbinin verilmiş bir sözü olmasaydı aralarında kaza edilmiş (hükmedilmiş) olurdu.*’⁸⁷⁸ Yani aralarında kesin hüküm verilmiş olurdu, demektir. Bu manada, ‘Kadi’ taraflar arasında kaza etti, kesin hüküm verdi denir.

Yine aynı manadan gelerek ‘filan, borcunu kaza etti’ cümlesi de, alacaklısının hakkına hükmetti ve onu ödedi, demek olur.

Kaza, ‘yapmak ve takdir’ etmek manasına da gelir. Biri bir şeyi yapıp şekillendirdiği zaman, onu kaza etti, denir. Bu manada Kuran-ı Kerim’de şöyle buyrulmuştur: “*Allah bunun üzerine iki gün içinde yedi gök kaza etti (yaptı) , var etti.*”⁸⁷⁹ Yani, O yedi göğü yarattı, onları işledi, yaptı, şekillendirdi ve yapısını sağlamca takviye etti, demektir.

Kaza, kadere bağlı bir mana da ifade eder. Her ikisi de birinin diğerinden ayrılması mümkün olmayan mütelazim manalardır. Çünkü bunlardan biri olan kader, temel mertebesinde, diğeri de kaza, bina mesabesindedir. Kim ikisini ayırmaya kalkarsa binayı yıkmış olur.

“Ona ahdini kaza etti”, ona tavsiye etti, onu infaz etti, ona vasiyet etti demektir.⁸⁸⁰ Bu manada Kuran-ı Kerim’de şöyle buyrulur: ‘*İsrailoğullarına kitapta doğrusu yeryüzünde iki defa bozgunculuk yapacak ve kibirlendikçe kibirleneceksiniz, diye kaza ettik. (Bildirdik. Tavsiye ettik).*’⁸⁸¹

⁸⁷⁸ Fussilet, 41/45

⁸⁷⁹ Fussilet, 41/12

⁸⁸⁰ İrfan Abdulhamid; *İslam’da İtikadi Mezhepler ve Akaid Esasları*, (Çev.: M. Saim Yeprem), Marifet Yayınları, İstanbul 1981, s. 267

⁸⁸¹ İsra, 17/4

“Bildirmek, haber vermek (Kada ileyhi)” : Bu manada Kuran-ı Kerim’de: *‘Böylece Lut’a bunların sonlarının kesilmiş olarak sabahlayacaklarını kaza ettik. (Bildirdik, tebliğ ettik).’*⁸⁸² buyrulmuştur.

Kaza ve Kader: Kaza, hüküm, Allah Teala’nın bir şey için takdir ettiği kaza ve onun hakkında hüküm verdiği şey. Yani hükmün kendisi. Kader, “kadr” gibidir. Her iki kelime de “akdar” olarak cemilendirilir. “Kader” kelimesinin isim, “kadr” kelimesinin mastar olduğu söylenmiştir.⁸⁸³

Allah eşyayı bir şeyden yaratmadı. Allah eşyayı oluşundan önce, ezelde bilir. Eşyayı takdir eden ve oluşa geçiren (kaza) Allah’tır. Allah’ın dilemesi (meşiet), ilmi, kazası ve kaderi ve el-levhu’l-Mahfuz’daki yazısı olmadan, dünyada ve ahirette hiçbir şey vuku bulmaz. Ancak onun levhi Mahfuzdaki yazısı, hüküm değil vasıf olarak yazılır.⁸⁸⁴

Kaza, kader ve meşîyet (dileme) O’nun, nasıl olduğu anlaşılamayan ezeli sıfatlarıdır. Allah, yokluğu, yokluğu halinde yok olarak bilir. Allah, var olan bir şeyi varlığı halinde var olarak bilir. Onu yok ettiği zaman, yokluğu halinde nasıl yok olacağını da bilir. Allah, ayakta duranın ayakta duruş halini ve oturduğu zaman da oturuşunu bilir. Bütün bu durumlar için Allah’ın ilminde, ne bir değişme ne de sonradan olma bir şeyler hâsıl olur. Değişme ve başkalaşma, yalnızca yaratılmışlarda olur.⁸⁸⁵

Allah, insanları, küfür ve imandan selim olarak yaratmış; sonra onlara hitap ederek emir ve yasaklarını bildirmiştir. Küfre sapan kendi fiili, inkârı ve Allah’ın yardımını kesişiyle küfre sapmıştır. Allah’a iman eden de kendi fiili, ikrarı, tasdiki ve Allah’ın yardımı ve inayeti ile iman etmiştir.

Allah, insanları, âdemoğlunun sulbünden insan suretinde çıkarmış; onlara akıl vermiş; hitap etmiş; imanı emretmiş ve küfrü yasaklamıştır. Böylece onlar O’nun Rabliğini ikrar etmişlerdir. İnsanlar bu fitrat üzere doğarlar. Bundan sonra küfre sapan bu fitratı değiştirmiş; inanan da tasdik edip kendisine tayin olunanı sabit kılarak devamını sağlamış olmaktadır.

⁸⁸² Hicr, 15/66

⁸⁸³ İrfan Abdulhamid; a.g.e., s. 267

⁸⁸⁴ Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 63

⁸⁸⁵ Ethem Ruhi Fırlalı; Çağımızda a.g.e., s. 64

Allah, yarattıklarından hiçbirini ne küfre ne de imana zorlamış ve onları ne mümin ne de kâfir olarak yaratmıştır. Lakin onları müstakil şahsiyetler olarak halk etmiştir. İman ve küfür, kulların fiillerinden ibarettir. Allah, küfre sapanı küfür halinde kâfir olarak bilir. O kimse bundan sonra iman ederse, imanı halinde de mümin olarak bilir, ilmini ve sıfatını değiştirmeksizin onu sever.

Kulların hareket ve sükûndan ibaret bütün fiilleri, hakikaten kendi kazançlarıdır. Ancak onları yaratan Allah'tır. Onların hepsi de Allah'ın dilemesi, ilmi, hükmü ve ölçüsü ile olur.

Taatlerin hepsi de Allah'ın emri, muhabbeti, rızası, ilmi, dilemesi, hükmü ve kaderi ile vacip kılınmıştır. İsyanların tamamı da onun ilmi, kazası, takdiri, dilemesi ile olmakla birlikte onun bunlara rızası ve emri yoktur.⁸⁸⁶

Ehl-i sünnetin kaza ve kader mevzuunda ortaya koyduğu görüşü şu esasa dayanır: Allah Teala gayb ilmine sahiptir, o olacak her şeyi olmadan önce bilir. Allah insanı yaratmış, onu, kendisine doğru yolu gösterecek bir akıl ve mükellef olmasını gerektirecek bir kuvvetle mücehhez kılmıştır. Cenabı hak gayb ilmini yaratıklarından gizlemiş onlara emirler vermiş, yasaklar göndermiştir. Yüce yaratıcı, kullarını onlar hakkında önceden sahip olduğu bilgi bakımından değil ve fakat onlara gönderdiği emirler ve yasaklar yönünden mesul tutmuştur. Binaenaleyh insanlar, itaatkâr ve asi olmak üzere, istedikleri gibi hareket ederler. Bu arada dolayısıyla, Allah Teala'nın kendileri hakkında önceden sahip olduğu bilginin sınırlarını da aşmamış olurlar. O halde Allah Teala'nın önceden itaatkâr olacağını bildiği kimsenin asi, masiyeti tercih edeceğini bildiği kimsenin de itaatkâr olması düşünülmaz. Aksi halde Allah'ın ilmi kemal derecesinde bulunmamış ve mahlûkların ilmine benzemiş olur. Çünkü mahlûkun ilmi, bilindiği gibi vuku bulunması da aksinin çıkması da mümkün olan bir ilimdir.⁸⁸⁷

Kâinatta her şey belli bir prensip ve kanun içinde cereyan ediyor. Bunun için hadiselerde bir sebep sonuç zinciri görmek mümkün. İşte bundan dolayı, insan fiilleri de bir sebep-sonuç zinciri içinde oluşuyor. Kul bir takım sebepler işliyor. Allah da o şeyi yaratıyor. Ama hiçbir vakit Allah belirli şeyleri yapması için insanı zorlamıyor.

⁸⁸⁶ Ethem Ruhi Fırlalı; a.g.e., s. 64

⁸⁸⁷ Bekir Topaloğlu; *Kelam İlmi-Giriş*, s. 290

Maturidilere göre, insanın yaptığı şeyler, insanın kullandığı irade ve ihtiyarla meydana gelir. İnsan bu konuda bir irade ve ihtiyara sahiptir. İnsan bu irade ve ihtiyarını sarf eden, Allah da o irade ve ihtiyarın yöneldiği işi yaratır. Böylece insan, kendi işini sadece kendisi yaratmış olmaz. İnsan fiillerinde Allah'ın iradesinin de büyük ölçüde payı vardır. Böylece kul diler, Allah yaratır. Bunun için Maturidilere göre, kulların fiillerini yaratılmasında bir cebir bahis konusu değildir.

Maturidi Ekolüne göre, insanın yaptığı şeylerde sevap veya ceza görmesi, iradesini serbestçe o işin sonuçlanması için sarf etmesinden dolayıdır.⁸⁸⁸

1.6.2. Levh-i Mahfuz ve Kaza Kader İlişkisi

Bu başlık altında birçoklarımızı meşgul eden önemli bir meselenin izahına gireceğiz. Acaba insanın başına gelen hadiseler yani uğradığı veya üstünde tecelli eden olaylar, ilahi iradenin daha önce kader olarak tespit ettiği ve Levh-i Mahfuza kaydettiği hadiseler midir? Yoksa bu tahakkuk eden olaylar sonradan mı irade-i cüziyye'nin tesiriyle meydana gelmişlerdir? Eğer her şey ezelde takdir edilip de ve levh'i mahfuza yazılmış ve bütün bu yazılanlar, zamanı gelince de insanın başına kaza olarak gelmişse, insan bu başa gelenlerden niye sorumlu olsun?

Bu niceler nicesi meselenin çözümü, yine İslam'ın ehl-i sünnet çizgisinde kendini gösterecektir. İnsanoğlunun bu dünya hayatında başına gelen hadiseleri bu iki kategoride belirtebiliriz:

- İnsan iradesi olmadan meydana gelen hadiseler.
- İnsan iradesi ile olan hadiseler.

Birinci kategoride cereyan eden hadiselerden insanoğlu mesul tutulamaz. Çünkü bu olayda insan cüz'i iradesinin hiçbir rolü olmamış ve hatta bu olay insanın niyet çizgisinin de dışında tahakkuk etmiştir. Herhangi bir zelzele olayının neticesinde, evleri yıkılıp altında can veren insanların; uğradıkları bu hadise tam anlamıyla ilahi kaza olarak nitelendirilebilir. Yine birinin bahçesindeki kavak ağacının rüzgârın tesiriyle yıkılarak, bir diğer komşunun evinin çökmesinde ve birkaç kişinin ölümüne sebep

⁸⁸⁸ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 166

olmasında hiçbir beşeri irade yoktur. İşte bu gibi olaylarda, kul, Allah'ın takdirine boyun eğerek imanının derinliğinde ilahi mutluluğu tadacaktır.

İkinci kategorideki olaylarda insan, irade ve ihtiyarının da rolü vardır. Evet, bu hadiselerde ilahi iradenin hudutları içinde cereyan etmiştir. Fakat kullarda bir cüz'i iradeye ve kudrete sahiptirler. İnsanlar belirli bir yöne iradelerini sarf etmişler, akabinde de Allah, külli iradesi ile o olayları yaratmıştır. Yalnız burada dikkat edilecek nokta, bu kategorideki olayların bir takım sebeplerde tahakkuk etmesidir. Kul, iradesini bu sebepler istikametinde sarf edince Allah da o şeyi meydana getirir ve olaylar âleminde gösterir.

İşte Levh-i Mahfuz'la-kaza ve kader ilişkisini bu kategori içinde mütalaa edeceğiz. Bu çerçevede içinde, dünya hayatında başımıza gelen hadiseler, önceden Levh-i Mahfuzda yazıldığı için mi tahakkuk ediyor?

Evet, her şey ezelde Allah'ın irade ve yüce ilmi ile takdir edilerek Levh-i Mahfuza yazılmıştır. O yazılanlarda zamanı ve mekânı gelince tahakkuk etmektedir. Fakat burada inceler incesi nokta, başımıza gelen olaylarda Levh-i Mahfuzda yazıldığı için gelmemiştir. Eğer böyle olsaydı; kul zorlanma karşısında kalmış, iradesi olmadan belli bir şeye boyun eymiş olacaktı ki bu durum birinci kategorideki olaylara dâhil olmaktadır. Burada bilinmesi gereken nokta Levh-i Mahfuzda yazılanlar bir tesadüf veya rast gele bir kader planı ile kayıt edilmemiştir. Allah kul'un ileride irade ve ihtiyacını nasıl ve nereye sarf edeceğini bilerek yazmıştır. Çünkü Allah'ın ilmi her şeyi kuşatan bir ilimdir. Böylece kul, kaza ve kader çizgisinde ömrünü tüketiyor demektir. Çünkü levh'i mahfuzdaki şeyler onun iradesi istikametinde planlanmıştır.

Neticede denilebilir ki, Allah; insanın iradesini neye yöneleceğini bilmiş, bildiği gibi takdir etmiştir. Bunun için insanlar sadece Allah'ın takdiri gereğince hareket etmiş değildir. Durum böyle olsaydı cebriyye haklı olması gerekirdi. Yine insan, iradesini, hangi istikamete yönlendireceğini Allah daha önce bildiği için; onun kaderini bildiği istikamete kaydetmiş ve insan buna göre hareketini sürdürmüştür. Böylece insan hayır ve şerri ezelde yazdığı ve takdir edildiği için işlemiyor. İnsanın kendi iradesiyle hayır ve

şer yapacağı, Allah tarafından önceden bilindiği için, Levh-i Mahfuz'da öylece yazılıyor. İnsan iradesinin payı olduğu için, insan mesuldür.⁸⁸⁹

1.6.3. Kaza ve Kaderle İlgili Ayetlerin İncelenmesi

Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde kaza ve kader kelimeleri muhtelif şekillerde kullanılmıştır. Kullanılan kelimeler de çeşitli anlamlara gelmektedir. Kader kelimesi en geniş anlamıyla "ölçü" veya "nizam" anlamlarına gelmektedir. Kader, her şeye kendi özelliğini (eşyanın) vermesi olduğuna göre kâinat nizamı kâinatın ancak bir kaderi olmuş olur. Bu da ancak Allah tarafından takdir ve tayin edilmiştir.

Şimdi Kur'an-ı Kerim'de kullanılan kader kelimesinin izahına geçebiliriz:

*"Aranızda ölümün keyfiyetini, zamanını, mekânını ve ecellerin (miktarını) biz tayin ve takdir ettik"*⁸⁹⁰

Bu ayeti kerimede herkesin Allah'ın yanında tayin edilmiş olan bir ömrü olduğunu, onun zamanı gelince mutlaka tahakkuk edeceğini öğreniyoruz.

*"O Allah ki göklerin ve yerlerin bütün tasarrufu hep O'nun. O, hiçbir çocuk edinmemiştir. O'nun, mülkünde hiçbir ortağı yoktur. O, her şeyi yarattı ve ona nizam verdi. O'nun mukadderatını tayin buyurdu"*⁸⁹¹

Bu ayeti kerimede de Allah'ın her şeye bir nizam verdiğini ve onların mukadderatını da tayin ettiğini öğreniyoruz. Bundan şunu da anlıyoruz ki kâinattaki hiçbir şey Allah'ın takdirinin dışında değildir. *"Bu sebeple yıllarca Medyen halkı içinde kaldın. Sonra da bu takdire göre (buraya geldin ey Musa)"*⁸⁹²

Bu ayeti kerimede de Allah, takdiri gereğince Hz. Musa (a.s)'ın başına birçok şeyler geldiğini ve neticede de yine takdir gereğince (bulunduğu yere) geldiğini beyan ediyor. Netice olarak Kur'an-ı Kerim'de kullanılan kader kelimesi, birçok anlama gelir. Fakat Kur'anî anlamdaki kaderi, eşyanın muayyen bir takdir ile yaratılmış olduğu şeklinde özetleyebiliriz. Ancak Allah yanında her şeyin kaderinin takdir edilmiş olması; bizim

⁸⁸⁹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali* , s. 167-168

⁸⁹⁰ Vakıa, 56/60

⁸⁹¹ Furkan, 25/2

⁸⁹² Taha, 20/40

oturup kaderimizi beklememiz anlamına gelmez. Kaderimizin ne gizlediğini bilmediğimiz için bilakis en müspet şekilde çalışmamız gerekir.⁸⁹³

“Biz, yeryüzüne ve size gelen her musibeti yaratmadan önce mutlaka bir kitapta yazdık-şüphesiz bu Allah için kolaydır- ki kaybettiklerinize üzülmeysiniz, Allah’ın lütfettiklerinden ötürü de şımarırmayasınız! Zira Allah, kendini beğenmiş ve çok övünen hiç kimseyi sevmez!”⁸⁹⁴

Bu pasajda, genel anlamda kaderden söz edilmektedir. Yeryüzüne, dolayısıyla emlak ve emvale gelebilecek olan kuraklık, kılık, hastalık, yangın, soğuk ve sıcak hava akımları, kasırga, sel, don, deprem gibi doğal afetler ile insanların başına gelebilecek olan bedensel ve zihinsel özürler, hastalıklar, yaralanmalar, ağır dertler, belalar, ölüm; savaş, terör gibi bireysel ve sosyal musibetler, yaratılma sürecine girmeden önce Allah’ın ezeli bilgisi ile olacağı biçimde Levhi-mahvuz’a kaydedilmiştir. Belki de Evren yaratılmadan önce, onun soyut haldeki projesi, *“kudret kalemiyle”⁸⁹⁵* başlangıç ve sonuç/mebde’ ve me’ad itibarı ile hem makro kosmos hem de mikro kosmos olarak Kitab-ı Mübin’de tespit edilmiştir. Ayrıca, Allah’ın zatı gibi sıfatları, dolayısı ile ilmi de ezeli ve edebidir. Her şeyi yaratan; insanları ve onların kendi istek ve iradeleri doğrısındaki söz, iş ve davranışlarını da yaratan O’dur. O, her şeyi olsun diye değil, olacak diye yazmıştır. Bu yüzden her şeyi bilmektedir. İdrak kapasitesinin üstünde olduğu için hiçbir insan, kazaya dönüşünceye dek, kendi kaderini bilememektedir! O nedenle hiç kimsenin, yaşarken kaderinin etkisi altında olduğu söylenemez...

Yeryüzüne ve insanların başlarına gelen her musibetin, önceden yazılmış olmasının, yani kadere imanın, gerçek müminler için iki yönlü faydası vardır: Birincisi, felaketi yaşadıktan sonra insanın, ‘kader bu imiş!...’ deyip teselli bulması ve kendisini aşırılığa kaçan bir üzüntüye kaptırmamasıdır. Çünkü o, böylesi durumlarda, *“İnna Lillah ve İnna İleyhi raci’un”⁸⁹⁶* demesi gerektiğini ve *‘bunda bizim için, elbette bir hayır vardır,’⁸⁹⁷* inancıyla kendisinden teselli bulmasını ve bir daha aynı kötü kaderi yaşamamak için, ders çıkarmasını da bilir. İkincisi ise, Allah’ın büyük bir lütfu ile karşılaştığı zaman *“bu bana Rabb’imin lütfundan başka bir şey değildir...”⁸⁹⁸* deyip kaderine şükreder ve *“Beklide Rabb’im, bununla beni sınava tabi tutmaktadır...”⁸⁹⁹* düşüncesiyle, zenginlikleriyle şımarmasını önler. Haddizatında gerçek

⁸⁹³ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 169

⁸⁹⁴ Hadid, 57/22-23.

⁸⁹⁵ Bkz. kalem, 68/1.

⁸⁹⁶ Bkz. Bakara, 2/156.

⁸⁹⁷ Bkz. Bakara.2/216; Nisa,4/19; Kehf, 18/80,81; Nur,24/11.

⁸⁹⁸ Bkz. Zuhruf, 43/13.

⁸⁹⁹ Nemi, 24/40.

mümin, Allah'tan başka hiçbir şeyin mahkumu olmaz; tam aksine, Süleyman (as) örneğinde olduğu gibi, hem nefsinin hem de mal ve servetinin hakimidir o...⁹⁰⁰

“Kaza” kelimesi de muhtelif şekiller altında Kur'an-ı Mübin'de geçer. Söz veya hareketle bir şeyi tamamlama anlamına gelen kaza kelimesi, Kur'an ı Kerim'de yerine göre emir, hüküm, ilan, beyan, yaratma anlamında kullanılır.

*“Rabbin yalnızca kendisine ibadet etmesini emretti, hükmetti.”*⁹⁰¹

Bu ayette geçen kaza kelimesi, emir ve hüküm anlamına gelmektedir.

*“Bu suretle onları, yedi gök olmak üzere iki günde yarattı...”*⁹⁰²

Bu ayetteki kaza kelimesi yaratmak anlamında kullanılmıştır...

*“Artık neye hükmün geçiyorsa hükmünü ver”*⁹⁰³

Bu ayetteki “İkzi” kelimesi de hüküm anlamını ifade eder.⁹⁰⁴

1.6.4. İslami Tevekkül Anlayışı

Tevekkül kelimesi “ve-ke-le” kökünden tefe’ul babında bir mastardır. Buna göre tevekkül, teslim olmak, terk etmek anlamına gelir. Kur'an-ı Kerim'de yaklaşık seksen yerde tevekkül kullanılmış, yirmi dört yerde de el-Vekil şekillerinde sıfat olarak⁹⁰⁵ kullanılmıştır.⁹⁰⁶

Allah'a sığınmak, O'na güvenip dayanmak ve bağlanmak demek olan *tevekkül*, İslam akidesinin bir gereği ve Allah'a olan samimi iman ve teslimiyetin zaruri bir ifadesidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de “Eğer iman etmiş iseniz, Müslüman kimseler iseniz, o halde Allah'a tevekkül ediniz.”⁹⁰⁷ buyrulmuştur.

⁹⁰⁰ M. Zeki Duman; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri)*, III/429-430.

⁹⁰¹ İsra, 17/23

⁹⁰² Fussilet, 41/12

⁹⁰³ Taha, 20/72

⁹⁰⁴ Mehmet Aydın; a.g.e., s. 170

⁹⁰⁵ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 174

⁹⁰⁶ Tevbe, 9/129; Yunus, 10/71, 84, 85, 108; Hud, 11/12, 56, 88, 123 vd.

⁹⁰⁷ Yunus, 10/84

Tevekkül, uyuşukluğun, hareketsizliğin bir mazereti değil, bütün sıkıntılara rağmen işlerimizi başarmamıza yardım edeceğine inandığımız Kadir-i Mutlak'a olan samimi güven ve bu güvenin verdiği tükenmez ümidin iman halini alışdır.

"Eğer yüz çevirirlerse de ki: "Allah bana yeter; O'ndan başka tanrı yoktur, yalnız O'na güveniyorum; O büyük arşın Rabbidir."908

Tevekkülü Peygamber (s.a.v)'e böyle talim eden Kur'an, İslam'ı en iyi anlayan ve en doğru uygulayan Hz. Peygamber'in muhterem arkadaşlarının tevekkülü nasıl yorumlayıp tatbik ettiklerini şu sitayışkâr sözlerle ifade etmektedir:

"İnsanlar onlara: "Düşmanınız olan insanlar size karşı bir ordu topladılar, onlardan korkun" dediler. Bu, onların imanını artırdı da: "Allah bize yeter. O ne güzel Vekil'dir" dediler."909

Tevekkülü çalışkanlığın, kudretin, hareket ve faaliyetin itici gücü kabul eden bir zamanların bu fakir ve zayıf insanları bu güç sayesinde otuz küsur yılda, aşiretten milletler devleti meydana getirmişlerdi.⁹¹⁰

İslami literatürde tevekkül üzerinde çok durulmuştur. Çünkü İslami manada tevekkülün doğru anlaşılması İslam toplumuna dinamiklik, hayatiyet kazandırır. Tevekküle, İslam'ın ruhuna ters düşen anlamların ve uygulamaların verilmesi İslam'ın dinamizmine ve hayatiyetine hâlel getirir.

"Tevekkül" maksada erişmek için lazım olan bütün imkânları kullanarak maddi ve manevi sebeplerden hepsine yapıştıktan sonra, Allah'a güvenmek, o işin sonunu Allah'a bırakmak ve sadece Allah'tan yardım beklemektir.

İşte İslam'ın kabul etiği tevekkül anlayışı budur. Bu çerçevede mümin, toplumun en faal üyesidir. O, bir kul olarak üzerine düşen her türlü gayreti, hayatının her safhasında gösterir ve işlerinin sebeplerini yerine getirir, neticeyi de sadece gönül verdiği Rahman'dan bekler.

⁹⁰⁸ Tevbe, 9/129

⁹⁰⁹ Ali İmran, 3/173

⁹¹⁰ Mustafa Çağrı; *İslam Üzerine Düşünceler*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1889, s. 23-24

Kaderim ne ise o olur. Başıma yazılan nasıl olursa başa gelir. Ecelim geldiyse hiç bir şeyin faydası olmaz gibi İslam dışı saplantılarla hayatını sürdüren kişi, İslam'ın kabul ettiği anlamda gerçek mümin olamaz. Çünkü onu miskinliğe ve uyuşukluğa sevk eden bu düşüncelerin gerçek mahiyetini bilmeden onlara bağlanmıştır. Hiç kimse kaderini bilmez. O halde bilinmeyen şeye bağlanılmaz. Hiç kimse ne zaman öleceğini bilmez. O halde kimse kendi ölüm vaktini tayin ederek kendini bedbinliğe terk edemez. İşlerin sebeplerini terk ederek kendini tesadüfe bırakan kişi, İslami anlamda gerçek mümin olma haysiyetinden mahrumdur. Böyle kişilerin cemiyeti, sadece miskinler yurdu olur. İslam ise asla böyle bir toplumu benimsemez.

O halde İslam'da tevekkül, her şeyi bırakıp neticeyi Allah'tan beklemek demek değildir. Bilakis üzerine düşen bütün görevleri yerine getirip, neticeyi Allah'a bırakmaktır. İslam toplumunun saadet asrını kuran peygamberimizin ve onun ulvi arkadaşları olan sahabelerin hayatı, bu İslam anlayışı içinde billurlaşmıştır. Yüce peygamberimiz, hiçbir şeyi tesadüflere terk etmemiş, girdiği her işte önce işlerinin sebeplerini yerine getirmiş, sonra ellerini Rabbine açarak O'nun yardımını dilemiş ve O'ndan medet beklemiştir.

O halde, bu İslamî tevekkül anlayışı içerisinde, çiftçi tarlasını tımar edecek, ekecek, sulayacak, sonra Allah'tan bereket bekleyecek; talebe derslerine devam edecek, çalışacak, sonra Allah'tan yardım dileyecek, hasta, doktorlara giderek derdini teşhis ettirecek, sonra Allah'ın hazinesinden şifa bekleyecektir. İşte sadece böyle bir anlayış İslam'da tevekkül anlayışına uygundur.

Sadece böyle bir tevekkül ruhu, ferde güç verir, dayanak olur. Hayata bağlılık verir. Bu ruha sahip müminler topluluğu ise, dünyanın en güçlü insanlarını meydana getirir.⁹¹¹

⁹¹¹ Mehmet Aydın; *İslam Dini İlmihali*, s. 174

İKİNCİ BÖLÜM

2. TEVRAT'IN İTİKAT ESASLARI

Tevrat, İbranice Tora ismi verilen Tevrat, Kur'an'ın Medine devrinde nazil olan kısmında İbrahim ve İsmail devrinden sonra vahyedilip, daha sonra İsa tarafından Hukm Allah'ı içine aldığı tasdik edilen bir mukaddes kitaptır.⁹¹² Tevrat'aki itikat esaslarını şu şekilde ele alabiliriz:

2.1. ALLAH'A İMAN

Tevrat'ta Allah'a iman konusunu dört başlık altında ele alacağız:

2.1.1. Milli İlah

Tevrat'taki Allah inanişında milli ilah ön plana çıkıyor. Tevrat'a göre Allah, kavmiyle adeta kendisini özdeşleştiriyor ve İsrailoğullarını Allah'ın vazgeçemediği bir millet olarak tanıtıyor. Bir aile ortamını andıran içli dışlı, baba-oğul anlayışıyla İsrailoğullarına yapılan her davranışı Allah'a yapılmış gibi yansıtan bir anlayışı görüyoruz. Kutsal yerleriyle kendisi çeşitli şekillerde bulunan, savaşta İsrailoğullarını saf bağlatıp durduran ve kendisi savaşıyor, bir çoban gibi onları güden, Mısır'a onları kurtarmaya giden, kavmini ziyaret eden, çocuğunu unutmayan kadın gibi onları unutmayan, İsrailoğullarının öcünü alan, dağların kuşatması gibi kavmini kuşatan, yiğit gibi hasımlarını vuran, elinin gölgesiyle kavmini örten, elinin fidanı gibi olan, aralarında yürüyen vb. özelliklerle tamamen millileştirilmiş Allah ortaya konmaktadır. Bu konularla ilgili Tevrat ifadeleri şunlardır:

- Allah kavmi ⁹¹³
- Aralarında yürüyen ⁹¹⁴

⁹¹² J. Horovitz, *Tevrat*, İslam Ansiklopedisi, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1988, XII/ 659

⁹¹³ Çıkış, 13/8

- Atalarının Allah'ı⁹¹⁵
- Beyt-el'in Allah'ı⁹¹⁶
- Babalarının Allah'ı⁹¹⁷
- O'nun Davut'a baba, Davut'un da O'na oğul olması⁹¹⁸
- “Bizim Allah'ımız”⁹¹⁹
- İsrail için cenk eden Rab⁹²⁰
- Rabbin cemaati⁹²¹
- İsrail'in Allah'ı⁹²²
- “Çocuğunu kadın unutabilir mi ki ben sizi unutayım”⁹²³
- “Seninle çekişenle ben çekişeceğim”⁹²⁴
- Çoban sürüsünü nasıl korursa onu da (İsrailoğulları'nı) öyle koruyacak⁹²⁵
- Kavminin davasını gören Rab⁹²⁶
- “Düşmanların ve tabiat sana boyun eğecek”⁹²⁷
- “Edindiğim bu kavim”⁹²⁸
- “Elini tutacağım ve seni koruyacağım”⁹²⁹
- Fırını Yeruşalim'de, ateşi Sion'da olan Rab⁹³⁰
- Gözleri vaat edilen yer üzerinde yıl boyunca duran Rab⁹³¹
- “Kavmimi gütmek için ev istemedim, İsrail'i çıkardığım günden beri bir evde oturmadım. Bütün İsraille beraber yürüdüm”⁹³²
- “Onlar (İsrailoğulları) benim has malım olacaklar”⁹³³

⁹¹⁴ Levililer, 26/12

⁹¹⁵ I. Tarihler, 29/20

⁹¹⁶ Tekvin, 31/13

⁹¹⁷ Çıkış, 15/2

⁹¹⁸ Mezmurlar, 2/7

⁹¹⁹ Mezmurlar, 48/14

⁹²⁰ Yeşu, 10/14

⁹²¹ Tarihler, 28/8

⁹²² II. Tarihler, 6/16

⁹²³ İşaya, 49/14, 15

⁹²⁴ İşaya, 49/25

⁹²⁵ Yeremya, 31/10

⁹²⁶ İşaya, 51/22

⁹²⁷ İşaya, 60/13, 14, 16

⁹²⁸ Çıkış, 15/16

⁹²⁹ İşaya, 42/6

⁹³⁰ İşaya, 31/9

⁹³¹ Tensiye, 11/12

⁹³² Tarihler, 17/5, 6

⁹³³ Malaki, 3/17

- İbrahim Peygamber ve zürriyetine Kenan diyarını ebedi tahsis eden Rab⁹³⁴
- Sadece İbrahim Peygamber ve zürriyetinin Allah'ı olan Rab⁹³⁵
- İsrail'e oğlum der⁹³⁶
- İbraniler'in Allah'ı⁹³⁷
- "İsrailoğulları benim kullarımdır"⁹³⁸
- "Kavm olarak kendine Yahudileri alacak"⁹³⁹
- "Memleketinizden kılıç geçmeyecek, beş kişiniz yüz kişiyi kovalayacak"⁹⁴⁰
- "Rab sizi kendine kavm etmeye razı oldu"⁹⁴¹
- "Kendime kavm olarak seçtiğim senin kavmin gibisi yoktur"⁹⁴²
- "Vaat edilen yerlerden milletleri Rab attığı zaman"⁹⁴³
- "Mirasın olmak için sen onları bütün kavimlerden ayırdın"⁹⁴⁴
- "Kendi mülkü olarak İsrail'i seçti"⁹⁴⁵
- "Hiçbir millete böyle etmedi (nimetler vermedi)"⁹⁴⁶
- "Rab o gün 'mirasım İsrail mübarek olsun' diyecek"⁹⁴⁷
- "Rabbin mübarek kıldığı zürriyet diye tanınacaksınız"⁹⁴⁸
- "... Mukaddes kavim, Rabbin fidye ile kurtardıkları diyecekler"⁹⁴⁹
- "İsrail mirasımın sıbtıdır"⁹⁵⁰
- "Seni sadakatle kendime nişanlayacağım"⁹⁵¹
- "Siz Rabbin oğullarısınız"⁹⁵²
- "Golyad Rabbin dizilerine (ordularına) meydan okudu"⁹⁵³

⁹³⁴ Tekvin, 13/14-18

⁹³⁵ Tekvin, 17/8

⁹³⁶ Çıkış, 4/22, 23

⁹³⁷ Çıkış, 9/1

⁹³⁸ Levililer, 25/55

⁹³⁹ Çıkış, 6/7

⁹⁴⁰ Levililer, 26/6, 7, 8

⁹⁴¹ I. Samuel, 13/22

⁹⁴² II. Samuel, 7/23, 24

⁹⁴³ Tensiye, 19/1

⁹⁴⁴ I. Krallar, 8/53

⁹⁴⁵ Mezmurlar, 135/4

⁹⁴⁶ Mezmurlar, 47/14-20

⁹⁴⁷ İşaya, 19/25

⁹⁴⁸ İşaya, 61/9; 65/23

⁹⁴⁹ İşaya, 62/12

⁹⁵⁰ Yeremya, 51/19

⁹⁵¹ Hoşea, 2/19, 20

⁹⁵² Tensiye, 14/1

⁹⁵³ I. Samuel, 17/36

- “Rab bana (Davut’a) dedi: Sen benim oğlumsun” ⁹⁵⁴
- “Ve hepiniz yüce olanın oğullarısınız” ⁹⁵⁵
- “Allah oğulları arasında ona benzeyen kimdir?” ⁹⁵⁶
- “Rab, Kildaniler’e Sion davası için öfkeleni” ⁹⁵⁷
- “Sana öfkelenmeyeceğime ve seni azarlamayacağıma and ettim” ⁹⁵⁸
- “Öç alma günü yüreğimde vardı. Fidyeye ile kurtardıklarımın yılı gelmiştir” ⁹⁵⁹
- “Davayı ben göreceğim, öcünü alacağım” ⁹⁶⁰
- “Rabbe has kavim, bütün milletlerden üstün tutulan sizsiniz” ⁹⁶¹
- “Rabbin kavmi bugün oldun” ⁹⁶²
- “Rabbin payı kendi kavmidir” ⁹⁶³
- “Süleyman Peygamber Rabbin kavmi İsrail’i sevinçle evlerine gönderdi” ⁹⁶⁴
- “Her millete felaket getirerek Rabliğini İsrail’e gösteren Rab” ⁹⁶⁵
- “Ruhumu İsrail üzerine döktüm” ⁹⁶⁶
- “İnsan sana (İsrail’e) galip olmasın” ⁹⁶⁷
- “Senin Allah’ın benim” ⁹⁶⁸
- “Sion’u Rab seçti” ⁹⁶⁹
- “Allah’ımızın şehirleri için yiğitlikler edelim” ⁹⁷⁰
- “Ey Allah şehri Yeruslaim!” ⁹⁷¹
- “Rab kavmini teselli etti” ⁹⁷²
- “Tabiat İsrailoğulları’na eşlik edecek, onlara uyacak” ⁹⁷³

⁹⁵⁴ Mezmurlar, 2/7

⁹⁵⁵ Mezmurlar, 82/6

⁹⁵⁶ Mezmurlar, 89/6

⁹⁵⁷ İşaya, 47/6

⁹⁵⁸ İşaya, 54/9

⁹⁵⁹ İşaya, 63/4

⁹⁶⁰ Yeremya, 51/36

⁹⁶¹ Tensiye, 26/18, 19

⁹⁶² Tensiye, 27/9

⁹⁶³ Tensiye, 32/9

⁹⁶⁴ II. Tarihler, 7/10

⁹⁶⁵ Hezekiel, 38/21-23

⁹⁶⁶ Hezekiel, 39/29

⁹⁶⁷ II. Tarihler, 14/11

⁹⁶⁸ Mezmurlar, 50/7

⁹⁶⁹ Mezmurlar, 132/13

⁹⁷⁰ I. Tarihler, 19/13

⁹⁷¹ Mezmurlar, 87/3

⁹⁷² İşaya, 49/13

⁹⁷³ İşaya, 55/12, 13

- “Yeryüzünün bütün aşiretlerinden yalnız sizi tanıdım” ⁹⁷⁴
- “Bütün kavimlerden üstün olarak Rab yeryüzünde kendine has bir kavim olmak üzere seni seçti” ⁹⁷⁵
- “Dağlara hitaben... Üzerinizde kavmim İsrail’i yürüteceğim ” ⁹⁷⁶
- “İsrail’in felaketinden sonra Rab, yanan adam gibi, şaraptan ayılan yiğit gibi uyandı, hasımlarını vurup geri attı” ⁹⁷⁷
- “Yeruşalim’e cenk edenleri Rab vuracak” ⁹⁷⁸
- “Çağırdığımızda yakın olan Rab başka hangi millette var?” ⁹⁷⁹
- “Ne mutlu o adama ki yardımı Yakub’un Allah’ıdır” ⁹⁸⁰
- “Kavmine ekmek vererek ziyaret eden Rab” ⁹⁸¹
- “Bütün İsrail zürriyeti Rab’de suçsuz olup övünecektir” ⁹⁸²
- “Allah zürriyeti aradığı için” ⁹⁸³
- “Ayakları Zeytinlik Dağı’nda olacak” ⁹⁸⁴
- “Gözümde değerli ve itibarlı olduğun ve seni sevdiğim için senin yerine adamlar, senin canının yerine ümmetler vereceğim” ⁹⁸⁵
- Allah Yahudiler’e hitaben “bana yol gösteren sensin diye beni çağırmayacak mısın?” ⁹⁸⁶
- “Günahlara dalıp saptığınız günlerde bile sizi bütün bütün bitirmeyeceğim” ⁹⁸⁷
- “Siz bana kavim olursunuz, ben de size Allah olurum” ⁹⁸⁸
- “Ben İsrail’e babayım. Efraim de ilk doğan oğlumdur” ⁹⁸⁹
- “Rab onların başlarında geçiyor” ⁹⁹⁰
- “Yeruşalim’de izzet olarak bulunacağım” ⁹⁹¹

⁹⁷⁴ Amos, 3/2

⁹⁷⁵ Tensiye, 14/2

⁹⁷⁶ Hezekiel, 36/12

⁹⁷⁷ Mezmurlar, 78/65, 66

⁹⁷⁸ Zekarya, 14/12

⁹⁷⁹ Tensiye, 4/7

⁹⁸⁰ Mezmurlar, 146/5

⁹⁸¹ Rut, 1/6

⁹⁸² İşaya, 45/25

⁹⁸³ Malaki, 2/15

⁹⁸⁴ Zekarya, 14/4

⁹⁸⁵ İşaya, 43/1, 4

⁹⁸⁶ İşaya, 3/4, 19

⁹⁸⁷ Yeremya, 5/18

⁹⁸⁸ Yeremya, 7/23

⁹⁸⁹ Yeremya, 31/9

⁹⁹⁰ Mika, 2/12

- “Allah’ın sizinle beraber olduğunu işittik diye milletler İsrailoğulları’na yapışacaklar” ⁹⁹²
- “Bu sefer de cenk edecek siz değilsiniz. Ey Yahuda ve Yeruslaim! Saf bağlayıp durun. Sizinle beraber olan Rabbin kurtuluşunu görün” ⁹⁹³
- “Evimi bıraktım, mirasımı üzerimden attım, canımın sevgilisini düşmanlarıma eline verdim” ⁹⁹⁴
- “Kavmim izzet bulayım diye diktiğim fidan ellerimin işidir” ⁹⁹⁵
- “Kavmim benden döneklilik etmeye meyyaldir” ⁹⁹⁶
- “Kavmim İsrail için bir yer hazırlayacağım ve onu dikeceğim ve yerinde oturup artık sarsılmayacak” ⁹⁹⁷
- “Kendisine kavim olarak kurtarsın diye Allah (Mısır’a) gitmiştir” ⁹⁹⁸
- Davut Peygamber Allah’a hitaben “... kendi kavmini öldürme” ⁹⁹⁹
- “Kavmim kendilerini alçaltırsa gökten işiteceğim” ¹⁰⁰⁰
- “Rab kavmine kudret verir” ¹⁰⁰¹
- Davut Peygamber Allah’a hitaben “... kavmini değersiz satıyorsun...” ¹⁰⁰²
- “Kavmini kendisinden atmayacak ve mirasını bırakmayacaktır” ¹⁰⁰³
- “Biz kendi otlağının kavmi, elinin koyunlarıyız” ¹⁰⁰⁴
- “Kavmine (milletlerin mirasını onlara vermekle) işlerinin kuvvetini bildirdi” ¹⁰⁰⁵
- “Yeruslaim’i dağlar kuşattığı gibi şimdiden ebede kadar Rab kavmini kuşatmıştır” ¹⁰⁰⁶
- “Kavmim sensin demek için sözlerimi senin ağzına koydum, elimin gölgesi ile seni örttüm” ¹⁰⁰⁷

⁹⁹¹ Zekarya, 2/5

⁹⁹² Zekarya, 9/8

⁹⁹³ II. Tarihler, 20/17

⁹⁹⁴ Yeremya, 12/27

⁹⁹⁵ İşaya, 60/21

⁹⁹⁶ Hoşea, 11/7

⁹⁹⁷ I. Tarihler, 17/30

⁹⁹⁸ I. Tarihler, 17/2

⁹⁹⁹ I. Tarihler, 21/17

¹⁰⁰⁰ II. Tarihler, 7/13

¹⁰⁰¹ Mezmurlar, 29/11

¹⁰⁰² Mezmurlar, 44/12

¹⁰⁰³ Mezmurlar, 94/14

¹⁰⁰⁴ Mezmurlar, 95/7

¹⁰⁰⁵ Mezmurlar, 11/6

¹⁰⁰⁶ Mezmurlar, 124/2, 4

¹⁰⁰⁷ İşaya, 51/16

- “Sana karşı kalkan her dili suçlu çıkaracaksın” ¹⁰⁰⁸
- “Bele yapışan kuşak gibi Yahuda ve İsrail evine kendimi öyle yapıştırdım” ¹⁰⁰⁹
- “Rabbe iyi olursanız, size hastalık vermeyecek, nimetleri bollaştıracak, hastalığı sizden nefret edenlere verecek” ¹⁰¹⁰
- “Sana işkence edenlere kendi etlerini yedireceğim” ¹⁰¹¹
- “Yahudiler için öç alan Rab” ¹⁰¹²
- “Hiç altta kalmayacaklar, öç alacaklar” ¹⁰¹³
- “Sürüsünü çoban gibi güdecek, koluyla kuzuları toplayacak, bağrında taşıyacak, emzikli olanları yavaş güdecek” ¹⁰¹⁴
- “Seçme kavmime çölde ırmaklar vereceğim” ¹⁰¹⁵
- “Seni seçmiş İsrail’in kuddusundan ötürü krallar ayağa kalkacak, reisler secdeye kapanacak” ¹⁰¹⁶
- “Sana karşı yapılan hiçbir silah işe yaramayacak” ¹⁰¹⁷
- “Milletlerin servetini yiyeceksiniz. Size Allah’ımızın hizmetçileri denecek” ¹⁰¹⁸
- “Sevinç olarak Yerusâlim’i ve meserret olarak onun kavmini yaratıyorum” ¹⁰¹⁹
- “Seni ebedi sevgiyle sevdim” ¹⁰²⁰

2.1.2. Kişileştirilmiş İlah

Tevrat’ta Rab çeşitli insani özelliklerle kişileştirilir. Kişileştirilmiş Rabbin özellikleri kısaca Tevrat’taki ilgili ifade yerleriyle beraber gösterilecektir. Bunlar:

- Adem suretinde olan ¹⁰²¹
- araba tekeri çıkaran ¹⁰²²
- bahçe diken ¹⁰²³

¹⁰⁰⁸ İşaya, 54/17

¹⁰⁰⁹ Yeremya, 13/11

¹⁰¹⁰ Tensiye, 7/14, 15, 16

¹⁰¹¹ İşaya, 49/26

¹⁰¹² Yoel, 3/1-8, 19

¹⁰¹³ Hezekiel, 39/10

¹⁰¹⁴ İşaya, 40/11

¹⁰¹⁵ İşaya, 43/20

¹⁰¹⁶ İşaya, 49/7

¹⁰¹⁷ İşaya, 54/17

¹⁰¹⁸ İşaya, 61/6

¹⁰¹⁹ İşaya, 65/18

¹⁰²⁰ Yeremya, 31/3

¹⁰²¹ Tekvin, 9/6

¹⁰²² Çıkış, 14/25

- bahçede gezen ¹⁰²⁴
- burnundan duman yükselen ¹⁰²⁵
- cenk eden ¹⁰²⁶
- elbise giydiren ¹⁰²⁷
- çadırın kapısında duran ¹⁰²⁸
- düşünce sahibi olan ¹⁰²⁹
- danışan ¹⁰³⁰
- eliyle tutan ¹⁰³¹
- elleriyle yaratan ¹⁰³²
- göremeyen ¹⁰³³
- çölde İsrailoğulları ile giden ¹⁰³⁴
- gözleri vaat edilen yer üzerinde duran ¹⁰³⁵
- hatırlayan ¹⁰³⁶
- ıslık çalan ¹⁰³⁷
- toplanma çadırına inen ¹⁰³⁸
- istirahat eden ¹⁰³⁹
- işaret koyan ¹⁰⁴⁰
- karı koca arasına giren ¹⁰⁴¹
- Kerubiye binip uçan ¹⁰⁴²
- koyu karanlıkta ¹⁰⁴³

¹⁰²³ Tekvin, 3/21

¹⁰²⁴ Tekvin, 3/8

¹⁰²⁵ II. Samuel, 22/9

¹⁰²⁶ Çıkış, 17/16

¹⁰²⁷ Tekvin, 3/21

¹⁰²⁸ Sayılar, 12/5

¹⁰²⁹ Mezmurlar, 139/17

¹⁰³⁰ İşaya, 6/8

¹⁰³¹ II. Samuel, 22/17

¹⁰³² Mezmurlar, 119/73

¹⁰³³ Tekvin, 3/9

¹⁰³⁴ Çıkış, 13/21, 22

¹⁰³⁵ Tensiye, 11/12

¹⁰³⁶ Tekvin, 8/1

¹⁰³⁷ İşaya, 5/26

¹⁰³⁸ Sayılar, 11/17

¹⁰³⁹ Tekvin, 2/2

¹⁰⁴⁰ Tekvin, 4/15

¹⁰⁴¹ Tekvin, 21/12

¹⁰⁴² II. Samuel, 22/11

¹⁰⁴³ II. Tarihler, 6/1

- Kerubiler üzerinde ¹⁰⁴⁴
- makdisde oturan Rab ¹⁰⁴⁵
- nadim olan ¹⁰⁴⁶
- özleyen ¹⁰⁴⁷
- pusu kuran ¹⁰⁴⁸
- uyuyan ¹⁰⁴⁹
- hasımlarını vuran ¹⁰⁵⁰
- yorulan ¹⁰⁵¹
- yakılan kurbanın kokusunu koklayan ¹⁰⁵²
- yürüyen ¹⁰⁵³
- şehri, kuleyi görmeye inen ¹⁰⁵⁴
- güreşte yenilen ¹⁰⁵⁵
- şariat emirlerini levhalara yazan ¹⁰⁵⁶
- ziyaret eden ¹⁰⁵⁷
- ziyafet veren ¹⁰⁵⁸
- ağzından közler tutuşan ¹⁰⁵⁹
- ağzıyla söyleyen ¹⁰⁶⁰
- ayaklarının altında koyu karanlık olan ¹⁰⁶¹
- insanların yaptığı şeyleri aklından geçirmemiş olan ¹⁰⁶²
- burnundan duman yükselen ¹⁰⁶³

¹⁰⁴⁴ II: Krallar, 19/15

¹⁰⁴⁵ Çıkış, 25/8

¹⁰⁴⁶ Çıkış, 32/12

¹⁰⁴⁷ Yeremya, 31/20

¹⁰⁴⁸ II. Tarihler, 20/22, 23

¹⁰⁴⁹ Mezmurlar, 44/23

¹⁰⁵⁰ Mezmurlar, 78/66

¹⁰⁵¹ Tekvin, 2/2, 3

¹⁰⁵² Tekvin, 8/21

¹⁰⁵³ Sayılar, 14/14

¹⁰⁵⁴ Tekvin, 11/5

¹⁰⁵⁵ Tekvin, 32/28

¹⁰⁵⁶ Çıkış, 24/12

¹⁰⁵⁷ Tekvin, 21/1, 2

¹⁰⁵⁸ İşaya, 25/6

¹⁰⁵⁹ II. Samuel, 22/9

¹⁰⁶⁰ II. Tarihler, 6/4, 15

¹⁰⁶¹ Mezmurlar, 18/9

¹⁰⁶² Yeremya, 32/35

¹⁰⁶³ Mezmurlar, 18/8

- göklerin göğüne binen ¹⁰⁶⁴
- elleri bağrında olan ¹⁰⁶⁵
- Yerus̄alim'i bölen ¹⁰⁶⁶
- buluta binen ¹⁰⁶⁷
- bağıracak olan ¹⁰⁶⁸
- bekçilik edecek olan ¹⁰⁶⁹
- düzen düşünen, bela tasarlayan ¹⁰⁷⁰
- düşünce sahibi olan ¹⁰⁷¹
- mezbahta duran ¹⁰⁷²
- eliyle korkutan ¹⁰⁷³
- elinin gölgesiyle örten ¹⁰⁷⁴
- görünen ¹⁰⁷⁵
- gürleyen ¹⁰⁷⁶
- gözleri, yüreği mabette olan ¹⁰⁷⁷
- Horeb'den geçen ¹⁰⁷⁸
- gülen ¹⁰⁷⁹
- göz kapaklarıyla insanları deneyen ¹⁰⁸⁰
- cenk etmeye inen ¹⁰⁸¹
- kulakları işiten ¹⁰⁸²
- kışkırtılabilen ¹⁰⁸³

¹⁰⁶⁴ Mezmurlar, 68/33

¹⁰⁶⁵ Mezmurlar, 74/11

¹⁰⁶⁶ Mezmurlar, 78/55

¹⁰⁶⁷ İşaya, 19/1

¹⁰⁶⁸ İşaya , 42/13

¹⁰⁶⁹ Yeremya, 31/28

¹⁰⁷⁰ Yeremya, 18/11

¹⁰⁷¹ Yeremya, 49/20

¹⁰⁷² Amos, 9/1

¹⁰⁷³ İşaya, 19/16

¹⁰⁷⁴ İşaya, 51/16

¹⁰⁷⁵ I. Samuel, 3/21

¹⁰⁷⁶ I. Samuel, 7/10

¹⁰⁷⁷ I. Krallar, 9/3

¹⁰⁷⁸ I. Krallar, 19/11, 12

¹⁰⁷⁹ Mezmurlar, 2/4

¹⁰⁸⁰ Mezmurlar, 11/4

¹⁰⁸¹ İşaya, 31/4

¹⁰⁸² II. Tarihler, 7/15, 16

¹⁰⁸³ Eyyub, 2/3

- kılıcı ile denizde olan canavarı öldüren ¹⁰⁸⁴
- kandıran ¹⁰⁸⁵
- Sion’da oturan ¹⁰⁸⁶
- ok atan ¹⁰⁸⁷
- mukaddes tahtında oturan ¹⁰⁸⁸
- Sina’da oturan ¹⁰⁸⁹
- gökte oturan ¹⁰⁹⁰
- etekleri mabedi dolduran ¹⁰⁹¹
- sancak diken ¹⁰⁹²
- kesik kesik soluk alan ¹⁰⁹³
- ses veren ¹⁰⁹⁴
- ordugahın ortasında yürüyen ¹⁰⁹⁵
- yürekten hikmetli olan ¹⁰⁹⁶
- kandırıp yere çalan ¹⁰⁹⁷
- yiğitlikler yapan ¹⁰⁹⁸
- yüksek yerlerde yürüyen ¹⁰⁹⁹.

2.1.3. Mekân Sahibi İlah

Tevrat’ta Rab kutsal kabul ettikleri yerlerle ilişkilendirilmekte, kutsal yerlere izafe edilmekte, bu yönüyle de aslında bir milli ilah havası verilmeye çalışılmaktadır.

- **Bulut Direğinde Olan Rab:** Rab Mısırlılar’ın ordusuna bulut direği ve ateş direğinden baktı ¹¹⁰⁰ bulut direği ve ateş direğinde Rab yürür ¹¹⁰¹ Rab bulut direğinde idi

¹⁰⁸⁴ İşaya, 27/1

¹⁰⁸⁵ Yeremya, 20/7

¹⁰⁸⁶ Mezmurlar, 9/11

¹⁰⁸⁷ Mezmurlar, 64/7

¹⁰⁸⁸ Mezmurlar, 47/8

¹⁰⁸⁹ Mezmurlar, 76/2

¹⁰⁹⁰ Mezmurlar, 123/1

¹⁰⁹¹ İşaya, 6/1

¹⁰⁹² İşaya, 5/26

¹⁰⁹³ İşaya, 42/14

¹⁰⁹⁴ Yeremya, 10/13

¹⁰⁹⁵ Tensiye, 23/14

¹⁰⁹⁶ Eyyub, 9/4

¹⁰⁹⁷ Mezmurlar, 102/10

¹⁰⁹⁸ İşaya, 42/13

¹⁰⁹⁹ Mika, 1/3

¹¹⁰² gibi ayetlerden Rabbin bulut direğinde bulunduğu ve O'na bir mekân çizildiği görülüyor.

- **İsrailoğullarının Başındaki Rab:** İsrailoğulları yeryüzüne dağıtıldıktan sonra Rab başlarında Yeruşalim'e doğru geçiyorlar¹¹⁰³. İlgili ayetten ordu komutanı gibi Rabbin beraber geldiği anlaşıyor.

- **Çalının Ortasından Seslenen Rab:** Musa, kaynatası Midyan kahini Yetro'nun sürüsünü güderken Horeb'de çalının ortasından Rab Musa'ya seslenir ¹¹⁰⁴ bu ayetlerde de Rab çalıda mekanlaştırılıyor.

- **Çardak Sahibi Rab:** Rabbin çardağı Salem'dedir ¹¹⁰⁵ ayetinde de Rab çardakla mekânlaştırılmıştır.

- **Denizdeki Rab:** Denizi atlarıyla çiğnedin ¹¹⁰⁶ ayetiyle de denizle mekânlaşmış bir Rab ifade edilmektedir.

- **Gökteki Rab:** Gökleri iğip indiği ¹¹⁰⁷ gökten gürlediği ¹¹⁰⁸ gökten işittiği ¹¹⁰⁹ gökte oturduğu ¹¹¹⁰ gökten baktığı ¹¹¹¹ gökten gördüğü ¹¹¹² ifadelerinden göklerde bulunan bir Rab söz konusu olmaktadır.

- **İbrahim Peygamberin Yanına Uğrayan Rab:** Rab İbrahim peygamber'in yanına uğrar¹¹¹³. Böylece Rab İbrahim peygamberin mekânıyla mekanlaştırılmış olur.

- **İsrailoğullarının ortasında oturan Rab:** Ben Rab İsrailoğullarının ortasında oturuyorum¹¹¹⁴. Bu ifadeyle de Rab, İsrailoğulları ortasında bulunmasıyla mekânlaştırılmış bulunmaktadır.

¹¹⁰⁰ Çıkış, 14/24

¹¹⁰¹ Sayılar, 14/14

¹¹⁰² Sayılar, 11/25

¹¹⁰³ Mika, 2/12,13

¹¹⁰⁴ Çıkış, 3/1-4

¹¹⁰⁵ Mezmurlar, 76/2

¹¹⁰⁶ Habakkuk, 3/15

¹¹⁰⁷ II. Samuel, 22/10

¹¹⁰⁸ II. Samuel, 24/14

¹¹⁰⁹ I. Krallar, 8/30, 32, 34

¹¹¹⁰ Mezmurlar, 2/4

¹¹¹¹ Mezmurlar, 53/2

¹¹¹² Yeremya, 3/50

¹¹¹³ Çıkış, 18/1, 2

- **Kerubi’de olan Rab:** Rab Kerubi’ye binip uçtu.¹¹¹⁵ Kerubiler üzerinde oturduğu¹¹¹⁶ Rabbin izzetinin Kerubiler üzerinden yükseldiği¹¹¹⁷ anlatılarak Rab Kerubilerle de mekânlaştırılır.
- **Meskende, mabette, makdiste, mezbahta, şهادet sandığında olan Rab:** Rabbin izzeti meskeni doldurduğu¹¹¹⁸ meskende Rabbin izzetinin bütün kavme görüldüğü¹¹¹⁹ Davut mabede girip Rabbin önünde oturduğu¹¹²⁰ makdisin yüksekliğinden Rabbin aşağı baktığı¹¹²¹ meskenden bakacağı¹¹²² mukaddes meskenden ses vereceği¹¹²³ mezbahın yanında durduğu¹¹²⁴ mabedden ansızın geleceği¹¹²⁵ Musa ile şهادet sandığında buluşacağı¹¹²⁶. İlgili ayetlerden mukaddes yerlerde Rabbin bulunduğu ifade edilerek mekânlaştırılmıştır.
- **Ordugâhtaki Rab:** Ordugâhın ortasında Rab yürüyor¹¹²⁷. Bu ayetle de Rab ordugâhla mekânlaştırılmıştır.
- **Suların Üzerindeki Rab:** Allah’ın ruhu suların üzerinde hareket ediyordu¹¹²⁸ ifadesiyle de Allah suda mekânlaştırılmaktadır.
- **Sina Dağındaki Rab:** Sina Dağına Rabbin ateş içinde indiği¹¹²⁹ dağın tepesinde olduğu¹¹³⁰ dağın tepesinde Musa’ya önümde dur dediği¹¹³¹ Sina’dan Rabbin geldiği¹¹³² Sina’da oturduğu¹¹³³ belirtilmek suretiyle Sina Dağında Rab mekânlaştırılmıştır.

¹¹¹⁴ Sayılar, 35/34

¹¹¹⁵ II. Samuel, 22/11

¹¹¹⁶ II. Krallar, 19/15

¹¹¹⁷ Hezekiel, 10/4

¹¹¹⁸ Çıkış, 40/34

¹¹¹⁹ Levililer, 9/23,24

¹¹²⁰ I. Tarihler, 17/16

¹¹²¹ Mezmurlar, 102/19

¹¹²² İşaya, 18/4

¹¹²³ Yeremya, 25/30

¹¹²⁴ Amos, 9/1

¹¹²⁵ Malaki, 3/1

¹¹²⁶ Çıkış, 25/22

¹¹²⁷ Tensiye, 23/14

¹¹²⁸ Tekvin, 1/2

¹¹²⁹ Çıkış, 19/18

¹¹³⁰ Çıkış, 19/20

¹¹³¹ Çıkış, 34/2

¹¹³² Tensiye, 23/2

¹¹³³ Mezmurlar, 76/2

- **Sion'daki Rab:** Sion'da oturan Rabbe terennüm edin ¹¹³⁴ ayetinde de Rab Sion Dağıyla mekânlaştırılmaktadır.
- **Şilo'daki Rab:** Şilo'da Rab Saue'l'e göründü ¹¹³⁵ ayetiyle de Rab Şilo'da mekânlaştırılmıştır.
- **Toplanma Çadırındaki Rab:** Musa ile söyleşmeye toplanma çadırına ineceği ¹¹³⁶ toplanma çadırında Rabbin izzetinin görüldüğü ¹¹³⁷ Rabbin çadırın kapısında durduğu ¹¹³⁸ ayetlerinde de Rab toplanma çadırıyla mekânlaştırılmaktadır.
- **Mukaddes Tahttaki Rab:** Mika Peygamber "Rabbi taht üzerinde oturmakta gördüm. Gökler ordusunu sağında ve solunda gördüm" ¹¹³⁹ Allah'ın mukaddes tahtında oturduğu ¹¹⁴⁰ tahtını göklerde kurduğu ¹¹⁴¹ yüce ve yüksek taht üzerinde oturduğu ¹¹⁴² ayetleriyle de Rab tahtta oturmakla mekânlaştırılmıştır.
- **Yukarı Çıkan Rab:** İbrahim peygamberin yanından Rabbin yukarı çıktığı ¹¹⁴³ Yakup'la söyleştikten sonra yine Rabbin yukarı çıktığı ¹¹⁴⁴ belirtilmekle yukarı çıkmakla bir mekânla vasıflanmış olmaktadır.
- **Yelin Kanatlarındaki Rab:** Bir Kerubiye binip uçtu, yelin kanatları üzerinde yükseldi ¹¹⁴⁵ yelin kanatları üzerinde göründü ¹¹⁴⁶ ayetleriyle de yelin kanatlarında mekânlaştırılmaktadır.
- **Yukarıdaki Rab:** Yukarıdan elini uzat, beni kurtar ¹¹⁴⁷ ayetinde de yukarı ile mekânlaştırılmıştır.

¹¹³⁴ Mezmurlar, 9/11

¹¹³⁵ I. Samuel, 3/21

¹¹³⁶ Sayılar, 11/17

¹¹³⁷ Sayılar, 16/42

¹¹³⁸ Sayılar, 12/5

¹¹³⁹ I. Krallar, 22/19

¹¹⁴⁰ Mezmurlar, 47/8

¹¹⁴¹ Mezmurlar, 47/8

¹¹⁴² İşaya, 6/1

¹¹⁴³ Tekvin, 17/22

¹¹⁴⁴ Tekvin, 35/13

¹¹⁴⁵ Mezmurlar, 18/10

¹¹⁴⁶ Samuel, 22/11

¹¹⁴⁷ Mezmurlar, 144/7

- **Yerinden çıkıp dağlar üzerinde yürüyen Rab:** Rab yerinde çıkıyor ve incek ve dünyanın yüksek yerleri üzerinde yürüyecek ¹¹⁴⁸ Rab cezalandırmak için yerinden çıkıyor ¹¹⁴⁹ ayetleriyle de bir yerle ve dağlar üzerinde yürümekle mekânlaştırılmaktadır.
- **Yeruşalimdeki Rab:** Yeruşalim’de izzet olarak bulunacağım, onu ateş duvar olup koruyacağım ¹¹⁵⁰ ayetinde de Yeruşalim’de mekânlaştırılmıştır.
- **Zeytinlik Dağı’ndaki Rab:** Zeytinlik Dağı’nda Rabbin ayakları olacak ¹¹⁵¹ ayetiyle de Zeytinlik Dağı’yla Rab mekânlaştırılmaktadır.

2.1.4. Evrensel İlah

Tevrat’taki evrensel ilah anlayışını aşağıdaki şekilde ele alacağız.

Bütün Beşerin Allah’ı Olması

Bütün dünya krallarının Allah’ı ¹¹⁵² bütün beşerin Allah’ı olduğunu ¹¹⁵³ milletler kendilerini Rab ile mübarek kılacaklarını ¹¹⁵⁴ dünyanın bütün kavmları Rabbin ismini bilsinler ¹¹⁵⁵ şeklindeki dilek, bütün beşerin üzerine Rab ruhunu dökceğini ¹¹⁵⁶ bütün beşerin ruhlarının Allah’ı olması ¹¹⁵⁷ yer ve yerde olan her şeyin, gök ve gökte olan her şeyin Rabbi olduğunu ¹¹⁵⁸ Rabbin evine bütün milletler için dua evi denileceği ¹¹⁵⁹ güneşin doğumu ve batımı arasındaki milletlerde isminin büyük olacağı ¹¹⁶⁰ Rabbin ikramının bütün kavimlere olacağı ¹¹⁶¹ kavimlere ışık olarak adaletini pekiştireceğini ¹¹⁶² böylece de milletlere eşit mesafede bulunduğunu ifade eden ayetlerden Tevrat’ta evrensel mesajların varlığı evrensel bir ilah anlayışının olduğunu ortaya koyar.

¹¹⁴⁸ Mika, 1/3

¹¹⁴⁹ İşaya, 26/21

¹¹⁵⁰ Zekarya, 2/5

¹¹⁵¹ Zekarya, 14/4

¹¹⁵² II. Krallar, 19/15

¹¹⁵³ Yeremya, 32/27

¹¹⁵⁴ Yeremya, 4/2

¹¹⁵⁵ I.Krallar, 8/43, 60

¹¹⁵⁶ Yoel, 2/28

¹¹⁵⁷ Sayılar, 27/16

¹¹⁵⁸ Tesniye, 10/14

¹¹⁵⁹ İşaya, 56/7

¹¹⁶⁰ Malaki, 1/11

¹¹⁶¹ İşaya, 25/6

¹¹⁶² İşaya, 51/4, 6, 8

Bütün Beşeri Kulluğa Çağırması

Bütün beşer Sebt günü toplanmak için Rabbin önüne geleceği ¹¹⁶³ bütün kralların Rabbe secde kılmaları ve bütün milletlerin Rabbe kulluk yapmaları ¹¹⁶⁴ kavmlar sana şükretsin ¹¹⁶⁵ Ey dünya kavimleri, ey krallar, ibret alın, Rabbe korku ile kulluk edin ¹¹⁶⁶ gök ve yer, denizler ve onlarda gezenlerin hepsi, Rabbe hamd etsin ¹¹⁶⁷ şeklindeki istek, milletlerin bütün soyları senin önünde secde kılacak ¹¹⁶⁸ çok milletler Rabbe yapışacaklar ve benim kavmim olacaklar ¹¹⁶⁹ çok milletler Yerusolime tapınmak için çıkacaklar ¹¹⁷⁰ yarattığın bütün milletler gelecekler ve Rabbin önünde secde kılacaklar ¹¹⁷¹ bütün yerin kralları senin izzetinden korkacaklar ¹¹⁷² bütün yerin kralları sana şükredecekler ¹¹⁷³ Mısırlıların Rabbe kulluğunu Rab kabul edecek ¹¹⁷⁴ yeryüzünün her yerinde Rabbin gözleri, yüreği kendisiyle olanlara fırlanır ¹¹⁷⁵ ilgili ayetlerde kulluk çağrısı bütün beşere yapılmakla evrensel bir çağrı anlayışını ortaya koymaktadır.

Peygamberlerin Bütün Beşere Gönderilmesi

Milletlere seni peygamber ettim ¹¹⁷⁶ Firavun’a Musa “Allah’ımız Rab gibisi yoktur, bilesin” ¹¹⁷⁷ demek suretiyle Allah’ın bütün herkesin Allah’ı olduğunu vurgulamış aynı zamanda Firavun’un da Allah’a inanmasını istemekle Musa peygamberin peygamberliğinin sadece İsrailoğullarıyla sınırlı olmadığını ortaya koymakla peygamberlerin mesajlarının evrenselliği ve Tevrat’ın da evrensel mesajı vurguladığı ortaya çıkmaktadır.

2.1.5. Allah’ın Diğer Sıfatları

¹¹⁶³ İşaya, 66/23

¹¹⁶⁴ Mezmurlar, 72/11

¹¹⁶⁵ Mezmurlar, 67/3, 4

¹¹⁶⁶ Mezmurlar, 2/10, 11

¹¹⁶⁷ Mezmurlar, 69/34

¹¹⁶⁸ Mezmurlar, 22/27

¹¹⁶⁹ Zekarya, 2/11

¹¹⁷⁰ Zekarya, 16/16-21

¹¹⁷¹ Mezmurlar, 86/9

¹¹⁷² Mezmurlar, 102/15

¹¹⁷³ Mezmurlar, 138/4

¹¹⁷⁴ İşaya, 19/19-22

¹¹⁷⁵ II. Tarihler, 16/9

¹¹⁷⁶ Yeremya, 1/5

¹¹⁷⁷ Çıkış, 8/10

Tevrat'ta geçen Allah'ın sıfatlarının yukarıdaki özelliklerinden farklı olanları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Günahkârla salihî ayıran adaletli Rab ¹¹⁷⁸
- Acıyan Rab ¹¹⁷⁹
- Acımasız Rab ¹¹⁸⁰
- Düşmanları kovacak olan Rab ¹¹⁸¹
- Bilen Rab ¹¹⁸²
- Ebedi Rab ¹¹⁸³
- Ezeli ve ebedi Rab ¹¹⁸⁴
- Benzeri olmayan Rab ¹¹⁸⁵
- Dua edilen . ¹¹⁸⁶ Duayı kabul eden ¹¹⁸⁷
- Dilleri birbirine karıştıran Rab ¹¹⁸⁸
- Dirilten, öldüren Rab ¹¹⁸⁹
- Deneyen Rab ¹¹⁹⁰
- Düşünceleri anlayan Rab ¹¹⁹¹
- Evreni altı günde yaratan ve dinlenen ¹¹⁹²
- Yorulmayan Rab ¹¹⁹³
- Azabı erteleyen ¹¹⁹⁴
- Gazap eden Rab ¹¹⁹⁵
- Gözün görmeye dayanamayacağı Rab ¹¹⁹⁶

¹¹⁷⁸ Tekvin, 18/23

¹¹⁷⁹ Tesniye, 4/31

¹¹⁸⁰ Tesniye, 7/1, 2 , 16; Ezeziel, 9/5

¹¹⁸¹ Yeşu, 3/10

¹¹⁸² Sayılar, 20/24, 25, 28

¹¹⁸³ Tekvin, 21/33

¹¹⁸⁴ Mezmurlar, 90/2

¹¹⁸⁵ Tesniye, 33/26

¹¹⁸⁶ I. Krallar, 8/26,29, 30

¹¹⁸⁷ Hakimler, 3/15

¹¹⁸⁸ Tekvin, 11/7, 9

¹¹⁸⁹ Tesniye, 32/39

¹¹⁹⁰ Hakimler, 2/22

¹¹⁹¹ I. Tarihler, 28/9

¹¹⁹² Tekvin, 2/2

¹¹⁹³ İşaya, 40/28

¹¹⁹⁴ I. Krallar, 21/7-10, 27-29

¹¹⁹⁵ Çıkış, 15/7

¹¹⁹⁶ Çıkış, 3/6

- İshak'a ¹¹⁹⁷ ve Yakuba yüz yüze ¹¹⁹⁸ görünen Rab
- Peygamberlerle direkt konuşan Rab ¹¹⁹⁹
- Gizlenen Rab ¹²⁰⁰
- Gören Rab ¹²⁰¹
- Hakim olan Rab ¹²⁰²
- Her yerde olan Rab ¹²⁰³
- Hayy olan Rab ¹²⁰⁴
- Hatır için gazaptan vazgeçen Rab ¹²⁰⁵
- İşiten Rab ¹²⁰⁶
- İnayet eden Rab ¹²⁰⁷
- Kadir olan Rab ¹²⁰⁸
- Kıskanç olan Rab ¹²⁰⁹
- Lütufkâr olan Rab ¹²¹⁰
- Her şeyin sahibi Rab ¹²¹¹
- Öfkelenen Rab ¹²¹²
- Öç alan Rab ¹²¹³
- Kızgın Rab ¹²¹⁴
- Ebediyen kin tutmayan Rab ¹²¹⁵
- Kin tutan Rab ¹²¹⁶
- Cezayı kulların dört nesline kadar çıkaran Rab ¹²¹⁷

¹¹⁹⁷ Tekvin, 26/2, 24

¹¹⁹⁸ Tekvin, 32/30

¹¹⁹⁹ Tekvin, 4/6

¹²⁰⁰ İşaya, 45/15

¹²⁰¹ Tekvin, 16/13

¹²⁰² Hakimler, 11/27

¹²⁰³ Tesniye, 4/39

¹²⁰⁴ Tesniye, 5/26

¹²⁰⁵ II. Krallar, 8/19

¹²⁰⁶ Tekvin, 16/11

¹²⁰⁷ Rut, 2/20

¹²⁰⁸ Yeşu, 22/22; Rut, 1/20

¹²⁰⁹ Sayılar, 25/16

¹²¹⁰ Yoel, 2/13

¹²¹¹ II. Tarihler, 29/11, 14

¹²¹² Çıkış, 4/14

¹²¹³ Sayılar, 31/1

¹²¹⁴ Nahum, 1/6

¹²¹⁵ Yeremya, 3/12

¹²¹⁶ Nahum, 1/2

¹²¹⁷ Çıkış, 20/11; 34/7

- Ceberrut sahibi olan Rab ¹²¹⁸
- Pişman olmayan Rab ¹²¹⁹
- Pişman olan Rab ¹²²⁰
- Rızık veren Rab ¹²²¹
- Hırsızlığı emreden Rab ¹²²²
- Sabreden Rab ¹²²³
- Şekil veren Rab ¹²²⁴
- Bir olan Rab ¹²²⁵
- Vaadi yerine gelen Rab ¹²²⁶
- Ahdinde duran Rab ¹²²⁷
- Aldatan Rab ¹²²⁸
- Her şeyin üstünde Rab ¹²²⁹
- Bağışlayan Rab ¹²³⁰
- Kendini belalarla büyüten Rab ¹²³¹
- Celal sahibi Rab ¹²³²
- Dilediği her şeyi yapan Rab ¹²³³
- Kelam sahibi Rab ¹²³⁴
- Kuddus olan Rab ¹²³⁵
- Korkunç Rab ¹²³⁶
- Garipleri koruyan Rab ¹²³⁷

¹²¹⁸ I. Tarihler, 29/12

¹²¹⁹ Sayılar, 23/19

¹²²⁰ Çıkış, 32/12

¹²²¹ Mezmurlar, 146/7

¹²²² Çıkış, 3/22

¹²²³ Nehemya, 9/30

¹²²⁴ İşaya, 45/1

¹²²⁵ Tesniye, 6/4

¹²²⁶ Yeşu, 20/45

¹²²⁷ Mezmurlar, 106/45

¹²²⁸ Yeremya, 4/10

¹²²⁹ I. Krallar, 8/27

¹²³⁰ II. Tarihler, 6/30

¹²³¹ Hezekiel, 38/19-23

¹²³² Mezmurlar, 68/34

¹²³³ Mezmurlar, 115/3

¹²³⁴ I. Samuel, 3/21

¹²³⁵ Mezmurlar, 99/3, 5

¹²³⁶ Mezmurlar, 111/9

¹²³⁷ Mezmurlar, 146/9

- Sırları açığa çıkaran Rab ¹²³⁸
- Geç öfkelenen Rab ¹²³⁹

2.2. MELEKLERE İMAN

Tevrat'ta meleklerle ilgili aşağıdaki sıfatları bulabiliriz:

- **Melekler insanlarla konuşur**

Rabbin meleğinin, İbrahim'in hanımı Hacer'e konuşması. ¹²⁴⁰

Meleğin, İbrahim'e, İshak'ı kesmemesini söylemesi. ¹²⁴¹

Allah'ın meleğinin rüyada Yakub'a konuşması. ¹²⁴²

Meleğin, Rabbin sözüyle Samuel'e konuşması. ¹²⁴³

Rabbin meleğinin, İlya'ya: Ahazya Kralına karşı korkmamasını söylemesi. ¹²⁴⁴

Rabbin meleğinin Gad peygambere emretmesi. ¹²⁴⁵

Meleklerin Zekarya peygamber ile söyleşmesi. ¹²⁴⁶

- **Melekler yemek yerler**

İki meleğin, Lut'un evinde mayasız ekmek yemesi. ¹²⁴⁷

- **Melekler insanları korurlar**

İki meleğin, Lut'un evini kuşatan adamları kör edip Lut'u koruması. ¹²⁴⁸

Yaku'bun, meleklerin kendisini her türlü kötülükten kurtardığını söylemesi. ¹²⁴⁹

İsrail ordusunun önünde yürüyen meleğin arkaya geçerek Mısırlılardan İsrailoğullarını koruması. ¹²⁵⁰

Meleğin, İsrailoğullarını koruyup, vaat edilen yere götürmesi. ¹²⁵¹

¹²³⁸ Daniel, 2/28

¹²³⁹ Nehemya, 9/17

¹²⁴⁰ Tekvin, 16/7-14

¹²⁴¹ Tekvin, 22/11, 12

¹²⁴² Tekvin, 31/11

¹²⁴³ II. Samuel, 13/18

¹²⁴⁴ II. Krallar, 1/15

¹²⁴⁵ I. Tarihler, 21/18

¹²⁴⁶ Zekarya, 1-6, Bablar

¹²⁴⁷ Tekvin, 19/1

¹²⁴⁸ Tekvin, 19/10, 11

¹²⁴⁹ Tekvin, 48/16

¹²⁵⁰ Çıkış, 14/19, 20

¹²⁵¹ Çıkış, 23/20, 23

Rabbin meleğinin, emre uymadıkları için İsrailoğullarının önündeki düşmanları korumayı bırakması.¹²⁵²

Daniel peygamberin aslanların önüne atıldığında, Rabbin meleğinin onu koruması.¹²⁵³

- **Melekler peygamberlere haber getirirler**

Meleğin, Lut peygamberin memleketini helak emrini Lut'a iletmesi.¹²⁵⁴

- **Melekler rüyada görünürler**

Yakub'un rüyasında meleklerin gökten inip çıkmaları.¹²⁵⁵

- **Melekler insanlara görünürler**

Rabbin meleğinin, çalı ortasında Musa'ya ateş alevinde görünmesi.¹²⁵⁶

Balam'ın meleği görmesi.¹²⁵⁷

- **Melekler peygamber seçerler**

Rabbin meleğinin, Gideon'la yüz yüze görüşüp, onu peygamber seçmesi.¹²⁵⁸

- **Melekler helak ederler**

Meleğin, Yerusâlim'i helak etmek için ona doğru elini uzatması.¹²⁵⁹

Rabbin meleğinin memleketi veba vererek helak etmesi.¹²⁶⁰

Rabbin, Yerusâlim'i harap etmeye melek gönderip, sonra da pişman olması.¹²⁶¹

Rabbin meleğinin Aşur'dan yüzseksenbeşbin kişiyi vurması.¹²⁶²

- **Melekler savaşta düşmanla savaşır**

Rabbin meleğinin Aşur ordugâhında yüzseksenbeş kişiyi öldürmesi.¹²⁶³

Rabbin meleğinin, Aşur Kralının ordugâhındaki bütün savaşçıları yok etmesi.¹²⁶⁴

¹²⁵² Hakimler, 2/1-3

¹²⁵³ Daniel, 6/22

¹²⁵⁴ Tekvin, 19/15

¹²⁵⁵ Tekvin, 28/12

¹²⁵⁶ Çıkış, 3/2

¹²⁵⁷ Sayılar, 22/31

¹²⁵⁸ Hakimler, 6/11, 12, 22

¹²⁵⁹ II. Samuel, 24/16

¹²⁶⁰ I. Tarihler, 21/12

¹²⁶¹ I. Tarihler, 21/15

¹²⁶² İşaya, 37/6

¹²⁶³ II. Krallar, 20/35

¹²⁶⁴ II. Tarihler, 32/21

- **Melekler Rabbin emrinden çıkmazlar**

Meleğin, Rabbin emriyle kılıcını kınına sokması. ¹²⁶⁵

- **Melekler insanlardan biraz üstündür**

Davut peygamberin, âdemoğlunun meleklerden biraz aşağı kılındığını söylemesi. ¹²⁶⁶

- **Melekler kötülerı sürerler**

Davut peygamberin, Rabbin meleğının kötülerı sürdüğünü söylemesi. ¹²⁶⁷

- **Şer melekleri vardır**

Rabbin, Firavun ve kavmine bela için bir alay şer meleğı göndermesi. ¹²⁶⁸

- **Kudreti büyük olan melekler vardır**

Davut peygamberin, kudreti zorlu meleklerle Rabbi takdis etmelerini söylemesi. ¹²⁶⁹

- **Melekler Allah’a hamd ederler**

Davut peygamberin, Rabbin bütün meleklerinden O’na hamd etmelerini istemesi. ¹²⁷⁰

- **Didar (Allah’a özel) olan melekler vardır**

Didarının meleğının onları kurtarması. ¹²⁷¹

- **Melekler Allah ile konuşur**

Rabbin meleğının, Rabbe, Yerusâlim’e ne zaman merhamet edeceğını sorması. ¹²⁷²

- **Melekler peygambere şeytanı gösterir**

Rabbin meleğının şeytanı Zekarya’ya göstermesi. ¹²⁷³

- **Ahit meleğı vardır**

Malaki’nin, İsrailoğullarını temizleyecek ahit meleğının geleceğini bildirmesi ¹²⁷⁴

¹²⁶⁵ I. Tarihler, 21/27

¹²⁶⁶ Mezmurlar, 8/5

¹²⁶⁷ Mezmurlar, 35/5

¹²⁶⁸ Mezmurlar, 78/49

¹²⁶⁹ Mezmurlar, 103/20

¹²⁷⁰ Mezmurlar, 148/2

¹²⁷¹ İşaya, 63/9

¹²⁷² Zekarya, 1/12

¹²⁷³ Zekarya, 3/1

¹²⁷⁴ Malaki, 3/1-4

- **Meleğin insanlara yemek getirmesi**

Meleğin İlya'ya yemek getirip bunu ye demesi.¹²⁷⁵

- **Şeytan insanı kışkırtır**

Şeytanın Davut'u tahrik edip İsrailoğullarını saydırması.¹²⁷⁶

- **Şeytanın insana zarar verme yetkisi vardır**

Şeytanın, Rabbin izniyle Eyyub'un bütün servetini yok etmesi.¹²⁷⁷

2.3. KİTAPLARA İMAN

Bilhassa Tevrat'ın çeşitli istilalarla asıl nüshası kaybolmuştur. Mevsuk ve sağlam senetleri yoktur. Kur'an karşısında bunlar hidayet rehberi olma özelliklerini yitirmişlerdir.¹²⁷⁸

Biruni, Yahudilerin İbranca Tevrat'ı karşısında Hristiyanlar arasında kullanılan "Yetmişler Çevresi" diye adlandırılan Yunanca bir Tevrat olduğunu, bunun doğruluğuna Yahudilerin itiraz ettiğini, ayrıca bir de Samirilerin Tevrat'ı bulduğunu söylemektedir.¹²⁷⁹

Kitaplara iman konusunda; Tevrat kitabı, kitabın yazılışı ve kitap verilenler başlığıyla konuyu ele alacağız.

- **Tevrat Kitabı**

Yeşu'nun, Musa'ya Tevrat kitabının verildiğini söylemesi.¹²⁸⁰

Musa'nın, kendi kitabının sözlerinin tutulmasını istemesi.¹²⁸¹

- **Kitabın Yazılışı**

Yeremya'nın yazıcıların yalancı kaleminin yalan düzdüğünü söylemesi.¹²⁸²

¹²⁷⁵ I. Krallar, 19/5, 7

¹²⁷⁶ I. Tarihler, 21/1

¹²⁷⁷ Eyyub, 1/14-19; 2/5, 6

¹²⁷⁸ Veli Ulutürk; Kur'an'da Ehli Kitab, İnsan Yayınları, İstanbul 1996, s. 41

¹²⁷⁹ Günay Tümer; Biruni'ye Göre Dinler ve İslam Dini, DİB Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1991, s. 204

¹²⁸⁰ Yeşu, 23/6-12

¹²⁸¹ Tesniye, 28/58

¹²⁸² Yeremya, 8/8

Yeremya'nın, peygamberlerin, Rabbin söylediklerini değil, kendi yüreklerinin rüyetini söylediklerini söylemesi.¹²⁸³

Yeremya'nın, yalancı peygamberlere, 'Allah'ımızın sözlerini değiştirdiniz' demesi.¹²⁸⁴

Yeremya'nın Baruk'u çağırması ve Baruk'un da Yeremya'nın ağzından çıkan Rabbin sözlerini kitap tomarına yazması.¹²⁸⁵

Yeremya'nın, Babil'in başına gelecek her şeyi bir kitaba yazması.¹²⁸⁶

- **Kitap Verilenler**

Hezekiel'in, kendisine bir kitap tomarı verildiğini ve onda mersiyeler, inilti ile figanların yazılı olduğunu söylemesi.¹²⁸⁷

2.4. PEYGAMBERLERE İMAN

Tevrat'taki peygamber vasıfları aşağıda sıralanmıştır:

- **1. Allah Peygamberine görünür:**

Allah İbrahim peygambere¹²⁸⁸, İshak peygambere¹²⁸⁹ ve Yakup peygambere¹²⁹⁰ görünür.

Allah, Musa'ya koyu bulut içinde gelir.¹²⁹¹

Allah'ın Musa ile ağız ağıza söyleyeceğini söylemesi.¹²⁹²

- **2. Peygamberler günah işlemezler:**

Yusuf peygamber, Mısır askeri reisi Potifar'ın karısı ile zina etmez.¹²⁹³

- **3. Peygamberler diğer insanlara acımasızdırlar:**

Musa peygamber, Midyanilerin bütün evli kadınlarını ve erkek çocuklarını öldürtür.¹²⁹⁴

¹²⁸³ Yeremya, 23/16

¹²⁸⁴ Yeremya, 23/32

¹²⁸⁵ Yeremya, 45/1

¹²⁸⁶ Yeremya, 51/60

¹²⁸⁷ Hezekiel, 2/9, 10

¹²⁸⁸ Tekvin, 12/7

¹²⁸⁹ Tekvin, 26/2, 24

¹²⁹⁰ Tekvin, 35/9

¹²⁹¹ Çıkış, 19/9

¹²⁹² Sayılar, 12/8

¹²⁹³ Tekvin, 39/9

¹²⁹⁴ Sayılar, 31/17

Sihon Kralının memleketindeki ¹²⁹⁵ ve Başan'daki ¹²⁹⁶ erkekler, kadınlar ve çocukların tamamen yok edilmesi.

Vaad edilen yerler ele geçirilince orada nefes alan kimsenin hayatta bırakılmaması. ¹²⁹⁷

Yeşu'nun Eriha'da insan, hayvan tüm canlıları kılıçtan geçirmesi. ¹²⁹⁸

İsrailoğullarının Rabbin evine tahsis olunana hainlik edince Ay Şehrine karşı yenilmesi ve hainin bulunup ailesi, malları da dâhil her şeyiyle önce taşlanıp sonra yakılması. ¹²⁹⁹

- **4. Peygamberler kendi ümmetine merhametlidirler:**

Musa peygamber, ümmeti için kırk gün kırk gece yere kapanıp af diler. ¹³⁰⁰

- **5. Peygamberler Allah'a isyanvari sitem ederler:**

Musa peygamber, Allah'a 'beni niçin gönderdin ve kötülük ettin?' der. ¹³⁰¹

Musa'nın, kavminin laf anlamaması nedeniyle Allah'ın kendisini sorumlu tutmasına 'onları ben mi doğurdum?' şeklindeki sitemi. ¹³⁰²

Yeşu'nun Allah'a '... bizi yok etmeleri için mi Erden'den geçirdin?...' diyerek sitem etmesi. ¹³⁰³

Eyyub'un her tarafında çıbanlar çıktığında Allah'a sitemle "Doğduğum gün de gece de yok olsun. Ben niçin doğunca ölmedim" demesi. ¹³⁰⁴

Eyyüb peygamber, başına gelen felaketlerden dolayı Allah'a sitem eder. ¹³⁰⁵

Davud'un "Yarab, ne vakte kadar beni unutacak, yüzünü bana örteceksin...." şeklindeki sitemi. ¹³⁰⁶

Yeremya'nın doğduğu güne isyan etmesi. ¹³⁰⁷

- **6. Kadın peygamberler vardır:**

Lappidot'un karısı Peygamber Debora'nın İsrail'e hükmetmesi. ¹³⁰⁸

¹²⁹⁵ Tesniye, 2/34

¹²⁹⁶ Tesniye, 3/6

¹²⁹⁷ Tesniye, 20/16, 17, 18

¹²⁹⁸ Yeşu, 6/21, 25

¹²⁹⁹ Yeşu, 7/16-26

¹³⁰⁰ Tesniye, 9/18

¹³⁰¹ Çıkış, 5/22, 23

¹³⁰² Sayılar, 11/11-15

¹³⁰³ Yeşu, 7/7-9

¹³⁰⁴ Eyyub, 2/7; 3/11

¹³⁰⁵ Eyyub, 19/7

¹³⁰⁶ Mezmurlar, 13/1

¹³⁰⁷ Yeremya, 20/14

¹³⁰⁸ Hakimler, 4/4

Şallum'un karısı peygamber Hulda ¹³⁰⁹

Rabbin, Yoel'e kızlarının da peygamberlik edeceklerini bildirmesi. ¹³¹⁰

• **7. Peygamberler günah işlerler:**

Davut, eski karısı bir başkasına verilmişken zorla geri getirtir. ¹³¹¹

Davut, evli bir kadını çağirttırıp onunla yatar. ¹³¹²

Davut evli bir kadını almak için onun kocasını savaşta öne koyarak öldürtür. ¹³¹³

Hanımları, yaşlılığında Süleyman peygamberi başka ilahlara taptırdılar. ¹³¹⁴

Yeremya'nın, peygamberden kâhinine kadar her birinin hile ettiğini söylemesi. ¹³¹⁵

Yeremya'nın, baallarla peygamberlik eden, zina eden, yalan yolda yürüyen peygamberlerin olduğunu iddia etmesi. ¹³¹⁶

Peygamberlerin Rabbin sözlerini değil, kendi içlerinden geleni söylemeleri. ¹³¹⁷

Hoşea peygamber'in zinakar kötü kadınla evlenmesi. ¹³¹⁸

• **8. Savaş'a Allah'a sorarak çıkarlar:**

Kral Saul, Rab ile danışmadan savaşa çıktığı için öldürülür. ¹³¹⁹

• **9. Krallar Peygamberi seçerler:**

Kralın Yeruslaim'de vaz etmek için peygamber tayin etmesi. ¹³²⁰

• **10. Peygamberler ümidini kaybederler:**

Eyyüb peygamber başına gelen felaketlerden dolayı ümitsizlik gösterir. ¹³²¹

• **11. Peygamberler dini tebliğ ederler:**

"Peygamberlerde söz yok olmaz" ¹³²²

¹³⁰⁹ II. Krallar, 22/14

¹³¹⁰ Yoel, 2/28

¹³¹¹ II. Samuel, 3/14-16

¹³¹² II. Samuel, 11/4, 5

¹³¹³ II. Samuel, 11/15-17

¹³¹⁴ I. Krallar, 11/4, 5

¹³¹⁵ Yeremya, 6/13; 8/10; 14/14

¹³¹⁶ Yeremya, 23/13, 14

¹³¹⁷ Yeremya, 23/16

¹³¹⁸ Hoşea, 1/2, 3; 4/5

¹³¹⁹ I. Tarihler, 10/14

¹³²⁰ Nehemya, 6/6-7

¹³²¹ Eyyub, 17/15; 19/10

¹³²² Yeremya, 18/18

- **12. Peygamberler yalan söylerler:**

Yakup, İshak'a yalan söyler.¹³²³

- **13. Yalancı peygamberler vardır:**

Yeremya'nın Hananya'ya yalancı peygamber olduğunu söylemesi.¹³²⁴

Rabbin, bazılarının kendi adına yalancı peygamberlik yaptıklarını söylemesi.¹³²⁵

- **14. Dağlara da peygamberlik edilir:**

Hezekiel'in dağlara da peygamberlik etmesi.¹³²⁶

- **15. Peygamberler meleklerle söyleşirler:**

Zekeriya peygamberin meleklerle söyleşmesi.¹³²⁷

- **16. Peygamberler ilahi emri ağırdan alabilirler:**

Lut peygamber, helaki haber veren meleklerin emrine yavaş davranır.¹³²⁸

- **17. Firavun'un hayatına yemin edilir:**

Yusuf peygamber, Firavun'un hayatına yemin eder.¹³²⁹

- **18. Peygamberler fala bakabilirler:**

Yusuf peygamber, kâse ile fala bakar.¹³³⁰

- **19. Peygamberler, Allah'tan ve meleklerden çocuklarını mübarek kılmasını isterler:**

Yakup peygamber, Allah'tan ve meleklerden, çocuklarını mübarek kılmasını ister.¹³³¹

- **20. Peygamberler istediğini peygamber seçerler:**

İshak peygamber, Yakup yerine oğlu Esav'ı peygamber seçmek ister.¹³³²

¹³²³ Tekvin, 27/18, 19, 35

¹³²⁴ Yeremya, 29/9

¹³²⁵ Yeremya, 29/8, 9

¹³²⁶ Hezekiel, 6/2

¹³²⁷ Zekarya, 1-6, Bablar

¹³²⁸ Tekvin, 19/15-16

¹³²⁹ Tekvin, 42/15, 16

¹³³⁰ Tekvin, 44/5, 15

¹³³¹ Tekvin, 48/16

¹³³² Tekvin, 27/ 2, 3, 4

• **21. Peygamberlik hile ile alınabilir:**

Yakup peygamber, babası İshak, kardeşi Esav'ı peygamber seçmek isteyince annesi Rebeka ile babasını yanıltarak peygamberliği alır. ¹³³³

• **22. Peygamber olabilmek için yalan söylenir:**

Yakup, babası İshak'a kendisinin Esav olduğunu söyleyerek kendisini kutsamasını sağlar. ¹³³⁴

• **23. Peygamberler Allah'a itiraz edebilirler:**

Musa, Firavun'a gitme konusunda Allah'a itiraz eder. ¹³³⁵

Musa peygamber, Allah'ın 'Firavun'a git' emrine 'beni dinlemez ki' diye diretir. ¹³³⁶

• **24. Peygamberler vahiy alırlar:**

Allah, Nuh peygamberle¹³³⁷, oğullarıyla¹³³⁸, İbrahim peygamberle ¹³³⁹ ve Yakup peygamberle ¹³⁴⁰ direkt olarak konuşur.

Allah, Musa'ya çalıdan seslenir. ¹³⁴¹

Allah, Musa'ya dağdan seslenir. ¹³⁴²

Rab Yeşu'ya konuştu. ¹³⁴³

Rab Gideon'a dedi. ¹³⁴⁴

Allah bir yolla veya iki yolla söyler. Rüyada gece rüyetinde, insanlar üzerine ağırlık bastığı zaman. ¹³⁴⁵

Rab, kasırganın içinden Eyyüb'e seslendi. ¹³⁴⁶

• **25. Peygamberlere bir takım mucizeler verilir:**

İbrahim peygamberin hanımı Sara'yı Firavun almak isteyince, Allah Firavun ve sarayını vurur. ¹³⁴⁷

¹³³³ Tekvin, 27/11, 12, 15, 18-24

¹³³⁴ Tekvin, 27/23, 24

¹³³⁵ Çıkış, 3/11

¹³³⁶ Çıkış, 6/12, 30

¹³³⁷ Tekvin, 9/17

¹³³⁸ Tekvin, 9/1

¹³³⁹ Tekvin, 12/1

¹³⁴⁰ Tekvin, 31/3

¹³⁴¹ Çıkış, 3/4

¹³⁴² Çıkış, 19/3

¹³⁴³ Yeşu, 1/1

¹³⁴⁴ Hakimler, 7/2

¹³⁴⁵ Eyyub, 33/14-15

¹³⁴⁶ Eyyub, 38/1

Lut peygamberi iki melek halkından kurtarıp, evi kuşatan halkın gözlerini kör ederler.¹³⁴⁸

Gerar kralı Abimelek'in Sara'yı zorla almasıyla Saray ve ev halkı İbrahim peygamber dua edene kadar kısır kalır.¹³⁴⁹

İbrahim peygamberin hanımı, rüya ile Abimelek'ten korunur.¹³⁵⁰

İbrahim peygamberin ihtiyarlığında hanımının çocuk doğurması¹³⁵¹

Yakup peygamber, gelecekte haber verir.¹³⁵²

Musa'nın asası, eli ve ırmak suyunun karaya döküldüğünde orada kan olması mucizeleri.¹³⁵³

Her şeyin kana kesmesi mucizesi¹³⁵⁴

Mısır'ın her tarafının kurbağalarla dolması mucizesi.¹³⁵⁵

Her yerin tatarcıkla kaplanması mucizesi¹³⁵⁶

Her yerin at sineği ile dolması mucizesi¹³⁵⁷

Mısırlıların bütün hayvanlarının ölmesi mucizesi.¹³⁵⁸

İnsanlarda ve hayvanlarda çıban çıkması mucizesi.¹³⁵⁹

Dolu ile insanların ve hayvanların öldürülmesi mucizesi.¹³⁶⁰

Her tarafın çekirge ile istila edilmesi mucizesi.¹³⁶¹

Üç gün karanlık olması mucizesi.¹³⁶²

Firavun'un diyarında insan ve hayvanların ilk doğanlarının öldürülmesi mucizesi.¹³⁶³

Denizin yarılması mucizesi.¹³⁶⁴

Mısırlılarla İsrailoğulları arasına giren meleğin bütün gece birini diğerine yaklaştırmaması mucizesi.¹³⁶⁵

¹³⁴⁷ Tekvin, 12/17-20

¹³⁴⁸ Tekvin, 19/10-11

¹³⁴⁹ Tekvin, 20/17-18

¹³⁵⁰ Tekvin, 20/3

¹³⁵¹ Tekvin, 20/3

¹³⁵² Tekvin, 48/19

¹³⁵³ Çıkış, 4/3, 6, 9

¹³⁵⁴ Çıkış, 7/17-19

¹³⁵⁵ Çıkış, 8/1-7

¹³⁵⁶ Çıkış, 8/16-19

¹³⁵⁷ Çıkış, 8/21-24

¹³⁵⁸ Çıkış, 9/3-7

¹³⁵⁹ Çıkış, 9/8-10

¹³⁶⁰ Çıkış, 9/22-26

¹³⁶¹ Çıkış, 10/13-15

¹³⁶² Çıkış, 10/22-24

¹³⁶³ Çıkış, 12/30

¹³⁶⁴ Çıkış, 14/16

Acı suyun tatlılaşması.¹³⁶⁶

Çölde ekmek ve et verilmesi mucizesi.¹³⁶⁷

Çölde kayadan su fışkırması mucizesi.¹³⁶⁸

Musa'nın asasını havaya kaldırarak ordusunu galip getirmesi mucizesi.¹³⁶⁹

Eşek arılarıyla İsrailoğullarının düşmanlarını kovması mucizesi.¹³⁷⁰

Bulutun, İsrailoğullarına çölde gündüz gölgelik, gece de ışık olması.¹³⁷¹

Bulutun İsrailoğullarına çölde gidilecek ve konaklanacak yerleri göstermesi.¹³⁷²

Bulutun, ahit sandığı üzerinde İsrailoğulları ile birlikte çölde yolculuk yapması.¹³⁷³

Musa Habeşli bir kadın aldı diye Harun'la Miryam konuşunca Rabbin onlara cüzzam hastalığı cezası vermesi.¹³⁷⁴

Musa'nın Filistin topraklarını araştırmak üzere gönderdiği kişilerden kötü haber getirenlerin veba ile ölmesi mucizesi.¹³⁷⁵

Musa ve Harun'a, insanlara karşı büyüklendiklerini söyleyen üç kişinin ve ailelerinin beraberce yere batırılmaları.¹³⁷⁶

Musa ve Harun'a itiraz eden ikiyüzelli kişinin, Rab tarafından gönderilen ateşle yakılması mucizesi.¹³⁷⁷

Musa ve Harun'a itiraz eden cemaatin Allah tarafından veba ile cezalandırılırken Harun'un buhurdanlıkla araya girip cemaate kefarete etmesiyle vebanın kesilmesi mucizesi. Bu arada 14.000 kişi ölmüştür.¹³⁷⁸

Çölde İsrailoğullarından Musa'ya söylenen kişilerin siyah yılanlar tarafından sokulması ve birçok kişinin ölmesi ve Musa'nın tunçtan yaptığı yılanı bakanların geri dirilmesi mucizesi.¹³⁷⁹

İsrailoğullarından Moab tanrılarına tapan 24.000 kişinin vebadan ölmesi ve tapanların cezalandırıldıktan sonra vebanın durması mucizesi.¹³⁸⁰

¹³⁶⁵ Çıkış, 14/19, 20

¹³⁶⁶ Çıkış, 15/25

¹³⁶⁷ Çıkış, 15/8

¹³⁶⁸ Çıkış, 17/5, 6

¹³⁶⁹ Çıkış, 17/11, 12

¹³⁷⁰ Çıkış, 23/28

¹³⁷¹ Çıkış, 40/38

¹³⁷² Sayılar, 9/17, 18

¹³⁷³ Sayılar, 10/33, 34

¹³⁷⁴ Sayılar, 12/1, 10

¹³⁷⁵ Sayılar, 14/36, 37

¹³⁷⁶ Sayılar, 16/1, 2, 3, 31, 32, 33

¹³⁷⁷ Sayılar, 16/16, 17, 35

¹³⁷⁸ Sayılar, 14/41, 42, 47-49

¹³⁷⁹ Sayılar, 21/5, 6, 9

Kırk yıl boyunca çölde İsrailoğullarının elbiselerinin eskimemesi ve ayaklarının şişmemesi mucizesi. ¹³⁸¹

İsrailoğulları Erden ırmağını geçerken ırmağın durup mücade etmesi mucizesi. ¹³⁸²

Yeşu, kâhinlerle beraber Eriha Şehri'nin etrafında dolaşp altı gün dönerler. Yedinci günde şehrin duvarlarının çöküp şehrin alınması mucizesi. ¹³⁸³

Yeruşalim, Hebron, Yarmut, Lakiş, Eglon halkının kılıçla ölenlerden daha çoğunun Allah'ın gökten attığı taşlarla öldürmesi mucizesi. ¹³⁸⁴

Yeşu'nun krallarla savaşırken güneşin gök ortasında bir gün kadar kalması mucizesi. ¹³⁸⁵

Allah'ın sandığının Filistilerce ele geçirilmesiyle her götürüldüğü yerdeki halkta urlar çıkıp ölmeleri mucizesi. ¹³⁸⁶

Allah'ın sandığını ineklerin kendilerine öğretilmişçesine Beyt Şemeş'e götürmeleri mucizesi. ¹³⁸⁷

Şemeşlilerde ahit sandığına bakan yetmiş kişinin ölmesi mucizesi. ¹³⁸⁸

Rabbin, Filistilerin üzerine büyük bir sesle gürleyip onları şaşırtması ve onları İsrailin önünde vurması mucizesi. ¹³⁸⁹

Samuel peygamberin buğday biçme zamanı Rabbe dua edip yağmur yağdırması mucizesi. ¹³⁹⁰

Allah'ın sandığını elleyen Uzza'nın hemen orada ölmesi mucizesi. ¹³⁹¹

Kral Yeroboam, putlara tapmanın felaket getireceğini söyleyen peygamberi yakalamaları için işaret edince elinin kuruması ve sonra o peygamberin duasıyla geri düzelmesi. ¹³⁹²

İlya peygamberin küpündeki ununun ve tulumdaki yağının kıtlık geçinceye kadar hiç tükenmemesi mucizesi. ¹³⁹³

Kargaların İlya'yı Kerit vadisinde beslemesi mucizesi. ¹³⁹⁴

¹³⁸⁰ Sayılar, 25/1, 2, 3, 5, 8, 9

¹³⁸¹ Tesniye, 8/4

¹³⁸² Yeşu, 5/13-15

¹³⁸³ Yeşu, 6/12-21

¹³⁸⁴ Yeşu, 10/5, 11

¹³⁸⁵ Yeşu, 10/13

¹³⁸⁶ I. Samuel, 5. Bab

¹³⁸⁷ I. Samuel, 6. Bab

¹³⁸⁸ I. Samuel, 6/19

¹³⁸⁹ I. Samuel, 7/10

¹³⁹⁰ I. Samuel, 12/17, 18

¹³⁹¹ II. Samuel, 6/7

¹³⁹² I. Krallar, 13/1-7

¹³⁹³ I. Krallar, 17/14-16

¹³⁹⁴ I. Krallar, 17/6

İlyâ'nın, ölmüş çocuğun canını Allah'tan dilemesi ve çocuğun geri dirilmesi mucizesi.¹³⁹⁵

İlyâ'nın, kavmini ikna için Allah'tan yardım dilemesi ve bunun sonucunda yakılan takdimenin Rabbin ateşiyle yakılarak kabul edilmesi mucizesi.¹³⁹⁶

İlyâ'nın, meleğin getirdiği ekmek ve su ile kırk gün kırk gece açlığa katlanması mucizesi.¹³⁹⁷

İlyâ'nın, kendisini öldürmeye gelen Ahazya'nın adamlarını dua ederek gökten düşen ateşle öldürmesi mucizesi.¹³⁹⁸

İlyâ'nın cübbesiyle Erden ırmağına vurup ikiye ayırması ve Elişa peygamberle beraber yürüyerek geçmesi mucizesi.¹³⁹⁹

İlyâ'nın kasırgayla göklere çıkması mucizesi.¹⁴⁰⁰

Elişa'nın suyun kaynağına tuz dökmesiyle suyun düzelip mahsullerin iyi olması mucizesi.¹⁴⁰¹

Elişa'nın kendisiyle alay eden çocuklara beddua etmesi ve çocukların ormanda iki diş ayı tarafından parçalanması mucizesi.¹⁴⁰²

Elişa'nın hiçbir şeyi olmayan kadının bir sürümlük zeytinyağını kaplar dolusu zeytinyağı yapması mucizesi.¹⁴⁰³

Elişa'nın ölen çocuğu diriltmesi mucizesi.¹⁴⁰⁴

Suriye ordusu başbuğu Naaman'ın Elişa'ya cüzam için müracaat etmesi ve onun Erden ırmağında yıkanmasını tavsiye etmesiyle cüzzamının geçmesi mucizesi.¹⁴⁰⁵

Elişa'nın, Naaman'dan gizlice hediye alan uşağı Gehazi'ye ve zürriyetine ebediyen cüzamlı olmaları bedduasında bulunması ve onların da cüzamlı olması mucizesi.¹⁴⁰⁶

Elişa'nın, suya düşen baltayı, suya attığı bir ağaçla bulması mucizesi.¹⁴⁰⁷

¹³⁹⁵ I. Krallar, 17/20-22

¹³⁹⁶ I. Krallar, 18/36-38

¹³⁹⁷ I. Krallar, 19/6, 8

¹³⁹⁸ II. Krallar, 1/10, 12, 14

¹³⁹⁹ II. Krallar, 2/8

¹⁴⁰⁰ II. Krallar, 2/11

¹⁴⁰¹ II. Krallar, 2/19-22

¹⁴⁰² II. Krallar, 2/24

¹⁴⁰³ II. Krallar, 4/2-4

¹⁴⁰⁴ II. Krallar, 4/32-35

¹⁴⁰⁵ II. Krallar, 5/1, 10, 14

¹⁴⁰⁶ II. Krallar, 5/22-24, 27

¹⁴⁰⁷ II. Krallar, 6/5-7

Eliş'a'nın, kendisini almaya gelen Suriye ordusuna beddua ederek onları Samiriye'ye kadar kör etmesi ve orada gözlerini açması ve onların da bir daha geriye gelmemesinin sağlanması mucizesi. ¹⁴⁰⁸

Eliş'a'nın, Kralın ulaşı gelmeden kralın geleceğini bilip haber vermesi. ¹⁴⁰⁹

Eliş'a'nın, Yoram ve annesinin öldürüleceğini, annesinin cesedini köpeklerin yiyeceğini haber vermesi mucizesi. ¹⁴¹⁰

Ölen adamın, Eliş'a'nın kabrine atılıp kemiklerine değince tekrar canlanması mucizesi. ¹⁴¹¹

Mabedin açılışında Süleyman'ın dua etmesi ve gökten inen ateşin yakılan takdimeyi ve kurbanları yiyip bitirmesi mucizesi. ¹⁴¹²

Peygamberler gelecekte haber verirler. ¹⁴¹³

• 26. Tevrat'daki peygamberler:

Adem,¹⁴¹⁴ Nuh,¹⁴¹⁵ İbrahim,¹⁴¹⁶ Lut,¹⁴¹⁷ İshak,¹⁴¹⁸ Yakup,¹⁴¹⁹ Yusuf,¹⁴²⁰ Gideon¹⁴²¹, Eli¹⁴²², Samuel¹⁴²³, Yeşu¹⁴²⁴, Debora¹⁴²⁵, Harun, Miryam ve Musa¹⁴²⁶, Davut¹⁴²⁷, Natan¹⁴²⁸, Tsadok¹⁴²⁹, Gad¹⁴³⁰, Süleyman¹⁴³¹, Ahiya¹⁴³², Yehu¹⁴³³, İlya¹⁴³⁴, Eliş'a¹⁴³⁵,

¹⁴⁰⁸ II. Krallar, 6/18, 20, 22, 23

¹⁴⁰⁹ II. Krallar, 6/32, 33

¹⁴¹⁰ II. Krallar, 9/7-10, 24, 32-37; 10/6

¹⁴¹¹ II. Krallar, 13/21

¹⁴¹² II. Tarihler, 7/1

¹⁴¹³ İşaya, 8/5-8; 18/4-7; 21/6-9

¹⁴¹⁴ Tekvin, 3/9

¹⁴¹⁵ Tekvin, 9/17

¹⁴¹⁶ Tekvin, 12/1

¹⁴¹⁷ Tekvin, 19/10,11

¹⁴¹⁸ Tekvin, 26/2,24

¹⁴¹⁹ Tekvin, 31/3

¹⁴²⁰ Tekvin, 39/9

¹⁴²¹ Hakimler, 7/2

¹⁴²² I. Samuel, 3/8, 9

¹⁴²³ I. Samuel, 3/4

¹⁴²⁴ Yeşu, 1/1

¹⁴²⁵ Hakimler, 4/4

¹⁴²⁶ Sayılar, 12/4

¹⁴²⁷ I. Tarihler, 28/19

¹⁴²⁸ II. Samuel, 7/4

¹⁴²⁹ II. Samuel, 15/27

¹⁴³⁰ II. Samuel, 24/11

¹⁴³¹ I. Krallar, 6/11

¹⁴³² I. Krallar, 11/29

¹⁴³³ I. Krallar, 16/1

¹⁴³⁴ I. Krallar, 17/1, 2

¹⁴³⁵ I. Krallar, 18/16

Mika¹⁴³⁶, Yunus¹⁴³⁷, İřaya¹⁴³⁸, İddo¹⁴³⁹, řemaya¹⁴⁴⁰, Azarya¹⁴⁴¹, Hanani¹⁴⁴², Mika¹⁴⁴³, Eliezer¹⁴⁴⁴, Zekarya¹⁴⁴⁵, Yahaziel¹⁴⁴⁶, Asaf¹⁴⁴⁷, Yedutu¹⁴⁴⁸, Yeremya¹⁴⁴⁹, Haggay¹⁴⁵⁰, Hezekiel¹⁴⁵¹, Daniel¹⁴⁵², Hořea¹⁴⁵³, Yoel¹⁴⁵⁴, Amos¹⁴⁵⁵, Obadya¹⁴⁵⁶, Yunus¹⁴⁵⁷, Habakkuk¹⁴⁵⁸, Tsefenya¹⁴⁵⁹, Malaki¹⁴⁶⁰.

2.5. AHİRETE İMAN

Tevrat'taki ahrete yönelik ayetleri şu başlıklar altında sınıflayabiliriz:

- **Ölülere inayet eden Rab:**

Naominin, sağ olanlara ve ölülere Rabbin inayetini esirgemeyeceğini söylemesi.¹⁴⁶¹

- **Öldüren ve diriltten Rab:**

Hanna'nın, duasında Rabbin öldürdüğünü ve dirilttiğini, ölüler diyarına indirdiğini ve çıkarttığını ifade etmesi.¹⁴⁶²

- **Ölenle konuşma:**

Saul'ün cinci kadına giderek ölmüş Samuel'i çağırması ve onunla konuşması.¹⁴⁶³

¹⁴³⁶ I. Krallar, 22/8
¹⁴³⁷ II. Krallar, 14/25
¹⁴³⁸ II. Krallar, 19/2
¹⁴³⁹ II. Tarihler, 9/29
¹⁴⁴⁰ II. Tarihler, 12/5
¹⁴⁴¹ II. Tarihler, 15/1
¹⁴⁴² II. Tarihler, 16/7
¹⁴⁴³ II. Tarihler, 18/7
¹⁴⁴⁴ II. Tarihler, 20/37
¹⁴⁴⁵ II. Tarihler, 24/20
¹⁴⁴⁶ II. Tarihler, 20/14
¹⁴⁴⁷ II. Tarihler, 29/30
¹⁴⁴⁸ II. Tarihler, 35/15
¹⁴⁴⁹ II. Tarihler, 36/12
¹⁴⁵⁰ Ezra, 5/1
¹⁴⁵¹ Hezekiel, 1/3
¹⁴⁵² Daniel, 9/23
¹⁴⁵³ Hoşea, 1/1
¹⁴⁵⁴ Yoel, 1/1
¹⁴⁵⁵ Amos, 1/3
¹⁴⁵⁶ Obadya, 1/1
¹⁴⁵⁷ Yunus, 1/1
¹⁴⁵⁸ Habakkuk, 1/1
¹⁴⁵⁹ Tsefenya, 1/1
¹⁴⁶⁰ Malaki, 1/1
¹⁴⁶¹ Rut, 2/20
¹⁴⁶² I. Samuel, 2/6
¹⁴⁶³ I. Samuel, 28/8-19

- **Ruhların bir insandan diğerine geçişi (Reenkarnasyon):**

İlyâ'nın ruhunun Elişa peygamberin üzerine konması. ¹⁴⁶⁴

- **Ölüm herkes için bir özgürlük ve sükûnet ortamıdır:**

Eyyub'un, kabrin herkes için bir özgürlük ve sükûnet ortamı olduğunu söylemesi. ¹⁴⁶⁵

- **Ölümden geri dönüş olmadığı:**

Eyyub'un, ölümü anlatırken oradan geri gelmeyeceğini ifade etmesi. ¹⁴⁶⁶

- **Kabir âlemi:**

Eyyub'un, kabir âlemini, karanlıklar ve düzensizlikler diyarı olarak tasvir etmesi. ¹⁴⁶⁷

- **Diriliş günü:**

Eyyub'un, ölenlerin, gökler yok oluncaya kadar uyanmayacağını söylemesi. ¹⁴⁶⁸

Davud'un, Allah'ın, toprağın derinliklerinden kaldırıp tekrar dirilteceğini söylemesi. ¹⁴⁶⁹

Toprakta uyuyanların çoğunun ebedi hayata veya utanca ve ebedi nefrete uyanacaklarının söylenmesi. ¹⁴⁷⁰

- **Ölüme kadar yol gösterileceği:**

Davut peygamberin, Allah'ın ölüme kadar onlara yol göstereceğini söylemesi. ¹⁴⁷¹

- **Ölüler diyarından canın kurtulması:**

Davud'un, Allah'ın, ölüler diyarından canını kurtaracağını söylemesi. ¹⁴⁷²

- **Ahiretin olmadığı:**

Davud'un oğlu Vaiz'in, hayvanlarla insanlar arasında bir fark olmadığını, ruhların da nereye gittiğinin bilinemediğini savunması ve ahireti inkâr etmesi. ¹⁴⁷³

¹⁴⁶⁴ II. Krallar, 2/15

¹⁴⁶⁵ Eyyub, 3/17-20

¹⁴⁶⁶ Eyyub, 10/21

¹⁴⁶⁷ Eyyub, 10/21-22

¹⁴⁶⁸ Eyyub, 14/12

¹⁴⁶⁹ Mezmurlar, 71/20

¹⁴⁷⁰ Daniel, 12/2

¹⁴⁷¹ Mezmurlar, 48/14

¹⁴⁷² Mezmurlar, 49/15

¹⁴⁷³ Vaiz, 3/ 19-22

- **Kıyamete işaret:**

İşaya'nın, göklerin duman gibi dağılıp, yerin esvap gibi eskiyeceğini, üzerinde oturanların da öleceğini ifade etmesi. ¹⁴⁷⁴

Malaki'nin, Rabbin büyük ve korkunç günü gelmeden önce İsrailoğullarına İlya'yı göndereceğini söylemesi. ¹⁴⁷⁵

2.6. KAZA VE KADERE İMAN

Tevrat'ın kaza-kader anlayışı şu şekilde maddelendirilebilir:

- **Kaza:**

Musa'ya vaat edilen yerlerin alınıp, vaadin gerçekleşmesi. ¹⁴⁷⁶

- **Kadere itiraz:**

Naomi'nin, 'Her şeye kadir olan bana karşı çok acı davrandı' demesi. ¹⁴⁷⁷

- **Kaza-Kader:**

Kâhinin sözünü çocuklarının dinlememesi, Allah'ın onları öldürmeyi düşünmesinden kaynaklanıyordu. ¹⁴⁷⁸

Samuel'in, Saul ve iki oğlunu Filistilerin öldüreceğini söylemesi ve savaşta üçünün de öldürülmesi. ¹⁴⁷⁹

Süleyman'ın Allah'a, 'Mabedin yapılacağını ağzınla söyledin, elinle yerine getirdin' demesi. ¹⁴⁸⁰

Yereboam'ın başka ilahlara tapmasının cezasını, soyunun kazınması ile ödeyeceğinin Ahiya peygamber tarafından bildirilmesi. ¹⁴⁸¹

İlya peygambere Kerit vadisinde kargalarla besleneceğinin vahyedilmesi ¹⁴⁸² ve öyle de olması ¹⁴⁸³

¹⁴⁷⁴ İşaya, 51/4-6

¹⁴⁷⁵ Malaki, 4/5

¹⁴⁷⁶ Yeşu, 11/20; 23/14

¹⁴⁷⁷ Rut, 1/20

¹⁴⁷⁸ I. Samuel, 2/25

¹⁴⁷⁹ I. Samuel, 28/18-19; 31/6

¹⁴⁸⁰ I. Krallar, 8/24

¹⁴⁸¹ I. Krallar, 14/14, 15

¹⁴⁸² I. Krallar, 17/3, 4

¹⁴⁸³ I. Krallar, 17/ 6

Ahiab zamanında İlya peygambere, puta tapmaktan vazgeçinceye kadar çığ ve yağmur düşmeyeceğinin vahyedilmesi ¹⁴⁸⁴ ve Allah’a dönünce de yağması ¹⁴⁸⁵

İşaya’nın kendileri için tüm işleri Rabbin başardığını söylemesi. ¹⁴⁸⁶

Yeremya’nın, Hanaya’nın öleceğini haber vermesi ve onun da ölmesi. ¹⁴⁸⁷

• **Takdir:**

Yusuf peygamberin kuyuya atılması ve başına gelen hadiseler, gelecek olan kıtlıktan ailesinin rahat çıkması içindir. ¹⁴⁸⁸

İsrailoğulları’nın Mısır’dan çıkarılışı, onların, Allah’ın takdirini anlamaları içindir. ¹⁴⁸⁹

Harun’a öleceği ve bunun için de Hor dağına çıkması vahyedilir. ¹⁴⁹⁰

Musa’ya da öleceği, Abarim dağına çıkması söylenir. ¹⁴⁹¹

Midyaniler’den öğ alıp sonra öleceğini Allah Musa’ya vahyeder. ¹⁴⁹²

Vaat edilen yeri Musa’nın alamayıp Yeşu’nun alması. ¹⁴⁹³

Musa’nın, kavmine hitaben, serveti kendilerinin kazandığını zannetmemeleri, onu takdir edenin Allah olduğu uyarısı. ¹⁴⁹⁴

Allah’ın Musa ve Yeşu’ya Erden’i geçince kavimlerinin puta tapacaklarını haber vermesi. ¹⁴⁹⁵

Allah, Yeşu’nun aldığı krallıkların halklarının kalplerini katılaştırdı ki, savaşsınlar da tamamen yok edilsinler. ¹⁴⁹⁶

Debora’nın Barak’a, Yabim kralı ordu başbuğu Sisera’nın ve ordusunun mağlubiyetini haber vermesi. ¹⁴⁹⁷

Hanna’nın ‘Rab fakir eder, zengin eder, hem alçaltır, hem yükseltir’ demesi ¹⁴⁹⁸

Süleyman peygamberin oğlu Rehoboam’ın krallığında ihtiyarların değil gençlerin sözünün dinlenmesi kendini Krallıktan etti. Bu Rab tarafından oldu. ¹⁴⁹⁹

¹⁴⁸⁴ I. Krallar, 17/1

¹⁴⁸⁵ I. Krallar, 18/45

¹⁴⁸⁶ İşaya, 26/12

¹⁴⁸⁷ İşaya, 28/16, 17

¹⁴⁸⁸ Tekvin, 45/5-9

¹⁴⁸⁹ Çıkış, 2/5

¹⁴⁹⁰ Sayılar, 20/24, 28

¹⁴⁹¹ Sayılar, 27/12, 13

¹⁴⁹² Sayılar, 31/1

¹⁴⁹³ Tesniye, 3/28

¹⁴⁹⁴ Tesniye, 8/17

¹⁴⁹⁵ Tesniye, 31/16

¹⁴⁹⁶ Yeşu, 11/20

¹⁴⁹⁷ Hakimler, 4/14

¹⁴⁹⁸ I. Samuel, 2/7

İsrailoğulları, vaad edilen yerlerdeki halkın ilahlarına tapınca, Allah'ın, Aşur Kralının ruhunu uyandırması ve onları sürdürmesi.¹⁵⁰⁰

Davud'un, Yeruşalim'i bina edenin Rab olduğunu söylemesi.¹⁵⁰¹

- **Kader:**

Yakub'un, Allah'ın kendini götüğünü söylemesi.¹⁵⁰²

Heşbon Kralı Sihon'un yüreğinin katılaştırılması ve böylece o yerin İsrailoğullarınca zorla alınması.¹⁵⁰³

Davud'un 'benim için tayin olunan günlerin hepsi kitapta yazılıdır' demesi.¹⁵⁰⁴

Süleyman'ın, basiretli kadının Rabden olduğunu söylemesi.¹⁵⁰⁵

Süleyman'ın, insanın adımlarının Rabden olduğunu söylemesi.¹⁵⁰⁶

- **Tevekkül:**

Allah'ın Yakub'a 'Mısır'a in, korkma, seni tekrar çıkaracağım' demesi.¹⁵⁰⁷

Eyyub'un felaketler karşısında '*Rab verdi, Rab aldı*' demesi.¹⁵⁰⁸

Davud'un '*Yolunu Rabbe bırak ve O'na güven. O da yapacaktır*' demesi.¹⁵⁰⁹

Karanlıkta yürüyenin ve ışığı olmayanın Rabbin ismine güvenmesi ve Allah'a dayanmasının söylenmesi.¹⁵¹⁰

- **Takdir değişebilir:**

Dua ve yalvarmayla Hizkiya'nın ömrünün on beş yıl uzatılması.¹⁵¹¹

¹⁴⁹⁹ I. Krallar, 12/12-20

¹⁵⁰⁰ I. Tarihler, 5/25, 26

¹⁵⁰¹ Mezmurlar, 147/2

¹⁵⁰² Tekvin, 48/15

¹⁵⁰³ Tesniye, 2/30, 31

¹⁵⁰⁴ Mezmurlar, 139/16

¹⁵⁰⁵ Süleyman'ın Meselleri, 19/14

¹⁵⁰⁶ Süleyman'ın Meselleri, 20/24

¹⁵⁰⁷ Tekvin, 46/3, 4

¹⁵⁰⁸ Eyyub, 1/21

¹⁵⁰⁹ Mezmurlar, 37/5

¹⁵¹⁰ İşaya, 50/10

¹⁵¹¹ İşaya, 38/1-6

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İNCİL'İN İTİKAT ESASLARI

3.1. ALLAH'A İMAN

İncil'deki Allah'a imanı milli ilah, kişileştirilmiş ilah, mekân sahibi ilah ve evrensel ilah olarak sınıflandırıp ele alacağız.

3.1.1. Milli İlah:

İncillerde milli ilah anlayışını aşağıdaki şekilde sınıflandıracamız.

İsa'nın ilahlaştırılması:

İsa yeli durdurunca kayıktakiler, “*Allah'ın oğlusun*” diye ona tapındılar. ¹⁵¹²

“Ruhu'l Kudüsü İsa Mesih döker” ¹⁵¹³

“Dünya İsa için yaratıldı.” ¹⁵¹⁴

“İsa kendine inananları son günde kıyam ettireceğini söyler.” ¹⁵¹⁵

İsa'nın “İbrahim olmadan önce ben varım” demesi. ¹⁵¹⁶

İsa, inmeli hastayı iyileştir ve günahların bağışlandı der. ¹⁵¹⁷

“Allah, her şeyi İsa'nın eline vermiştir.” ¹⁵¹⁸

“Ölülerin ve dirilerin hakimi olarak Allah, İsa'yı tayin eder.” ¹⁵¹⁹

İstefanos'un “*Ya Rab İsa, Ruhumu al*” diye dua etmesi. ¹⁵²⁰

Petrus, İsa Mesih sana şifa veriyor diyerek kötürümü iyileştirir. ¹⁵²¹

¹⁵¹² Matta, 14/33

¹⁵¹³ Titus, 3/6

¹⁵¹⁴ Yuhanna, 1/10

¹⁵¹⁵ Yuhanna, 6/44, 54

¹⁵¹⁶ Yuhanna, 8/58

¹⁵¹⁷ Markos, 2/5, 10

¹⁵¹⁸ Yuhanna, 3/35

¹⁵¹⁹ Resullerin İşleri, 10/42

¹⁵²⁰ Resullerin İşleri, 7/59

¹⁵²¹ Resullerin İşleri, 9/33, 34

“İsa’ya iman ile günahların bağışlanması.” ¹⁵²²

“İsa dünyaya adaletle hükmedecek.” ¹⁵²³

Pavlus’un “Mesih’in kulu Pavlus” diye kendini tanıtmaması. ¹⁵²⁴

İsa, Pavlus’un İncil’ine göre, insanların gizli işlerine hükmedecek. ¹⁵²⁵

“Ona iman edene hüküm yoktur” ¹⁵²⁶

Petrus, Mesih İsa ismiyle yürü diyerek topalı yürütür. ¹⁵²⁷

“Rab İsa Mesih’in kulu Yakup” ¹⁵²⁸

“Ulûhiyetin bütün doluluğu Mesihte bedenlen mukimdir” ¹⁵²⁹

“Mesih her şeydir ve her şeydedir” ¹⁵³⁰

“Ne yaparsanız Rab İsa’nın ismiyle ve onun vasıtasıyla yapın” ¹⁵³¹

“İsa’yı Allah, hem Rab, hem Mesih yapmıştır.” ¹⁵³²

“İstefanos, Ruh’ı Kudüs’le doluyken göğün bakınca Allah’ın sağında durmakta olan İsa’yı gördü.” ¹⁵³³

“İsa, sekiz gün sonra şakirtlerine görünür. Tomas’a ellerine bakmasını ve böğrüne dokunmasını söyler. O da İsa’ya Allahım ve Rabbim der” ¹⁵³⁴

“Oğula iman edenin ebedi hayatı olur.” ¹⁵³⁵

“İsa, kiliselere olabilecekleri bildirmek için meleşini gönderir” ¹⁵³⁶

“İsa cennetin çerağı ve oraya hayat kitabında olanlar girebilir” ¹⁵³⁷

“Rab Allah ve kuzu (İsa) o şehrin (cennetin) mabedidir” ¹⁵³⁸

“Onun (İsa’nın) bizde durduğunu, bize verdiği ruhtan biliriz” ¹⁵³⁹

“Her kim İsa Allah’ın oğludur diye ikrar ederse Allah onda ve o Allah’ta durur” ¹⁵⁴⁰

“Allah bize ebedi hayatı verdi ve bu hayat kendi oğlundadır” ¹⁵⁴¹

¹⁵²² Resullerin İşleri, 10/43

¹⁵²³ Resullerin İşleri, 17/31

¹⁵²⁴ Romalılar, 1/1

¹⁵²⁵ Romalılar, 2/2

¹⁵²⁶ Yuhanna, 3/18

¹⁵²⁷ Resullerin İşleri, 3/2, 6

¹⁵²⁸ Yakub, 1/1

¹⁵²⁹ Koloseliler, 2/9

¹⁵³⁰ Koloseliler, 3/11

¹⁵³¹ Koloseliler, 3/17

¹⁵³² Resullerin İşleri, 2/36

¹⁵³³ Resullerin İşleri, 7/55, 56

¹⁵³⁴ Yuhanna, 20/26-28

¹⁵³⁵ Yuhanna, 3/36

¹⁵³⁶ Vahiy, 22/16

¹⁵³⁷ Vahiy, 21/23-27

¹⁵³⁸ Vahiy, 21/22

¹⁵³⁹ I. Yuhanna, 3/24

¹⁵⁴⁰ I. Yuhanna, 4/15; 5/10

“İsa Mesih hıfzeder” ¹⁵⁴²

“İsa Mesihin vahyidir” ¹⁵⁴³

“İsa cenneti ihsan eder” ¹⁵⁴⁴

“İsa Mesih’in kulu ve resulü Simon Petrus” ¹⁵⁴⁵

“O Mesih ki, Allah’ın suretinde olduğu halde Allah’a müsavi olmayı bir ganimet saymadı” ¹⁵⁴⁶

“İsa’nın isminde bütün göktekiler ve yerdekiler ve yeraltındakiler diz çöksün” ¹⁵⁴⁷

“İsa, bedenlerimizi kendi bedeni gibi değiştirecek” ¹⁵⁴⁸

“İsa’da yürekler ve düşünceler muhafaza edilecek” ¹⁵⁴⁹

“Allah, her ihtiyacınızı Mesih İsa’da dolduracak” ¹⁵⁵⁰

“Yerde, gökte görünen, görünmeyen her şey onun vasıtasıyla ve onun için yaratıldı. Hepsinden evvel kendisidir. Bütün şeyler onda kaimdir” ¹⁵⁵¹

“Baba, yer ve gökte olan şeyleri onun vasıtasıyla barıştırmaya razı oldu” ¹⁵⁵²

“Ahitnameyi silmiş ve onu haça mıhlamıştır” ¹⁵⁵³

“İsa ebedi bakidir ve şefaet eder” ¹⁵⁵⁴

“Her şeye varis tayin ettiği ve vasıtasıyla âlemleri yarattığı kendi oğlunda söyledi” ¹⁵⁵⁵

“Günahların ücreti ölüm. Fakat Allah’ın mevhıbesi Rabbimiz Mesih İsa’da ebedi hayattır.” ¹⁵⁵⁶

Pavlus, “İsa’da hayat ruhunun kanunu, beni günahın ve ölümün kanunundan azat etti” der. ¹⁵⁵⁷

Pavlus, “İsa’nın kıyam eden ruhu sizdeyse sizi onunla diriltecek” der. ¹⁵⁵⁸

Pavlus, “İsa sizdeyse, beden günaha ölü ve salahta ayaktadır” der. ¹⁵⁵⁹

¹⁵⁴¹ I. Yuhanna, 5/11

¹⁵⁴² Yahuda, 1/1

¹⁵⁴³ Vahiy, 1/1

¹⁵⁴⁴ Vahiy, 2/7

¹⁵⁴⁵ II. Petrus, 1/1

¹⁵⁴⁶ Filipililer, 2/5

¹⁵⁴⁷ Filipililer, 2/10

¹⁵⁴⁸ Filipililer, 3/21

¹⁵⁴⁹ Filipililer, 4/7

¹⁵⁵⁰ Filipililer, 4/19

¹⁵⁵¹ Koloseliler, 1/15-17

¹⁵⁵² Koloseliler, 1/20

¹⁵⁵³ Koloseliler, 2/14

¹⁵⁵⁴ İbraniler, 7/ 24, 25

¹⁵⁵⁵ İbraniler, 1/2

¹⁵⁵⁶ Romalılar, 6/3

¹⁵⁵⁷ Romalılar, 8/2

¹⁵⁵⁸ Romalılar, 8/11

- Pavlus, “İsa Rabdir ve kıyam etmiştir diye inanırsan kurtulursun” der. ¹⁵⁶⁰
- Pavlus, “Mesihe kulluk eden, Allah’a makbul ve insanlarca beğenilmiştir” der. ¹⁵⁶¹
- Pavlus, “Mesih, hüküm kürsüsünde iyiliğin ve kötülüğün karşılığını verecek” der. ¹⁵⁶²
- Pavlus, “İncil’i İsa Mesih’in vahyiyle aldım” der. ¹⁵⁶³
- Pavlus, “Hükümet, kudret ve hakimiyeti, sağına oturttuğu İsa’ya dünyada ve ahirette verdi” der. ¹⁵⁶⁴
- Pavlus, “Emirlerin şeriatını kendi bedeninde iptal eden selametimiz odur” der. ¹⁵⁶⁵
- “İsa, “Babam bana melekûtu tahsis etti” der ve kendisi de havarilere tahsis eder.” ¹⁵⁶⁶
- İsa, “Babam şimdiye kadar işlemektedir, ben de işliyorum” der. ¹⁵⁶⁷
- “Baba, istediğini dirilttiği gibi oğul da diriltir” ¹⁵⁶⁸
- “Baba, hiç kimseye hükmetmez, fakat bütün hükmü oğula vermiştir” ¹⁵⁶⁹
- “Babanın kendisinde hayat olduğu gibi, böylece kendisinde hayat olmağı oğula da vermiştir” ¹⁵⁷⁰
- “Baba vasıtasıyla ben yaşadığım gibi beni yiyen de benim vasıtamla yaşayacaktır” ¹⁵⁷¹
- “Oğul sizi azad ederse gerçekten azad olursunuz” ¹⁵⁷²
- İsa, kendi canını verme ve alma kudretini babadan aldığını söyler. ¹⁵⁷³
- “Babanın her nesi varsa benimdir” ¹⁵⁷⁴
- “Babadan her ne dileyecek olursanız, onu benim ismimle size verecektir” ¹⁵⁷⁵
- “Allah baba vardır. Her şey O’ndandır ve biz O’nun içiniz. Ve bir Rab İsa Mesih vardır. Her şey onun vasıtası ile. Ve biz onun vasıtası ileyiz” ¹⁵⁷⁶

İsrailoğullarının, Allah’ın oğlu olarak nitelenmesi:

- “Onlar sulh ediciler, Allah oğulları diye çağrılacaklar.” ¹⁵⁷⁷

¹⁵⁵⁹ Romalılar, 8/10
¹⁵⁶⁰ Romalılar, 10/9
¹⁵⁶¹ Romalılar, 14/18
¹⁵⁶² II. Korintoslular, 5/10
¹⁵⁶³ Galatyalılar, 1/12
¹⁵⁶⁴ Efesoslular, 1/20-22
¹⁵⁶⁵ Efesoslular, 2/14
¹⁵⁶⁶ Luka, 22/29, 30
¹⁵⁶⁷ Yuhanna, 5/17
¹⁵⁶⁸ Yuhanna, 5/21
¹⁵⁶⁹ Yuhanna, 5/22
¹⁵⁷⁰ Yuhanna, 5/26
¹⁵⁷¹ Yuhanna, 6/57
¹⁵⁷² Yuhanna, 8/36
¹⁵⁷³ Yuhanna, 10/18
¹⁵⁷⁴ Yuhanna, 16/15
¹⁵⁷⁵ Yuhanna, 16/23
¹⁵⁷⁶ I. Korintoslular, 8/6

“Düşmanları sevip, iyilik edip, ümitsiz borç vererseniz Allah’ın oğulları olacaksınız”¹⁵⁷⁸

“Ölümler, meleklerle bir olur ve Allah’ın oğlu olurlar.”¹⁵⁷⁹

“İsa, inananlarına Allah’ın oğlu olma selahiyetini verdi.”¹⁵⁸⁰

Pavlus, “Hilkatin hararetli arzusu Allah’ın oğullarının zuhurunu bekliyor” der.¹⁵⁸¹

Pavlus, “Allah’ın iş arkadaşlarıyız. Allah’ın ziraatı, Allah’ın binasisınız der.”¹⁵⁸²

Pavlus, “Allah’ın ruhu sizde durur. Allah’ın mabedisiniz” der.¹⁵⁸³

Pavlus, “Hepiniz iman vasıtasıyla Mesih İsa’da Allah’ın oğullarısınız” der.¹⁵⁸⁴

Pavlus, Efessoslulara “Böylece Allah’ın ev halkısınız” der.¹⁵⁸⁵

Hristiyanlar hem Allah’ın oğlu, hem de mirasçılardır.¹⁵⁸⁶

Yuhanna’nın, Hristiyanları Allah’ın çocukları olarak tanıtmaması.¹⁵⁸⁷

Allah’ın, baba olarak nitelendirilmesi:

“Sizin iyi işleriniz için insanlar, gökte olan babanıza hamd etsinler.”¹⁵⁸⁸

“Gizlide gören baba da sana ödeyecektir.”¹⁵⁸⁹

“Her şey, babam tarafından bana verildi.”¹⁵⁹⁰

“Keşfetmek istemezse kimse babayı bilmez”¹⁵⁹¹

İsa’nın, “Baba, Oğul ve Ruh’ı Kudüs ismiyle vaftiz eyleyin” demesi.¹⁵⁹²

“Mesihin taliminde kalmayan her adamda Allah yoktur. Talimde duranda hem baba, hem de oğlu vardır”¹⁵⁹³

“Baba, yer ve gökte olan şeyleri onun vasıtasıyla barıştırmaya razı oldu”¹⁵⁹⁴

“Salihler, babalarının melekûtunda güneş gibi parlarlar.”¹⁵⁹⁵

“Ölümünden sonra insanoğlu babasının izzetinde meleklerle gelecek”¹⁵⁹⁶

¹⁵⁷⁷ Matta, 5/9

¹⁵⁷⁸ Luka, 4/41

¹⁵⁷⁹ Luka, 20/35, 36

¹⁵⁸⁰ Yuhanna, 1/12

¹⁵⁸¹ Romalılar, 8/19

¹⁵⁸² I. Korintoslular, 3/9

¹⁵⁸³ I. Korintoslular, 3/16

¹⁵⁸⁴ Galatyalılar, 3/25, 26

¹⁵⁸⁵ Efesliler, 2/18, 19

¹⁵⁸⁶ Galatyalılar, 4/4-7

¹⁵⁸⁷ I. Yuhanna, 3/1, 2

¹⁵⁸⁸ Matta, 5/16

¹⁵⁸⁹ Matta, 6/6

¹⁵⁹⁰ Matta, 11/27

¹⁵⁹¹ Matta, 11/27

¹⁵⁹² Matta, 28/19

¹⁵⁹³ II. Yuhanna, 1/9

¹⁵⁹⁴ Koloseliler, 1/20

¹⁵⁹⁵ Matta, 13/43

“Yeryüzünde kimseyi babanız diye çağırmayın. Babanız birdir. Semavi babadır” ¹⁵⁹⁷

“Gök ve yerin geçeceği zaman hakkında ne göklerin melekleri, ne oğul, babadan başka kimse bir şey bilmez” ¹⁵⁹⁸

İsa çocukken kaybolduğunda mabede bulununca ‘Bana babamın evinde bulunmak gerektir’ der. ¹⁵⁹⁹

İsa, satıcılara “Babamın evini bir ticarethane yapmayın” der. ¹⁶⁰⁰

“Baba, oğulu sever ve tüm yaptıklarını ona gösterir” ¹⁶⁰¹

“Ben babamın namına geldim” ¹⁶⁰²

“Babam çekmezse kimse bana gelemmez” ¹⁶⁰³

“Babamdan işitip öğrenen herkes bana gelir” ¹⁶⁰⁴

“Allah baba vardır. Her şey O’ndandır ve biz O’nun içiniz. Ve bir Rab İsa Mesih vardır. Her şey onun vasıtası ile. Ve biz onun vasıtası ileyiz” ¹⁶⁰⁵

Allah’ın, İsrail’in Allah’ı diye nitelendirilmesi:

İsa’nın mucizesinden sonra “halk, İsrail’in Allah’ına hamdettiler” ¹⁶⁰⁶

İsa’da müşareket:

Pavlus’un, “*Vaftizle ölüme gömüldük. Ölümün benzeyişinde onunla olduksa, kıyamın benzeyişinde de olacağız.*” demesi. ¹⁶⁰⁷

“Öldünüz ve hayatınız Mesih’le beraber Allah’ta saklıdır” ¹⁶⁰⁸

Pavlus, “*Siz Mesihinsiniz, Mesih de Allah’ındır*” der. ¹⁶⁰⁹

Pavlus, “*Biz çok olup Mesih’te bir bedemiz. Her birimiz diğerinin azasıyız.*” der. ¹⁶¹⁰

Pavlus, “*Rab, İsa Mesih’i giyin*” der. ¹⁶¹¹

¹⁵⁹⁶ Matta, 16/27

¹⁵⁹⁷ Matta, 23/9

¹⁵⁹⁸ Matta, 24/36

¹⁵⁹⁹ Luka, 2/49

¹⁶⁰⁰ Yuhanna, 2/16

¹⁶⁰¹ Yuhanna, 5/20

¹⁶⁰² Yuhanna, 5/43

¹⁶⁰³ Yuhanna, 6/32

¹⁶⁰⁴ Yuhanna, 6/45

¹⁶⁰⁵ I. Korintoslular, 8/6

¹⁶⁰⁶ Matta, 15/31; Luka, 1/68

¹⁶⁰⁷ Romalılar, 6/4, 5

¹⁶⁰⁸ Koloseliler, 3/3

¹⁶⁰⁹ I. Korintoslular, 3/23

¹⁶¹⁰ Romalılar, 12/5

¹⁶¹¹ Romalılar, 13/14

Pavlus, “Onun tarafından oğlu Rabbimiz İsa Mesihin müşareketine davet olunduğumuz Allah sadıktır” der.¹⁶¹²

Pavlus, “Bedenlerimiz Mesihin azasıdır” der.¹⁶¹³

Pavlus, “Bereket kâsesi kanına kırılan (doğranan) ekmek Mesihin bedenine iştirakse, hepimiz bir bedeniz” der.¹⁶¹⁴

Pavlus, “Allah’ın kudretiyle, onunla beraber yaşayacağız” der.¹⁶¹⁵

“Kavmim İsrail” nitelemesi:

“Kavmim İsrail’i güdecek reis senden çıkacak”¹⁶¹⁶

Zekeriya’nın “Rab, kavmini ziyaret edip fidye ile kurtardı” demesi.¹⁶¹⁷

Şimeon’un İsa çocukken mabede götürüldüğünde “Kavmin İsrail’in kurtuluşu olan izzeti olan kurtuluşunu gözlerim gördü” demesi.¹⁶¹⁸

Pavlus’un Romalıları “Allah kendi kavmini reddetti mi? Hâşâ” demesi.¹⁶¹⁹

“Aralarında oturacağım ve yürüyeceğim ve onların Allah’ı olacağım ve onlar kavmim olacaklar”¹⁶²⁰

“Mukaddes şehir Yerusâlim’de oturanlarla Allah beraber oturacak, onlar kendi kavmi, kendisi de onlara Allah olacak”¹⁶²¹

Baba, oğul, Ruhü’l kudüs ismiyle vaftiz edilmesi:

İsa’nın, “Baba, Oğul ve Ruhü’l Kudüs ismiyle vaftiz eyleyin” demesi.¹⁶²²

İsa’nın, Allah’ın oğlu olarak tanıtılması:

İsa yeli durdurunca kayıktakiler, “Allah’ın oğlusun” diye ona tapındılar.¹⁶²³

İsa’nın, “Baba, Oğul ve Ruhü’l Kudüs ismiyle vaftiz eyleyin” demesi.¹⁶²⁴

“Oğlumu Mısır’dan çağırdım”¹⁶²⁵

“Gökten bir ses, ‘Sevgili oğlum budur, ondan razıyım’ diye seslendi”¹⁶²⁶

¹⁶¹² I. Korintoslular, 1/9

¹⁶¹³ I. Korintoslular, 6/15; 12/27

¹⁶¹⁴ I. Korintoslular, 10/16, 17

¹⁶¹⁵ II. Korintoslular, 13/4

¹⁶¹⁶ Matta, 2/6

¹⁶¹⁷ Luka, 1/68

¹⁶¹⁸ Luka, 2/32

¹⁶¹⁹ Romalıları, 11/1

¹⁶²⁰ II. Korintoslular, 6/16

¹⁶²¹ Vahiy, 21/3

¹⁶²² Matta, 28/19

¹⁶²³ Matta, 14/33

¹⁶²⁴ Matta, 28/19

¹⁶²⁵ Matta, 2/15

“Ruhu’l Kudüs, senin (Meryem) üzerine gelecek. Yüce olanın kudreti, üstüne gölge salacak. Bunun için de doğacak olan mukaddese Allah’ın oğlu denecek” ¹⁶²⁷

“Meryem’e İsa’yı müjdeleyen melek, doğacak çocuğa ‘Yüce Allah’ın oğlu’ denecek der” ¹⁶²⁸

“İsa, millet meclisine ‘Ben Allah’ın oğluyum’ der.” ¹⁶²⁹

“Yahya, İsa’ya ‘Ruhu’l Kudüsle vaftiz eden Allah’ın oğlu budur’ der” ¹⁶³⁰

“Onunla kurtulsun diye oğlunu (İsa’yı) dünyaya gönderdi” ¹⁶³¹

“Her kim İsa Allah’ın oğludur diye ikrar ederse Allah onda ve o Allah’ta durur” ¹⁶³²

“Her şeye varis tayin ettiği ve vasıtasıyla âlemleri yarattığı kendi oğlunda söyledi” ¹⁶³³

“Baba, oğlu sever ve tüm yaptıklarını ona gösterir” ¹⁶³⁴

Ruhu’l Kudüs ve özellikleri:

“Zira söyleyen siz değilsiniz. Sizde söyleyen babanızın ruhudur” ¹⁶³⁵

“Ruhu’l Kudüs, senin (Meryem) üzerine gelecek. Yüce olanın kudreti, üstüne gölge salacak. Bunun için de doğacak olan mukaddese Allah’ın oğlu denecek” ¹⁶³⁶

“Semavi baba, kendisinden dileyene ne kadar ziyade Ruhu’l Kudüs’ü verir.” ¹⁶³⁷

İsa, Ruhu’l Kudüs’ün havarilere her şeyi öğreteceğini ve söylediklerini hatırlatacağını söyler. ¹⁶³⁸

“İsa, seçtiği resullere Ruhu’l Kudüs vasıtasıyla emreder.” ¹⁶³⁹

“Ruhu’l Kudüs üzerinize gelince kudret alacaksınız.” ¹⁶⁴⁰

“Ruhu’l Kudüs vasıtasıyla resuller diğer dillerde hemen söylerler.” ¹⁶⁴¹

“İstefanos, Ruhu’l Kudüs’le doluyken göğe bakınca Allah’ın sağında durmakta olan İsa’yı gördü.” ¹⁶⁴²

¹⁶²⁶ Matta, 3/17; 17/5

¹⁶²⁷ Luka, 1/35

¹⁶²⁸ Luka, 1/32

¹⁶²⁹ Luka, 22/70

¹⁶³⁰ Yuhanna, 1/33, 34

¹⁶³¹ Yuhanna, 3/17

¹⁶³² I. Yuhanna, 4/15; 5/10

¹⁶³³ İbraniler, 1/2

¹⁶³⁴ Yuhanna, 5/20

¹⁶³⁵ Matta, 10/20

¹⁶³⁶ Luka, 1/35

¹⁶³⁷ Luka, 11/13

¹⁶³⁸ Yuhanna, 14/26

¹⁶³⁹ Resullerin İşleri, 1/1

¹⁶⁴⁰ Resullerin İşleri, 1/9

¹⁶⁴¹ Resullerin İşleri, 2/2-4

¹⁶⁴² Resullerin İşleri, 7/55, 56

“Ruhu’l Kudüsün müşareketi hepinizle beraber olsun” ¹⁶⁴³

Resullerin ilahlaştırılmaları:

“Resuller, meleklerle hükmedecekler” ¹⁶⁴⁴

Pavlus, “Resuller Allah’ın sırlarının kâhyalarıdır” der. ¹⁶⁴⁵

Pavlus, “Kendi oğlunu bende keşfetmeye Allah razı oldu” der. ¹⁶⁴⁶

“Günahlardan bağışlanma yetkisini havarilere verir.” ¹⁶⁴⁷

Pavlus da günahları bağışlar. ¹⁶⁴⁸

Allah’ta ilahlaşma:

Pavlus, “Her erkeğin başı Mesih, her kadının başı erkek ve Mesih’in başı Allah’tır” ¹⁶⁴⁹ Der

“Gerçek müşareketimiz baba ile ve oğlu İsa Mesih ile” ¹⁶⁵⁰

Allah’ın İsa’da olması:

Pavlus, “Suçlarını onlara saymayarak Allah Mesih’deydi” der. ¹⁶⁵¹

İsa’nın dünyaya geliş sebebi:

“Mesih İsa, günahkârları kurtarmak için dünyaya geldi” ¹⁶⁵²

Pavlus, “Günahlarımız için kendisini teslim eden Rabbimiz İsa Mesih’tir” der. ¹⁶⁵³

Pavlus, “Onda (İsa’da) kendi kanıyla kurtuluşa, suçlarımızın affına malikiz” der. ¹⁶⁵⁴

Allah’ta bir olmak:

“Ben ve baba biriz” ¹⁶⁵⁵

“Ben babadayım ve siz bendesiniz ve ben sizdeyim” ¹⁶⁵⁶

¹⁶⁴³ II. Korintoslular, 13/14

¹⁶⁴⁴ I. Korintoslular, 6/3

¹⁶⁴⁵ I. Korintoslular, 3/1

¹⁶⁴⁶ Galatyalılar, 1/16

¹⁶⁴⁷ Luka, 24/9

¹⁶⁴⁸ II. Korintoslular, 2/10

¹⁶⁴⁹ I. Korintoslular, 11/3

¹⁶⁵⁰ I. Yuhanna, 1/3

¹⁶⁵¹ II. Korintoslular, 5/19

¹⁶⁵² I. Timoteos, 1/15

¹⁶⁵³ Galatyalılar, 1/4

¹⁶⁵⁴ Efesoslular, 1/8

¹⁶⁵⁵ Yuhanna, 10/30

¹⁶⁵⁶ Yuhanna, 14/20

Allah'ın resul seçmesi:

Pavlusun Baba Allah vasıtasıyla resul olması.¹⁶⁵⁷

3.1.2. Kişileştirilmiş İlah:

İsa'nın, Allah'ın tahtta oturduğunu söylemesi.¹⁶⁵⁸

İsa'nın, Allah'ın, kudretin sağında oturduğunu söylemesi.¹⁶⁵⁹

“Aralarında oturacağım ve yürüyeceğim ve onların Allah'ı olacağım ve onlar kavmim olacaklar”¹⁶⁶⁰

“Sen benim oğlumsun. Seni bugün tevlit ettim”¹⁶⁶¹

İsa'nın, “Melekler, daima göklerde olan babamın yüzünü görürler” demesi.¹⁶⁶²

Zekeriya'nın “Rab, kavmini ziyaret edip fide ile kurtardı” demesi.¹⁶⁶³

Allah, kendi kavmini ziyaret etti.¹⁶⁶⁴

Pavlus'un “Ruhta hepimizin babanın huzuruna girmekliğimiz, onun vasıtasıyladır. Ve böylece Allah'ın ev halkıyız” demesi.¹⁶⁶⁵

İsa'nın, Allah'ın ruhunun güvercin gibi inip üzerine geldiğini gördüğünü söylemesi.¹⁶⁶⁶

“Allah'ın kucağında olan biricik oğul.”¹⁶⁶⁷

“Allah'ın gökteki mabedi, Allah'ın izzetinin ve kudretinin dumanı ile doldu”¹⁶⁶⁸

“Mukaddes şehir Yeruşalim'de oturanlarla Allah beraber oturacak, onlar kendi kavmi, kendisi de onlara Allah olacak”¹⁶⁶⁹

3.1.3. Mekân Sahibi İlah:

İsa'nın, “İnsanlar sizin iyi işlerinizi görerek göklerde olan babanıza hamd etsinler” demesi.¹⁶⁷⁰

¹⁶⁵⁷ Galatyalılar, 1/1

¹⁶⁵⁸ Matta, 23/22

¹⁶⁵⁹ Markos, 14/62

¹⁶⁶⁰ II. Korintoslular, 6/16

¹⁶⁶¹ Resullerin İşleri, 13/33

¹⁶⁶² Matta, 18/11

¹⁶⁶³ Luka, 1/68

¹⁶⁶⁴ Luka, 7/16

¹⁶⁶⁵ Efesliler, 2/18, 19

¹⁶⁶⁶ Matta, 3/16

¹⁶⁶⁷ Yuhanna, 1/18

¹⁶⁶⁸ Vahiy, 15/7

¹⁶⁶⁹ Vahiy, 21/3

¹⁶⁷⁰ Matta, 5/16

İsa'nın "Ey göklerde olan babam" diye seslenmesi. ¹⁶⁷¹

İsa'nın, "Göklerin melekûtuna, göklerde olan babamın iradesini yapan girer" demesi. ¹⁶⁷²

"Rab, Pavlus'un yanında durdu ve dedi" ¹⁶⁷³

İsa'nın, "Semavi babamız kâmil olduğu gibi siz de kâmil olun" demesi. ¹⁶⁷⁴

İsa'nın, "Semavi babanızın dikmediği her fidan sökülecektir" demesi. ¹⁶⁷⁵

İsa'nın, Allah'ın tahtta oturduğunu söylemesi. ¹⁶⁷⁶

"Allah'ın gökte mabedi var" ¹⁶⁷⁷

3.1.4. Evrensel İlah:

Pavlus'un Romalılara mektubunda 'Allah, yalnız Yahudilerin mi? Milletlerin de değil mi? Evet milletlerin de' demesi. ¹⁶⁷⁸

İsa'nın 'bütün dünya beni senin gönderdiğine iman etsin' demesi. ¹⁶⁷⁹

İsa'nın "Dünyanın en uzak yerlerine kadar şahitlerim olacaksınız" demesi. ¹⁶⁸⁰

İsa'nın, "Babamdan işitip öğrenen herkes bana gelir" demesi. ¹⁶⁸¹

Pavlus'un, "İncil, her iman edene, Yahudi'ye, Yunanlı'ya kurtarış için Allah'ın kudretidir" demesi. ¹⁶⁸²

Pavlus'un, "Allah, hepsinin Rabbidir. Yunanlı ile Yahudi'nin farkı yoktur" demesi. ¹⁶⁸³

Pavlus'un, "Yahudi, Yunanlı, kadın, erkek, Mesih İsa'da hepiniz birsiniz" diye söylemesi. ¹⁶⁸⁴

İsa'nın "Siz gidin, bütün milletleri şakirt edin" demesi. ¹⁶⁸⁵

İsa'nın, "Yeruşalim'den başlayarak milletlere günahların bağışlanması için onun isminde tevbe ilan edilecektir" demesi. ¹⁶⁸⁶

¹⁶⁷¹ Matta, 10/32

¹⁶⁷² Matta, 7/21

¹⁶⁷³ Romalılar, 23/1

¹⁶⁷⁴ Matta, 5/48

¹⁶⁷⁵ Matta, 15/13

¹⁶⁷⁶ Matta, 23/22

¹⁶⁷⁷ Vahiy, 11/19

¹⁶⁷⁸ Romalılar, 3/29

¹⁶⁷⁹ Yuhanna, 17/21

¹⁶⁸⁰ Resullerin İşleri, 1/8

¹⁶⁸¹ Yuhanna, 6/45

¹⁶⁸² Romalılar, 1/16

¹⁶⁸³ Romalılar, 10/12

¹⁶⁸⁴ Galatyalılar, 3/28

¹⁶⁸⁵ Matta, 28/19

¹⁶⁸⁶ Luka, 24/4

Allah'ın “Milletlere seni ışık olarak koydum ki, yerin ucuna kadar kurtarış için olasın” demesi.¹⁶⁸⁷

“Cümlenin Allah'ı ve babası birdir”¹⁶⁸⁸

3.1.5. Allah'ın Diğer Sıfatları:

Adil Baba¹⁶⁸⁹

Adil Allah işlere göre karşılık verir¹⁶⁹⁰

Âlim Allah¹⁶⁹¹

Babanız nelere ihtiyacınız olduğunu siz O'ndan dilemeden önce bilir.¹⁶⁹²

Allah kalbi bilir¹⁶⁹³

Yürekleri araştıran, ruhun düşüncesinin ne olduğunu bilir.¹⁶⁹⁴

Bağışlayan Allah¹⁶⁹⁵

Celal sahibi Allah¹⁶⁹⁶

İhsan edici Allah¹⁶⁹⁷

Dirilten Allah¹⁶⁹⁸

Ezeli ilim sahibidir¹⁶⁹⁹

Görünen Allah¹⁷⁰⁰

Görünmeyen Allah¹⁷⁰¹

Gizlide gören Allah¹⁷⁰²

Gazap eden Allah¹⁷⁰³

Hayy olan Allah¹⁷⁰⁴

Hiç kimseye hükmetmeyen Allah¹⁷⁰⁵

¹⁶⁸⁷ Resullerin İşleri, 13/47

¹⁶⁸⁸ Efesoslular, 4/6

¹⁶⁸⁹ Yuhanna, 17/25

¹⁶⁹⁰ Romalılar, 2/6

¹⁶⁹¹ Romalılar, 16/27

¹⁶⁹² Matta, 6/8

¹⁶⁹³ Luka, 16/15

¹⁶⁹⁴ Romalılar, 8/27

¹⁶⁹⁵ Matta, 6/14

¹⁶⁹⁶ Resullerin İşleri, 7/55

¹⁶⁹⁷ Matta, 7/11

¹⁶⁹⁸ Yuhanna, 5/21; I. Korintoslular, 6/14; II. Korintoslular, 4/14

¹⁶⁹⁹ Resullerin İşleri, 2/23

¹⁷⁰⁰ Matta, 5/8

¹⁷⁰¹ Yuhanna, 1/18

¹⁷⁰² Matta, 6/4, 18

¹⁷⁰³ Yuhanna, 3/36

¹⁷⁰⁴ Matta, 16/16

Hikmetinin derinliğine akıl ermeyen Allah ¹⁷⁰⁶

Kudret sahibi Allah ¹⁷⁰⁷

Merhametli Allah ¹⁷⁰⁸

Rızık veren Allah ¹⁷⁰⁹

Sabır ve teselli veren Allah ¹⁷¹⁰

Selamet Allah'ı ¹⁷¹¹

Ümit veren Allah ¹⁷¹²

Bir olan Allah ¹⁷¹³

Hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah ¹⁷¹⁴

Yerin ve göğün Allah'ı ¹⁷¹⁵

Her şeyi yaratan Allah ¹⁷¹⁶

Her yerde olan Allah ¹⁷¹⁷

Şekil veren Allah ¹⁷¹⁸

Herşeyin maliki olan Allah ¹⁷¹⁹

Ebedi Allah ¹⁷²⁰

Hakim Allah ¹⁷²¹

İstirahat eden Allah ¹⁷²²

İşiten Allah ¹⁷²³

Öç alan Allah ¹⁷²⁴

Allah'ın yiyip bitiren bir ateş olması ¹⁷²⁵

Kurtarıcı Allah ¹⁷²⁶

¹⁷⁰⁵ Yuhanna, 5/22

¹⁷⁰⁶ Romalılar, 11/33

¹⁷⁰⁷ Matta, 6/13

¹⁷⁰⁸ Luka, 7/36

¹⁷⁰⁹ Yuhanna, 6/32

¹⁷¹⁰ Romalılar, 15/5

¹⁷¹¹ Romalılar, 15/33

¹⁷¹² Romalılar, 15/13

¹⁷¹³ Matta, 4/10; 23/9; Markos, 12/29, 32; Yuhanna, 5/44

¹⁷¹⁴ Resullerin İşleri, 17/25

¹⁷¹⁵ Matta, 11/25

¹⁷¹⁶ Resullerin İşleri, 14/6

¹⁷¹⁷ Resullerin İşleri, 17/28

¹⁷¹⁸ Romalılar, 9/20

¹⁷¹⁹ Romalılar, 11/33

¹⁷²⁰ I. Timoteos, 6/16

¹⁷²¹ II. Timoteos, 4/8

¹⁷²² İbraniler, 4/10, 12

¹⁷²³ İbraniler, 5/7

¹⁷²⁴ İbraniler, 10/30; I. Selanikliler 4/6

¹⁷²⁵ İbraniler, 12/29

Nur olan Allah ¹⁷²⁷

“Yürekleri imtihan eden Rab” ¹⁷²⁸

3.2. MELEKLERE İMAN

3.2.1. Melekler

- Melekler rüyada görünür ¹⁷²⁹
- Melekler peygambere hizmet ederler ¹⁷³⁰
- Melekler fesatçıları iyilerden ayırırlar ¹⁷³¹
- Melekler fesatçıları cehenneme atarlar ¹⁷³²
- Melekler Rabbin yüzünü devamlı görürler ¹⁷³³
- Melekler İsa’nın seçtiklerini her yerden toplayacaklar ¹⁷³⁴
- Melekler yardım ederler ¹⁷³⁵
- Melekler İsa peygamberle beraber gelecekler ¹⁷³⁶
- Melekler görünürler ¹⁷³⁷
- Melekler müjde verirler ¹⁷³⁸
- Melekler günahlara tevbe edenlere sevinirler ¹⁷³⁹
- Melekler ölüleri taşırlar ¹⁷⁴⁰
- Melekler insanlarla konuşurlar ¹⁷⁴¹
- Melekler peygambere vahiy getirirler ¹⁷⁴²
- Melekler şahit tutulurlar ¹⁷⁴³
- Meleklerden İsa üstündür ¹⁷⁴⁴

¹⁷²⁶ I. Timoteos, 1/1

¹⁷²⁷ I. Yuhanna, 1/5

¹⁷²⁸ I. Selanikliler, 2/4

¹⁷²⁹ Matta, 1/20; 2/19

¹⁷³⁰ Matta, 4/11

¹⁷³¹ Matta, 13/41, 49

¹⁷³² Matta, 13/7

¹⁷³³ Matta, 18/11

¹⁷³⁴ Matta, 24/31

¹⁷³⁵ Matta, 26/53; Resullerin İşleri, 5/19; 12/7-12; 10/2-4

¹⁷³⁶ Markos, 8/38; 14/62

¹⁷³⁷ Luka, 1/11

¹⁷³⁸ Luka, 1/13, 19, 30, 31; 2/8, 10, 11

¹⁷³⁹ Luka, 15/10

¹⁷⁴⁰ Luka, 16/22

¹⁷⁴¹ Yuhanna, 20/12-13

¹⁷⁴² Resullerin İşleri, 8/26; Vahiy, 1/1

¹⁷⁴³ I. Timoteos, 5/21

- İnsanlar meleklerden aşağıdır ¹⁷⁴⁵
- Başmelek Mikael'dir ¹⁷⁴⁶
- Kiliselerin melekleri vardır ¹⁷⁴⁷
- Melekler gökten seslenirler ¹⁷⁴⁸
- Yere ve denize zarar veren dört melek vardır ¹⁷⁴⁹
- Melekler tabiat olaylarını düzenlerler ¹⁷⁵⁰
- Cehennem meleği vardır ¹⁷⁵¹
- Ebedi İncille gökte uçan melekler vardır ¹⁷⁵²
- Meleklerin orağı yere atmasıyla yer biçilir ¹⁷⁵³

3.2.2. Şeytanlar

- Şeytan insanı yoldan çıkarmaya çalışır ¹⁷⁵⁴
- İblis tarafından İsa denenir ¹⁷⁵⁵
- İblis, imandan dönsünler diye uğraşır ¹⁷⁵⁶
- İsa şeytanı görür ¹⁷⁵⁷
- Şeytan cimriliği emreder ¹⁷⁵⁸
- Şeytan saptırmak için şekil değiştirir ¹⁷⁵⁹
- İblis kibirlendirir ¹⁷⁶⁰
- İsa ölümüyle İblis'i iptal etti ¹⁷⁶¹
- İblis ve şeytan meleklerce bin yıllığına cehenneme bağlanır ¹⁷⁶²

¹⁷⁴⁴ İbraniler, 1/4

¹⁷⁴⁵ İbraniler, 2/7

¹⁷⁴⁶ Yahuda, 1/9

¹⁷⁴⁷ Vahiy, 2/1, 8, 12, 18; 3/1, 7, 14

¹⁷⁴⁸ Vahiy, 5/2, 11

¹⁷⁴⁹ Vahiy, 7/2

¹⁷⁵⁰ Vahiy, 7/1

¹⁷⁵¹ Vahiy, 9/1; 20/1

¹⁷⁵² Vahiy, 14/6

¹⁷⁵³ Vahiy, 14/16

¹⁷⁵⁴ Matta, 4. Bab; Luka, 11/18; 22/3; I. Korintoslular, 7/5; II. Timoteos, 2/26

¹⁷⁵⁵ Luka, 4/2

¹⁷⁵⁶ Luka, 8/12

¹⁷⁵⁷ Luka, 10/18

¹⁷⁵⁸ Resullerin İşleri, 5/1-3

¹⁷⁵⁹ II. Korintoslular, 11/14; I. Petrus, 5/8

¹⁷⁶⁰ I. Timoteos, 3/6

¹⁷⁶¹ İbraniler, 2/14

¹⁷⁶² Vahiy, 20/2, 3

3.2.3. Cinler

- Cinler insanlara tesir edip onları tutarlar ¹⁷⁶³
- Cinler insanların konuşmasını engellerler ¹⁷⁶⁴
- Cinler insanların anlayacağı gibi konuşurlar ¹⁷⁶⁵
- İsa cinlerle konuşur ¹⁷⁶⁶
- Cinler de Allah'a inanır ¹⁷⁶⁷
- Alametler yapan cin ruhları yalancı peygambere girerler ¹⁷⁶⁸

3.3. KİTAPLARA İMAN

- **İsa Mesih'in İncili:**

Allah'ın oğlu İsa Mesih'in İncili. ¹⁷⁶⁹

Pavlus'un, Mesih'in İncilini tamamen vazettiğini söylemesi. ¹⁷⁷⁰

- **Yahudiler'in ananeleriyle Allah'ın kelamını bozdukları:**

İsa peygamberin, Yahudilerin, Allah'ın kelamını ananeleriyle bozduklarını söylemesi. ¹⁷⁷¹

- **Pavlus'un İncili:**

Pavlus'un, Allah'ın İsa Mesih vasıtasıyla kendi İnciline göre hükmedeceğini söylemesi. ¹⁷⁷²

Pavlus'un, kendi İncilini yayma yolunda bin bir güçlüklerle karşılaştığını söylemesi. ¹⁷⁷³

3.4. PEYGAMBERLERE İMAN

- **İsa'nın gönderiliş sebebi:**

İsa'nın şeriatı tamamlamaya gönderildiği. ¹⁷⁷⁴

¹⁷⁶³ Matta, 8/28

¹⁷⁶⁴ Matta, 9/33

¹⁷⁶⁵ Luka, 4/41

¹⁷⁶⁶ Luka, 8/31

¹⁷⁶⁷ Yakub, 2/19

¹⁷⁶⁸ Vahiy, 15/13, 14

¹⁷⁶⁹ Markos, 1/1

¹⁷⁷⁰ Romalılar, 15/19; I. Korintoslular, 9/12

¹⁷⁷¹ Markos, 7/13

¹⁷⁷² Romalılar, 2/12

¹⁷⁷³ II. Timoteos, 2/8, 9

İsa'nın "Ben İsrailoğullarının kaybolmuş koyunlarından başkasına gönderilmedim" demesi.¹⁷⁷⁵

İsa'nın, canını fide olarak vermeye gelmesi.¹⁷⁷⁶

İsa'nın, İblis'in işlerini çözmesi için gönderilmesi.¹⁷⁷⁷

- **İsa günahları bağışlar:**

İsa'nın, inmeli hastanın günahlarını bağışlaması.¹⁷⁷⁸

İsa'nın inmeli hastaya günahlarının bağışlandığını söylemesi.¹⁷⁷⁹

İsa'nın kendisinde günahları bağışlama kudreti olduğunu söylemesi.¹⁷⁸⁰

- **İsa, şakirtlerine de kendi mucizelerini verir:**

İsa'nın şakirtlerine de ruhları çıkarmak, her çeşit hastalığı ve zayıflığı iyi etmek kudretini vermesi.¹⁷⁸¹

İsa'nın on iki kişiye cinleri çıkarma kudretini vermesi.¹⁷⁸²

- **İsa meleklerle hükmeder:**

İsa'nın melekleri gönderip fesatçıları toplatması.¹⁷⁸³

- **İsa vekil bırakır:**

İsa'nın vekil olara Petrus'u bırakması.¹⁷⁸⁴

- **İsa, insanlara, yaptıklarına göre hükmeder:**

İsa'nın meleklerle gelip insanlara yaptıklarına göre hükmedeceği.¹⁷⁸⁵

Babanın hiçbir şeye hükmetmeyip bütün hükmü oğluna devretmesi.¹⁷⁸⁶

- **İsa göğe yükseldikten sonra tekrar gelecek:**

İsa'nın, babasının izzetinde meleklerle geleceği.¹⁷⁸⁷

¹⁷⁷⁴ Matta, 5/17

¹⁷⁷⁵ Matta, 15/24

¹⁷⁷⁶ Matta, 20/28

¹⁷⁷⁷ I. Yuhanna, 3/8

¹⁷⁷⁸ Matta, 9/2

¹⁷⁷⁹ Matta, 2/5, 10

¹⁷⁸⁰ Luka, 5/4

¹⁷⁸¹ Matta, 10/1, 8

¹⁷⁸² Matta, 3/15

¹⁷⁸³ Matta, 13/41

¹⁷⁸⁴ Matta, 16/19

¹⁷⁸⁵ Matta, 16/27

¹⁷⁸⁶ Yuhanna, 5/22

İsa'nın, Allah'ın sağında oturur vaziyette bulutların üzerinde görünüp geleceğini haber vermesi.¹⁷⁸⁸

İsa, kendisinden ve sözlerinden utananlardan gökten tekrar geldiğinde kendisi de onlardan utanacaktır.¹⁷⁸⁹

İsa'nın, kendisinin göğe nasıl alındıysa o şekilde geri geleceğini Galilelilere bildirmesi.¹⁷⁹⁰

Pavlus'un 'Çünkü bu ekmeği her yediğiniz ve kâseyi her içtiğiniz zaman, kendisi (İsa) gelinceye kadar Rabbin ölümünü ilan edersiniz' demesi.¹⁷⁹¹

Pavlus'un Filipilililer'e 'Vatanımız göklerde. Oradan da kurtarıcı Rab İsa Mesih bekliyoruz' demesi.¹⁷⁹²

- **İsa ölmüş peygamberlerle konuşur:**

İsa'nın ölmüş olan Musa ve İlyas peygamberle konuşması.¹⁷⁹³

- **İsanın, ölümünden sonra kıyam etmesi:**

İsa'nın, ölümlerden kendisinin kıyam edeceğini havarilere söylemesi.¹⁷⁹⁴

İsa'nın, kendisinin öldürüleceğini ve üçüncü gün kıyam edeceğini haber vermesi.¹⁷⁹⁵

- **İsa'nın kanı bağışlanma ahdidir:**

İsa'nın kanının günahlardan bağışlanma ahdi olduğu.¹⁷⁹⁶

Yahya'nın İsa'yı 'dünyanın günahını kaldıran Allah kuzusu' diye tanıtması.¹⁷⁹⁷

Allah'ın İsa'yı, dünyaya hükmetmesi için değil, dünyanın onunla kurtulması için gönderdiğini söylemesi.¹⁷⁹⁸

- **İsa gökte Allah'ın sağında oturur:**

¹⁷⁸⁷ Matta, 16/27

¹⁷⁸⁸ Matta, 26/64

¹⁷⁸⁹ Markos, 8/38

¹⁷⁹⁰ Resullerin İşleri, 1/11

¹⁷⁹¹ I. Korintoslular, 11/26

¹⁷⁹² Filipilililer, 3/20

¹⁷⁹³ Matta, 17/3

¹⁷⁹⁴ Matta, 17/9

¹⁷⁹⁵ Matta, 17/23; Markos, 8/31; 9/31; 10/34; 14/28; 16/7; Luka, 24/7, 34, 46; Resullerin İşleri, 3/15, 26; 5/30; 10/40; 13/30; 17/3, 31; 26/23

¹⁷⁹⁶ Matta, 26/28

¹⁷⁹⁷ Yuhanna, 1/29

¹⁷⁹⁸ Yuhanna, 3/17

İsa'nın, Allah'ın sağında oturur vaziyette bulutların üzerinde görünüp geleceğini haber vermesi.¹⁷⁹⁹

İsa'nın göğe alınıp Allah'ın sağında oturması.¹⁸⁰⁰

İsa'nın, ölümünden sonra havarilerine görünmesi ve daha sonra göğe kaldırılması.¹⁸⁰¹

İsa peygamberin, kendisinin gökten indiğini ve yine gökte bulunacağını söylemesi.¹⁸⁰²

- **Kadın peygamberler:**

Aşer sıbtından Fanuel'in kızı Anna peygamber.¹⁸⁰³

Filipus'un evlenmemiş dört kızının peygamberlik yapması.¹⁸⁰⁴

- **İsa cinlerle konuşur:**

İsa'nın cinlerin isteklerini dinleyerek onların domuzlara gitmelerine müsaade etmesi.¹⁸⁰⁵

- **İsa şeytanı görür:**

İsa'nın, şeytanın gökten şimşek gibi düştüğünü gördüğünü söylemesi.¹⁸⁰⁶

- **Dünya İsa için yaratılmıştır:**

Dünyanın İsa için yaratılması.¹⁸⁰⁷

- **İsa, Allah'tan, inananlarına Allah oğulları olmak selahiyetini alır:**

İsa'nın, Allah'tan, inananlarına Allah oğulları olmak selahiyetini alması.¹⁸⁰⁸

- **Melekler İsa üzerine inip çıkar:**

İsa'nın çevresindekilere, "Göğün açılıp Allah'ın meleklerinin insanoğlu (İsa) üzerine inip çıktıklarını göreceklerini" söylemesi.¹⁸⁰⁹

- **İsa'nın sesini ölüler mezardan işitir:**

¹⁷⁹⁹ Matta, 26/64

¹⁸⁰⁰ Markos, 16/19

¹⁸⁰¹ Luka, 24/51

¹⁸⁰² Yuhanna, 3/13

¹⁸⁰³ Luka, 2/36

¹⁸⁰⁴ Resullerin İşleri, 21/8, 9

¹⁸⁰⁵ Luka, 8/31, 32

¹⁸⁰⁶ Luka, 10/18

¹⁸⁰⁷ Yuhanna, 1/36

¹⁸⁰⁸ Yuhanna, 1/12

¹⁸⁰⁹ Yuhanna, 1/51

İsa'nın, Allah'ın oğlunun sesini mezardakilerin işitecekleri saatin geldiğini ve onlardan işitenlerin yaşayacaklarını söylemesi.¹⁸¹⁰

- **İsa kendine inananları diriltir:**

İsa'nın, kendi etini yiyip kanını içenlerin ebedi hayatı olduğunu ve kendisinin onları son gün kıyam ettireceğini söylemesi.¹⁸¹¹

- **İsa doğru sözlüdür:**

İsa'nın “Babanın bana öğrettiği gibi söylüyorum” demesi.¹⁸¹²

- **İsa'nın günahsız olduğu:**

İsa'nın, kendisinde günah olduğunu kimin ispat edebileceğini söyleyerek günahsızlığını ortaya koyması.¹⁸¹³

Pavlus'un, İsa'nın günahı olmadığını söylemesi.¹⁸¹⁴

- **İsa peygamber gönderir:**

İsa'nın, babanın kendisini gönderdiği gibi kendisinin de şakirtlerini gönderdiğini söylemesi.¹⁸¹⁵

İsa'nın, resullerini seçmesi.¹⁸¹⁶

- **Ruhu'l Kudüs mucizeleri:**

Havarilerin, Ruhu'l Kudüs vasıtasıyla başka diller konuşmaya başlamaları.¹⁸¹⁷

- **İsa'nın, ölümünden sonraki mucizeleri:**

İsa'nın, ölümünden sonra havarilerine balıkları tutturması.¹⁸¹⁸

İsa'nın, gökte parlayan bir nur şeklinde Pavlus'a görünüp ‘bana eziyet etme’ demesi.¹⁸¹⁹

İsa'nın, şakirti Hananya'ya rüyet yoluyla, yapacağı işleri söylemesi.¹⁸²⁰

¹⁸¹⁰ Yuhanna, 5/25

¹⁸¹¹ Yuhanna, 6/54

¹⁸¹² Yuhanna, 8/28

¹⁸¹³ Yuhanna, 8/46

¹⁸¹⁴ İbraniler, 4/15

¹⁸¹⁵ Yuhanna, 20/21

¹⁸¹⁶ Resullerin İşleri, 1/1

¹⁸¹⁷ Resullerin İşleri, 2/2-4

¹⁸¹⁸ Yuhanna, 21/3-6

¹⁸¹⁹ Resullerin İşleri, 9/4, 5

¹⁸²⁰ Resullerin İşleri, 9/10, 11

- **İsa, ölümünden sonra havarilerini idare eder:**

İsa'nın, şakirti Hananya'ya rüyet yoluyla, yapacağı işleri söylemesi.¹⁸²¹

İsa'nın, Pavlus ve arkadaşlarının Bitinya'ya gitmelerine izin vermemesi.¹⁸²²

Pavlus'un, Romalılara, İsa'nın kendi terbiyeleri için kıyam ettiğini söylemesi.¹⁸²³

- **İsa'nın resulleri de peygamber seçer:**

Pavlus'un elini koymasıyla elini koyduğu kişilerin peygamber olması.¹⁸²⁴

Pavlus'un, 'vahiylarin çok büyük olmasından kibirlenmeyeyim diye bana bedende bir diken, beni yumruklamak için bir şeytan meleği verildi' demesi.¹⁸²⁵

- **İnananların İsa'da bir olmaları:**

Pavlus'un, 'Biz çok olup Mesih'te bir bedeniz. Her birimiz diğerinin azasıyız' demesi.¹⁸²⁶

- **Resuller de meleklerle hükmeder:**

Pavlus'un, 'meleklerle hükmedeceğimizi bilmez misiniz?' demesi.¹⁸²⁷

- **Resuller vahiy alır:**

Pavlus'un, İncil'i İsa Mesih'in vahyiyle aldığını¹⁸²⁸ ve vahye göre yola çıktığını söylemesi.¹⁸²⁹

- **İsa'nın Musa'dan üstün olduğu:**

Pavlus'un, evi bina edenin hürmeti evden ziyade olduğuna göre, İsa'nın da (yaratıcı olarak) Musa'dan üstün olduğunu söylemesi.¹⁸³⁰

- **İsa, kendini bekleyenlere görünecek:**

Mesih'in, çoğunun suçlarını taşımak için bir defa takdim edilmiş olup ikinci defa günahsız olarak kurtuluş için kendisini bekleyenlere görünecek olması.¹⁸³¹

¹⁸²¹ Resullerin İşleri, 9/10, 11

¹⁸²² Resullerin İşleri, 16/7

¹⁸²³ Romalılar, 4/25

¹⁸²⁴ Resullerin İşleri, 19/6

¹⁸²⁵ II. Korintoslular, 12/7

¹⁸²⁶ Romalılar, 12/5

¹⁸²⁷ I. Korintoslular, 6/3

¹⁸²⁸ Galatyalılar, 1/12

¹⁸²⁹ Galatyalılar, 2/2

¹⁸³⁰ İbraniler, 3/3

¹⁸³¹ İbraniler, 9/28

• **İsa'nın mucizeleri:**

İsa'nın saralı, inmeli, cinli her çeşit hastalığı iyi etmesi. ¹⁸³²

İsa'nın cüzzamlıyı iyi etmesi. ¹⁸³³

İsa'nın sıtmalıyı iyi etmesi. ¹⁸³⁴

İsa'nın cinleri insanlardan çıkarması. ¹⁸³⁵

İsa'nın inmeli hastayı iyileştirmesi. ¹⁸³⁶

İsa'nın düşünceleri bilmesi. ¹⁸³⁷

İsa'nın kanamalıyı iyileştirmesi. ¹⁸³⁸

İsa'nın körleri iyi etmesi. ¹⁸³⁹

İsa'nın kurumuş eli iyileştirmesi. ¹⁸⁴⁰

İsa'nın kör ve dili tutulmuşu iyileştirmesi. ¹⁸⁴¹

İsa'nın duasıyla beş ekmek ve iki balığın beşbin erkek, kadın ve çocuğa yetmesi. ¹⁸⁴²

İsa'nın denizde yürümesi. ¹⁸⁴³

İsa'nın elbisesine dokunan hastaların iyi olması. ¹⁸⁴⁴

Topal, kör, dilsiz ve çolakları iyi etmesi. ¹⁸⁴⁵

Yedi ekmek ve birkaç küçük balığın dörtbin erkek, kadın ve çocuğa yetmesi. ¹⁸⁴⁶

İsa'nın incir ağacına beddua edip kurutması. ¹⁸⁴⁷

İsa'nın, başına gelecekleri haber vermesi. ¹⁸⁴⁸

İsa'nın ölümüyle birçok mukaddeslerin dirilmesi ve şehirde çok kişilere görünmesi ve zelzelelerin olması. ¹⁸⁴⁹

İsa'nın yeli durdurması. ¹⁸⁵⁰

¹⁸³² Matta, 4/23, 24

¹⁸³³ Matta, 8/3

¹⁸³⁴ Matta, 8/15

¹⁸³⁵ Matta, 8/32

¹⁸³⁶ Matta, 9/2

¹⁸³⁷ Matta, 9/4

¹⁸³⁸ Matta, 9/20, 22

¹⁸³⁹ Matta, 9/29

¹⁸⁴⁰ Matta, 12/13

¹⁸⁴¹ Matta, 12/22

¹⁸⁴² Matta, 14/18-21

¹⁸⁴³ Matta, 14/25

¹⁸⁴⁴ Matta, 14/36

¹⁸⁴⁵ Matta, 15/30, 31

¹⁸⁴⁶ Matta, 15/35-38

¹⁸⁴⁷ Matta, 21/19

¹⁸⁴⁸ Matta, 20/17-19

¹⁸⁴⁹ Matta, 27/50-54

¹⁸⁵⁰ Markos, 4/39

İsa'nın murdar ruhları insanlardan çıkarıp domuzlara göndermesi.¹⁸⁵¹

İsa'nın ölüyü diriltmesi.¹⁸⁵²

İsa'nın sağırı ve peltek olanı iyileştirmesi.¹⁸⁵³

İsa'nın, Petrus'un inkarını haber vermesi.¹⁸⁵⁴

İsa'nın ölümüyle yeryüzüne karanlığın çökmesi.¹⁸⁵⁵

İsa'nın ölüm derecesindeki hastayı iyileştirmesi.¹⁸⁵⁶

İsa'nın kötü ruhlardan kurtarması.¹⁸⁵⁷

İsa'nın iki büklüm kadını iyileştirmesi.¹⁸⁵⁸

İsa'nın suyu şaraba çevirmesi.¹⁸⁵⁹

İsa'nın, insanlarda ne bulunduğunu bilmesi.¹⁸⁶⁰

İsa'nın, kadının geçmişini bilmesi.¹⁸⁶¹

İsa'nın uzaktan hastayı iyileştirmesi.¹⁸⁶²

İsa'nın otuzsekiz yıldır hasta olanı iyileştirmesi.¹⁸⁶³

• Resullerin Mucizeleri:

Petrus'un suda yürümesi.¹⁸⁶⁴

Petrus'un, 'Nasıralı İsa Mesih'in ismiyle yürü' diyerek topalı iyileştirmesi.¹⁸⁶⁵

Petrus'un, mülkünü satıp hepsini resullere getirmeyene, gizlediği parayı haber vermesi.¹⁸⁶⁶

Petrus'un hastaları, murdar ruhtan azap çekenleri iyileştirmesi.¹⁸⁶⁷

Rabbin ruhunun, Filipus'u uçurup götürmesi.¹⁸⁶⁸

Filipus'un murdar ruhları olan birçok kişiyi ve topalı, körü ve kötürümü iyileştirmesi.¹⁸⁶⁹

¹⁸⁵¹ Markos, 5/12, 13

¹⁸⁵² Markos, 5/35, 41, 42

¹⁸⁵³ Markos, 7/32-36

¹⁸⁵⁴ Markos, 14/27-31; 14/67-71

¹⁸⁵⁵ Markos, 15/33

¹⁸⁵⁶ Luka, 7/2, 10

¹⁸⁵⁷ Luka, 7/21

¹⁸⁵⁸ Luka, 13/11, 12

¹⁸⁵⁹ Yuhanna, 2/9

¹⁸⁶⁰ Yuhanna, 2/25

¹⁸⁶¹ Yuhanna, 4/18

¹⁸⁶² Yuhanna, 4/46, 50, 51

¹⁸⁶³ Yuhanna, 5/5, 8, 9

¹⁸⁶⁴ Matta, 14/29

¹⁸⁶⁵ Resullerin İşleri, 3/2, 6

¹⁸⁶⁶ Resullerin İşleri, 25/1, 2, 3

¹⁸⁶⁷ Resullerin İşleri, 5/15, 16

¹⁸⁶⁸ Resullerin İşleri, 8/39, 40

Hananya'nın, Saul'un gözlerini açması. ¹⁸⁷⁰

Petrus'un İsa Mesih sana şifa veriyor diyerek kötürümü iyileştirmesi. ¹⁸⁷¹

Petrus'un ölüyü diriltmesi. ¹⁸⁷²

Pavlus'un, valiyi imandan döndürmeye çalışan Elimas'a 'kör olacaksın' diyince onun kör olması. ¹⁸⁷³

Pavlus'un topalı yürütmesi. ¹⁸⁷⁴

İsa ismiyle Pavlus'un falcı ruhu çıkartması. ¹⁸⁷⁵

Pavlus ve Silas'ın ilahiler okuyup dua ederek zelzele çıkarması ve zindanın kapılarının açılıp bağlarının çözülmesi. Bunu gören zindancının da iman etmesi. ¹⁸⁷⁶

Pavlus'un ölüyü diriltmesi. ¹⁸⁷⁷

Pavlus'un, kendi ölümünü bilmesi. ¹⁸⁷⁸

Pavlus'un, başına gelecekleri bilmesi. ¹⁸⁷⁹

Pavlus'un ısıtma ve kanlı ishali iyileştirmesi. ¹⁸⁸⁰

Petrus'a vahyin gelmesi. ¹⁸⁸¹

• İncildeki peygamberler:

Yahya¹⁸⁸², Zekarya¹⁸⁸³, İbrahim¹⁸⁸⁴, Musa¹⁸⁸⁵, Nuh¹⁸⁸⁶, Lut¹⁸⁸⁷, İshak¹⁸⁸⁸, Yakup¹⁸⁸⁹, Davut¹⁸⁹⁰, Süleyman¹⁸⁹¹, Agabus¹⁸⁹², Yahuda¹⁸⁹³, Silas¹⁸⁹⁴, Nuh¹⁸⁹⁵, Yusuf¹⁸⁹⁶, Âdem¹⁸⁹⁷, Hanok¹⁸⁹⁸, Yuhanna¹⁸⁹⁹, İlya¹⁹⁰⁰.

¹⁸⁶⁹ Resullerin İşleri, 8/5, 7

¹⁸⁷⁰ Resullerin İşleri, 9/17, 18

¹⁸⁷¹ Resullerin İşleri, 9/33, 34

¹⁸⁷² Resullerin İşleri, 9/40

¹⁸⁷³ Resullerin İşleri, 13/8-11

¹⁸⁷⁴ Resullerin İşleri, 13/10

¹⁸⁷⁵ Resullerin İşleri, 16/16, 18

¹⁸⁷⁶ Resullerin İşleri, 16/25, 26, 31

¹⁸⁷⁷ Resullerin İşleri, 20/9-12

¹⁸⁷⁸ Resullerin İşleri, 20/25

¹⁸⁷⁹ Resullerin İşleri, 21/11

¹⁸⁸⁰ Resullerin İşleri, 28/8

¹⁸⁸¹ Resullerin İşleri, 10/19, 20, 21

¹⁸⁸² Matta, 11/7

¹⁸⁸³ Luka, 1/69

¹⁸⁸⁴ Luka, 16/29

¹⁸⁸⁵ Luka, 16/29

¹⁸⁸⁶ Luka, 17/26

¹⁸⁸⁷ Luka, 17/28

¹⁸⁸⁸ Resullerin İşleri, 7/8

¹⁸⁸⁹ Resullerin İşleri, 7/8

¹⁸⁹⁰ Resullerin İşleri, 7/46

¹⁸⁹¹ Resullerin İşleri, 7/47

¹⁸⁹² Resullerin İşleri, 11/27, 28

3.5. AHİRETE İMAN

3.5.1. Kıyamet ve Ahiret

- **Kıyamet çağrışımını ifade eden ayetler:**

Yer ve gök geçip gitmeden şeriattan bir harf bile kaybolmaz. (Matta 5/18)

Hüküm günü. ¹⁹⁰¹

Ama Rabbin günü hırsız gibi gelecek. O gün gökler büyük bir gürültüyle ortadan kalkacak, maddesel öğeler yanarak yok olacak, yer ve yeryüzünde yapılmış olan her şey yanıp tükenecek. Her şey böylece yok olacağına göre, sizin nasıl kişiler olmanız gerekir? Tanrı'nın gününü bekleyip o günün gelişini çabuklaştırarak kutsallık içinde yaşamalı, Tanrı yolunu izlemelisiniz. O gün gökler yanarak yok olacak, maddesel öğeler şiddetli ateşte eriyip gidecek. ¹⁹⁰²

Bazı tahtlar ve bunlara oturanları gördüm. Onlara yargılama yetkisi verilmişti. İsa'ya tanıklık ve Tanrı'nın sözü uğruna başı kesilenlerin canlarını da gördüm. Bunlar, canavara ve heykeline tapmamış, alınlarına ve ellerine onun işaretini almamış olanlardı. Hepsi dirilip Mesih'le birlikte bin yıl egemenlik sürdüler. İlk diriliş budur. Ölülerin geri kalanı bin yıl tamamlanmadan dirilmedi. İlk dirilişe dâhil olanlar mutlu ve kutsaldır. İkinci ölümün bunların üzerinde yetkisi yoktur. Onlar Tanrı'nın ve Mesih'in kâhinleri olacak, O'nunla birlikte bin yıl egemenlik sürecekler. ¹⁹⁰³

- **Ahirette insanların melekler gibi olacağı ve evlenmeyecekleri**¹⁹⁰⁴

- **Kıyamet alametleri:**

İsa, Zeytin Dağı'nda otururken öğrencileri yalnız olarak yanına geldiler. "Söyle bize" dediler, "Bu dediklerin ne zaman olacak, senin gelişini ve çağın bitimini gösteren belirti

¹⁸⁹³ Resullerin İşleri, 15/32

¹⁸⁹⁴ Resullerin İşleri, 15/32

¹⁸⁹⁵ İbraniler, 11/7

¹⁸⁹⁶ İbraniler, 11/21

¹⁸⁹⁷ Yahuda, 1/14

¹⁸⁹⁸ Yahuda, 1/14

¹⁸⁹⁹ Vahiy, 1/1

¹⁹⁰⁰ Matta, 17/3

¹⁹⁰¹ Matta, 10/15

¹⁹⁰² II. Petrus, 3/10-12

¹⁹⁰³ Vahiy, 20/4-6

¹⁹⁰⁴ Matta, 22/30

ne olacak?" İsa onlara şu karşılığı verdi: "Sakın kimse sizi saptırmasın! Birçokları, 'Mesih benim' diyerek benim adımla gelip birçok kişiyi aldatacaklar. Savaş gürültüleri, savaş haberleri duyacaksınız. Sakın korkmayın! Bunların olması gerek, ama bu daha son demek değildir. Ulus ulusa, devlet devlete savaş açacak; yer yer kıtlıklar, depremler olacak. Bütün bunlar, doğum sancılarının başlangıcıdır. "O zaman sizi sıkıntıya sokacak, öldürecekler. Benim adımdan ötürü bütün uluslar sizden nefret edecek. O zaman birçok kişi imandan sapacak, birbirlerini ele verecek ve birbirlerinden nefret edecekler. Birçok sahte peygamber türeyecek ve bunlar birçok kişiyi saptıracak. Kötülüklerin çoğalmasından ötürü birçoklarının sevgisi soğuyacak. Ama sonuna kadar dayanan kurtulacaktır. Göksel egemenliğin bu Müjdesi bütün uluslara tanıklık olmak üzere dünyanın her yerinde duyurulacak. İşte o zaman son gelecektir.¹⁹⁰⁵

İsa, Zeytin Dağı'nda, tapınağın karşısında otururken Petrus, Yakup, Yuhanna ve Andreas özel olarak kendisine şunu sordular: "Söyle bize, bu dediklerin ne zaman olacak, bütün bunların gerçekleşmek üzere olduğunu gösteren belirti ne olacak?"

İsa onlara anlatmaya başladı: "Sakın kimse sizi saptırmasın" dedi. "Birçokları, 'Ben O'yum' diyerek benim adımla gelip birçok kişiyi saptıracaklar. Savaş gürültüleri, savaş haberleri duyunca korkmayın. Bunların olması gerek, ama bu daha son demek değildir. Ulus ulusa, devlet devlete savaş açacak; yer yer depremler, kıtlıklar olacak. Bunlar, doğum sancılarının başlangıcıdır. "Ama siz kendinize dikkat edin! İnsanlar sizi mahkemelere verecek, havralarda dövecekler. Benden ötürü valilerin, kralların önüne çıkarılacak, böylece onlara tanıklık edeceksiniz. Ne var ki, önce Müjde'nin bütün uluslara duyurulması gerekir. Sizi tutuklayıp mahkemeye verdiklerinde, 'Ne söyleyeceğiz?' diye önceden kaygılanmayın. O anda size ne esinlenirse onu söyleyin. Çünkü konuşan siz değil, Kutsal Ruh olacak. Kardeş kardeşi, baba çocuğunu ölüme teslim edecek. Çocuklar anne babalarına başkaldırıp onları öldürtecek. Benim adımdan ötürü herkes sizden nefret edecek. Ama sonuna kadar dayanan kurtulacaktır. "Yıkıcı iğrenç şeyin, bulunmaması gereken yerde dikildiğini gördüğünüz zaman -okuyan anlasın- Yahudiye'de bulunanlar dağlara kaçsın. Damda olan, evinden bir şey almak için aşağı inmesin, içeri girmesin. Tarlada olan, abasını almak için geri dönmessin. O günlerde gebe olan, çocuk emziren kadınların vay haline! Dua edin ki, kaçışınız kışa

¹⁹⁰⁵ Matta, 24/3-14

rastlamasın. Çünkü o günlerde öyle bir sıkıntı olacak ki, Tanrı'nın var ettiği yaratılışın başlangıcından bu yana böylesi olmamış, bundan sonra da olmayacaktır. Rab o günleri kısaltmamış olsaydı, hiç kimse kurtulamazdı. Ama Rab, seçilmiş olanlar, kendi seçtiği kişiler uğruna o günleri kısaltmıştır. Eğer o zaman biri size, 'İşte Mesih burada', ya da, 'İşte şurada' derse, inanmayın. Çünkü sahte mesihler, sahte peygamberler türeyecek; bunlar, belirtiler ve harikalar yapacaklar. Öyle ki, ellerinden gelse seçilmiş olanları saptıracaklar. Ama siz dikkatli olun. İşte size her şeyi önceden söylüyorum."

"Ama o günlerde, o sıkıntıdan sonra, 'Güneş kararacak, Ay ışık vermez olacak, Yıldızlar gökten düşecek, Göksel güçler sarsılacak.'" "O zaman İnsanoğlu'nun bulutlar içinde büyük güç ve görkemle geldiğini görecekle. İnsanoğlu o zaman meleklerini gönderecek, seçtiklerini yeryüzünün bir ucundan göğün öbür ucuna dek, dünyanın dört bucağından toplayacak." ¹⁹⁰⁶

- **Kıyametin bilinemeyeceği:** ¹⁹⁰⁷

- **İsa Peygamberin kabirden kıyam etmesi:** ¹⁹⁰⁸

- **Kabir azabının varlığı:**

Fakir bir adamın ölünce İbrahim'in kucağına, zenginin de kabirde azaba uğradığı. ¹⁹⁰⁹

- **İsa Peygamberin kendine inananları son günde kıyam ettirmesi:** ¹⁹¹⁰

- **Herkesin Rabbin huzuruna çıkması:** ¹⁹¹¹

- **Dirilişin varlığı:**

Pavlus'un, Korintoslular'a "Boru çalacak ve kıyam edeceğiz. Ama önceden hepimiz uyumayacağız" demesi. ¹⁹¹²

Yine Pavlus'un, Korintoslular'a, "İsa'yı kıyam ettiren, bizi de ettirecektir" demesi. ¹⁹¹³

¹⁹⁰⁶ Markos, 13/3-27

¹⁹⁰⁷ Matta, 24/36

¹⁹⁰⁸ Matta, 25/2, 6

¹⁹⁰⁹ Luka, 16/22, 23

¹⁹¹⁰ Yuhanna, 6/44

¹⁹¹¹ Romalılar, 14/11

¹⁹¹² I. Korintoslular, 15/51, 52

¹⁹¹³ II. Korintoslular, 4/14

- **Kitaplar açılıp yazılanlara göre hükmolunacağı:** ¹⁹¹⁴
- **İkinci ölümün cehennem olduğu:** ¹⁹¹⁵

3.5.2. Cehennem

- Ahmak diyenlerin cehenneme gireceği: ¹⁹¹⁶
- Cehennemde hem bedeninin hem de canının helak olacağı: ¹⁹¹⁷
- Fesatçıların cehenneme gideceği: ¹⁹¹⁸
- İblis ve meleklerinin cehenneme gideceği: ¹⁹¹⁹
- İnsanlara yardım etmeyenlerin cehenneme gideceği: ¹⁹²⁰
- Kötülük işleyenlerin hüküm kıyametine gidecekleri: ¹⁹²¹
- Ateş gölüne hayat kitabında yazılmamış olanların atılacağı: ¹⁹²²

3.5.3. Cennet

- Salihlerin ebedi hayata gidecekleri: ¹⁹²³
- Ebedi hayatın Oğul'a imanla kazanılacağı: ¹⁹²⁴
- İyilik işleyenlerin hayat kıyametine gidecekleri: ¹⁹²⁵
- Cennetin nimetleri:

Gözün görmediği ve kulağın işitmediği ve insanın yüreğine girmediği (aklına gelmeyen), Allah'ın kendisini sevenlere hazırladığı bütün şeylerin orada var olduğu. ¹⁹²⁶

- Cennetin gökte olduğu:

Göklerde bir binamız, el ile yapılmamış ebedi bir evimiz vardır. ¹⁹²⁷

¹⁹¹⁴ Vahiy, 20/12

¹⁹¹⁵ Vahiy, 21/8

¹⁹¹⁶ Matta, 5/22

¹⁹¹⁷ Matta, 10/28

¹⁹¹⁸ Matta, 13/49, 50

¹⁹¹⁹ Matta, 25/41

¹⁹²⁰ Matta, 25/46

¹⁹²¹ Yuhanna, 5/29

¹⁹²² Vahiy, 20/14, 15; 21/8

¹⁹²³ Matta, 25/46

¹⁹²⁴ Yuhanna, 3/36; 6/54

¹⁹²⁵ Yuhanna, 5/29; Romalılar 2/6-7

¹⁹²⁶ I. Korintoslular, 2/9

¹⁹²⁷ II. Korintoslular, 5/1

3.6. KAZA VE KADERE İMAN

- **Külli İrade:**

İsa'nın Baba keşfetmek istemezse kendisini kimsenin bilemeyeceğini söylemesi.¹⁹²⁸

Pavlus'un, Romalılar'a, Allah'ın iradesiyle sevinçle onların yanına gidip istirahat edeceğini söylemesi.¹⁹²⁹

Allah'ın iradesiyle Pavlus ve Sostenis'in, Mesih İsa'nın resulü olabildiklerini söylemeleri.¹⁹³⁰

Gökteki yirmidört ihtiyarın, tahtın önünde yere kapanarak, her şeyin, Allah'ın iradesiyle yaratıldığını söylemeleri.¹⁹³¹

- **Kaza-Kader:**

İsa'nın, "Babama rica edip melekler yardıma gelse –ki gelir- o zaman olması gerektir diyen yazılar nasıl yerine gelirdi?" demesi.¹⁹³²

İsa'nın, körün kör oluşunun, Allah'ın işleri gösterilsin diye olduğunu söylemesi.¹⁹³³

İsa'nın, Lazar'ın hastalığının, Allah'ın Oğlu taziz olsun diye olduğunu söylemesi.¹⁹³⁴

İsa'nın, Baba'ya göçeceği saati bilerek inananlarını sevmesi.¹⁹³⁵

Pavlus'un, günahkârların elinde Allah'ın oğlunun haça gerilmesinin, Allah'ın muradı olduğunu söylemesi.¹⁹³⁶

Pavlus, kitapta Firavun için "Kudretimi sende göstermek ve ismim tüm yeryüzünde ilan olunmak için seni ikamet ettim" yazdığını söyler.¹⁹³⁷

- **Tevekkül:**

Pavlus'un, Allah'a güvenelim demesi.¹⁹³⁸

- **Kader:**

İsa'nın, kendi ölümünün yazı olduğunu söylemesi.¹⁹³⁹

¹⁹²⁸ Matta, 11/27

¹⁹²⁹ Romalılar, 15/32

¹⁹³⁰ I. Korintoslular, 1/1

¹⁹³¹ Vahiy, 4/1

¹⁹³² Matta, 26/53, 54, 56

¹⁹³³ Yuhanna, 9/3

¹⁹³⁴ Yuhanna, 11/4

¹⁹³⁵ Yuhanna, 13/1

¹⁹³⁶ Resullerin İşleri, 22/23, 24

¹⁹³⁷ Romalılar, 9/17

¹⁹³⁸ II. Korintoslular, 1/9

¹⁹³⁹ Matta, 14/49; Luka, 18/31; 24/44-46

Pavlus'un, Mesih İsa vasıtasıyla oğulluğa takdir edildiklerini söylemesi. ¹⁹⁴⁰

¹⁹⁴⁰ Efesoslular, 1/6

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. KURAN'IN İTİKAD ESASLARININ GENEL DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Allah'a İman

İslam inancında Allah, hiçbir eksiklikle vasıflanamayacak, bütün kemal sıfatlarla muttasıf, her şeyi yoktan var eden, varlığı kendisinden olan, hiçbir şeye benzemeyen, yalnız ve yalnız bir tek olan, ilminin sınırı bulunmayan, kudret ve gücünün erişemeyeceği hiçbir varlığın bulunmadığı, her şeyi gören ve işiten ama görmek için göze, duymak için kulağa ihtiyacı olmayan, her dilediği şeyi yapan, insana şah damarından daha yakın olan, dilemesinde engel olacak hiçbir şeyin bulunmadığı, yokluğu hiçbir zaman düşünülemeyecek ezelden ebede var olan, kendisi hayat sahibi olduğu gibi bütün hayat sahibi varlıkların hayat sahibi olmalarını sağlayan, hiçbir göz tarafından görülemeyecek olan, konuşma sıfatı olan ama konuşmak için dil ve ses gibi beşeri özelliklere ihtiyaç duymayan, en güzel sıfatlar ve en güzel sıfatlara sahip olan vacibul vücut Hak Teala'dır.

Yerde ve gökte olan bütün varlıkların, uçsuz bucaksız bu evrendeki ihtişam ve nizamın kendiliğinden oluşamayacağı hatta bir sivrisineği bile insanların var edemeyeceğine vurgu yapan Allah (c.c.), insanları kendine teslim olmaya, emirlerine uymaya ve bu sayede mutlu ve huzurlu yaşayacaklarını gönderdiği Kur'an-ı Hakim'inde belirtmiştir.

Allah'tan gizli ve O'ndan habersiz hiçbir şeyin evrende olma şansının bulunmadığı, hatta bir ağaç yaprağının dahi ancak O'nun izniyle yere düştüğü, insanlara gönderdiği kutsal kitabımız Kur'an'da belirtilerek insanların yanlış yollara sapmamalarını, günahlara dalmamalarını istemekle, O'nun her şeyden haberinin olduğu hatırlatılarak temiz bir toplum oluşturulması istenmektedir.

Allah, kullarının dualarını işittiğini ve dualarını kabul ettiğini bizlere bildirerek insanların sürekli kendisi ile ilişki halinde, bir ve beraber olmalarını isteyerek onlara yakınlığını, ilgisini ve sevgisini ortaya koymuştur.

Kur'an'da en fazla üzerinde durulan geçmiş milletlerin hataları, isyanları ve sapıklıklarıyla insanların aynı hatalara düşmemelerini ve öğüt almalarını istemiş, “*Ey kullarım*” demek suretiyle insanlara olan merhametini bizlere bildirmiştir.

Allah'ın insanlara verdiği bin bir çeşit nimetler vurgulanılarak insanlardan Allah'a şükretmeleri, nankör olmamaları istenir.

Bir damla sudan insan gibi mükemmel bir varlığı yaratmanın ne büyük güce ihtiyacı olduğunu hatırlatarak Allah, kendi sonsuz kudretine insanların dikkatini çekmiştir.

Kur'an, Allah'ın hiç dalgın olmadığını, gaflet etmediğini, uyumadığını haber veriyor. Bundan da anlıyoruz ki, bu âlemin nizamını hiçbir şey bozamaz. Bunun teminatı bizzat Yüce Allah'tır. Bu da Allah'ın bir olmasına bağlıdır.

Allah'ın varlığı evrenin düzeninin güvencesi olmasaydı, insan âleme güvenle bakamaz, onu karışıklık içinde düşünür ve onu tanıyamazdı. Bu da tabiatın araştırılmasını önlerdi, bilimsel faaliyetlerin durmasına neden olurdu.

Allah'ın birliğine ve yaratıcılığına inanan bir insan, evrenin kendi hizmetine verildiğini bilerek tabiat kuvvetlerini ilahlaştırmayıp onlardan faydalanmanın yollarını arar, böylece de ilmini arttırmaya ve gittikçe imanını da pekiştirerek her şeyi hayretle ve derinlemesine düşünerek ibretler, dersler almaya yönelecek ve kendi kendisini bütünlemeye ve mükemmelleştirmeye gayret edecektir.

Allah'ın “mümin” ismi, emniyet veren, güven bahşeden demektir. Allah'a inanan bir insan da O'na inanmakla güven içinde olacak ve kendini emniyet içinde hissedecektir. Bu düşünce, insanı ölüm korkusundan kurtardığı gibi bunalımlar ve stresli bir hayata engel olacak, hayatın zorluklarına, güçlüklerine ve şiddetli acılarına tahammül etme gücü vererek insanı soğukkanlı ve sabırlı kılacaktır.

Sonuç olarak her türlü eksiklikten uzak olan Allah, insanlara dünyayı nasıl anlayacakları, hayata nasıl bağlanacakları ve Allah ile olan ilişkilerinde O'nu nasıl tanımları gerektiğini son ve evrensel mesajı olan Kur'anı Kerim'le bizlere bildirmiştir.

4.2. Meleklerle İman

Allah'ın tecellisini madde âlemi kaldıramayacağından melekler Allah'ın emirlerini yerine getiren ve asla O'na isyan etmeyen nurani varlıklardır.

İnsanın korunmasından, onun denetimi ve yaptıklarının yazımından dünyadaki tabiat olaylarının idaresine, Allah'ın arşını taşıyan meleklerden cennet ve cehennemde görevli meleklerle kadar, insanı, dünyayı ve ahreti çepeçevre kuşatmış olan meleklerin varlığı, madde dünyasının ötesinde mana dünyasıyla ne denli baş başa olduğumuzu bizlere haykırmaktadır. Bu haykırış, bizden ölçülü olmayı, tamamen kendini kaybetmiş bir özgürlük anlayışının olmayacağını, denetimi, hesaplı olmayı, aldığımız her nefeste, attığımız her adımda dikkatli olmamızı istemektedir.

Melekler nurani varlıklar oldukları için onlara bir şekil atfetmenin imkânsız olduğu ortadadır. Dolayısıyla onları simge ve resim haline dönüştürmek, hayalle uğraşmaktan başka bir anlam ifade etmemektedir.

Geçmiş milletlere verilen cezalarda meleklerin görevlendirildiğini Kur'an'dan öğrenmekteyiz. Bu da demektir ki gelen bela ve felaketlerle görevli melekler vardır. Bundan dolayı da yere ve göğe mührünü vurana aykırı davranmamaya, O'nu gazaplandıracak bir hayat çizgisi çizmemeye gayret etmemiz gerekmektedir.

Arşı taşıyan melekler, tabiat olaylarını yöneten meleklerin varlığı bir bakıma kâinattaki dengenin, çekim ve itme kuvvetlerinin kaynağının da melekler olduğu anlaşılmaktadır. Bu da ilahi takdire göre Allah'ın isteğiyle bozulacak ve kıyamet ise O'nun adı olacaktır.

Savaşlarda müslümanlara yardım eden meleklerin var olması, her zaman ve zeminde zor durumda kalıp Allah'a iltica eden her samimi inanana yardım edeceğini gösterir.

Allah'ın Âdem'e meleklerin secde etmelerini emretmesi, seçme hakkına sahip olan insanın meleklerden üstün olabileceğini gösterir, bu da aklıyla tercih ve seçimini doğru yaptığı sürece insanın nasıl yüksek bir derecede bulunacağını örnekler.

İnsanların iki yanlarında bulunan yazıcı melekler, insanı kendini denetim anlayışıyla yaşatmasına neden olacağından toplumda ölçülü ve yaptığıının farkında olan, örnek davranışlı insanlardan oluşmuş bir cemiyete açılan bir kapı olacaktır. Böyle bir cemiyette her güzellik boy gösteyecek, her kötülüğün kökü kurutulacaktır. Bu da mutlu cemiyet demektir.

Şeytan ve şeytanın vesveselerinden ve insanlara olan vesveselerinden Kur'anı Kerim ayetlerinde bahsedilmesi, ortadaki tuzak ve tehlikelerin farkında bir mümin, her şeyden önce uyanıktır ve nasıl bir tuzakla baş başa kaldığının farkında olarak daha temkinli ve hazırlıklı olacak, sonuçta şeytanın tuzaklarına düşmeyecektir.

4.3. Kitaplara İman

“*Ey benim kullarım*” ifadesindeki ilgi ve sevgi, insanın Allah'ın yanında gözde bir varlık olduğunu göstermektedir. Yaratılan gözde varlığın da hayat yolundaki engelleri bilmesi, kendini tamamlaması ve mükemmelleştirmesi için ilahi mesajlarla yolu aydınlatılmalıdır.

Gözde varlık olarak yaratılan insanın mutluluğu, devamlı olarak gözetildiği için hiçbir zaman diliminde ilahi kitaplardan uzak bırakılmamıştır. Bu sayede insanlığın mükemmeleşmesi sağlanırken, medeniyetler de tekâmül ettirilmiştir. İnsanlar, arzu ve hevesleriyle baş başa bırakılarak kendi kendilerine yabancılaşması önlenmiştir. Maddeye esir olup madde için her kötülüğü yapacak bir uçurumdan kurtarılmıştır.

İslamın evrenselliği bu konuda da tüm kitapları kucaklaması ve Allah'tan geldiği şekliyle kabul etmesi şeklinde kendini göstermiştir. İlâhi kaynaklı tüm kitaplar ve sahifeler, iman dairesi içine alınmıştır.

İşte vahiy yoluyla gönderilen kitaplar, insanlara yol haritasını göstererek onlara bir ışık olmuştur. Zamanla ihmaller ve kasıtlarla sönen ışıklar yenilenmiş, yeni peygamberlerle yeni kitaplar gönderilmiştir.

En son gönderilen ve kendisiyle beraber kitaplar ve peygamber silsilesini mükemmelliğiyle mühürleyen Kur'an-ı Kerim; kıyamete kadar asliyetini muhafaza ettiği gibi kıyamete kadar da insanların ihtiyaç ve gereksinimlerine cevap verebilecek

bir özellikte bulunduğu ve bunun garantisinin de Allah olduğu Kur'an-ı Kerim'de bildirilmiştir. Bu garanti sonucudur ki bugün Kur'an ilk günkü tazeliğindedir. Ona hiçbir şey ne ilave edilmiş, ne de ondan hiçbir şey çıkarılmıştır. Bu da onun sahip olduğu mucizevî özelliklerden olan akıcılığı ve ezberlenme kolaylığından kaynaklanmaktadır. İlk günden itibaren vahiy kâtiplerine peygamberimizce yazdırılması ve onların doğru yazıp yazmadıklarının peygamberimizce tekrar okutturulup dinlenmesi sayesinde hata yapma riski ortadan kaldırılmış oluyordu. Yılda bir defa Cebrail'e o güne kadar inen Kur'an bölümlerinin arz edilmesi de ayrıca bir denetim anlamı taşıyordu. Peygamberimizin yirmi üç yıllık peygamberliği zamanında Kur'an böyle hassas bir şekilde yazdırılmış ve peygamberimizin vefatından hemen iki yıl sonra Kur'an hafızlarından Yemame savaşlarında yetmiş hafızın şehit düşmesi, Kur'an'ın bazı bölümlerinin kaybolabileceği endişesini doğurmuş ve oluşturulan komisyonca Kur'an bölümleri iki şahitle beraber getirilmek kaydıyla alınmış ve Kur'an'ın kitap haline getirilmesi sağlanmıştır. Bu nüsha, Hz. Osman zamanında yedi nüsha olarak çoğaltılmış ve bunlardan üç tanesi İstanbul Topkapı Sarayında, Taşkent'te ve Londra'da India Office Library'de olmak üzere hala elimizde bulunması, onun, başka hiçbir ilahi kitaba nasip olmayan, yazıldığı günkü tazeliğiyle elimizde bulunduğunu belgeler.

Kur'anı Kerim'in kendisi gibi bir kitabı meydana getirmeye çağırırken, insanların ve cinlerin birbirlerine destek olsalar bile buna güçleri yetmeyeceğini ifade ederek ilahi kaynaklı olduğunu tüm insanlığa ilan eder.

Kur'anı Kerim'in bölümleri canlıdır, dinamiktir ve insanın hayatında din ile dünyayı birleştiren, ikisine de aynı kıymeti veren ilahi kelimedir.

Kur'an-ı Kerim'in evrenselliği, tüm insanlığa hitap edişi, diğer ilahi kitaplardaki ulusal mahiyette bulunmayışı, onun topyekûn bütün insanlığın kurtuluşu için gönderildiği anlamını taşır.

Kur'an-ı Kerim'in sahip olduğu, lâfzen ve manen mucize oluşu karşısında bütün edip ve şairlerin aciz kalışları, onun Allah'tan değil de kimden geldiğini gösterir?

Tevrat'ı ve İncil'i asliyeti yönüyle tasdik ve teyit özelliği taşıyan Kur'an-ı Kerim'in burada bir başka özelliğini daha görüyoruz. O da Kur'an-ı Kerim'in geçmiş kitaplar üzerinde "gözetici-şahit" olmasıdır. Kur'an-ı Kerim'in bu vasfıyla, eski şeriatlarda olan

hayır ve Hakk'tan tarihin ebedileştirdiğini teyit etmekle iktifa etmez; bilakis bütün bunların üstünde o kitapları her türlü ilave ve tahriften korumayı da hedef alır.¹⁹⁴¹

4.4. Peygamberlere İman

Allah'ın insanlar arasından melekleri vasıtasıyla seçtiği örnek insanlar olan peygamberler, her bakımdan mükemmeldirler. Seçimleri Tevrat'ta olduğu gibi Allah'tan başkası tarafından yapılamaz. Çalışmakla, ibadetle peygamberlik elde edilemez.

Tarihin hiçbir döneminde peygambersiz bırakılan toplum olmadığı Kur'an tarafından bize haber verilir. En mükemmel yarattığı varlık olan insanı Allah'ın başıboş bırakmayarak peygamberleriyle onları olgunlaştırması ve düzenli bir hayat yaşamalarını sağlaması en doğal bir olgudur.

Peygamberler, Tevrat'taki gibi günah işlemedikleri gibi ahlaki açıdan da toplumda ahlak kahramanlarıdır. Bu özelliğe Kur'an'da da dikkat çekilip en güzel ahlak örneklerinin peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.)'de bulunduğu ifade edilir.

Doğru sözlülük ve yalan söylememek de en temel özellikleri olup getirdiği ilahi ilkelere insanların inanabilmeleri ve gönül rahatlığıyla kabul edebilmeleri de böyle bir özelliğe sahip olmalarıyla mümkün olabilecektir. Bu bağlamda peygamberimiz Hz. Muhammed (as.)'e de “*Muhammedü'l Emin*” denilmesi de bu gerçekliği pekiştirir.

Peygamberler, Allah tarafından mucizelerle de desteklenir. Her devrin ön planda olan özellikleri dikkate alınarak o devir insanlarını etkileyecek ve ikna edecek özellikte mucizeler, peygamberlere verilir. Peygamber efendimizin devir özelliği olan Arap dili edebiyatındaki belagat ve fesahat dolu şiir ve şairlerin çokluğu, toplumda bunlara duyulan saygı dolayısıyla Kur'an belagat ve fesahat yönüyle tüm devir insanlarının gözlerini kamaştırıp, Kur'an'a cevap verebilecek hiçbir edip ve şair bulunamamıştır. Böylece belagat ve fesahatte Kur'an bir mucize olarak peygamber efendimizin inandırıcılığını desteklemiştir. Ancak peygamberlerin ortaya koyduğu mucizeler, kendilerine nispet edilerek tanrılaştırılmazlar. Şehadet kelimesindeki “Hz.

¹⁹⁴¹ Mehmet Aydın; *Müslümanların Hristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Konya 1989, s. 10

Muhammed'in Allah'ın kulu ve elçisi olması” şeklindeki ifadede önce kulluğa yapılan vurgu, peygamberlerin tapınma konusu yapılmamaları yönüyle çok önemlidir.

Peygamberimiz, kendine vahyedilen kitabın esaslarını kurduğu devlette uygulama şansı bulmuştur. Hâlbuki Musa peygamber, Filistin'e ulaşmadan ölmüş, Hz. İsa ise peygamberliğinin başlarında Yahudi tasallutuna uğramıştır.

Peygamberimizin hayatının bütün yönleriyle aydınlatılmış olması, onun hayatının hiçbir bölümünde karanlık bir bölümün yer almaması, hiçbir art niyetli yaklaşıma imkân vermemiştir.

Diğer peygamberlerin hayatlarıyla ilgili olarak aynı şeyleri söyleyemeyeceğiz. Onların hayatlarıyla ilgili tarihten bile fazla bilgi alamayıp yine Kur'an'da verilen bilgilerden faydalanmaktayız.

Kur'an-ı Kerim'in, değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmesi, başka ilahi kitaplara nasip olmamış bir özelliktir.

Kur'an, peygamberlere inanmayı bir iman ilkesi olarak belirtirken, Allah'ın peygamberler arasında bir ayrım gözetmediğini belirtir. Bir Müslüman, Hz. Âdem'den günümüze kadar geçen tüm peygamberlere inanmakla mükelleftir. İslam, böylece tüm peygamberleri kucaklamış bir din olmaktadır.

Güneşsiz bir dünyada kaçınılmaz son nasıl ölümse, peygamberden uzak kalan toplumların sonu da manen ölümdür.

4.5. Ahirete İman

İnsanlar, dünyada hep adalet ister ve adaletsizlikten şikâyet ederler. Çünkü adaletsizlik kadar insanı rahatsız ve huzursuz eden başka hiçbir şey yoktur. İşte dünya hayatında bilerek veya bilmeyerek meydan verilen haksızlıkların karşılığının alınması, insanı mutlu edecek ve sakinleştirecektir. Bu da ahiret hayatı dediğimiz ölümden sonraki yeni hayatta mümkün olacaktır.

Kur'an-ı Kerim'de çok büyük yer tutan ahiret hayatının üzerinde bu denli fazla durulması, insanları ölçülü yaşamaya, insanları huzursuz edecek eylemlerden

kaçınmayı, yaratana ve yaratılana görevimizi bilip yaparak saygılı bir tutum içinde olmamız içindir.

Yerin, göklerin yaratılışının, insanın yaratılışından daha güç olduğu, Kur'an'da açıklanarak insanın tekrar dirileceğinden kuşku içinde olmamasını hatırlatır. İlk yaratılış nasıl olduysa, yeniden yaratılmanın da aynı şekilde olacağı vurgulanır.

Namazlarda defalarca okuduğumuz “*Allah, ceza ve mükâfat gününün sahibidir*” ayetiyle biz kendimizi ruhen böyle bir güne hazırlamak için davranışlarımıza çekidüzen veririz. İnsanın nereden gelip nereye gittiği fikrine devamlı sahip olması ve bu sorulara cevabını bulup vermesi ahirette Allah ile buluşma inancını insana verecektir.

Kur'an-ı Kerim'deki ahiret tasvirleri, hem ebedi, hem de çok etkileyici olması bakımından insanları ürpertecek, titretecek özelliktedir. Bu etki dolayısıyla insan, zamanın kıymetini bilecek, kul hakkından kaçınacak, gönülden ibadet edecek, sonuçta huzurlu bir toplum oluşacaktır. Kutsal kitapları gönderen yüce yaratıcının da kitapları gönderişinin amacı zaten bu değil midir?

Hayatta karşılaştığımız en sıkıntılı ve acı olaylar, adil olan Allah'ın adaleti ile adalet yurdu olan ahirette karşılığını almak umudu insana tüm bu sıkıntılara katlanma ve dayanma gücü verecektir. Maddi ihtirasların prangasında kalmayacak, manevi yönünü ihmal etmeyecektir.

Ahiret inancının olmadığı bir ortamda hiçbir değer yaşatılamayacağı, insanların da huzur yüzü görmeyeceği apaçık ortadadır.

4.6. Kaza ve Kadere İman

Allah'ın ilminin sonsuz oluşu, eşyayı, insanı, oluşu ve değişimi, her şeyi kuşatmış durumdadır. O'nun bilmediği hiçbir şey yoktur. Eğer bilmemiş olsaydı, bu, kendisi için bir eksiklik olurdu. Hâlbuki Allah, hiçbir eksikliği olmayan ve hiçbir eksiklikle vasıflanamayacak olandır.

İşte ezeli ilmi ile olmuş ve olacak şeyleri kader olarak takdir etmesi ve zamanı gelince kaza olarak gerçekleşmesi O'nun yücelik ve büyüklüğündendir.

Allah insanlara verdiği seçme gücüyle, tercih hakkıyla onu sorumlu tutmuştur. Yapıp yapmamakta özgür bulunan insan, tercihiyle sorumluluğun altına girmiş olur. Kaderin Allah tarafından takdiri, insanı bir zorlamaya tabi kılmamıştır.

İnsan, kaderi okuma gücüne sahip olmadığına göre neyin nasıl olacağını bilmediğinden elinden gelen gayreti ortaya koyarak gerisini Allah'a bırakıp tevekkül etmelidir.

İslam'da kader inancı, insanın hür olduğunu, gücünün yettiğı işlerin üstesinden gelebileceğini ve gücünün yetmediğı işlerle de sorumlu olmadığını insana kavratır.

Kader inancı insanın, kendisinin bir tesadüf eseri olmadığını, bir kaderinin bulunduğunu ve sorumluluklarının farkında olarak hayatını en iyi şekilde değerlendirmeye, ölüm, fakirlik korkusuyla yaşamamayı, cesur, sabırlı ve hamleci olmasını sağlar. Felaketle baş başa kaldığında soğukkanlı olması, kazandığı başarılarla da kibirlenmemesine yardımcı olur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. TEVRAT'IN İTİKAD ESASLARININ KURAN'A ARZI

5.1.1. Allah'a İman

Allahın seçtiği ve vazgeçemediği bir kavim olarak İsrailoğullarının tanıtılması, nasıl bir milli bir duyguyla Tevrat'ın kaleme alındığını göstermektedir.

İkinci bölümde milli ilah anlayışını yansıtan Tevrat ayetleri ile aynı bölümde evrensel ilah anlayışında verilen alt başlıklarda bütün beşerin Allah'ı olması, bütün beşeri kulluğa çağırması, peygamberlerin bütün beşere gönderilmeleri gibi hususlar milli ilah anlayışı ile çelişmekte, büyük çelişkiler görülmektedir. Bu da yine ilahi kaynağa ne kadar büyük insan katkıntılarının bulunduğunu apaçık belgelemektedir.

“Âdem suretinde olan, bahçe diken, araba tekeri çıkaran, bahçede gezen, burnundan duman yükselen, elbise giydiren, istirahat eden, eliyle tutan, kerubiye binip uçan, uyuyan, yakılan kurban kokusu koklayan vb.”. Bu vasıflarla vasıflanan Rab, hayallerin ürettiği tanrı gibi karşımıza çıkmaktadır. Bu hayalleri kuranlar da elbette Tevrat'ı şekillendiren ve yazan, tahrifatçılardan başkaları da değil.

Kişileştirilmiş ilah anlayışında Allah, birçok insani ve beşeri özelliklerle vasıflandırılmıştır. Fıtrata ve adalete yani İslam'a aykırı olan doğuştan imtiyazlı bir millet olma seçkinciliği hiçbir topluma verilmemiştir. Bunu iddia etmek bir ırkçılıktır. Yahudiler gibi ırklarıyla övünen milletlerden başkaları bu iddiada bulunmazlar. Allah'ın dinine göre her toplum ancak, iman, ameli salih ve takva ile yükselir.¹⁹⁴²

Kur'an-ı Kerim'e göre, Allah, hiçbir şeye benzemez. Çünkü O, bir olduğu için bir olan varlığın taklidi yok ki başkasına benzesin. Bu çizilen beşeri özelliklerin hepsi, Allah'a atfedilemez, antropomorfist (insan biçimli) bir Allah anlayışı Kur'an'da yoktur.

¹⁹⁴² Veli Ulutürk; *Kur'an'da Ehli Kitab*, s. 15

Mekân sahibi olarak sunulan Rab, Tevrat'ta kutsal yerlerle, denizle, çardakla, kerubiyle İsrailoğullarının ortasında olmakla, peygamberin yanına uğramakla, ruhunun suların üzerinde bulunmasıyla, Sion, Sina ve Zeytinlik Dağıyla, Şilo ve Yeruşalimle, göklerde ve tahtıyla dağın üzerinde yürümekle vb. yerlerle mekânlaştırılmıştır. Bu yazılan ve çizilen mekânlarla Allah'ın sınırlanması, O'nu hakkıyla bilememiş, vahiyle ilişkisi zayıf veya hiç olmamış ellerle Tevrat'ın kaleme alındığını meydana çıkarmaktadır. Her yerde olan Rab ¹⁹⁴³ ile yukarıdaki mekânlaştırmalar açıkça çelişmekte, insan parmağını belgelenmektedir.

Kur'an-ı Kerim'e göre Allah, hiçbir mekânla sınırlandırılmaz. Bir mekânla sınırlanmış Allah, aciz bırakılmış demektir. Hâlbuki Allah hiçbir şekilde aciz olmayan varlıktır. Allah'ın bize şahdamarımızdan daha yakın olduğunu, nerede olursak olalım Allah'ın hazır olacağını ifade eden ayetler, Allah'ın bir mekânla sınırlanamayacağını gösterir.

Allah'ın diğer sıfatlarıyla ele alınan sıfatların değerlendirilmesinde karşımıza üç sonuç çıkmaktadır:

- *Kur'an-ı Kerim'e tamamen uyan sıfatlar çoğunluktadır.*
- *Kur'an-ı Kerim'de Allah için uygun olmayan sıfatlar, Allah'a atfedilmiştir.*
- *Allah'ın sıfatı olarak verilen sıfatların biri diğeri ile çelişki içindedir.*

Şimdi bu başlıklara değinelim:

- Kur'an-ı Kerim'e tamamen uyan sıfatlar, yüzde doksan seviyelerinde bir çoğunluk arz etmektedir.
- Evreni altı günde yaratıp dinlenmesi¹⁹⁴⁴, İshak'a ve Yakub'a yüz yüze görünmesi¹⁹⁴⁵, Davud'un hatırı için gazaptan vazgeçmesi¹⁹⁴⁶, kıskanç olması¹⁹⁴⁷, kin

¹⁹⁴³ Tesniye, 4/39

¹⁹⁴⁴ Tekvin, 2/2

¹⁹⁴⁵ Tekvin, 32/30

¹⁹⁴⁶ II. Krallar, 8/19

¹⁹⁴⁷ Sayılar, 25/16

tutması¹⁹⁴⁸, cezayı kullarından dört nesle kadar çıkarması¹⁹⁴⁹, pişman olması¹⁹⁵⁰, aldatması¹⁹⁵¹.

Yukarıda verilen ayetlerde Allah, insan gibi ele alınmış, O'na dinlenmek, görünmek, hatır gözetmek, kıskanç olmak, pişman olmak, aldatmak gibi özellikler atfedilmiştir. Bu ifadeler yine insan parmağını açıkça göstererek ve zihinlerdeki gibi bir tanrı inancının yansıtılması, tarifi bu şekilde bir boyutla karşımıza çıkarıyor.

Allah, Kur'an'da eksik vasıflarla vasıflanamayacak en mükemmel varlık olarak tanıtıldığından bu eksik sıfatlar Allah için kullanılamaz.

- Allah'ın, hem adaletli olması¹⁹⁵², hem de cezayı dört nesle kadar çıkarması anlayışı¹⁹⁵³ çelişki arz etmektedir. Dört nesle kadar cezayı arttırmak hangi adalete sığar? Yine ahdinde duran,¹⁹⁵⁴ Aldatan;¹⁹⁵⁵ bağışlayan,¹⁹⁵⁶ kendini belalarla büyüten;¹⁹⁵⁷ yorulmayan,¹⁹⁵⁸ dinlenen;¹⁹⁵⁹ pişman olmayan,¹⁹⁶⁰ pişman olan¹⁹⁶¹ gibi ifadeler, biri diğeri ile çelişerek Tevrat'ın bir çelişkiler kitabı olduğunu da ayan beyan ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak Tevrat milli hisleri kurban verilmiş bir kutsal kitap. Fakat yine de insan olmanın acizliği ve eksikliğinden olsa gerek ki, gözden kaçan ve çelişki arzeden hususlar; insanlaştırılmış bir tanrı, İsrailoğulları'nın mukaddes yerleriyle sınırlı bir ilah anlayışı; ben bu halimle kutsal kitap olamam diyen bir kitabın feryadı olarak bize haykırışta bulunmaktadır.

4.1.2. Meleklerle İman

¹⁹⁴⁸ Nahun, 1/2

¹⁹⁴⁹ Çıkış, 20/11; 34/7

¹⁹⁵⁰ Sayılar, 23/19

¹⁹⁵¹ Yeremya, 4/10

¹⁹⁵² Tekvin, 18/23

¹⁹⁵³ Çıkış, 20/11; 34/7

¹⁹⁵⁴ Mezmurlar, 106/45

¹⁹⁵⁵ Yeremya, 4/10

¹⁹⁵⁶ II. Tarihler, 6/30

¹⁹⁵⁷ Hezekiel, 38/19-23

¹⁹⁵⁸ İşaya, 40/28

¹⁹⁵⁹ Tekvin, 2/2

¹⁹⁶⁰ Sayılar, 23/19

¹⁹⁶¹ Çıkış, 32/12

Tevrat'ta geçen melekler ve özelliklerinin çok büyük bir kısmı Kur'an'a uyumludur. Ancak çok az konuda farklılıklar vardır. Bunlar:

- Meleklerin yemek yemesi¹⁹⁶²
- Meleklerin peygamber seçmesi¹⁹⁶³
- Meleklerin peygambere şeytanı göstermesi,¹⁹⁶⁴
- Meleklerin yemek getirmeleri¹⁹⁶⁵
- Ahit meleği¹⁹⁶⁶.
- Şeytanların, insana zarar verme yetkisi vardır.¹⁹⁶⁷
- Melekler kötülerini sürerler.¹⁹⁶⁸

Maddelerin değerlendirilmesini şu şekilde yapabiliriz:

- Kur'an-ı Kerim'de İbrahim peygambere gelen meleklerin yemek yemedikleri belirtilir. Bu da Tevrat'taki meleklerin yemek yeme konusuyla tenakuz oluşturur.
- Meleklerin peygamber seçme gibi bir yetkileri yoktur. Peygamberlik, ancak Allah'ın seçmesiyle olacağı Kur'an-ı Kerim'de açıkça ifade edilmektedir. Dolayısıyla bu konuda Tevrat, Kur'an-ı Kerim'le çelişki içindedir.
- Meleklerin peygamberlere ve müminlere yardım ettikleri Kur'an'da vurgulanır. Fakat Şeytan'ı göstermeleri ve yemek getirmeleri konusunda bilgi verilmemektedir.
- Ahit meleği şeklinde bir melek çeşidi Kur'an'da yoktur.
- Şeytanların, insanlara direkt bir zararının olamayacağını Kur'an bize belirtir.
- Allah'ın azabıyla suç işleyen çeşitli milletlerin helak edilmeleri Kur'an'da bizlere bildirilmektedir. Fakat meleklerin kötülerini sürmeleri söz konusu değildir.

4.1.3. Kitaplara İman

Tevrat'ta, Kur'an'da bahsedildiği gibi bazı peygamberlere suhuf verildiğinden bahsedilmez. Ancak Musa'ya Tevrat kitabının verildiği belirtilir.¹⁹⁶⁹ Değişik zamanlarda Tevrat'ın yok edilmesi sonucu tekrar kaleme alındığı ve yazıcıların yalan

¹⁹⁶² Tekvin, 19/1

¹⁹⁶³ Hakimler, 6/11, 12, 22

¹⁹⁶⁴ Zekarya, 3/1

¹⁹⁶⁵ I. Krallar, 19/5,7

¹⁹⁶⁶ Malaki, 3/1-4

¹⁹⁶⁷ Eyyub, 1/14-19; 2/5,6

¹⁹⁶⁸ Mezmurlar, 35/5

¹⁹⁶⁹ Yeşu, 23/6-12

düzdükleri¹⁹⁷⁰, peygamberlerin Rabbin değil kendi yüreklerinin rüyetini söyledikleri¹⁹⁷¹, yalancı peygamberlerin Allah'ın sözlerini değiştirdikleri¹⁹⁷² ifade edilerek Tevrat'ın nasıl bir ortamda yazıldığı ve kişisel duyguların ne derecede kitaba geçtiği hakkında insana fikir veriyor. Bu şekilde oluşturulan kitabın elbette tutarsızlık ve çelişkilerle dolu olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Önceki değerlendirme bölümlerinde bu tutarsızlık ve çelişkilere değinmiştik.

Hezekiel, kendisine bir kitap verildiği ve kitapta mersiye, inilti ve figanların yazılı olduğunu¹⁹⁷³ söyler. Ancak nereden ve nasıl aldığıyla ilgili hiçbir açıklamada bulunmaz. Ancak, Allah'tan gelen bir kitapta sadece mersiye, inilti ve figanın yer almayacağı kesindir.

Dolayısıyla bu bahsedilen kitabın ilahi kaynaklı bir kitap olması uzak bir ihtimal görünüyor.

Ayrıca bazı İslam âlimleri, Tevrat'ın hem sözlerinde hem de manalarında tahrifin olduğunu iddia ederler.¹⁹⁷⁴

Eski Ahit, yaklaşık dokuz asırlık bir sürenin mahsulü olan bir edebi eserler mecmuasını andırır. Birbirine son derce uymayan bir mozaik şeklindedir. Bu mozağin çağlar boyunca insanlar tarafından değiştirilmiş unsurları, önceden mevcut olan parçalara sonradan birleşivermiş parçalardan ibarettir, öyle ki günümüzde bunların hangi kaynağa ait olduklarını tespit etmek bazen çok güçtür.¹⁹⁷⁵

Semavi dinlerde bulunmayacak olan imtiyazlı sınıf mantığı Yahudilikte kâhinlerin sadece Levililer'den olabileceği mantığıyla da bağdaşmaz. Çünkü bir semavi din öncelikle eşitliği, adaleti ön planda tutmak durumundadır. Çünkü onu gönderen adaletin kaynağıdır.

¹⁹⁷⁰ Yeremya, 8/8

¹⁹⁷¹ Yeremya, 23/16

¹⁹⁷² Yeremya, 23/32

¹⁹⁷³ Hezekiel, 2/9, 10

¹⁹⁷⁴ Abdulkadir Şeybe; *Çağdaş Dünya Dinleri*, (Çev.: Osman Cilacı), Beyan Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1983, s.38

¹⁹⁷⁵ Maurice Bucaille; *Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an*, (Çev.: M. Ali Sönmez), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991, s. 387

İsrailoğullarının tarih içindeki dramsal mazileri, ilahi dinin hevesleri, arzuları kurban edilerek şekillenmesi sonucunda; mükemmel bir nizamın ve kâmil bir cemiyetin oluşumuna imkan vermemiş sürgünler peşpeşe gelmiş, ilahi adalet onlara dini bozmanın nasıl bir cevabının olacağını çok acı bir şekilde göstermiştir.

4.1.4. Peygamberlere İman

Musa Kur'an'da peygamberin selefi ve kendisinden örnek alınacak bir peygamber olarak gösterilmekte, peygamberin geleceğinin onun tarafından bildirildiği anlatılmaktadır; İslam dini aynı zamanda Musa'nın dinidir. Ona Tevrat, Kitap, Furkan, Suhuf vahyedilmiş idi.¹⁹⁷⁶

Ve Nuh çiftçi olmaya başladı ve bir bağ dikti ve şaraptan içip sarhoş oldu ; ve çadırının içinde çıplak oldu ve Kenan'ın atası olan Ham, babasının çıplaklığını gördü ve dışarıda iki kardeşine söyledi. Ve Sam ile Yafet bir esvap alıp onu kendi iki omuzları üzerine koydular ve geri geri gidip babalarının çıplaklığını örttüler; ve yüzleri geri olup babalarının çıplaklığını görmediler. Ve Nuh şarabından ayıldı ve küçük oğlunun kendisine yaptığını anladı.¹⁹⁷⁷

Ve Lut Tsoardan çıkıp dağda oturdu ve iki kızı onunla beraberdi; çünkü Tsoardan oturmaktan korktu ve o ve iki kızı bir mağarada oturdular. Ve büyük kızı küçüğüne dedi: Babamız kocamıştır ve bütün dünyanın yoluna göre yanımıza girmek için memlekette erkek yoktur; gel babamıza şarap içirelim ve babamızdan zürriyeti yaşatmak için onunla yatarız. Ve o gece babalarına şarap içirdiler; ve büyük kızı girip babası ile yattı ve onun yatmasını ve kalkmasını bilmedi. Ve vaki oldu ki ertesi gün büyük kız küçüğüne dedi: İşte dün gece babamla yattım; bu gecede ona şarap içirelim ve babamızdan zürriyet yaşatmak için gir onunla yat ve o gecede dahi babalarına şarap içirdiler ve küçük kız kalkıp onunla yattı ve onun kalkmasını ve yatmasını bilmedi. Lut'un iki kızı böylece babalarından gebe kaldılar.¹⁹⁷⁸

Ve akşamleyin vaki oldu ki Davut yatağından kalktı ve kral evinin damı üzerinde geziniyordu ve yıkanmakta olan bir kadını damdan gördü ve kadının bakılışı çok

¹⁹⁷⁶ Bernard Heller; *Musa*, İslam Ansklopedisi, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1988,VIII/ 658

¹⁹⁷⁷ Tekvin, 9/20-24

¹⁹⁷⁸ Tekvin, 19/30-36

güzeldi. Ve Davut gönderip kadın hakkında soruşturdu. Ve biri dedi : Bu kadın Hitti Uriya'nın karısı Eliam'ın kızı Bat-Şeba değil mi ? Ve Davut ulaklar gönderip onu getirtti. Ve kadın onun yanına geldi ve murdarlığından tathir edilmiş olduğundan Davut onunla yattı ve kadın evine döndü ve kadın gebe kaldı ve gönderip Davut'a bildirdi ve ben gebe kaldım dedi.¹⁹⁷⁹

Ve vaki oldu ki Süleyman'ın ihtiyarlığı zamanında karıları onun yüreğini başka ilahların ardınca saptırdılar. Ve babası Davut'un yüreği Allah'ı Rab ile bütün olduğu gibi O'nun yüreği bütün değildi. Ve Süleyman Saydalılar'ın ilahesi Astartin'in ardınca ve Ammoniler'in mekruh şeyi Milkom'un ardınca gitti. Ve Süleyman rabbinin gözünde kötü olanı yaptı ve tamamen rabbinin ardınca yürüyen babası Davut gibi yürümedi. O zaman Süleyman Yeruşalim'in önünde olan dağında Moab'ın mekruh şeyi Kemoş için ve Ammon oğullarının mekruh şeyi Molek için bir yüksek yer yaptı. Ve kendi ilahlarına buhur yakan ve kurbanlar kesen ecnebi karıları için böyle yaptı.¹⁹⁸⁰ Süleyman İsrail'in Allah'ı Rab'den yüreği saptı. Ve Rab'bin emrettiği şeyi tutmadı.¹⁹⁸¹

Tevrat'ta peygamberlerin bir kısım özellikleri Kur'an'daki peygamber özellikleriyle uyuşmakta, bir kısmı ise uyuşmamaktadır.

Kur'an-ı Kerim'le uyumlu olan peygamberlerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Peygamberler günah işlemezler.
- Peygamber kendi ümmetlerine merhametlidirler.
- Peygamberler dini tebliğ ederler.
- Peygamberler doğru sözlüdürler.
- Peygamberler meleklerle söyleşirler.
- Peygamberler vahiy alırlar.

Kur'an-ı Kerim'le uyumlu olmayan peygamberlerin özelliklerini de şöyle sıralayabiliriz:

- 1. Allah'ın peygamberine görünmesi.
- 2. Peygamberlerin diğer insanlara acımasız olmaları.

¹⁹⁷⁹ II. Samuel, 11/2-5

¹⁹⁸⁰ I. Krallar, 11/4-8

¹⁹⁸¹ I. Krallar, 11/10

- 3. Peygamberlerin Allah’a isyanvari sitem etmeleri.
- 4. Peygamberlerin günah işlemeleri.
- 5. Kralların peygamber seçmeleri.
- 6. Peygamberlerin ümidini kaybetmeleri.
- 7. Yalancı peygamberlerin olduğu.
- 8. Peygamberlerin dağlara da peygamberlik etmesi.
- 9. Peygamberlerin ilahi emirleri ağırdan alması.
- 10. Peygamberin Firavun’un hayatına yemin etmesi.
- 11. Peygamberin fala bakması.
- 12. Peygamberlerin Allah’tan ve meleklerden çocuğunu mübarek kılmalarını istemesi.
- 13. Peygamberlerin istedikleri kişiyi peygamber seçmeleri.
- 14. Peygamberliğin hile ile alınabilmesi.
- 15. Peygamber olabilmek için yalan söylenmesi.
- 16. Peygamberlerin Allah’a itiraz edebilmesi.

Bu maddelerin Kur’an’a arzını şöyle yapabiliriz:

- 1) Kur’an’da Allah hiçbir beşere görünmediğinden hiçbir peygamber’e Tevrat’taki gibi görünmesi ve ağız ağıza söyleşmesi mümkün değildir. Çünkü hiçbir varlığa benzemeyen Allah’ın neye nasıl benzeyip ne şekilde görünecek ki görünür olsun. Bu da insan tahrifini ortaya koyan bir eylemi doğrulamaktadır.
- 2) Peygamberler insanlar arasından en seçkin kişiliğe sahip olan insanlar olarak Allah tarafından seçildiğine göre bütün evli kadınların ve erkek çocukların peygamber tarafından öldürttürülmesi, nefes alan hiç kimsenin hayatta bırakılmaması, insan hayvan tüm canlıların kılıçtan geçirilmesi peygamberlerin mükemmellikleriyle ve üstün şahsiyetleriyle uyuşmamaktadır. Bu ifadeler ancak, milli hislerin esiriyle insanlık düşmanı olmuş sahte kalemlerin kutsal kitab’a eklentileri olabilir.
- 3) Her şeyiyle Allah’a teslim olmuş Müslüman olan bütün peygamberlerin Allah’a karşı, “beni gönderdin de kötülük ettin”, şeklinde Allah’ı kötülük yapmakla suçlayacak bir karşı çıkışta bulunması mümkün değildir. Aynı şekilde “onları ben mi doğurdum”

şeklinde Musa peygamberin Allah’a karşı sitemvari tavrıda bulunabilmesi peygamberlerin teslimiyetlerine aykırıdır.

Eyyub peygamberin “doğduğum gün ile gece de yok olsun ben niçin doğunca ölmedim” diyerek Allah’ın çizdiği kadere isyanı anlatan bu ifade de hangi teslimiyet anlayışını bulabiliriz?

Bütün bu ifadeler teslimiyet ruhuyla bağdaşmayacak kişilerin peygamber seçilmesi anlamı ifade ediyorsa o halde kendisine asi olup olmayacağını Allah’ın bilememesi gibi bir acizlikle Allah’ın nitelenmesi, üzerine vurgu yaptığımız beşeri hislerin Tevrat’a karıştığını ve bozulmuşluğunu apaçık ortaya koymaktadır.

- 4) Allah tarafından örnek şahsiyet olarak insanlar arasından en gözdelerinin seçilmesi ve peygamber olarak görevlendirilmesi ve onlardan “Nuh’un oğlunun kendisine tecavüzü, Lut’un sarhoş olup kızlarıyla zina etmesi, Davut’un düzen kurarak başkasının ölümünü sağlayarak hanımını elde etmesi, Süleyman’ın hanımı tarafından başka ilahlara taptırılması”, gibi en sıradan ve bayağı insanların yapamayacakları insanlık dışı aşağılıklıkları yapmalarını onlara yakıştırmak, en rezilce kutsal bir kitaba yapılmış tecavüz ve tahriftir.
- 5) Kur’an’a göre peygamberi ancak Allah(c.c.) seçer. Krallara peygamber seçtirme anlayışı ise ancak insanın kendi duygu motifiyle oluşturmak istediği ve oluşturduğu, heveslerin kurbanı bir anlayışın dinleştirmesinden başka bir şey değildir.
- 6) Kur’an’a göre peygamberler devamlı gözetim ve denetim altında olarak Allah’ın emirleri ve istekleri peygamberine ulaştırılır. Böylesine Allah’la bir iletişim içerisinde olan peygamberlerin ümidini kaybetmesi imkansızdır. Bu anlayışın ancak Allah’tan uzak ve ona inanmayan kafirlerde görülebileceğini, bize Kur’an haber vermekle Tevrat’ın nedenli ilahi olma özelliğini kaybettiği de ortaya çıkmaktadır.
- 7) Kur’an’da peygamberlere verilen ve inandırıcılıklarını sağlayan mucizeler, onların doğruluğunu ispatlar. İsrailoğulları arasında yalancı peygamberlerin varlığından Tevrat’ta bahsedilmesi, peygamberliğin sıradanlaştırılması ve toplumdaki dejenere ediliş derecesini ve buna bağlı olarak vahiydeki dejenerasyonun boyutu hakkında bize bir fikir verir.

- 8) Dağlara peygamberlik edilmesiyle ilgili Kur'an'da bir yaklaşım göremiyoruz.
- 9) Lut Peygamberin meleklerin helak emrine yavaş davrandığı konusu Kur'an'da bulunmayıp ancak İbrahim Peygamber'in melekleri Lut'un kavmini helaktan vazgeçirebilme gayretinden bahsedilmektedir.
- 10) Bir peygamber veya insan, ancak inandığı ve kutsal saydığı şeyler adına yemin eder. Firavun'un hayatı adına Yusuf Peygamberin yemin etmesi bir peygamberin inandığı değerlerin inandırıcılığını gölgeleyecek ve yok edecek ağır bir iftiradan başka bir şey değildir. Bu da yine tahrifin başka bir boyutuyla bizi karşı karşıya getirmektedir.
- 11) Kur'an'a göre geleceği bilmek ancak Allah'a mahsustur. Hele seçtiği bir peygamberinin Allah'ın dışında faldan medet umması tam anlamıyla bir şirktir. Halbuki peygamber Allah'a şirk koşamaz ve peygamber hiçbir suretle günah işleyemez. O halde bu anlayışta da dini sulandırmak isteyenlerin Tevrat'taki ulaştıkları başarıdır.
- 12) Kur'an'a göre niyazlar ancak Allah'a yapılır. Yakup Peygamber'in Allah'tan ve meleklerden çocuklarını mübarek kılmalarını istemesi şeklindeki ifade de meleklerden de istekte bulunma anlayışı söz konusudur ki bu da Allah'a ortak koşmadır. Melekler sadece Allah'ın emrini yerine getiren varlıklardır. Bir peygamber böyle bir şirke düşmez. Ama insanlar kalemlerini vahiyden uzak bir anlayışla dine sokmaya kalkarlarsa, taşları yerinden oynatacaklardır.
- 13-16) Allah ancak kendi dilediğini peygamber seçer. Kralın yeni Kral seçmesi gibi peygamberin kendinden sonra ki peygamberi seçmesi ancak hayatın olgularına Allah'ı yansıtma anlayışından başka bir şey değildir.

4.1.5. Ahirete İman

Tevrat'ın tahrif edildiğinin, değiştirildiğinin en önemli delili ahiret hayatından hiç bahsedilmemesi, dirilişten sadece birkaç kez söz edilmesi¹⁹⁸², ayrıca Davud'un oğlu Vaiz'in insanlarla hayvanların arasında fark bulunmadığını ve ruhların da nereye

¹⁹⁸² Eyyub, 14/12; Mezmurlar, 48/14

gittiğinin bilinmediğini savunarak ahireti inkâr etmesi, böyle bir yaklaşımı kabul eden bir kutsal kitabı, ilahi kaynaklı oluşunu tamamen ortadan kaldıracak niteliktedir.

Çünkü ilahi dinlerin en önemli konularından birisi, ahiret inancıdır. Böylesine önemli bir iman esasından neredeyse hiç bahsedilmemesi, dünyaya gönül bağlamışlar eliyle Tevrat'ın şekillendirildiğini ve yazıldığını gösterir.

Ölüm ve kabirle ilgili verilen bilgiler Kur'an'la kıyaslandığında ciddi ayrılıklar göze çarpar. Her şeyden önce Eyyub'un dilinden kabrin bir özgürlük ve sükunet ortamı olduğunun¹⁹⁸³, ve yine kabir aleminin karanlıklar ve düzensizlikler diyarı¹⁹⁸⁴ olduğunun ifade edilmesi bir kutsal kitapta bulunmaması gereken çelişkidir.

Rabbin ölümlere ve sağ olanlara inayet edeceğinin¹⁹⁸⁵ belirtilmesi Kur'an açısından mutlak doğru kabul edilemez. Çünkü inayet, Rabbe olan bağlılık dercesine bağlıdır. Herkese Rabbin inayet etmesi söz konusu olamaz. Öyle olsaydı, adaletli davranılmamış olurdu.

Hanna'nın yaptığı duada “*Rabbin öldürdüğünü ve dirilttiğini ve ölümler diyarına indirdiğini ve çıkarttığını*”¹⁹⁸⁶ ifade etmesi, Kur'an'ın, Allah'ın diriltten ve öldüren sıfatlarına uygunluk arz eder. Yalnız dirilişten sonraki hayatla ilgili hiçbir şekilde bahsedilmemesi, bir kutsal kitapta olmaması gereken bir husustur.

Saul'ün cinci kadına gidip ölmüş olan Samuel peygamberi çağırması ve onunla konuşması¹⁹⁸⁷ da Kur'an'la bağdaştırılamayacak bir husustur. Çünkü ruhlar hakkında insanlara çok az bilgi verildiği haber verildiğinden ruhlara nüfuz etmiş bir cinci insanın olamayacağı sonucuna ulaşırız. Bu konunun da tamamen hayal ürünü olduğu anlaşılıyor. Aynı konuyla ilgili “*İlya'nın ruhunun Elişa üzerine konması*”¹⁹⁸⁸ ifadesinde de ruhun görüldüğü anlamı açığa çıkıyor ki maddi olmayan bir varlığın görülmesi de imkânsızdır. Bu da anlamlı değildir. Ve bir kutsal kitapta bulunmaması gerekli olan bir husustur.

¹⁹⁸³ Eyyub, 3/17-20

¹⁹⁸⁴ Eyyub, 10/21, 22

¹⁹⁸⁵ Rut, 2/20

¹⁹⁸⁶ I. Samuel, 2/6

¹⁹⁸⁷ I. Samuel, 28/8-19

¹⁹⁸⁸ II. Krallar, 2/15

Son olarak Eyyub peygamberin, ölümler diyarından geri gelinmeyeceği¹⁹⁸⁹ şeklindeki ifadesi de ahiretin sanki olmayacağı gibi bir anlam çağrıştırdığından, bir peygamberin dilinden bu ifadelerin dökülebileceğine inanılmaz. Çünkü “Daniel Kitabında”¹⁹⁹⁰ yerin toprağında uyuyanlardan bir çoğu, bunlar ebedi bir hayata, şunlar utanca ve ebedi nefrete uyanacaklar” sözü ile çelişki içindedir. Bir kutsal kitap böyle apaçık, hatta hiçbir çelişki içeremez. Ancak bu konu tahrif edilmiş ve eklenmiş bir bölüm olarak algılanabilir.

Kıyamet tasviri olarak da göklerin duman gibi dağılıp, yerin esvap gibi eskiyeceği, üzerinde oturanların da öleceği¹⁹⁹¹, Rabbin büyük ve korkunç günü gelmeden önce İsrailoğullarına İlya’yı göndereceği¹⁹⁹² şeklindeki ayetlerde kıyamete bir işaret olduğu söylenebilir. Ancak bir ilahi kitabın bu ifade ile sınırlı kalmaması gerekirdi. Kur'an'da bu ifadelere benzer ifadeler defalarca tekrarlanır ki kıyamet endişesi canlı kalsın, insanlar kendilerini öyle korkunç bir güne hazırlasınlar. Ve yaşamda ölçü kaçmasın.

4.1.6. Kaza ve Kadere İman

Tevrat'ta kaza-kader, takdir, kader, tevekkül konularındaki ilgili ayetlerle Kur'an-ı Kerim'deki kaza-kader anlayışı arasında bir ayrılık gözükmemektedir.

¹⁹⁸⁹ Eyyub, 10/21

¹⁹⁹⁰ Daniel, 12/2

¹⁹⁹¹ İşaya, 51/4-6

¹⁹⁹² Malaki, 4/5

ALTINCI BÖLÜM

6.1. İNCİL’İN İTİKAD ESASLARININ KURAN’A ARZI

İncillerde teslis inancının ikinci rüknü olan “oğul İsa” inancını ilah olarak pekiştirebilmek için olağanüstü gayret edildiği, bu konuyla ilgili verilen ifadeler çok büyük yekün teşkil etmektedir. Denilebilir ki Yeni Ahit’te Allah hakkında verilen bilgilerden İsa hakkında ve onun ilahlaştırılması yönünde verilen bilgiler çok daha fazladır. Bu ilahlaştırma etkinliği özellikle İnciller’e ilave edilen Pavlus’un mektuplarında çok bariz bir şekilde karşımıza çıkar.

Ayrıca ilahlaşma ve ilahlaştırma gayreti sadece İsa ile sınırlı kalmayıp topluca tüm Hristiyanların da ilahlaşması şekline dönüşen önce İsa’da sonra Allah’ta bir olma şeklinde açıklanmıştır.

İsa’nın kendine inananları son günde kıyam ettirmesi, Allah’ın her şeyi onun eline vermesi, ölümlerin ve dirilerin hâkimi olması, İsa’ya ruhumu al denmesi, günahları bağışlaması, Mesih’in kulu diye havarilerin nitelenmesi, Pavlus’un İncil’ine göre insanların gizli işlerine hükmedecek olması, ona inanana hükmün olmaması, onun ismiyle topala yürü denmesi, uluhiyetin bütün doluluğunun Mesih’te bedenlenmesi, Mesih’in her şeyde her şey oluşu, Tomas’ın İsa’ya “Allah’ım ve Rabbim” demesi, Oğul’a iman edenin ebedi hayatının olması, meleğini kiliselere göndermesi, hıfzetmesi, vahyetmesi, cenneti ihsan etmesi, Allah’ın suretinde olduğu halde Allah’a müsavî olmayı ganimet saymaması, İsa’nın isminde bütün yerdekiler ve göktekilerin diz çökmesi, İsa’nın, bedenleri kendi bedeni gibi değiştirmesi, İsa’da yüreklerin ve düşüncelerinin muhafaza edilmesi, yer-gök, görünen-görünmeyen her şeyin onun vasıtasıyla ve onun için yaratılması, yaratılan her şeyden evvel olması, her şeyin onda kaim olması, ahitnameyi silip haça mıhlaması, ebedi baki oluşu, Allah’ın, onun vasıtasıyla âlemleri yaratması, hüküm kürsüsünde iyiliğin ve kötülüğün karşılığını

verecek olması, Allah'ın hükümet, kudret ve hakimiyeti dünya ve ahirette sağına oturttuğu İsa'ya vermesi, emirleri şeraitini bedeninde iptal etmesi, Allah'ın melekutu İsa'ya tahsis etmesi, İsa'nın da havarilere tahsis etmesi, babasının işlediği gibi kendisinin de işlediğini söylemesi, baba gibi kendisinin de istediğini diriltmesi, bütün hükmün oğula verilmesi, baba ile İsa yaşadığı gibi İsa'nın yüreğinde kendi vasıtasıyla yaşatılması, Oğlun azat etmesiyle gerçekten azat olunması, babanın her nesi varsa İsa'nın olması, babadan istenecek her şeyin İsa ismiyle verileceği ifadeleriyle ilahlaştırılmıştır. Fakat burada geçen ifadelerle çelişen hususlar da vardır. Allah'ın her şeyi İsa'ya verdiği, Allah'a müsavi olduğu belirtilir. Ancak Oğlun kendiliğinden bir şey yapamayacağı ifadesi bariz bir çelişki arz etmektedir.

Kur'an'a göre hiçbir peygamber kendiliğinden hiçbir şey yapamaz. Bütün şeyler Allah'ın iznine tabidir. Peygamber, Allah'ın çizdiği çizgide kalmak mecburiyetindedir. Yoksa Yunus peygamber gibi balığın karnına atılarak cezalandırılır.

6.1.1. Milli İlah İnancının Değerlendirilmesi:

Allah'ın oğulları, çocukları, mirasçıları, iş arkadaşları, ev halkı, mabedi olmakla İsa'ya inananlar tasvir edilmekle aile ortamı havası verilmektedir. Allah'a Baba denmesi ve bu kavramın özellikle üzerinde durulması da bu ifadeyi pekiştirmektedir. İsrail'in Allah'ı "*kavmim İsrail*" nitelemeleri de milli bir ilah anlayışını ortaya koymaktadır. Bu anlayışa, evrensel ilah anlayışı ile ilgili bölümde verilen ayetler tezat oluşturmaktadır. Orada Allah'ın, bütün milletlerin Allah'ı oluşu, en uzak yerlere kadar İsa'nın şahitleri olmasını havarilerinden istemesi, İncilin herkese kurtuluş olduğu, İsa'da tüm ırkların bir olduğu, bütün milletlerin şakirt edinilmesini, İsa'nın istemesi gibi hususlar milli bir ilah anlayışı ile bağdaşmaz. Bu açık çelişkiler bir kutsal kitapta bulunamaz.

6.1.2. Kişileştirilmiş İlah İnancının Değerlendirilmesi:

Allah'ın tahtta oturması, sağında İsa'nın bulunuşu, İsrailoğulları arasında oturacağı, yürüyeceği, meleklerin babanın yüzünü görmesi, Allah'ın ruhunun güvercin gibi İsa'ya inip gelmesi, Allah'ın kucağında biricik oğul nitelemesi, kişileştirilmiş yönlerdir. Kur'an'a göre Allah hiçbir şeye muhtaç değildir. Her şeyden üstündür. Bu ifadelerdeki kişileştirilmiş özellikler yine milli duyguyla kaleme alınmış bir kutsal kitap anlayışını çağrıştırmaktadır.

Yeni Ahit'te Rab göklerde ve tahtında oturur. İsa, tanrının sağına oturduğu için o, tanrıdan farklıdır; Zira birisinin kendi kendisinin sağına oturması mümkün değildir. Şayet İsa, yeryüzünde insan olup gökte de insan kalırsa o halde ne zaman tanrı oluyor?¹⁹⁹³

6.1.3. Allah'ın Diğer Sıfatlarının Değerlendirilmesi:

Yeni Ahit'teki Allah'ın sıfatlarının büyük çoğunluğu Kur'an'daki Allah'ın sıfatlarıyla uyum halindedir. Ancak bu sıfatların bir kısmı kendi içerisinde çelişki halindedir. Adil Allah anlayışı ile İsa'nın ölümü ve kanıyla diğer insanların günahlarının bağışlanmasında bir adalet yoktur. Hâlbuki bu konu İncil'in belkemiği ve dayandığı en temel husustur. Hâkim Allah inancıyla hiç kimseye hükmetmeyen Allah anlayışı da ayrı bir çelişkidir.

6.2. Meleklerle İman

Yeni Ahit'te verilen melek özellikleri Kur'an'la genelde bir uyum içerisinde. Ancak şu hususlarda farklılıklar vardır:

- 1. Meleklerin, Rabbin yüzünü devamlı görmeleri,
- 2. Meleklerin ölümleri taşımaları,
- 3. Baş meleğin Mikail olduğu,
- 4. Kiliselerin meleklerinin olduğu,
- 5. Yere ve denize zarar veren dört meleğin olması,
- 6. Ebedi İncille gökte uçan meleklerin olduğu,
- 7. Meleklerin orağı yere atmasıyla yerdeki ürünün biçilmesi.

Yukarıdaki maddelerle ilgili Kur'ani bakışı şöyle maddelendirebiliriz:

1. ve 2. maddeyle ilgili Kur'an'da net bir karşılık ve çelişki olabilecek bir ifadeyi bulamıyoruz. 3. ve 4. maddelerle ilgili de Kur'an'da net bir değerlendirmeye tabi tutulacak bir ayet yoktur. 5. maddedeki yere ve denizlere zarar veren dört meleğin olduğu yönündeki ifade, Kur'an'la çelişir. Çünkü melekler kötülük yönüyle hak etmeyen

¹⁹⁹³ İ. Süreyya Sırma (Çev.); a.g.e., s. 19

insanlara niçin zarar versinler? Zarar verilebilmeleri için o insanların suçlu olmaları gerekmektedir.

7. maddede belirtilen, meleklerin oraklarını atıp İsrailoğullarının toprak ürünlerini biçmeleri, milli hislerle kaleme alınmış bir izlenim veriyor. Çünkü Kur'an'da bahsedilen meleklerin yardımı zor durumda kalan (savaş, işkence, tehdit, eziyet gibi) insanlar için olduğu açıklanıyor. Bu durumda bu ifade milli bir yaklaşım ve tahrife uğramış bir konu olarak karşımıza çıkıyor.

Şeytanlarla ilgili verilen bilgiler, Kur'an'la büyük ölçüde uyum arz eder. Ancak şu hususlar Kur'an'la uyumlu değildir:

- İsa'nın kendi ölümüyle İblisi iptal etmesi,
- İblis ve şeytanın bin yıllığına cehenneme bağlanması.

İki ayet, ilk bakışta bir çelişkiyi ortaya koyuyor. Hem İsa'nın ölümüyle şeytan iptal edilecek hem de bin yıl sonra cehennemden çözülecek. İptal edilen tamamen yok edilmişse, yok sayılmışsa nasıl bin yıl sonra tekrar geleceği söylenebilir?

Bu çelişkinin yanında Kur'an, İblisin kıyamete kadar insanları Allah'ın yolundan çevirmeye çalışacağını ifade ederek görevinin iptal edilmesini doğrulamaz. Bu, ancak İsa peygamberin ilahlaştırılması, yüceltilmesi bakımından ona yapılmış bir iftiradan başka bir şey değildir.

Kur'an'da cinlerden bahsedilir ama teferruatlı bilgi verilmez. Cinlerin etkileriyle ilgili çok fazla bilgiye sahip değiliz.

6.3. Kitaplara İman

Kitaplarla ilgili Yeni Ahid'in içerisinde zaman zaman Tevrat'tan bölümler alınır, onlardan sonuçlar çıkartılır. Dolayısıyla Tevrat'ın Hristiyanlarca kutsal kabul edildiğini bu alıntılar doğrulamaktadır.

Ancak İncil’le ilgili ifadelerde bir taraftan İsa’nın İncil’i¹⁹⁹⁴, bir diğer taraftan Pavlus’un İncil’i¹⁹⁹⁵ olarak iki farklı İncilden bahsedilmesi hem bir çelişkiyi hem de bir tahrifi gün yüzüne çıkarmaktadır. Pavlus’un İncili denmek suretiyle İsa’nın İncil’inin Pavlus tarafından nasıl değiştirildiği ve Pavlus’un düşünce iklimine göre şekillendirildiği apaçık ortadadır. Böylesine oynanmış bir ilahi kitap, bağlılarına ve inanlarına hangi mutluluğu verebilecektir?

6.4. Peygamberlere İman

Hristiyanlığın merkezinde Hz. İsa yer almaktadır. O, bu dine göre bir peygamberden daha ileri bir derecededir ve ilahlık mertebesinde¹⁹⁹⁶.

İsa peygamber ve Resuller etrafında şekillendirilen peygamber kavramının genelde bir ilahlaştırma çabasına kaydığını görüyoruz. Bu konunun konu başlıklarını şu başlıklar altında ele alabiliriz:

- İsa’nın peygamber göndermesi,
- İsa’nın, ölümünden sonra mucizeler göstermesi,
- İsa’nın, ölümünden sonra havarileri idare etmesi,
- İsa’nın resullere vahyetmesi,
- İsa’nın günahları bağışlaması,
- İsa’nın meleklerle hükmetmesi, Resullerin de meleklerle hükmetmesi,
- İsa’nın şakirtlerine de kendi mucizelerini vermesi,
- İsa’nın, insanların yaptıklarına göre hükmetmesi,
- İsa’nın gökte Allah’ın sağında oturması,
- İsa’nın, dünyanın günahını kaldırmak için gelmesi,
- Dünyanın İsa için yaratılması,
- İsa’nın kendine inananları diriltecek olması,
- İsa’nın, ölümünden sonra kıyamı,

¹⁹⁹⁴ Markos, 1/1

¹⁹⁹⁵ Romalılar, 2/12; II. Timoteos, 2/8, 9

¹⁹⁹⁶ Şaban Kuzgun; a.g.e.,s. 62

- İsa'nın resullerinin de peygamber seçmeleri,
- İnsanların İsa'da bir olması,
- İsa'nın, kendisinin gökten indiğini ve yine gökte bulunacağını söylemesi.

Peygamber göndermek, havarileri ölümünden sonra idare etmesi, reullerine vahyetmesi, günahları bağışlaması, meleklere hükmetmesi, şakirtlerine de kendi mucizelerini vermesi, insanların yaptıklarına göre hükmetmesi, kendine inananları diriltecek olması, gibi özellikler ancak yaratıcıda bulunabilecek özelliklerdir.

Fakat İncil'i şekillendiren Pavlus, inandığı felsefe akımının etkisiyle oğlu ilahlaştırmak için bu özellikleri İsa'ya yüklemiştir. O'nun felsefi inancında ise; "Allahyer yüzü ile irtibat kuramayacak kadar yüksektir. Kendini yer yüzünde 'Logos' (kelime veya Allah'ın Oğlu veya Allah'ın Ruhu) denilen vasıtayla belli etmiştir. Tanrı'ya ulaşmak için Logos'ta yok olmak lazımdır. Zira arzı yaratan, sema ile arz arasında yegane aracı olan ve insanı Allah'a kavuşturan bu Logos'tur."¹⁹⁹⁷ Şeklinde bir Allah tasavvurunun tabii neticesi ilah insan İsa bulunacakki, Tanrı ile ilişki sağlanabilsin. Kutsal Ruh'da arada iletişim sağlayan ulvi inanılması gereken bir ilah olarak kendi inanç yerini alabilsin.

Halbuki Kur'an, peygamberleri öncelikle kul, sonra da Allah'ın elçisi olarak kabul eder. Allah'ın işlerine karışan bir peygamber anlayışını Kur'an'da göremeyiz. Kur'an peygamberlerin kelime-i şهادette geçtiği gibi öncelikle insan olduklarını vurgular. Sonra da sadece elçi olduklarını söyler. Yoksa Allah, yetkilerini yarattığı insanlarla paylaşmak için peygamberlerini görevlendirmez.

İnsanın insana ibadeti peygamberde olsa, ibadet eden insanı rahatsız edecek, kendi gibi bir insana ibadet etmesini içinden sindiremeyecek ve bu anlayış ibadet eden insanın kendisini küçümsemesine neden olarak, insan fıtratı bu anlayışı desteklemeyecektir. İnsan fıtratının desteklemediği bir olguyu, anlayışı her şeyi ilmiyle kuşatmış olan Allah'ın desteklemesi mümkün müdür?

İsa'nın günahsızlığı, doğru sözlülüğü gibi özellikler, Kur'an'daki peygamber nitelemeleriyle uyuşur.

¹⁹⁹⁷ Ahmet Kahraman; a.g.e., s. 187

İsa'nın Musa'dan üstün oluşu gibi bir yaklaşım, Kur'an'da yoktur. Kur'an, peygamberler arasında Allah'ın ayırım yapmadığını beyan eder.

6.5. Ahirete İman

İnciller'de kıyamet alametleri olarak verilen ayetlere benzer ifadeler, Kur'an'da da bulunmaktadır. Kıyametle ilgili kavramlar konusunda da aynı şeyleri söyleyebiliriz. Kıyametin bilinmemesi, kabir azabının varlığı, herkesin Rabbin huzuruna varması, dirilişin olacağı, kitaplara göre hükmün olacağı gibi hususlarda da Kur'an'la bir mutabakat vardır. Ancak İsa peygamberin, kendine inananları son günde kıyam ettirmesi¹⁹⁹⁸, Pavlus'un “İsa’yı kıyam ettiren bizi de kıyam ettirecektir”¹⁹⁹⁹ şeklindeki ifadesi bir çelişki arz etmektedir. Kıyam ettiren ya İsa’dır ya da Allah’tır. Bu çelişkide de insan parmağının rol oynadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca İsa peygamberin ilahlaştırılma gayretini diriltme yönüyle görmezlikten gelemeyiz. Diriltmek ancak Allah’ın elindedir. İnsanı peygamberler de olsa diriltmede pay vermek Allah’a ortak olmak değil mi? Bir olan, tek olan; hükmünde, mülkünde ortak arar mı? Ortak olmak isteyen müsaade eder mi? Asla.

İnciller'de cennet-cehennem anlayışında da Kur'an'dan çok az farklı bir anlayışla karşılaşırız. Cehennemden kurtulmanın ve cennete gidebilmenin İsa'ya imanla özdeşleştirilerek verilmesi yine İsa'nın ilahlaştırılması gayretinin bir sonucudur. Kur'an'da da peygamberlere imanın inançlı bir insan olabilmek için şart olduğundan bahsedilir ama sadece bir peygambere değil, tüm peygamberlere... ve peygamberlere inanmak cennetin garantisi de değildir. Cennet ancak Allah'ın isteklerine uyularak kazanılabilir. Kuru kuruya bir inançla değil...

İnciller'de cennetin gökte olduğu konusuna karşılık, Kur'an'da yer olarak cennete bir mekân tahsisi söz konusu değildir.

6.6. Kaza ve Kadere İman

Yeni Ahit'te kaza-kaderle ilgili ayetler, Kur'an'la neredeyse tıpatıp uyum gösterir. Allah'ın dilemedikçe insanların dileyemeyeceği, her şeyin takdir edildiği, düşen bir

¹⁹⁹⁸ Yuhanna, 6/44

¹⁹⁹⁹ II. Korintoslular, 4/14

yaprağın bile kendiliğinden düşmeyeceği gibi ayetler, İnciller’de geçen ayetlerle uyuşur. Her olan şeyin bir gaye ile gerçekleştiğine, “*Kör olanın İsa tarafından iyileştirilmesinin, Allah’ın işlerinin gösterilmesi için olduğu*”²⁰⁰⁰ işaret edilerek takdirin oluşumuna vurgu yapılmıştır. Buna benzer ayetler, ilgili bölümde verilmiştir.

Ancak Pavlus’un İsa Mesih vasıtasıyla oğulluğa takdir edildiği²⁰⁰¹ şeklindeki yaklaşım, takdirin İsa ile olması ve onun tanrılaştırılması anlamına gelecektir. Çünkü takdiri takdir eyleyen Allah’tan başkası değildir. Pavlus’un bu çıkışı, daha başka birçok konuda olduğu gibi İsa’yı tanrılaştırmak, İsa’ya imanla İsa’da birlik olmak, böylece topluca Hristiyanların Allah’ın oğulları olması ve ilahlaşmaları şekline dönüşecek bir inancı gerçekleştirme çabaları ve İnciller’in bu yönden bir tahrifi olarak karşımıza çıkmaktadır.

²⁰⁰⁰ Yuhanna, 9/3

²⁰⁰¹ Efesoslular, 1/6

SONUÇ

Yaratılmış ilk insan Adem peypambere secde etmekle emrolunan melekler, fizik ve yapısından öte ondaki bilgi dolayısıyla böyle bir saygıda bulunmuşlardı. Saygı ve saygınlığın adı olan ilim ehline en derin şükranlarımızı ve hürmetlerimizi sunarız. İlim ve alime saygı duymayan bir toplum bocalamaya ve geri kalmışlığa mahkumdur. Ancak ilim ehli alimlerin bilgilerini yanlış yollarda kullanması ve bu yanlış din alanında bile bile yapması tüm insanlığa bir ihanet ve yaratıcıya bir başkaldırıdır.

İşte tarih, ilim sahiplerinin insanlığa yaptığı kötülüklerin temelde şahsi, siyasi ve milli özellikleriyle milli duyguların esaretinden kaynaklandığının canlı şahididir. Bu şehadetin bizi ilgilendiren yönü özellikle Tevrat ve İncil'in tahrifinden kaynaklanan sonuçlarıyla ilgilidir.

Varlık olarak, organlar olarak, ihtiyaçlar olarak birbiriyle ortak özellikleri bulunan insanlık ailesinde tahrife uğramış Tevrat bağluları kendilerini Allah'la özdeşleştirilmiş seçilmiş bir millet olduklarını, Allah'ın oğulları olduklarını, bütün milletlerden üstün tutulduklarını, Rabbin has kavmi olduklarını, şehirlerinin Allah'ın şehirleri olduğunu, tabiatın bile İsrailoğullarına eşlik edeceğini, İsrailoğullarıyla savaşanlarla Rabbin cenk edeceğini, Rabbin İsrailoğullarını ziyaret ettiğini, Allah'ın İsrailoğullarına baba olduğunu, Rabbin ordu komutanı gibi başlarında geçtiğini, İsrailoğullarının Allah'ın canının sevgilisi oldukları, Allah'ın İsrailoğullarına işkence edenlere, kendi etlerini kendilerine Allah'ın yedireceğini, Allah'ın İsrailoğullarını çoban gibi güdeceğini, milletlerin servetlerini yiyeceklerini, inanç ilkeleri olarak alarak insanlık ailesinde tedavi edilemeyecek bir yara oluşturmuşlardır. Sadece insanlık ailesine değil; varlığı var eden yaratıcımıza da bu iftiraları atarak Allah'ın gazabını hak etmişlerdir.

Allah'ın hukukuna saldırı milli duyguların çemberini taşmış; O'nun yüce zatını da sıradanlaştıracak kabul edilemez insani özellikler O'na atfedilmiştir. Allah'ın bahçe dikmesi, İsrailoğulları için Firavun ordusunun araba tekerlerini çıkarması, ıslık çalması, istirahat etmesi, pişman olması, Kerubiye binip uçuşması, pusu kurması, özlemesi, uyuması, güreşte yenilmesi, ağzından közler tutuşması, insanın yaptığı şeyleri aklından geçirmemiş olması, burnundan duman yükselmesi, bağırması, bekçilik etmesi, gülmesi, eliyle korkutması, kışkırtılabilmesi, kandırması, ok atması, kesik kesik soluması; Allah için kabul edilemez insanlaştırılmış özelliklerdir. Bu özellikleri yazabilen kalemler ve inanabilen yüreklerin vahiy ikliminden dağlar kadar uzakta bulundukları apaçık.

İnsanlaştırılmış bir ilahın elbette oturduğu, bindiği, baktığı yerler de olmalıydı ki bu yerler de ancak İsrailoğullarına mukaddes olan yerlerdi. Rabbin çardağının Salem’de olması, İsrailoğullarının başında bulunması, ortalarında oturması, mabeddeki Kerubiye binip uçması, mabedde bulunması, makdisten aşağı bakması, mezbahın yanında durması, Şilo’da oturması, Yerusâlim’de bulunması gibi özelliklerle Rab,İsrailoğullarıyla ve kutsal mekanlarıyla sınırlandırılmış ve mekanlaştırılmıştır. Aciz bir varlık olarak tanıtılmıştır.

Ayrıca peygamberlerle yüz yüze görünmesi de bu mekanlaştırmanın bir parçasıdır. Cezaları kullardan dört nesle kadar çıkartmakla, adaletsiz bir Allah olgusu oluşturulmakta aynı zamanda adaletli Rab olduğu vurgulanarak apaçık bir çelişki açığa çıkarılmaktadır. Aynı şekilde Allah’ın “hem ahdinde durduğu” hem “aldattığı”; hem “bağışladığı” hem de “belalarla kendini büyüüttüğü” ifadelerindeki çelişkiler de net olarak gözlemlenebilmektedir.

Yaratıcıya ait yukarıda verilen özellikler milli hislerin esiri, kendini ve yaratıcısını bilmez, dünya sevdasıyla sarhoş olmuş; vahyi, kalemleriyle delik deşik etmiş tahrifatçıların hislerine göre oluşturdukları çelişkiler yumağı ve Allah’a atılan iftirâlardan başka bir şey değildir.

Yine aynı kalem ve kafa sahipleri işsiz kalmamalıydı. Tevrat’ın eksikliklerinin düzeltilip tamamlanması olan İncil, Allah’tan İsa peygambere vahyedilince tahrifatçıların işleri hazır olmuştu. Derhal onu, milli ve kültürel yönleriyle, felsefî düşüncelerle tahrif edip ilahilik özelliğinde kendilerini ve değerlerini yansıtmalıydılar ve yaptılar da.

İncillerde Hz. İsa açıkça tanrılaştırıldı. Onun; insanları diriltmesi, vahyetmesi, meleklerle hükmetmesi, peygamber göndermesi, insanlara kıyamet gününde hükmetmesi, günahları bağışlaması, meleğini kiliselere göndermesi, Allah’a müsavi olmayı ganimet saymaması, yaratılan her şeyden önce olması, onun vasıtasıyla Allah’ın alemleri yaratması, her şeyin İsa ismiyle verileceği özellikleri yamanarak, tanrı insan haline sokuldu.

Allah’a baba denmesi, özellikle İsa’nın Babası olarak nitelendirilmesi, evlada muhtaç bir tanrı fikriyle insan hislerinin İncilde ne derece parmak oynattığını bize ispatlıyor.

Allah’ın tahtta oturduğu, sağında İsa’nın bulunacağı, Allah’ın İsrailoğulları arasında yürüyeceği, meleklerin Allah’ın yüzünü gördükleri, Allah’ın ruhunun güvercin gibi İsa’ya gelmesi, Allah’ın kucağında biricik oğul nitelemesi, Allah’ın İncil’deki kişileştirilmiş

özelliklerinden diğerleridir. Böylesine kişileştirilmiş bir tanrı fikri hangi kutsal kitapta bulunabilir? Gayet açık: Tahrife uğramış bir kutsal kitapta.

İncil'deki meleklerin oraklarını atıp yerdeki ürünlerin biçilmesi söz konusu edilerek açıkça milli hislerce dokunmuş bir kutsal kitap izlenimi insanda oluşturmaktadır.

“İsa'nın incili” ve “Pavlus'un incili” şeklindeki iki ifade; İsa'nın incilindeki Pavlus rolü ve Pavlus'ça İncillere yapılmış açık müdahaleyi ve tahrifatı belgelemektedir. İncillerdeki, “cennetin yolunun İsa'ya imandan geçtiği” ifadesi de İsa'nın tanrılaştırılma çabalarından bir parça olarak görülebilir. Yine Pavlus'un, oğulluğa İsa tarafından takdir edildiğini söylemesi, aynı çabanın bir başka örneğini teşkil eder.

Kur'an'daki Allah inancına gelince, onda; Tevrat ve İncildeki milli ilah anlayışıyla daraltılmış, daraltılarak birden çok ilah varmış anlayışına götürecek çoklu ilah anlayışı yoktur. Kur'anda mutlak birlik ve tek ilah anlamında Tevhid en temel inançtır. Kur'an'a göre bütün peygamberlere verilen kitaplarda Allah'ın tek olduğu vurgulanıp mutlak bir iman esası olarak belirtilmiştir. Kur'anda Allah'ın alemlerin rabbi olduğunun bir çok kez tekrarlanması, bu husustaki millileştirilmiş ilah anlayışlarını reddetme, evrendeki tek Allah inancını pekiştirme ve tüm insanları kuşatan bir Allah inancıyla Kur'an, evrensel bir Allah inancına insanları davet etmektedir. Ey insanlar hitabıyla defalarca bu davet tekrar edilmektedir.

Evrende her şey birbirine karşılıklı olarak bağlı bulunmaktadır. İlahi yetkilerin İncillerin yorumundan çıkarılan Baba-Oğul-Kutsal Ruh şeklinde paylaşımı uygulanamaz bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kur'an'da Allah'ın tekliği yanında sıfatlarının çokluğu; gücünün ve kudretinin büyüklüğüne, her şeyin sahibi olduğu anlamına delalet eder.

İnsanların topraktan yaratılmışlıklarının Kur'an'daki ifadesi, maddi olarak hiç bir insanın bir diğerinden üstün olmadığını ilan eder. İnsanlığın Adem ve Havva nesli olarak tanıtılması, seçilmişlik ve terkedilmişlik sınıflamasını taşıyamaz. Ancak O'na adanış ve O'na yönelişe bağlılıktaki samimiyetin adı olan takva, Allah katındaki büyüklüğün ve büyümenin yoludur. Kuru bir milliyetle üstünlük fikri, maddeye bağlanmış, her şeyi görünümde gören basiretsiz gönüllerin ürettikleri kuruntulardan başka bir şey değildir. Allah'ın hiçbir şeye benzememesi, eşinin benzerinin olmaması gibi özellikler Kur'an'da ifade edilmekte, böylece Allah maddi algının ötesinde, maddeüstü olmakla tanıtılıp aynı zamanda insana şah damarından daha yakın, her yerde ve her şeye kadir olmasıyla insana uzak, ilişki kurulamaz bir ilah anlayışını

ve araçlarla bağlantı kurulabilecek derecede uzak bir Allah mefhumunu reddeder. Allah'ın benzersiz oluşu, kişileştirilmiş motiflerle süslü bir ilah inancının yine Kur'an'da bulunmadığını ifade eder.

“Rahmetim her şeyi ve herkesi çepeçevre kuşatmıştır” (Araf, 8/156) ve Rahman ve Rahim oluşu peygamberimizin alemlere rahmet olarak gönderildiğini ifade eden ayetler, Musa(a.s.) ve Yeşu(a.s.)'a Tevrat'ta atfedilen, vaat edilen yerler fethedilince nefes alan canlı bırakılmamasını emreden tavırlarıyla kıyaslandığında Tevrat'taki insan katkı payı açıkça ortaya çıkar.

Kur'an hiçbir günah işleyenin günahının başkasına yükletilmeyeceğini belirterek adalet vurgusu yapar. İnsan, yapısı gereği suç işleyebilir. Diğer insanlara karşı işlenmiş suç ancak karşı tarafın rızasıyla affedilebilir. Allah'a karşı işlenen suçlarsa ya karşılıksız ya da suçu işleyen cezalandırılarak affedilir. Ancak ilk insan Adem peygamberin işlediği bir suçun bağışlanması için bir suçsuz peygamberin(İsa'nın) cezalandırılması Kur'an'daki Allah adaletiyle asla bağdaşmaz. Bu anlayış ancak günahları meşrulaştırma ve dinin içini boşaltarak şeytanlarla omuz omuza vererek Allah'ı hayattan soyutlama gayretkeşliği ve vahyin rafa kaldırılması çabasıdır.

Allah'ın peygamber seçmesinde; ne ırkın, ne soyun, ne de aşiret ve ailenin etkisi vardır. Peygamberler temelde birer insandır. Yerler içerler, anne babaları vardır. Çoluk çocuk sahibi olurlar. Aynı zamanda kendilerine vahiy gelmesiyle diğer insanlardan ayrılırlar. Peygamberimize Kur'an'daki ikazlar, onun Allah'la ilişkisini, ilahlıkla peygamberlik arasındaki farkı bizlere göstererek insanüstü bir yere çıkartılmaya çalışılmamıştır.

Kur'an'ın indiği günkü tazeliğini koruması ve ona hiçbir söz katkıntısı olmadığı için de peygamberimizden sonra peygamber göndermeye gerek kalmamıştır. Bu koruyuculuğu bizzat Allah(c.c) kendi üzerine almıştır.

Kur'an'ın peygamberimize Allah tarafından ezberletilişi ve onun da Müslümanlara hemen yazdırma, Müslümanların da yazılanları ezberlemesi, Kur'anın en mükemmel şekliyle muhafazasını sağlamış; Allah'ın taahhüdü yerine gelmiştir. Kur'an'daki çelişmezlik onun Allah'tan olduğunu kesinleştirir. Akla verilen değer, Kur'an'ın çözümsüz problem bırakmaması sonucuna bizi götürür. Helal ve haramların kaynağı sadece vahiy olarak

Kur'an'dır. Bunu, Allah peygamberine bile vermemiş. Halbuki Pavlus'un yorumlarıyla Hristiyanlık bir çok şeyi meşrulaştırmıştır.

İnsanın sonsuzluk isteği, kendini yaratanın kendine verdiği ruhun özelliğindendir. İşte bu istek; en güzel, geniş ve berrak cevabını Kur'an'da bulmuştur.

İnsanın her davranışının kayıt altına alınması demek olan “amel defteri” kavramı bireysel toplumsal ilişkilerdeki nizam ve intizamı sağlayan en önemli faktördür. Mizanın insan zihnindeki bıraktığı iz, canlı bir muhasebe fikrini sabit tutarak yine ölçülü olmaya insanı yöneltir. Vücut organlarının ahiretteki şهادetleri de daha yakın gözlemlenebilecek şekilde “dikkatli yaşa” çağrısı yapmaktadır. Kıyametle beraber yeryüzünün Allah'a kalması anlayışı, insanı, bir yolcu; dünyayı bir geçici konak olarak algılamaya insanı sevk ederek, dünyanın göz kamaştıran güzellikleri insana “ölçülülüğü kaybettirmesin” mesajını vermektedir.

Cehennemin ürperten tasviri; cennetin gönül alan, iştah kabartan güzellikleri, hep aynı vurguları, Allah'la beraber ve O'nun rızasına uygun yaşama, şeytan ve kötü yollarından ve de yandaşlarından uzak bulunmayı insana telkin eder.

Kur'an'ın çağrısı, insanın Allah'ın boyasını korumaya, O'nun rızasına uygun olanı istemeye, insanî zaafıların dayanabildiği kadarıyla tamamen O'nun iradesine uygun hareket etmeye çalışmaktır.

BİBLİYOGRAFYA

Abdulhamid, İrfan; *İslam'da İtikadi Mezhepler ve Akaid Esasları*, (Çev.: M. Saim Yeprem), Marifet Yayınları, İstanbul 1981.

Adam, Baki; *Karşılaştırmalı Dinler Tarihi*, MEB Yayınları, İstanbul 2004.

Aliyyü'l Kari; *İmam-ı Azam-Fıkh-ı Ekber Şerhi*, (Çev.: Hüseyin S. Erdoğan), Hisar Yayınevi, İstanbul 1987.

Atay, Hüseyin; *Kur'an'a Göre İman Esasları*, Atay Yayınevi, Ankara 1961.

_____ *İslamın İnanç Esasları*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1992.

Atay, Hüseyin; Yaşar N. Öztürk; Beyza Bilgin ve Diğerleri; *İslam Gerçeği*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1995.

Ateş, Süleyman; *Kur'an'ı Kerim'in Çağdaş Tefsiri (I-IV)*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 1995 .

Aydın, Ali Arslan; *İslam İnançları*, Gonca Yayınları, 7. Baskı, cilt 1, İstanbul Tsz.

_____ *İslam'da İman ve Esasları*, İrfan Yayınları, İstanbul Tsz.

_____ *İslam-Hristiyan Diyalogu ve İslam'ın Zaferi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1977.

_____ *Meleklerle İman*, Şamil İslam Ansiklopedisi, V/173, Şamil Yayınları, Ocak 2000

_____ *Peygamberler, Peygamberlik*, Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınları, Ocak 2000,

Aydın, Mehmet; *İslam Dini İlmihali*, Hibaş Yayınları, Konya 1984.

_____ *Müslümanların Hristiyanlara Karşı Yazdığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları*, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Konya 1989.

Aydın, Mehmet; Osman Cilacı; *Dinler Tarihi*, Konya 1980.

Bağçeci, Muhittin; *Allah'ı Bilmek*, Etüd Ofset, Kayseri Tsz.

Bolay, Hayri; *Kuran Davet Ediyor (Kur'an'da İman Esasları)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1990.

Bucaille, Maurice; *Müsbet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an*, (Çev.: M. Ali Sönmez), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1991.

el-Buti, Ramazan; *Yaratıcının Varlığı, Yaratılanın Görevi-İslam Akaidi*, (Çev.: Mehmet Yolcu, Hüseyin Altınalan), Madve Yayınları, İstanbul 1986.

Canan, İbrahim *Hadis Ansiklopedisi(Kütüb-i Site)*, Feza Gazetecilik A.Ş. İstanbul Trz.

Cerrahoğlu, İsmail; *Tefsir Usulü*, DİB Yayınları, Ankara 1985.

Certel, Hüseyin; '*Ahret İnancının Psikolojik Temelleri*', Akademik Araştırmalar, Yıl 1, Sayı 2, Erzurum 1996.

Cilacı, Osman; *Hristiyanlık Propagandası ve Misyonerlik Faaliyetleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1992.

Çağrı, Mustafa; *İslam Üzerine Düşünceler*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 4. Baskı, Ankara 1889.

Çakar, Muharrem; *Sebeplilik Problemi ve Allah'ın Varlığı*, İnkilab Yayınları, İstanbul 1990.

Çebi, Hakan Yılmaz; *Gizlenen Talmut Yasaları*, Emre Yayınları, İstanbul 2006.

Çubukçu, İbrahim Agah; *İslam Felsefesinde Allah'ın Varlığının Delilleri*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1983.

_____*İslam'ın Temel Bilgileri*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1971.

Duman, M. Zeki; *Beyânü'l-Hak (Kur'an-ı Kerim'in Nüzul Sırasına Göre Tefsiri I-III)*, Fecr Yayınevi, Ankara 2006.

_____*Uygulamalı Tefsir Usulü ve Tefsir Tarihi (Başlangıcından Tedvin Dönemine Kadar)*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1992.

_____*Nüzulünden Günümüze Kur'an ve Müslümanlar*, Fecr Yayınevi, Ankara 1997

el-Ezherî, Ebu Mansur Muhammed; *Tehzibu'l Luğa*, (tah. Abdullazim Mahmûd), ed-Dâru'l-Mısriyye, Mısır Tsz.

el-Ezheri, eş-Şeyh Muhammed Ahmed el-Adevi; *Tevhid Risalesi*, (Çev.: Ali Arslan), Arslan Yayınları, İstanbul Tsz.

Fahreddin Razi, Muhammed bin Ömer; *Kelama Giriş (El-Muhassal)*, (Çev.: Hüseyin Atay), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.

Fazlurrahman; *Ana Konularıyla Kuran*, Fecr Yayınevi, 2. Baskı, Ankara 1993.

Fığlalı, Ethem Ruhi; *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, Selçuk Yayınları, Ankara 1990.

Gazzali, Ebu Hamid Muhammed; *İtikatta Orta Yol*, (Çev.: Kemal Işık), Ankara 1971.

Gölcük, Şerafettin; Süleyman Toprak; *Kelam*, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Konya 1988.

Hamidullah, Muhammed; *İslam'a Giriş*, (Çev.: Cemal Aydın), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1996.

Harman, Ömer Faruk; *Hristiyanlık Nedir?*, <http://www.isavakfi.org>, Ocak 2007.

Havva, Said; *İslam*, Tekin Kitabevi Yayınları, Konya 1992.

Heller, Bernard; *Musa*, İslam Ansiklopedisi, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1988.

Horovitz, J., *Tevrat*, İslam Ansiklopedisi, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1988.

İbn Fâris; *Mu'cemu Mekâyîsi'l-Luğa*, (tah. Abdusselâm Muhammed Harûn), Beyrut 1411/1991.

İbn Kesir, İsmail b.Ömer, *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri*, (Çev. Bekir Karlığa; Bedrettin Çetiner), Çağrı Yayınları, İstanbul 1984,

İbn Manzûr, Cemaluddin Muhammed; *Lisânu'l-Arabi'l-Muhît*, Dâru Lisâni'l-Arab, Beyrut 1389/1970.

el-İsfehâni, Râğıb; *el-Müfredat fî Garibil Kuran*, Daru'l-Marife, Beyrut, Tsz.

Kaya, İsmail, *Suhuf*, Şamil İslam Ansiklopedisi, VII. Cilt, Şamil Yayınları, Ocak 2000,

Kitab-ı Mukaddes, *Kitab-ı Mukaddes Şirketi*, İstanbul 2000.

Kahraman, Ahmet; *Dinler Tarihi*, Yaylacık Matbaası, 2. Baskı, İstanbul 1968.

Karakoç, Sezai; *İslam*, Diriliş Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 1985.

Kesler, M. Fatih; *Kur'an-ı Kerim'de Yahudiler ve Hristiyanlar (Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Kitab)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1995.

Kuzgun, Şaban ; *Dört İncil Yazılması Derlenmesi Muhtevası Farklılıkları ve Çelişkileri*, Ertem Matbaası, 2. Baskı, Ankara 1996

Macdonald, D.B, *İsa*, İslam Ansiklopedisi, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1988.

Mevdudî, Ebu'l Ala; *İslam'ın Anlaşılmasına Doğru*, 1981 Malezya.

Namlı, Ali; “*Hristiyanlık'ta 'Tanrı İnancı' Muamması*”, Altınoluk Dergisi, Sayı 248, Ekim 2006

Ragıb, el-İsfehâni; *el-Müfredat fî Garibil Kur'an*, Hicri Kahire 1328.

Rahmetullah Efendi; *İzharul Hak*, (Çev.: Ömer Fehmi Efendi; Nüzhet Efendi), Sönmez Neşriyat, İstanbul 1972.

Sabuni, Nureddin; *Maturidiyye Akaidi*, (Çev.: Bekir Topaloğlu), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1982.

Sakioğlu, Mehmet U.; *Hiz. İsa Nasıl Tanrılaştırıldı?*, Karakutu Yayınları, İstanbul 2006.

Sırma, İ. Süreyya (Çev.); *İslamiyet ve Hristiyanlık*, Beyan Yayınları, İstanbul 1984.

Şeybe, Abdulkadir; *Çağdaş Dünya Dinleri*, (Çev.: Osman Cilacı), Beyan Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1983.

Şamil İslam Ansiklopedisi, *Cin Suresi*, Cilt II , Şamil Yayınları, Ocak 2000.

Et-Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir; *Tarihu't –Taberi*, (Çev. Mustafa Can), Can Kitabevi, Konya 1980.

Topaloğlu, Bekir; *İslam Kelamcılarına ve Filozoflarına Göre Allah'ın Varlığı (İsbat-ı Vacib)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1992.

_____ *Kelam İlmi-Giriş*, Damla Yayınevi, İstanbul 1991.

Turgut, Ali; *Tefsir Usulü ve Kaynakları*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1991.

Tümer, Günay; *Biruni'ye Göre Dinler ve İslam Dini*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Baskı, Ankara 1991.

Tümer, Günay; Abdurrahman Küçük; *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara 1988.

Ulutürk, Veli; *Kur'an'da Ehli Kitab*, İnsan Yayınları, İstanbul 1996.

_____ *Kur'an- Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor?*, Nil Yayınları, İzmir 1994.

Ünal, Ali; *Kur'an'da Temel Kavramlar*, Beyan Yayınları, İstanbul 1990.

Yakıt, İsmail; *İslam'ı Anlamak*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.

Yazıcı, Seyfettin; *Temel Dini Bilgiler (İtikad, İbadet, Ahlak, Siyer)*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 28. Baskı, Ankara 2003.

Yazır, Elmalılı Hamdi; *Hak Dini Kur'an Dili*, Feza Gazetecilik A.Ş., İstanbul 2000

Yetik, Zübeyir; *Şeytan*, Zafer Matbaası, İstanbul 1985.

Yıldırım, Suat; *Mevcut Kaynaklara Göre Hristiyanlık*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1998.

Ez-Zebidi, Zeynu'd-din Ahmed b. Ahmed, *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, (Çev. Kamil Miras), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 9. Baskı, Trz.

ÖZGEÇMİŞ

Abdulkaki YAZICI 1969 yılında Kahramanmaraş/Göksun'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Göksun'da yaptı.1987 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği bölümünden mezun oldu.1992 yılında da Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1993 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Temel İslam Bilimleri Tefsir Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. Halen eğitimini sürdürmektedir. Ayrıca Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi öğretmenidir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

ADRES

Yavuz Selim İlköğretim Okulu

Göksun

KAHRAMANMARAŞ

Tel:05056623357